

A terebesi Perényi család története a 15. század közepéig

NOVÁK ÁDÁM

A terebesi Perényi család története a 15. század közepéig

Debrecen, 2020

Kiadja a
DE–FIK „Magyarország a középkori Európában” Kutatócsoport
(NKFIH-1150-6/2019)
és a Printart-Press Kft.

Borítóterv:
Orbázi Zoltán

A kötetet lektorálta:
Lóvei Pál

Angol szöveg:
Bacsa Balázs Antal

Névmutató:
Ónadi Sándor

Technikai szerkesztő:
Lapis-Lovas Anett
Járom Kulturális Egyesület

A kötet kiadását támogatta:
Felsőoktatási Intézményi Kiválósági Program NKFIH-1150-6/2019
Debreceni Egyetem

ISBN: 978-963-490-206-5

© Novák Ádám
© DE–FIK „Magyarország a középkori Európában” Kutatócsoport
© Printart-Press Kft.

Készült 200 példányban

Nyomta a Printart-Press Kft., Debrecen
Felelős vezető: Szabó Balázs

Édesanyámnak, Édesapámnak, Nővéremnek

Tartalomjegyzék

Előszó	8
Bevezetés	10
A témaválasztás indoklása, célkitűzések.....	10
A Perényi család a történeti szakirodalomban	13
A forrásbázis és a kutatás módszertanának ismertetése	17
Szuhogy romos várától az arisztokráciáig – a terebesi-ág	24
A Perényiek eredetéről.....	24
Perényi Péter Lajos király szolgálatában	26
A Zsigmond-hű Péterfiak: Miklós, János és Imre	30
A „csorbakői” Perényi család	39
Imre titkos kancellár – töretlen királyi kegy?.....	39
Perényi Imre birtokai 1418-ban.....	55
Rezidenciavizsgálat	81
Az ifjú Perényiek: János és István	87
Az Imrefiak Zsigmond kíséretében	87
Familiárisi hálózat	101
1428 és 1437: mér földkövek. Az egyesített birtokok.....	118
Az Imrefiak szerzeményei: Gömör és Fülek.....	120
Perényi János, a tárnokmester	128
Perényi szerepe az országos politikában (1437–1446)	128
A kormányzó oldalán (1447–1452).....	147
László király szolgálatában (1453–1458)	162
Húsz év tárnokmesterként	179
Családi reprezentáció	190
A terebesi Perényi család címerhasználata síremlékek és pecsétek alapján 1458-ig	190
Kitekintés: laikus vallásosság, építkezések, anyagi kultúra	195
Összegzés	203
Zárszó és köszönet	207
Függelék	209
Bibliográfia	251
Névmutató	280
Képek, térképek jegyzéke	287
Summary	289

ELŐSZÓ

Az elmúlt évtizedekben történetírásunk bizonyította, hogy a 14–15. századi Magyar Királyság politikai hatalma az uralkodó és az őt támogató bárói családok kezében összpontosult. Így ezen családok történetének részletes megismerése nélkül nem rekonstruálható a korabeli hatalmi elit összetétele és a politikátörténeti események láncolata. Engel Pál, Mályusz Elemér, Kubinyi András és Fügedi Erik is, akik társadalomtörténeti, családtörténeti kutatásaikkal a 20. század második felében utat mutattak a mai középkorkutatás számára néhány esettanulmánytól eltekintve, maguk inkább átfogó képet igyekeztek rajzolni a korszak társadalmáról, hatalmi elitjéről. A közelmúltban több szerző szentelt e területnek egy-egy tanulmányt, és születtek doktori értekezések is, de mégis kevés jelentősebb arisztokrata család történetét dolgozták fel eddig a kutatók. Ezt az hiátust kívánja jelen kötet részben pótolni.

Az északkeleti országrészben birtokos Perényi család három ága, a nyalábi (bárói), rihnoi (nemesi) és a terebesi (nádori) közül az utóbbi első négy generációja másfél évszázad alatt köznemesi sorból a királyválasztó arisztokráciáig emelkedett. A leghosszabb politikai pályát befutó Perényi János tárnokmester (kb. 1400–1458) tevékenysége rendkívül jól kutatható, forrásadottságai kielégítőek ahhoz, hogy rajta keresztül adatokat szolgáltassunk a Zsigmond és az első Habsburgok alatti politika- és társadalomtörténethez. Mindezek ellenére történetírásunk eddig nem szentelt külön figyelmet ennek az ágnak. Ezért a munkám által tárgyalt időintervallum a Perényi család első ismert ősétől, Orbántól (1271) Perényi János tárnokmester haláláig (1458) terjed.

Részletesebben Perényi Péter diósgyőri várnagy (†1388), Imre titkos kancellár (†1418) és János tárnokmester (†1458) tevékenységének vizsgálatát végzem el, a legnagyobb hangsúlyt utóbbira helyezve. A kötet vázát egy részletes birtoklástörténeti áttekintés adja. Azért választottam ezt vezérfonalul, mivel korszakunkban a hatalom leginkább a birtokok nagyságában mérhető, az arisztokrácia fő törekvése volt a birtokaik megőrzése és újabbak megszerzése. A nagybirtokos család rezidenciaválasztását, társadalmi hálózatát, címer- és pecséthasználatát, építkezéseit is elemzem a forrásadottságokhoz mérten. Továbbá a család tagjainak életével, tulajdonságaival, szerepükkel kapcsolatos toposzok mögöttes tartalmát ismertetem és szükség esetén megkérdőjelezem.

Perényi János tárnokmester egyike volt azoknak az országnagyoknak, akik Zsigmond király stabil belpolitikai rendszerében nevelkedtek, és érték meg a cselekvőképes férfikort. Azon kevesek egyike, akik politikai pályájuk csúcán érték meg a Zsigmond utáni trónharcokat, a kormányzó-ságot és a bizonytalan belföldi erőviszonyokat, és mindeközben megőrizte birtokainak jó részét és tisztségét egyaránt. Életútjának részletes megismerése által a 15. század közepi politika-, társadalom- és művelődéstörténeti folyamatok megértéséhez is közelebb kerülünk. János életpályája nem csak a Perényi családon belül, de a kortársaihoz képest is jól dokumentálható, így hosszú, két évtizedes működését három korszakra osztva vizsgálom. Mindez nem tárgyalható a városokhoz fűződő viszonyának részletesebb elemzése nélkül, ezért nagy vonalakban ismertetem a tárnokmesteri hivatal működését és a felső-magyarországi városok szerepét az 1440-es és 1450-es években.

Jelen kötet a Debreceni Egyetem Történelmi és Néprajzi Doktori Iskolában 2018 novemberében *summa cum laude* minősítéssel megvédett doktori értekezésemre épül. Igyekeztem az azóta megjelent forrásközléseket és szakirodalmat is beépíteni a munkámba, és helyenként javítani a szövegen. E munkát nagy mértékben megkülönbözteti az értekezéstől az, hogy a családra, az egyes személyekre vagy a korszakra vonatkozó források (pecsétek, oklevelek, kéziratok, címeres faragványok, érmek stb.) képeit a szövegbe építve, azzal egybeszerkesztve adom közzé. Meggyőződésem ugyanis, hogy ezek a források nem csupán egy történeti értekezés illusztrációjaként

kell, hogy szolgáljanak, hanem az elmondottak szerves részét, a jobb megértés eszközt jelentik. Először kerül közlésre egy helyütt a Perényi család összes, a vizsgált korszakból ismert sírkövének és pecsétjének képe színes, jó minőségű fotókon. Az arisztokrácia politikai és katonai ereje nem választható külön a gazdasági lehetőségeiktől, így a debreceni Déri Múzeum gyűjteményéből származó éremveretek fotói megjelenítik a szövegben közölt zálogösszegek fizikai mivoltát is. Igyekeztem olyan pecséteket, okleveleket, épületeket ábrázoló fotókat választani, amelyek hozzáadnak az elmesélt történethez, azon túlmenően pedig nehezen hozzáférhetőek, ezzel közelebb hozva az olvasót a hatszáz éve történt eseményekhez.

Debrecen, 2020. április 23.

BEVEZETÉS

A TÉMAVÁLASZTÁS INDOKLÁSA, CÉLKITŰZÉSEK

Az elmúlt évtizedekben bizonyították, hogy a 14–15. századi Magyar Királyság politikai hatalma az uralkodó és az őt támogató bárói családok kezében összpontosult.¹ Vajon ezen családok történetének részletes megismerése nélkül – a mai igényeknek megfelelően – rekonstruálható-e a korabeli hatalmi elit, a politikatörténeti események láncolata? Minden bizonnyal kijelenthető: aligha. A téma jelentőségéhez képest azonban a mai napig igen csekély értekezés készült. Feltehetően erre a megállapításra juthatott Engel Pál, Mályusz Elemér, Kubinyi András és Fügedi Erik is, akik társadalomtörténeti, családtörténeti kutatásaikkal a 20. század második felében utat mutattak a mai középkorkutatás számára.² Néhány esettanulmánytól eltekintve, maguk inkább átfogó képet igyekeztek rajzolni a korszak társadalmáról, hatalmi elitjéről.³ A mai – számítógépet, internetet, adatbázisokat használó – kutatók számára talán felfoghatatlan, milyen mennyiségű adatot dolgoztak fel, rendszereztek és közöltek ilyesfajta segítség nélkül is.⁴ Elismerésszámba megy például, ha egy-egy tanulmány Engel Pál genealógiai vagy archontológiai adattárában hibát talál, vagy egyáltalán ki tudja azt egészíteni. A mai kutatóval szemben jogos elvárásként is megfogalmazható, hogy ezeket az adatokat felhasználva minél több, részletes családtörténeti munkát készítsen. A közelmúltban több szerző szentelt e területnek egy-egy tanulmányt,⁵ és születtek doktori értekezések,⁶ monográfiák is.⁷ Magunk is úgy határoztunk, hogy disszertációnkat egy család felemelkedésének és egy abban meghatározó szerepet játszó tagjának komplex, több szempontú megismerésének szenteljük.

A Perényi család három ága, a nyalábi (bárói), rihnoi (nemesi) és a terebesi (nádori)⁸ közül az utóbbi első négy generációja másfél évszázad alatt a köznemesi sorból a királyválasztó arisztokráciáig emelkedett. A leghosszabb politikai pályát befutó Perényi János tárnokmester (kb.

¹ Ld. ENGEL 1968–70.; ENGEL 1977.; ENGEL 1982.; FÜGEDI 1977.

² Néhány kiragadott példa a teljesség igénye nélkül az előző jegyzeten kívül: ENGEL 1987.; ENGEL 1995.; ENGEL 1998A.; ENGEL 1999.; ENGEL 2001A.; ENGEL 2001B.; FÜGEDI 1970.; KUBINYI 1973.; KUBINYI 1979.; KUBINYI 1988.; MÁLYUSZ 1957.; MÁLYUSZ 1984.; MÁLYUSZ† 1994.

³ Például: Salgói Miklósról: ENGEL 1992.; az Elefánthyakról: FÜGEDI 1999.; Szécsi Dénesről: KUBINYI 1993.; a Tallóciakról: Mályusz 1984.

⁴ Kiemelkedik mindezekből: ENGEL 1984.; ENGEL 2001A.; ENGEL 2001B.; ENGEL† – C. TÓTH 2005.; FÜGEDI 1970.; KUBINYI 1988.

⁵ Néhány kiragadott példa: kusalyi Jakcsok: EMŐDI 1996.; Pelejteiek: PETRIK 2000.; Pálóciak: Bárány 2002.; Rozgonyiak: PÁLOSFALVI 2003.; Batthyányak: RÁ CZ 2009.; Bátoriak: C. TÓTH 2009B.; Garaiak: ÁRVAI 2013A.; Semseiek: Kádas 2014.; Szapolyaiak: NEUMANN 2012. és 2016A.; Erdődi Bakóc rokonság: C. TÓTH 2018.

⁶ A Korlátköviak: NEUMANN 2007.; Szeri Pósa fiak: SZASZKÓ 2013.

⁷ DVOŘÁKOVÁ 2009.; HORVÁTH–NEUMANN 2012.; Itt külön említést kell tennünk a Kronosz Kiadó Sziluett c. sorozatáról, mely a korszerű történelmi életrajzok kiadását tűzte zászlajára. Az ide vonatkozó kötetek: PÉTERFI 2014.; VÉBER 2016.; LACZLAVIK 2014.

⁸ Rihnoi (nemesi) család: Orbánfi Miklós leszármazottai a 15. század derekán elvesztették birtokaik zömét, és egyszerű nemesi életszínvonalon tengődtek a család 1514-es kihalásáig Karászon (Szabolcs vármegye), innen ered az elnevezés. Nyalábi (bárói) család: Orbánfi János leszármazottai később bárói tisztséget nyernek, de nevezik Kisperényi és ifjabb ágnak is őket. Terebesi (nádori) család: Orbánfi István szépunkójá Imre elnyerte II. Ulászlótól a nádori tisztséget, ezért családját utólag is nádorinak nevezik. Minderre ld. TRINGLI 1992. 176–177. és 180. Munkánkban következetesen csak a székhelyre vonatkozó megjelölést (rihnoi, nyalábi, terebesi) használjuk.

1400–1458) tevékenysége rendkívül jól kutatható, forrásadottságai kielégítőek ahhoz, hogy rajta keresztül adatokat szolgáltatassunk a Zsigmond és az első Habsburgok alatti politika- és társadalomtörténethez. Mindezek ellenére történetírásunk eddig nem szentelt külön figyelmet ennek az ágnak. Engel Pál prozopográfiai összefoglalása⁹ talán a mai napig a legtöbb adatot hoz erről a családról, rész tanulmányok főszereplői pedig csak a Perényi János tárnokmestert követő generációk voltak.¹⁰ Mivel Perényi Péter diósgyőri várnagy (†1388) fiai hatalmas várbirtokokat nyertek, és több meghatározó országos tisztséget töltöttek be, ezért a róluk szóló adatok elérték azt a kritikus tömeget, ami valószínűleg nem tette vonzóvá a család történetének önálló kutatását. Jelen értekezés így tehát a Perényi család első ismert ősétől, Orbántól (1271) Perényi János tárnokmester haláláig (1458) vállalja a család történetének ismertetését.

Mindenekelőtt szükséges megindokolnunk, miért szakítjuk meg okfejtésünk fonalát a tárnokmester 1458-as halálával. Az első érvet a család birtoklástörténete adja. János tárnokmester volt az utolsó, aki egész életében megőrizte, sőt gyarapította a család birtokait, és társadalmi, politikai súlyát is megőrizte. Halálával új fejezet nyílt a terebesi Perényiek életében. Mint ahogy azt majd alább látni fogjuk, a család forrásadottsága páratlan lehetőséget nyújt arra, hogy több idősíkbán részletesen ábrázoljuk az 1458-as viszonyokkal bezárólag a család birtokainak összetételét. Néhány évvel később azonban a tárnokmester fiainak – a Mátyás elleni összeesküvés következtében – birtokaik felétől meg kellett válniuk. Míg a kezdetektől fogva dinamikus birtokszerző tevékenységet folytattak a család tagjai, addig Perényi János fiai alatt a család egy hatalmas törést szenvedett el, ezzel ideiglenesen társadalmi és politikai szerepük is alsóbb szintekre került.¹¹

Vizsgálatunk időintervallumának meghatározásában fontos szerepet kapott az az egybeesés, mely összeköti az uralkodói hatalom megerősödését a „zavaros idők” meghatározó személyiségének, Jánosnak a halálával. Szimbolikusnak is tekinthető, hogy a Zsigmond-korban nevelkedő, „szocializálódó” nemes ifjú, aki érett felnőttként végigharcolta a polgárháborút, az első kormányzóság idejét és V. László uralkodását, majd egy új korszak kezdetén átadta a stafétát utódainak, maga pedig távozott az élők sorából.

A harmadik, egyben döntő szempontot a korszakolásban a teljes, kerek egész értekezésre való törekvés szolgáltatta. Egy alapvetően középkortörténeti munka terjedelmi korlátját és minőségi mélységét bőven meghaladná, ha a kései középkor relatív forrásbősége mellett egy nádor, helytartó, (Imre, †1519), majd egy vajda és koronaőr (Péter, †1548), valamint egy már koraújkori forrásbázissal rendelkező országbíró (Gábor, †1567) tevékenységét egy Zsigmond-kori titkos kancellárával (Imre, †1418) egy értekezésen belül tárgyalná. Meglátásunk szerint a forrásbázis – annak minősége, mennyisége, elérhetősége – annyira differenciált a két végpont között, hogy a teljességre való törekvés igénye mellett a célkitűzés ilyen tág keretek között nem lenne megvalósítható. Ugyanakkor meg kell jegyeznünk, hogy az 1458-at követő négy generáció története szintén nagyban hozzájárulhat a magyar középkor megismeréséhez.¹²

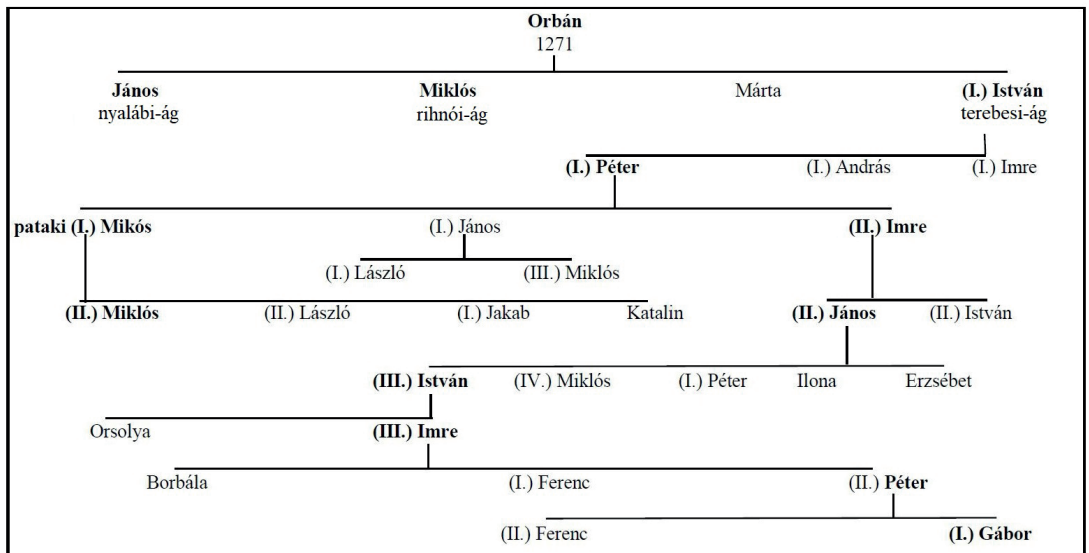
⁹ ENGEL 1987. II. 437–440.

¹⁰ TRINGLI 1992.; PUSKÁR 2003.; C. TÓTH 2010B.; NEUMANN 2017.

¹¹ TRINGLI 1992. 186–189.

¹² Jó példa erre Neumann Tibor tanulmánya, melyben Perényi Imre nádor birtok- és pénzügyeit vizsgálta. NEUMANN 2017. A 2019-ben az Országházban bemutatott *Perényiek 1271-től (A Perényi család története)* c. kiállítás összeállítására kapcsán szembesültem a ténnyel, hogy számos téves toposz kövesedett meg a terebesi Perényiek utolsó generációival kapcsolatban. A kiállítás anyaga online: https://issuu.com/limar6/docs/a_perenyi_csalad_tortenete Letöltés ideje: 2020. április 23.

A fentiek alapján a vizsgált időszak Perényi Péter várnagy, Imre titkos kancellár és János tárnokmester tevékenységének elemzésére korlátozódik, a legnagyobb hangsúlyt utóbbira helyezve, hiszen a legnagyobb forrásanyag róla áll rendelkezésünkre. A kötet vázát egy alapos birtoklástörténeti áttekintés adja. Mivel korszakunkban a hatalom leginkább a birtokok nagyságában, főként a várral rendelkező uradalmak számában mutatkozott meg, értelemszerű, hogy a család tagjai ezek gyarapítására törekedtek. Meglátásunk szerint ennek mindent alárendeltek, így kézenfekvő, hogy az okfejtés vezérfonalát a birtokszerzések adják. Egyúttal ennek végletekig pontos kivitelezése sem felelne meg a modern történetírás elvárásainak. Így a nagybirtokos család rezidenciaválasztását, társadalmi hálózatát, címer- és pecséthasználátát, építkezéseit is elemezni kívánjuk a forrásadottságokhoz mérten. Továbbá egyik alapvető célkitűzésünk, hogy a család tagjaival kapcsolatban már-már toposzként megjelenő elemek mögöttes tartalmát ismertessük és szükség esetén megkérdőjelezzük. Gyakran visszatér például, hogy Imre titkos kancellárságának egész ideje alatt (1405–1418) Zsigmond egyik legfőbb tanácsosa volt, és mindvégig hatalmas befolyással bírt. Egy fejezet erejéig, ha nem is cáfoljuk a fenti állítást, de egyekszünk azt árnyalni.

A terebesi Perényi család egyszerűsített leszármazási ábrája

Munkánkban a felhasznált adatokat rendezett, átlátható táblázatos formában is közzé tesszük. Az egyes uradalmakra, birtokokra vonatkozó adatokat tartalmazó összegző táblázatokat és az azokat tükröző térképvázlatokat a főszövegben a tárgyalás helyén tesszük közzé. A Perényi család tagjainak tisztségviseléseit és a család familiárisainak névsorát a kötet végén, függelékben közöljük.¹³ Alapos pecséthasználati vizsgálatot a korszakra vonatkozólag csak minden ismert forrás bevonásával végezhetünk el, ebben a vetületben egy hiányos feldolgozás az egész elemzést bizonyíthatatlanná teszi. A teljes Diplomataikai Levéltár és a Diplomataikai Fényképgyűjtemény egyes anyagait ma már online kutathatjuk, így összemérhetetlen előnyre tettünk szert a pecsétani vizsgálatok terén a diszciplína máig

¹³ A birtokokra, tisztségviselésekre és a familiárisokra vonatkozó forrásokat csak táblázatokban és listákban hivatkozunk, a főszövegben nem. Ennek oka az átláthatóság biztosítása és a kétszeres hivatkozás kikerülése. Ha az adott forrás más jellegű adata is felhasználásra került, azt természetesen külön is citáljuk.

meghatározó kutatójához, Kumorovitz Lajos Bernáthoz képest. Ezért ezt a lehetőséget kihasználva, a szakirodalomban eddig nem létező módon, egyetlen személyre vonatkozó teljes pecsétmutatót állítottunk össze. Perényi János tárnokmester saját jogon kiállított okleveleit, leveleit összegyűjtöttük, és kiegészítettük azokkal, melyeknek csupán megerősítője volt. Így egy teljes pecsétmutató állhat rendelkezésünkre, a kötet végén ezt is közöljük. Egy családtrótténeti értekezés elmaradhatatlan része a szóban forgó család leszármazási táblája, így a szakirodalomban és a forrásokban elszórtan fellelhető adatokra támaszkodva közöljük a Perényi család terebesi ágának általunk pontosított családfáját is.¹⁴

A PERÉNYI CSALÁD A TÖRTÉNETI SZAKIRODALOMBAN

Elbeszélő forrásainkat szemügyre véve, nem jutunk közelebb a család történetéhez. Sem Thuróczi János,¹⁵ sem a Budai krónika¹⁶ nem említi a család tagjait. Eberhard Windecke emlékiratában csupán Zsigmond király kíséretében bukkan fel Perényi Imre fia János,¹⁷ Antonio Bonfini teljes káoszt teremtett a család egyes tagjai között.¹⁸ Az egyetlen használható adatot szolgáltató szerző Jan Długosz volt.¹⁹ Bottló Béla bizonyította, hogy okleveles forrásokra is támaszkodott.²⁰ Ahogy látni fogjuk, Długosz az ifj. és id. Perényi János esetében következetesen használta a két férfi megkülönböztetésül szolgáló jelzőket.

A Perényi családról először pontos, máig használható munkát Komáromy András adott közre két részben 1899-ben.²¹ Az első része a család eredetéről szól. Alapos kritikával használta az addig megjelent szakirodalmat²² és Wagner Károly kéziratban maradt családtrótténeti munkáját is.²³ Cáfolta Csoma József és Nagy Iván téves feltevéseit, miszerint a család első ismert őse Dobosi János lett volna. Továbbá kétségbe vonta, hogy ez a bizonyos János III. Andrástól kapta volna Perény birtokot, illetve hogy Nagydobos, a család későbbi Ugocsa megyei birtoka után kapta volna családnévét. Bár csak másodlagos forrással tudta alátámasztani, de Perény megszerzését 1292 körülre tette.²⁴ Sajnos több mint száz év elteltével mi sem tudunk közelebbit mondani, hiszen a Perény birtokra nyert adománylevél nem maradt fenn. A család első ismert ősenek valódi neve Orbán, és legkorábbi említése 1271-ből való, amelyre Györffy György és Engel Pál is rávilágított.²⁵ A történeti földrajzi alapmunkából tudjuk, hogy Abaúj megye azon részét – melyet a Hernád völgyeként szoktak emlegetni – a 13. században nyugati hospesekkel telepítették be a királynék, majd később a kiváltságos

¹⁴ Engel Pál gyűjtésének hihetetlen alaposágát mutatja, hogy csupán egy-két adattal tudtuk kiegészíteni az ezredfordulón publikált munkájában közzétett családfát, holott az ismert és publikált forrásbázis nőtt.

¹⁵ THURÓCZI.

¹⁶ BUDAI KRÓNIKA.

¹⁷ Az 1422 júliusától szeptemberig tartó, nürnbergi birodalmi gyűlés résztvevői között említi Eberhard Windecke Perényi Jánost. WINDECKE 124.

¹⁸ BONFINI. A tévedéseket a későbbiek során egyesével tisztázzuk.

¹⁹ DŁUGOSZ.

²⁰ BOTTLÓ 1932.

²¹ KOMÁROMY 1899.

²² Főképp Csoma József és Nagy Iván munkáira hivatkozik CSOMA 1897.; NAGY 1857–68.

²³ *Caroli Wagner adversaria genealogico historica* és *Tabellae genealogicae Familiarum (...)*.

²⁴ KOMÁROMY 1899. 2–3.

²⁵ GYÖRFFY 1966–1998. I. 68. 77. és 131. Beret birtok határjárásánál Orbán comes deteki birtokát említik 1271-ben. Mint ahogy látni fogjuk, Detek birtok mindvégig a család közös jószágá lesz, ezért a Perényiek első ismert őst azonosíthatjuk Orbánban. Vö. ENGEL 1987. II. 439. 1. jegyz.

földek lassan magánbirtokba mentek át.²⁶ Komáromy azt feltételezte, hogy az egyik ilyen hospes leszármazottja lehetett Orbán, aki az Árpádok szolgálatában tett szert első birtokaira, Perényre és Detekre.²⁷

Orbán fiainak nevét már Nagy Iván is helyesen állapította meg, a tőlük származó három ág leszármazását azonban már több helyen tévesen adta meg.²⁸ Helyesen Miklóstól ered a rihnoi vagy karászi ág, Jánostól a nyalábi ág, Istvántól pedig a terebesi ág. A szakirodalomban az egyes ágak elnevezése nem konzekvens, gyakran a nemesi–bárai–nádori hármast használják aszerint, hogy a 16. században és később milyen sorsra jutottak az egyes családok.²⁹ A rihnoi családról kifejezetten részletes áttekintést ad Komáromy idézett munkájának második közleménye.³⁰ A nyalábi ágra vonatkozóan ilyen részletes áttekintés nem született, csupán prozopográfiai adatsort olvashatunk, a Zsigmond-korra helyezve a hangsúlyt,³¹ valamint információkat nyerünk a családról Nyaláb³² és Nagyida³³ várakhoz kapcsolódó birtokügyek során.

Fontos hangsúlyoznunk, hogy egyetértünk Tringli István azon megállapításával, miszerint a közös őson és néhány közös birtokon kívül a 15. században semmi közük nem volt már egymáshoz a három ág tagjainak.³⁴ Különösen igaz ez a polgárháború (1440–1444) és az első kormányzóság (1446–1452) idejére, erre remek párhuzamot kínált Pálosfalvi Tamás a Rozgonyiak esetében.³⁵ A második világháború előtti szakirodalomban ezt nem vették figyelembe, ezért számos alkalommal egy családként kezelték az azonos időszakban élő összes Perényit. Gyakran pedig személyeket is felcseréltek, bár ez nem meglepő, hiszen az Orbántól számított négy generációban összesen kilenc Miklós, hét János, négy István, valamint három-három Péter és Imre élt.³⁶ Még nehezebbé teszi a biztos megkülönböztetést – ahogy Engel Pál is kiemelte –, hogy a három ág összesen kilenc tagja viselt bárói tisztséget Zsigmond uralkodása alatt.³⁷ A legtöbb félreértésre azonban a terebesi ágból származó János tárnokmester (†1458) és a nyalábi ágból származó János lovászmester (†1452) összetévesztése adott okot. A két személy megkülönböztetése a korszak forrásaiban következetesnek mondható.³⁸ Vagy apjuk nevének feltüntetésével (Péter, illetve Imre fia), vagy a „maior”, a „senior”, a „groosen”, illetve a „minor”, a „kleinen” jelzővel illetik őket. Azokban az esetekben, amikor egyiket sem használták, tisztségeikre hivatkoztak.

A fentieket szem előtt tartva a továbbiakban csak a terebesi ágra fókuszálunk. A család leszármazási tábláját Nagy Iván tévesen indította Orbán fia Jánostól, és további hibákat is ejtett.³⁹

²⁶ GYÖRFFY 1966–1998. I. 49.

²⁷ KOMÁROMY 1899. 4–6.

²⁸ Jánostól eredezteti a terebesi és Istvántól a nyalábi ágat. NAGY 1857–68. IX. 226–227.

²⁹ Ld. a 8. számú jegyzetet.

³⁰ KOMÁROMY 1899. Néhány további adat: ENGEL 1987. II. 437.

³¹ ENGEL 1987. II. 438–39.

³² KOMÁROMY 1894., különösen: 504–519. Vö. TRINGLI 1992. 179. 22. jegyz.; C. TÓTH 2012A., különösen: 148–161.

³³ TRINGLI 1992. 177–180.

³⁴ PERÉNYI 7.

³⁵ PÁLOSFALVI 2003., különösen: 898–899.

³⁶ Továbbá két-két Simon, Pál, László, és egy-egy Lőrinc, Vince, Dániel, Jakab, András, Gergely és Illés. Vö. ENGEL 2001B.

³⁷ ENGEL 1987. II. 437. Munkánkban a legjellemzőbb – általában legmagasabb – tisztség megadásával különböztetjük meg a családtagokat.

³⁸ Feltételezhetően a kortársaknak sem volt könnyű megkülönböztetni őket, ugyanakkor fontosnak tartották azt.

³⁹ NAGY 1857–68. IX. 227. I. tábla. Továbbá Imre titkos kancellár fiaként azonosít egy Györgyöt, akivel mások munkájában más ágak kapcsán sem találkozunk. Elképzelhető, hogy a nyalábi ág Imre fia Gergelyéből lett Imre kancellár

Egy tévedést Doby Antal már 1890-ben helyesbített a Turul folyóiratban, miszerint nem Perényi Imre titkos kancellár fia Istvántól származik Imre nádor, hanem János tárnokmester István nevű fiától.⁴⁰ A helyesbített családfát először Fügedi Erik közölte 1970-ben, bár táblája elsősorban Perényi Imre rokonságának ábrázolására koncentrált.⁴¹ 1977-es munkájában már egy teljesebb családfát publikált.⁴² A korábbi szakirodalmat és saját kutatásait vegyítve Engel Pál adott közre egy stemmát a Zsigmond báróiról szóló munkájának függelékeként 1987-ben.⁴³ Ez szolgáltatta az alapot a később „Középkori magyar genealógia” c. munkájából ismert máig legteljesebb leszármazási ábrához.⁴⁴

Szakirodalmunk kevésbé tévedett a családtagok méltóságainak meghatározása terén. Már Nagy Iván is közölt pontos tisztségeket, bár közel sem archontológiai alapossággal.⁴⁵ Az első használható, Perényieket is tartalmazó archontológiát Fügedi jelentette meg a már említett, 1970-es kötetében,⁴⁶ és gyűjtésének eredményeit használta fel 1977-ben megjelent értekezésében.⁴⁷ Itt érkezünk meg egy olyan módszertani, szemléletbeli eltéréshez, melyet Fügedi előszeretettel alkalmazott a 15. századi arisztokrata családokra, de a későbbi kutatások ezt részben cáfolták vagy árnyalták.⁴⁸ Ez nem más, mint a bárói vagy főúri „klán” terminus használata. Fügedi ugyanis azt mutatja ki többek között a Perényiek példáján, hogy Zsigmond korában a fentebb ismertetett három ág tagjai felváltva viselték a különböző bárói méltóságokat.⁴⁹ A kis és középnemesség szintjén sokkal inkább adatolható az atyafiság⁵⁰ összetartása.⁵¹ Mint ahogy azt látni fogjuk, a Perényiek esetén ez kiváltképp nem érvényesült, az egyes ágak között sem, de a szűkebb családon belül még kevésbé. Visszatérve a család tagjainak méltóságviseléséhez, meg kell állapítanunk, hogy Engel Pál világi archontológiája mind a mai napig a legteljesebb segédlet a korszakhoz.⁵² Munkánk egyik célja, hogy az azóta elérhető források bevonásával és más körülmények figyelembevételével még tovább finomítsuk a tisztségviselések idejét.

György gyermeke. Engel Pál megjegyzése szerint Nagy munkájában csak az értékelhető, amikor Orbánt jelöli meg a család őseként, vö. ENGEL 1977. 41. 75. jegyz.

⁴⁰ DOBY 1890. A hibát egyébként két évvel korábban még Csergheő Géza és Csoma József is átvette, vö. CSERGHEŐ–CSOMA 1888.

⁴¹ FÜGEDI 1970.164. 31/a. tábla.

⁴² FÜGEDI 1986A. 315. 18. tábla.

⁴³ ENGEL 1987. II. 456. Úgy tűnik, csak a bárói tisztségviselőket kívánta feltüntetni, hiszen a terebesi ág tekintetében Péter diósgyőri várnagy unokái közül csak Miklós lovászmestert ábrázolja Miklós bán fiaként, a tisztséget nem viselő Lászlót nem, annak ellenére, hogy Fügedi 1977-es munkájában erre is kitért.

⁴⁴ ENGEL 2001B. Perényi 2. tábla: terebesi ág. A Tringli István 1992-es munkájában megjelent vázlat csak a vizsgált korszakra vonatkozó adatokat szolgáltatnak. TRINGLI 1992. 191.

⁴⁵ Vö. NAGY 1857–68. IX. 227. I. tábla és 232.

⁴⁶ FÜGEDI 1970. 103–144. A téma korábbi szakirodalmát ld. 28. 3. jegyz. Kiegészítésként: a tárnokmesteri méltóságviselők sorát már ifj. Szentpétery Imre összeállította 1934-ben. SZENTPÉTERY IFJ. 1934. 524–525. Fügedi külön kiemelte Sebestyén Béla kéziratban maradt munkáját, amely ma a MNL OL DL segédletei között található (Q 282). A 14–15. századi zászlósurakról áttekintő táblázatokat vö. HÓMAN–SZEKFŰ 1928. III/1.; 4.; 6.

⁴⁷ Különösen: FÜGEDI 1986A. 314.

⁴⁸ Hasonlóképp a rokonságokon alapuló „ligák” fogalmához. Vö. PÁLOSFALVI 2003. 898.; ENGEL 1968–70. 22.

⁴⁹ „Összefoglalva: Zsigmond hosszú, fél évszázadot felölölő uralkodása alatt két év (1429–1430) kivételével a bárók között mindig akadt legalább egy Perényi.” FÜGEDI 1986A. 314.

⁵⁰ Többek szerint szerencsésebb eme terminus használata.

⁵¹ Ékes bizonyítékokat erre leginkább Fügedi hozott munkáiban: FÜGEDI 1984. és FÜGEDI 1999. Újabbán PETRIK 2000.; KÁDAS 2014.

⁵² ENGEL 2001A. Elsősorban újabb források előkerülése, és a sokpecsétes oklevelek feldolgozása miatt munkánkban újabb adalékokat archontológiai adalékokat teszünk közzé nem csak a Perényi család vonatkozásában.

A család birtoklástörténetére vonatkozó forrásokat a következő fejezetben taglaljuk részletesen, de ezek gyűjtése a szakirodalmi iránytűk nélkül nehezen megvalósítható feladat lett volna. Először is meg kell említenünk Györffy György⁵³ és Csánki Dezső⁵⁴ történeti földrajzi munkáit, amelyek ugyan más-más szerkesztési elv és viszonyok mellett készültek, de igen hasznosnak bizonyultak munkánk során. Ide sorolhatjuk még a millenniumi évben elindított „Magyarország vármegyéi és városai” sorozat vonatkozó köteteit, bár ma már ezek értesülései kevésbé használhatóak.⁵⁵ További kiindulási alapot szolgáltattak a Fügedi Erik⁵⁶ és Engel Pál⁵⁷ értekezései végén található vár adatárak. Utóbbinak természetesen a továbbfejlesztett változata használhatóbb.⁵⁸ A Perényi birtokba került várakról szóló munkákban részletes szakirodalmi és forrásbeli útmutatást kapunk.⁵⁹ A birtokok minőségi vizsgálataihoz nagy segítséget nyújtottak Csukovits Enikő, Draskóczy István és Weisz Boglárka munkái.⁶⁰

A család egyes tagjainak tevékenységére remek kiindulási alapot jelentettek a történeti szintézisek, elsősorban Hóman Bálint és Szekfű Gyula „Magyar Történet”-ének harmadik kötete szolgált több információval arról, hogy mikor melyik Perényi vett részt és hogyan az országos politikában. A szerzők felhasználták az akkor elérhető összes fontosabb politikatörténeti forrást, így menleveleket, békeszerződéseket, ún. sokpecsés okleveleket, adománylevelek narrációit. Innen tudjuk, hogy Perényi Péter fia Miklós részt vett Zsigmond első déli hadjárataiban, majd testvéreivel együtt a nikápolyi csatában. Az 1396-os katasztrófát közülük egyedül túlélő Imre közreműködött a Zsigmond elleni 1403-as felkelés leverésében, titkos kancellárként pedig különböző diplomáciai küldetéseket végzett, elsősorban lengyel ügyekben.⁶¹ Imre kancellárról részletesebben Mályusz Elemér írt, aki a Fejér Györgytől is ismert Lubló-Podolín 1408-as adománylevelével tartalmas narrációjából és más adatokból egy bekezdést szentelt tevékenységének és megítélésének.⁶²

Imre fia János és István fiatalkori éveiről források hiányában a szakirodalom is szűkszavúan szólt. Bárány Attila hívta fel először a figyelmet arra, hogy a testvérpár részt vett a konstanzi zsinathoz kötődő utazásokban.⁶³ Perényi Jánost Mályusz azonosította Zsigmond csehek elleni hadjáratában.⁶⁴

⁵³ GYÖRFFY 1966–1998.

⁵⁴ CSÁNKI 1890.

⁵⁵ BOROVSKY 1896–1911. Ld. még BOROVSKY 1909.

⁵⁶ FÜGEDI 1977. 95–214

⁵⁷ ENGEL 1977. 89–193.

⁵⁸ ENGEL 2001A. Kétség nélkül ide vehetőek még e szerző további munkái: ENGEL 1968–70.; ENGEL 1995.; ENGEL 1999. és ENGEL 2001C.

⁵⁹ Borsod, Abaúj és Zemplén megyékre: NOVÁKI–SÁRKÖZY–FELD 2007.; SÁRKÖZY–NOVÁKI–SÁNDORFI 1997.; SÁRKÖZY–NOVÁKI 2001. Csorbakői uradalom: CZEGLÉDY 1988.; NOVÁKI–SÁNDORFI 1992.; SZÖRÉNYI 2001A. és SZÖRÉNYI 2003B.; SZÖRÉNYI 2004.; SZÖRÉNYI 2006. Füzér: FELD–CABELLO 1980. és SIMON 2000. Beregszentmiklós: MOLNÁR–MOLNÁR D. 2005. és EMÖDI 2005. Újvár: Nógrády 2014. Terebes: SLIVKA–VALLAŠEK 1991.

⁶⁰ CSUKOVITS 1997.; DRASKÓCZY 1998.; WEISZ 2013.

⁶¹ Vö. HÓMAN–SEKFI 1928. III/4. Itt is megfigyelhető, hogy a Perényi család ágainak tagjait nem különböztetik meg, együtt kezelik, így néha téves megállapításra jutnak. A lengyel követséget Szilágyi Sándorék is tárgyalták, vö. SZILÁGYI 1894–98. II./1.

⁶² MÁLYUSZ 1960. 179–180. és MÁLYUSZ 1984. 81.

⁶³ BÁRÁNY 2004. 18., ld. még: BÁRÁNY 2013. és Bárány 2014B.

⁶⁴ MÁLYUSZ 1984. 98.

E. Kovács Péter monográfiájában közölt adatokat Perényi István sienai tartózkodásáról.⁶⁵ Csukovits Enikő pedig Zsigmond Rómába vezető útjának kíséretét áttekintve szólt Istvánról.⁶⁶

István halálát követően testvére, János politikai súlya látványosan megnőtt, ennek következtében a köztörténeti, politikatörténeti munkákban számtalanszor találkozunk vele. A középkori lengyel–magyar kapcsolatokat tárgyaló Lovcsányi Gyula több részben megjelent értekezésének ötödik közleményében lépten-nyomon összefutunk Perényi nevével: a szepesi területek visszaszerzése ügyében indult tárgyalások küldöttségében,⁶⁷ Albert 1439-ben a lengyelekhez küldött békebizottságában,⁶⁸ az I. Ulászlót a magyar trónra meghívó követségben.⁶⁹ Ez utóbbit a későbbi szakirodalom gyakran említi. 1440-től 1458-as haláláig Engel Pál szavait idézve: „a pártküzdelmek egyik fontos szereplője volt.”⁷⁰ A korszak politikatörténeti munkái nehezen kerülhették meg a személyét. Ennek ellenére legtöbbször csupán az országtanácsban való jelenlétét és az 1450-es években a csehek ellen folytatott harcát emelték ki, elsősorban Wagner Károly „Sáros megye történeté”-hez fűzött oklevelei⁷¹ és az 1454 novemberében Terebesen tartott gyűlést lezáró, a „Hazai Oklevéltár”-ban 1880-ban közölt oklevél tárgyalása közben.⁷²

Jól látható tehát, hogy a szakirodalom nem hagyta teljesen figyelmen kívül a család tagjainak történetét. Ha azonban jobban szemügyre vesszük az olvasottakat, átfogó családtörténetet nehezen vázolhatunk fel pusztán a szakirodalom közlései alapján, holott egy titkos kancellár és egy húsz éven át tárnokmesterként működő arisztokrata tevékenységének felderítése jelentős társadalom-, kormányzat- és politikatörténeti adalékokat szolgáltathat történetírásunknak, ugyanakkor a források széles körének bevonása nélkül ezt aligha vállalhatnánk.⁷³

A FORRÁSBÁZIS ÉS A KUTATÁS MÓDSZERTANÁNAK ISMERTETÉSE

2009-től a középkort kutatók Magyarországon egy olyan eszközt kaptak, ami új távlatokat nyitott mindenki számára: online megtekinthető az összes Mohács előtti levéltári forrás, melyet a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltár Diplomatikai Levéltárában és Diplomatikai Fényképgyűjteményében tartanak számon.⁷⁴

Első látásra meglehetősen lehet a Diplomatikai Levéltárban őrzött „Perényi család levéltára” névre hallgató okleveles anyag.⁷⁵ Meglehetősen, hiszen a három család közül jórészt csak a nyalábi-ág le-

⁶⁵ E. Kovács 2014. 210–212.

⁶⁶ Csukovits 1998. 16–17.

⁶⁷ Lovcsányi 1886. 692.

⁶⁸ Lovcsányi 1886. 696.

⁶⁹ Uo.

⁷⁰ Engel 1987. II. 438.

⁷¹ Wagner Collectanea 65–66.

⁷² HO 470–475.

⁷³ A további szakirodalmi említéseket az egyes tematikus fejezetekben tárgyaljuk, mint a pecséthasználati, a rezidenciát illető és a címerhasználati elemzéseknél.

⁷⁴ Közismertebb nevén DL–DF adatbázis. A 4.2-es változatot megélt DL–DF DVD-ROM 2009-től az internetre költözött, és következő frissítésként a rekordokhoz az oklevél képeit is csatolták. (<http://mol.arcanum.hu/dldf/opt/a150506htm?v=pdf&a=start>) Újabban a Hungaricana portál egyik részeként érhető el, mely sokkal modernebb böngészést tesz lehetővé, keresője pedig finomult. (<http://archives.hungaricana.hu/hu/charters/search/>). Letöltés ideje: 2020. április 23. A kötetben felhasznált oklevelek nagy részét ezen a rendszeren keresztül vizsgáltuk. A továbbiakban a megszokott DL és DF rövidítéssel vezetjük be az oklevelek jelzeteit, kötetünkben eltekintünk az MNL OL rövidítés folyamatos kitételétől.

⁷⁵ DL Q 148. Perényi család levéltára.

veles anyagát tartalmazza. Természetesen a legkorábbi, még az ősi birtokokra vonatkozó oklevelek felhasználhatóak a másik három család történetéhez is, de ezen és néhány közös ügyleten kívül az állag nem tartalmaz további adatokat a terebesi-ághoz kapcsolódóan. Az oklevéltár közzevője, Tringli István is megjegyzi: a terebesi-ág 1567-es kihalását követően a birtokokkal együtt a családi levelesláda is a kincstárra háramlott. Ez nagyrészt helytálló megállapítás, kevés kivételtől eltekintve. A Terebesre és Szinyére vonatkozó oklevelek, a nyalábi és terebesi ág közötti örökösödési szerződés egy hitelesített másolata, az 1465-ös újadomány, valamint még néhány más birtokra, kölcsönökre vonatkozó okirat a homonnai Druget család birtokába kerültek, és így azokat az Eperjesi Állami Levéltár Eperjesi Fióklevéltárában külön fondban őrzik.⁷⁶ Különösen értékes ez a tíz oklevél, hiszen további húsz oklevélszöveget tartalmaz, és külföldi állomány lévén regesztái nem kerültek bele a Zsigmondkori Oklevéltár első két kötetébe.⁷⁷ Az eredeti levelesláda tetemes része viszont valóban a kincstári levéltárba olvadt, ahonnan módszeres kutatással kigyűjthetők. Mint ahogy Borsa Iván⁷⁸ és maga Tringli István is kifejti: a Diplomatikai Levéltár létrehozásánál azonkívül, hogy a proveniencia feltüntetésére kifejezetten ügyeltek, gyakran fizikailag is együttmaradtak az egy birtokhoz tartozó oklevelek. Így a Neo-regestrata acta (E 311) sorozat fasciculusai között találunk csaknem színtiszta Perényi anyagokat, ami megkönnyíti kigyűjtésüket.⁷⁹ Külön csoportot képez a Zichy család zsélyi levéltárának egy része, mely a csorbakői uradalom és más Borsod és Abauj megyékben fekvő birtokok okleveleit tartalmazza.⁸⁰ Így közel háromszáz oklevélszöveg áll rendelkezésünkre csak a birtoklástörténetre vonatkozóan.⁸¹ Ezek már lehetővé teszik a birtoklástörténet vázának elkészítését.

Kiegészítésre is szorul az anyag, hiszen a szorosan nem nagyobb uradalmakhoz tartozó birtokok, mint például Emőd és Vizsoly mezővárosok okleveles anyagát más állagokból kell összegyűjtenünk.⁸² Ennek elvégzéséhez kifejezetten nagy segítséget nyújtanak a Zsigmondkori Oklevéltár 1426-os évig megjelent kötetei, valamint az 1430-as évek végétől elkezdett regeszták, melyek ma már szoros részét képezik a DL–DF adatbázis rekordjainak. Csupán néhány olyan birtokról van tudomásunk, melyekkel csak a birtokösszeíró oklevelekben találkozunk.⁸³

Ha a birtokösszeírásokat nézzük, a család remek forrásadottságokkal rendelkezik. 1430-ban a nyalábi és a terebesi Perényi család kölcsönös örökösödési szerződést kötött egymással összes birtokukra.⁸⁴ 1454-ben ez a két család, Perényi János tárnokmester feleségének családjával, a Kórógyiakkal hasonló módon állapotodott meg.⁸⁵ V. László hazatérését követően a tárnokmester újadományt kért minden birtokára, így 1455-ből is megmaradt egy teljesnek mondható birtokösszeírás.⁸⁶

⁷⁶ DRUGETH.

⁷⁷ Vö. LELESZ I. 235. és az ott idézett irodalmat. Volt szerencsém ezt az anyagot eredetiben vizsgálni.

⁷⁸ BORSA 1982.

⁷⁹ Birtokonként csoportosítva, de nem teljesen vegytiszta fasciculusok: Füzér és tartozékai: NRA 818. Alsóregmec: NRA 861. és 923. Kucsín: NRA 411. Csorbakői uradalom: NRA 423., 424. Gömör: NRA 423. Szentmiklósi uradalom: NRA 335. és 423. Újvár és Sztropkó: NRA 407., 424. és 338. Kutlin: NRA 461. Kurityán: NRA 462., 463., 692., 707., 726., 828. Jolsva és Fülek: NRA 408., 423., 424. és 559. Sáros: NRA 405.

⁸⁰ DL Q 206. Zichy család, zsélyi levéltára 217 BB. Egy-két kivételtől eltekintve kiadásuk ZICHY, *passim*.

⁸¹ A Perényi Miklós bán (†1396), és fiainak birtokára (Patak-Újhely és Szina) vonatkozó okleveleket nem számítva.

⁸² Aranyas: DF U 421. Egri káptalan hiteleshelyi levéltára. Velejte: DL Q 146. Patay család. Monajkeddi: DL Q 67. Esterházy család hercegi ága, Repositorium. Nyárad: DL Q 154 Radvánszky család, sajkócai levéltára. Vizsoly és Emőd: DL Q 156. Rákóczi-Aspremont család.

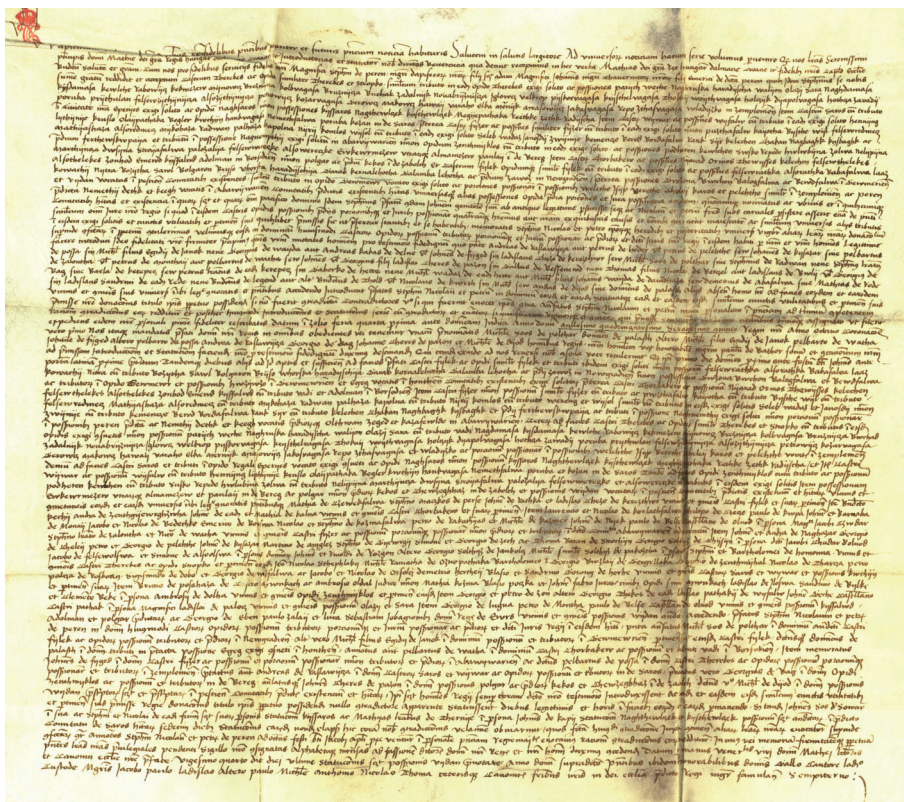
⁸³ Például ilyen a Pest megyei Vidám/Vidámtelek és a borsodi Kisfalud.

⁸⁴ DRUGETH Nr. 32. DF 209 849. és PERÉNYI 438. DL 70 870.

⁸⁵ DL 24 541. Vö. TRINGLI 1992. 181.

⁸⁶ Sáros kivételével: DL 14 909. Sárosra: DL 14 908. TRINGLI 1992. 182.

A Szilágyi Erzsébettel folytatott pereskedést megelőzően Mátyás király is újadományt adott az összes birtokra 1465-ben, mely mindkőzül a legteljesebbnek mondható.⁸⁷ Ezen túl a ritkaságnak számító portális kamarahaszna összeírások is tartalmaznak adatokat több Perényi birtokról. 1427-ben Sáros, Abaúj, Gömör megyékben írták össze a vonatkozó birtokok portaszámai,⁸⁸ 1431-ben Gömör két,⁸⁹ 1441-ből Zemplén egy,⁹⁰ 1457-ből pedig Nógrád négy járásáról maradtak fenn lajstromok.⁹¹ Utóbbiak és az 1465-ös per portaszámai⁹² felbecsülhetetlen adatokat szolgáltatnak a birtokok méreteiről. Ezek segítségével lehetőségünk van arra – még ha az adománylevél nem is ismert –, hogy egy-egy évben pontosan rekonstruáljuk a család birtokában lévő jószágokat. Módunk van arra, hogy szerencsés esetben – mint ahogy azt Füzér példája mutatja – az egyes uradalmak tartozékait hat különböző idősíkbán ábrázoljuk.⁹³

Mátyás király 1465-ös újadomány beiktatásáról készült oklevél
(DRUGETH Nr. 43.)

⁸⁷ DRUGETH Nr. 43. DF 209 861. Ugyanerre utal Tringli István más forrásból: TRINGLI 1992. 184. Érdekes, hogy a Homonnai levéltárban őrzött oklevél hátulján az NRA 818-as jelzet is szerepel vörös kézírással.

⁸⁸ Engel Pál 1989-es kiadását használtam: KAMARAHASZNA.

⁸⁹ DL 35 802. Kiadása: C. Tóth 2007. 411–418.

⁹⁰ DL 99 507. Kiadása: C. Tóth 2007. 458–462.

⁹¹ DF 213 681. Kiadása: KÁDAS 2016. 42–71.

⁹² TRINGLI 1992. 176–177.

⁹³ Füzér esetén: Adomány (1389), kamarahaszna (1427), Perényi örökösödési szerződés (1430), Kórógyi örökösödési szerződés (1454), V. László újadománya (1455) és Mátyás újadománya (1465).

A birtoklástörténet nélkülözhetetlen részét képezi egy családtörténeti munkának. Már csak azért is, mert az adományok, zálogbavételek narrációi fontos részleteket árulhatnak el a család egyes tagjainak cselekedeteiről, a családi leszármazásról, a viselt tisztségekről.⁹⁴ Ugyanakkor a terebsi Perényi családról csupán ezekre támaszkodva nem tudhatunk meg többet, mint amit már a fentebb ismertetett történészek munkái elmondanak. Ezért szükséges – és jogos elvárás is –, hogy minél több, nem birtoklástörténetre vonatkozó okleveles és egyéb forrást vonjunk be vizsgálódásunkba.

A familiáris hálózat vizsgálatához a kiindulási alapot Engel Pál archontológiája és különböző forrásközlések jelentették. Ezekből állítottuk össze először a familiáris viszonyrendszert, a várnagyok és alispánok archontológiáját. A keresést bővítve a jogi képviselőkre és más birto-
kigazgatókra, összeállítottunk egy olyan forrásbázist, amelynek segítségével meghatározhatóak azok a forrástípusok és okleveles anyagok, amelyek nagy valószínűséggel további familiáris ne-
veket hozhatnak a felszínre. Ezek a *dominus* nevében tett tiltakozások az egyes hiteleshelyeken, bíróságokon, illetve a Perényiek hatalmaskodásai miatt tett bevallások, peres eljárások. Az erről
szóló iratokat a birtokokra vonatkozó anyagban, a jászói és a leleszi konvent, az egri káptalan hite-
leshelyi levéltárban és a régióban birtokos nemes családok fennmaradt levelesládájában találjuk.

Az egri káptalan hiteleshelyi pecsétje 1458-ból
(AMK AS F (Telonium) Nr. 55.)

A legtöbb bevallás és vizsgálat Zemplén és Szabolcs megyében a leleszi konvent közvetítésével folyt le, ezért hiteleshelyi levéltára igazán hasznos segítséget nyújtott a vizsgálathoz. Bár a Zsigmondkori Oklevéltár első két kötetéből a leleszi konvent hiteleshelyi levéltári anyaga kimaradt, a hiányt pótolta C. Tóth Norbert három közleményében.⁹⁵ Ennek köszönhetően a vonatkozó oklevelek jó része könnyen használható. A legtöbbet pereskedő család a térségben a Csicseri Ormos család volt, akiknek levelesládája számos hatalmaskodásról ad hírt a Perényiek kapcsán. Okleveleik sokszor szükségavé, de a gyűjtés tekintetében tökéletesen használható regesztá-gyűjteményét Kárfy Ödön tette közzé a Történelmi Tár hasábjain a századfordulón.⁹⁶ Több adatot tartalmaz a sóvári Sós család,⁹⁷ a Butkai család⁹⁸ és a Migléshi család⁹⁹ okleveles anyaga.

A Borsod és részben Heves, Gömör és Abaúj megyékben tevékenykedő familiárisokról első-sorban az egri káptalan hiteleshelyi és magánlevéltárának középkori oklevelei tanúskodnak, amelyeket Sugár István több részletben publikált.¹⁰⁰ A borsodi ügyek intézőire derült fény a Putnoki

⁹⁴ „A narratio az adománylevél azon része, amelyben a jog számára is használhatóan leírják, hogy a megadományozott mivel érdemelte ki a királytól a szóban forgó kegyet.” C. TÓTH 2009A. 449. Vö. KRISTÓ 1992. Előszó, különösen: 24–29.

⁹⁵ LELESZ I.; LELESZ II.; LELESZ III.

⁹⁶ Leveles anyaguk: DL Q 56. Csicsery család. Regesztái: CSICSERI

⁹⁷ Leveles anyaguk: DL Q 170. Soós család.

⁹⁸ Gútkeled nem beli Sárvármonostori ágból származó Butkai család, vö. ENGEL 2001B. Leveles anyaguk: DL Q 63. margonyai Dessewffy család.

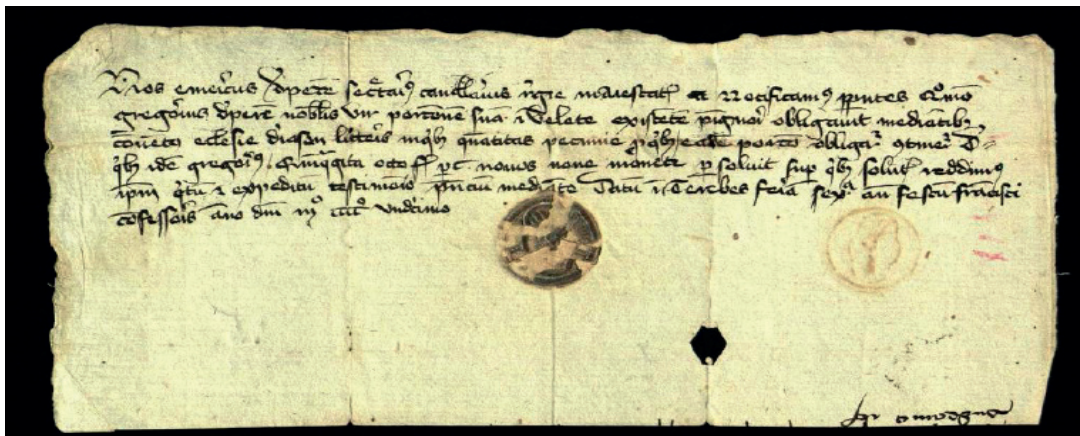
⁹⁹ Leveles anyaguk: DRUGETH

¹⁰⁰ HEVES ÉS BORSODI OKLEVÉLTÁR 1980.

család¹⁰¹ levelesládájából és a pálos rend ládi kolostorának okleveleiből.¹⁰² Egy-két kőza adat más fondokból is előkerült, de az imént felsoroltak a legjellemzőbbek.

A diplomatikai források teljes körű feltárására a kritikai forrásközlés mai állapota szerint nincs mód. A kiadott forrásanyagot a legteljesebb mértékben igyekeztünk felhasználni, fontos kiadatlan oklevelekre pedig a fent ismertetett nagyobb anyagokban leltünk. Mind a család birtokaira, mind az egyes tagok tevékenységére vonatkozó további adatok lappanghatnak a kiadatlan anyagban, de az ezek feltárására fordítandó munka már nem állhat arányban a kinyerhető információkkal.

Külön egységet képez a felhasznált forrásokban a családtagok által kiadott oklevelek, levelek gyűjteménye, elsősorban Perényi János tárnokmester esetében. Perényi Péter diósgyőri várnagytól önállóan kiadott oklevél nem maradt fenn, fiai közül Perényi Miklós szörényi bántól nyolcat,¹⁰³ Perényi János pohárnokmestertől (†1396) egyet sem, Perényi Imre titkos kancellártól egyet (1411),¹⁰⁴ Imre fia István asztalnokmestertől ugyancsak egyet (1420–1430) ismerünk.¹⁰⁵ Perényi János tárnokmestertől negyvenyolc oklevél és levél található, amit egyedül¹⁰⁶ és további kettő, amit másodmagával állított ki.¹⁰⁷ Ezek a források elsősorban a család tagjainak tartózkodási helyeiről és pecsétjeiről adnak hírt, de János tárnokmester esetében általuk lehetőségünk van hivatali és politikai tevékenységéről is képet alkotni. A DL–DF adatbázis segítséget nyújt a listázásban és az iratok tartalmának megismerésében, a külföldön őrzött harmincegy eredeti oklevél esetében a pecségekről azonban nem ad információt. Ezért mindegyikről színes fotómásolatot gyűjtöttünk.

Perényi Imre titkos kancellár nyugtája 1411-ből
(DL 75 406.)

¹⁰¹ Rátót nembeli Putnoki család, vö. ENGEL 2001B. Leveles anyaguk: DL Q 154. sajkózái Radvánszky család.

¹⁰² DL MKA Q 312. Acta Paulinorum LÁD. Regeszták: PÁLOS. Sajnos a Perényiek által alapított kurtyáni kolostor leveles anyaga nem maradt fenn.

¹⁰³ Eredetiben: DF 285 887. (Másolata: DL 12 816.), DL 56 508., DL 47 933., DL 56 509., DL 56 510., DL 8837., DL 7937. Átiratban: DF 254 977.

¹⁰⁴ DL 75 406.

¹⁰⁵ DF 234 054.

¹⁰⁶ Öt darabot átiratból, a további negyvenhárom pedig eredetiben ismerjük. Részletezni alább, külön táblázatban fogom.

¹⁰⁷ DF 213 674. és DF 213 596.

Pecsétvizsgálatunk nem lett volna teljes körű, ha figyelmen kívül hagytuk volna az ún. sokpecsétetes okleveleket és leveleket. Ezek kiadói vagy megerősítői csak a legkritikább esetben szerepelnek a DL–DF adatbázis „kiadó” mezőjében, gyakran csak az első kiadó társaiként,¹⁰⁸ országnagyokként¹⁰⁹ vannak megnevezve a vonatkozó rovatban, vagy az uralkodó neve alatt szerepel az oklevél.¹¹⁰ Hogy Perényi János tárnokmester esetében minél több oklevelet tudjunk bevonni a vizsgálatokba, elkezdjük gyűjteni az 1439 és 1457 közötti sokpecsétetes okleveleket, melyek minimum három pecsétet vagy azok töredékét hordozzák, és nem megyei kiadványok.¹¹¹ Az így meglelt iratok száma közel hetven. Ezek közül a tárnokmester tizenegynek volt társkiadója vagy megerősítője. Az ő esetében a hasonló oklevelek csupán átiratban fennmaradt változatait is lajstromoztuk, összesen hét darabot, és kiegészítettem további kettővel, ahol csak eskütársként szerepel, pecsét nélkül. Ez a gyűjtés kereken hetven oklevélszöveggel bővíti forrásbázisunkat.

A család pecsétanyaga kifejezetten jól kutathatónak tekinthető, bár Miklós bántól és Imre titkos kancellártól csak töredékben maradtak fenn pecsétek, a családi címer ennek ellenére azonosítható. János egymaga négy különböző pecsétet használt, melyek mindegyikéről ismerünk legalább egy ép példányt.¹¹² Építkezéseikről elsősorban Füzér,¹¹³ Csorbakő,¹¹⁴ Terebes (Parics)¹¹⁵ várak régészeti feltárásának dokumentációja ad felvilágosítást. Egy, a közelmúltban előkerült kézirat páratlan forrásértékkel bír a család címerhasználatáról, nagy biztonsággal állítható, hogy a Jékely Zsombor által magyar nyelven részletesen ismertetett „címerkönyv” a Perényi család címerének első fennmaradt színes ábrázolását őrzi. Ezt a kiemelkedő forrást részletesen is elemezzük.¹¹⁶

A hatalmi reprezentáció megismerése során elsősorban a címeres emlékeket és a család épített örökségét vettem górcső alá. A vizsgált időszakból három családtag síremléke is fennmaradt, amit magyar viszonylatban ritkának mondhatunk.¹¹⁷ Perényi Imre kancellár síremlékét a kurityáni pá-

¹⁰⁸ Pl. DL 73 005.

¹⁰⁹ Pl. DL 81 210.

¹¹⁰ Pl. DL 13 619.

¹¹¹ Úgy véljük ugyanis, hogy Engel Pál és Kubinyi András (ENGEL 2001A. és KUBINYI 1988.) korszakalkotó, ma már alapvető segédletként használatos, de korántsem teljes gyűjtéseit leszámítva ezen típusú források méltatlanul kevés figyelmet kaptak. Azon túl, hogy ezek szövegei rendre fontos politikatörténeti adatokat szolgáltatnak, a rajta lévő pecsétek nélkülözhetetlen részét képezik a hatalmi reprezentáció, címer- és pecséthasználati vizsgálatoknak. Továbbá nagyrészt pontos adatot vagy támpontot adnak a vizsgálandó személy tartózkodási helyéről, a kibocsátók, megerősítők között betöltött rangsorbeli helyéről. A választott időintervallum különösen bővelkedik az ilyen típusú oklevelekben. Gyakran éppen egyes személyek távolléte világít rá egy olyan szempontra, melyet vizsgálatuk nélkül aligha vehettünk volna számításba. A kutatási programhoz ld. NOVÁK 2015.

¹¹² Részletezve ld. a vonatkozó fejezetben.

¹¹³ Feld István, Juan Cabello, Simon Zoltán és Gál Viktor kutatási eredményei: FELD–CABELLO 1980.; SIMON 2000. Ld. még NOVÁKI–SÁRKÖZY–FELD 2007.

¹¹⁴ Geodéziai felmérés és terepbejárás Szörényi Gábor András kutatásának eredményei: SZÖRÉNYI 2003A és SZÖRÉNYI 2003B. SZÖRÉNYI 2004. Ld. még NOVÁKI–SÁRKÖZY–FELD 2007.; NOVÁKI–SÁNDORFI 1992.

¹¹⁵ SLIVKA–VALLAŠEK 1991.

¹¹⁶ JÉKELY 2014. A kódex leírása a 359. oldalról: *Livro de Arautos* portugál kódex, amelyet ma a manchesteri John Rylands Library őriz (Latin Ms 28). Jékely fekete-fehérben közli a kódex vonatkozó oldalát. JÉKELY 2014. 370. 7. kép. A szerző még közlés előtt rendelkezésemre bocsájtotta a digitális változatot, amiért itt is köszönet illeti. Színesben és angol nyelven: JÉKELY 2016. 155–178.

¹¹⁷ Érdeemes rögtön megjegyezni, hogy a későbbi leszármazottak síremlékei közül is maradtak fenn darabok. Perényi János fia István vagy Perényi Imre nádor síremléke Terebsen. CSERGHEŐ–CSOMA 1888. Perényi Péter koronaőr fia Gábor tumbájának is előkerültek töredékei Sárospatakról. GERVES–MOLNÁR 1983. 25–28. A Zsigmond-korból csupán csak a Stiborici Stibor és a Szécsi családokból ismert hasonló. ENGEL–LŐVEI–VARGA 1983. 31–35. és 43–44.

los kolostor ásatása során 1967-ben találta meg Czeglédy Ilona régész,¹¹⁸ ma a miskolci Hermann Ottó Múzeumban őrzik. A szakirodalom szerint Imre fia István sírlapját eredetileg ugyanabban a kolostorban helyezhették el, ma viszont a rudabányai református templomban találjuk, falba építve. István testvére, János tárnokmester sírlapja pedig a terebesi római katolikus templomban tekinthető meg, szintén a falba építve.¹¹⁹

¹¹⁸ CZEGLÉDY 1988. 219., 221.; 20. kép.

¹¹⁹ A három sírlap fotóját együtt elsőként az *Ars Hungarica* folyóiratban közzétették fekete-fehérben: ENGEL–LŐVEI–VARGA 1983. 9–11. kép. Később a *Zsigmond* katalógusban színes felvételeken is közzé tették Imre fia, János és István sírköveinek fényképét: SIGISMUNDUS 2006. 348–349. 4.52–53. kat. sz. Újabbán LŐVEI 2017. 398–399. és 417–418.; 23–24., 45–46. kép.

SZUHOGY ROMOS VÁRÁTÓL AZ ARISZTOKRÁCIÁIG – A TEREYESI ÁG

A PERÉNYIEK EREDETÉRŐL

A témában mai tudásunk szerint is csak kevés tévedést tartalmazó okfejtést Komáromy András publikált 1899-ben.¹ Ő – mint ahogy azt fentebb írtuk – egyértelműen cáfolta a 13. század végén élt család őseinek tartott Orbán „Dobosi” előnévnek helytálló voltát és Perény birtok III. András király általi adományozásának tényét. Ahhoz, hogy közelebb kerüljünk a család eredetéhez, meg kell vizsgálnunk Orbán társadalmi helyzetét, tevékenységét és Perény kialakulásának hátterét is.

Orbán tevékenységére csupán töredékes adataink vannak. Első említése 1271-ből való. A Beret település határjárásakor az azt rögzítő oklevélből kiderül, hogy a szomszédos, akkor már elnéptelenedett Detek terület birtokosa Orbán volt. Egy 1274-es oklevélből azt is megtudjuk, hogy azt V. Istvántól nyerte.² Feltehető, hogy Orbán még István ifjabb király szolgálatába szegődhetett, amikor az az ország keleti felében uralkodott.³ Kevésbé valószínű, hogy kapcsolata a majdani uralkodóval még korábbra nyúlna vissza, mikor István a stájer hercegség élén állt.⁴ Ebben az esetben Orbánnak 1240–1250 körül kellett volna születnie, ami korainak mondható tekintettel arra, hogy halála ugyanis a század végére tehető.⁵ Az oklevél nem tér ki Orbán státuszára, így nem tudjuk, hogy birtokát milyen szolgálatért nyerte. Ő még nem viselte a Perényi (*de Peren*) előnevet, vagyis bár Perényt már bírta, de még nem alakult át a birtok neve családnévvé. Perény Orbán általi birtoklása megkérdőjelezhetetlen, hiszen a tőle származó mindhárom család osztozik rajta a későbbiekben. Mivel a birtokadomány nem maradt fenn, így sem a birtokszerzés dátumát, sem okát nem ismerjük.

István ifjabb király stájer hercegi lovaspecsétjének töredéke 1259-ből.
(ARS SI Nr. 5769.)

¹ KOMÁROMY 1899.

² RA II. 2–3. füzet 2458. sz. Teljes szöveggel ld. HO VIII. 167–168.

³ Szűcs† 2002. 163.

⁴ Szűcs† 2002. 122.

⁵ A 14. században már csak fiaival találkozunk az okleveles forrásokban. Vö. ENGEL 2001B. Perényi család ágai és KOMÁROMY 1899. 3. 3. jegyz.

Orbán következő feltűnése a már említett, 1274-es oklevélből ismert. Ekkor IV. László elveszi Orbántól, és másnak adományozta Deteket.⁶ Az irat keletkezését Szentpétery Imre 1274. február 22. és szeptember 3. közé helyezte. Ebben az időszakban a király kiskorú, az anarchiában bárói csoportosulások veszik kézbe az ország irányítását. Orbán adománya idején a Kőszegi–Gutkeled szövetség volt hatalmon, így arra következtethetünk, hogy Orbán az ellenlábás Csákok táborát erősíthette.⁷ Azt biztosan tudjuk, hogy Orbán V. István szolgálatában állt, 1271 előtt tőle nyerte az 1274-ben elvesztett Detek birtokot. Perény birtokát még a 13. században bekövetkező halála előtt nyerte, mint ahogy Detek birtokot is visszaszerezte, hiszen ezeket tovább örököltette. Ugyanebből az okból biztosan állítható, hogy a zempléni Velejte birtok fölötti jogot is ő nyerte el.

Tudjuk, hogy Orbán nem volt leszármazottja egyik ősi nemzetségnek sem.⁸ Három birtoka közül leszármazottai a Perény családnevet vették fel.⁹ Ennek három oka lehetett: Orbán innen származott, vagy ez volt a legelső, vagy éppen a legnagyobb birtoka. Az első lehetőséghez meg kell vizsgálnunk Perény eredetét. Györffy György jóvoltából a késő Árpád-kori Abaúj megye népesedési viszonyai jól ismertek. Eszerint a Feketeerdőtől délre, a folyók és patakok völgye sűrűn lakott terület volt már a tatárjárás előtt.¹⁰ Perény birtok a Jósua–Kisida–Kassa vonaltól délre feküdt, vagyis lakott település lehetett már a 12–13. század fordulóján, első említése 1220-ból való, Alsónémeti határjárásánál.¹¹ A területet királyi telepítés folytán hospesek, vendégek vették birtokba. Kérdéses, hogy Perény telepesei honnan érkeztek. Kézenfekvőnek tűnik a német származásúak letelepedése, hasonlóan más Hernád-menti birtokokhoz.¹² Ugyanakkor Szűcs Jenő mutatott rá, hogy a betelepítettek nem feltétlen külföldről érkezett elemek voltak, különösen nem kizárólag németek, hanem lehettek a sűrűn lakott magyar területek új, szabad föld után kutató lakói is.¹³

Orbán a korszak birtokszerzési gyakorlata szerint, bár nem kizárólagosan, de feltehetően katonai szolgálattal vívhatta ki V. István donációját. Ez teszi lehetővé, hogy ne zárjuk ki Orbán külföldi vagy más hazai területről való származását. Német eredetű, perényi hospes és külföldi katonai szolgálattelvő létre lehet bizonyíték a család címerének vizsgálata, melyet azonban külön fejezetben tárgyalunk.

Biztos információnk azonban Orbánról, hogy legkevesebb három fiút és egy lányt nemzett.¹⁴ Három fiától ered a három Perényi-ág. Jánostól a nyalábi, Miklóstól a rihnoi, ezekkel alább részletesen nem foglalkozunk. Annál inkább Istvánnal és leszármazottaival, a terebsi ággal.

⁶ RA II. 2–3. füzet 2458. sz.

⁷ Szűcs† 2002. 395–396.

⁸ A család címere nem csak a magyar heraldikában, de a nyugatiban is kivételesnek számít. GRITZNER 1890. 97.

⁹ Komáromy ebből igyekezett alapos munkával minél biztosabb következtetést levonni. Ld. KOMÁROMY 1899. 4–6.

¹⁰ GYÖRFFY 1966–1998. I. 48–49.

¹¹ GYÖRFFY 1966–1998. I. 131.

¹² Ld. a három Németi települést: Al-, Fel- és Középnémeti. Vö. GYÖRFFY 1966–1998. I.

¹³ Szűcs† 2002. 52–53. Komáromy arra világít rá, hogy akár itáliai eredetű is lehetett a telepítés. KOMÁROMY 1899. 5.

¹⁴ ENGEL 2001B.

PERÉNYI PÉTER LAJOS KIRÁLY SZOLGÁLATÁBAN

Mivel Orbán fia Istvánról az oklevelekből nem tudunk meg annál többet, mint hogy használta a Perényi előnevet,¹⁵ és legkevesebb három fia született: Péter, Imre és András,¹⁶ így a terebesi Perényiek történetét 1351-től kell kezdenünk. Perényi Orbánfi István fia András június 4-én az egri káptalan előtt csereüzletet kötött ládi Csorba Miklós fia Domokossal Szuhogy és Detek (Borsod vármegye) birtokokra vonatkozóan. Detek birtok rá eső birtokrészéért és további 20 kassai márkáért cserébe megkapta Szuhogy területet,¹⁷ a rajta fekvő várral. Utóbbit ugyan az oklevél nem említi, de tudjuk, hogy a század fordulóján a ládi Csorba família felmenője, Miklós építette.¹⁸ Az adásvétel fontos mérföldkönek tekinthető a Perényi család elágazásában, ezzel ugyanis a későbbi terebesiek első önálló birtokát szerzi meg András. Az önállósodásra való törekvés tehát egyértelmű.

A deteki birtokrész azonban a későbbiekben is feltűnik a család jóságai között.¹⁹ Visszakerülésének idejéről és körülményeiről hallgatnak forrásaink. Az ellentmondás feloldásának lehetőségét kínálja az a tény, hogy 1381-ben András testvére Péter, Lajos királytól adományként is megkapta Szuhogy területét.²⁰ Ez csak úgy lehetséges, hogy a donáció idején a király birtokában volt. Tudjuk, hogy a ládi Csorba família 1376. március 23. előtt Domokos fia Miklóssal kihalt férfiágon,²¹ ezt megelőzően az 1351-es cserét visszarendezhették a felek, majd Perényi szolgálataiért királytól Szuhogy birtokot kérte.²² Bár bizonyítani nem tudjuk, mégis egy lehetőségnek tekinthetjük.²³

Így vagy úgy, a család nem maradt sokáig önálló birtok nélkül. 1360-ban Perényi Péter,²⁴ akkor már feltételezhetően regéci várnagyként nyerte első birtokadományát, a sárosi Kucsint.²⁵ Karrierje bizonyíthatóan már egy évvel korábban elkezdődött, 1359. május 21-én ugyanis udvari lovag volt, akit ezen minőségében a király Abaúj megyébe küldött. István három fia közül messze ő érte el a legnagyobb sikereket. Testvérét, Andrást a fent említett csere-megállapodás *magister*-nek címezte, egy hosszan húzódo perben sem említik más tisztségét.²⁶ 1374-ben hallunk róla

¹⁵ AO II. 341. sz. (*Stephani de Peruen*)

¹⁶ ENGEL 2001B. Ezen túl feltételezhetjük, hogy Druget familiáris volt, mint oly sokan a régióból. Ez megmagyarázná azt, hogyan került István fia Péter közvetlenül a király szolgálatába.

¹⁷ AO KLT. XXXV. 306. ZICHY IV. 256–258.

¹⁸ SZÖRÉNYI 2003B. 178–180. Szörényi Gábor András arra következtet, hogy a vár már ekkor leromlott állapotban lehetett. Erre következtethetünk az alacsony vételi árból, és abból, hogy később 1403-ban Perényi Imre újrépítési jogot kapott Zsigmondtól.

¹⁹ 1427-ben a Perényi családé és 1455-ben is a terebesiek birtokában. Vö. KAMARAHASZNA 32. DF 209 849. és PERÉNYI 432.

²⁰ 1381. nov. 13. DL 77 840. ZICHY IV. 218–219. Az iktatóparancs átiratban fennmaradt a jászói konvent levelében.

²¹ ENGEL 2001B. Tekes rokonsága, 1. tábla. PERÉNYI 133.

²² A tudatosságot feltételezi, hogy korábban Selyeb és Oltvány birtokokat is a ládi Csorbák kihalását követően kapták meg. DL 70 664. PERÉNYI 133.

²³ Ezt a változatot cáfolja, hogy az 1351-es megállapodást Perényi Péter 1383-ban az egri káptalannal átiratta. Bár lehet, hogy az akkor kezdődő instabil belpolitikai helyzet vezette erre.

²⁴ Tisztségviselésére vonatkozó adatokat ld. a Függelékben.

²⁵ Bár az oklevél csak a *magister* jelzővel illeti Pétert, négy nappal később, márc. 22-én már regéci várnagy.

²⁶ DL 5998. CSÁKY I. 135. Szepesi Jakab országbíró elé került András és Szikszói Miklós pere a Kamaróc és Perényi közt elterülő föld és az Ida-patak birtoklásáról. A pert Szikszói nyerte.

utoljára.²⁷ Péter másik testvére, Imre csupán egy alkalommal tűnik fel a forrásokban, 1353-ban, róla tudunk a legkevesebbet, feltételezhetően korán meghalt.²⁸ A szűkebb család sorsa tehát Péter kezében volt, aki hosszú udvari szolgálata során folyamatosan gyarapította a család vagyonát. I. Lajos idejében regéci, csejtei és jászói/jászóvári várnagyként tevékenykedett.²⁹ Mindeközben abaúji, turóci, barsi ispánként is működött. Lajos király halála Árva várnagyaként, egyben feltehetően a megye ispánjaként érte.

Kitartó szolgálataért több adományban is részesült. Kucsinhoz további birtokrészeket szerzett 1374-ben, majd 1380-ban. 1376. március 23. előtt Abaújban Oltvány és Selyeb birtokokat nyerte el három fiával egyetemben: Miklóssal, Jánossal és Imrével, amihez járt még Kazafölde is, és 1378-ban a szintén abaújikiént jelölt Szöged birtok.³⁰ Valamennyi Szuhogy környezetében feküdt, amit végül a már említett módon 1381-ben szerzett meg. Vétel és zálog útján is igyekezett jószágait gyarapítani, előbb 1362-ben 400 forintért a Zemplén megyei Mérk Velejte felőli részét vette meg Tolcsvai Lászlótól,³¹ majd 1380-ban a szintén zempléni Sára birtok felét vette zálogba.³² Kucsinért pedig hosszan pereskedett Upori Gál utódaival, akiknek birtokjogát Lajos király³³ és Bebek István országbíró is kétségbe vonta.³⁴ Feltehetően a pereskedés miatt kellett Lajos királynak minden vonatkozó oklevelet teljes szöveggel átíratnia és megerősítenie az adományt.³⁵ A Perényi ősi birtok részeként kezelt, Péter és családja által használt Litér/Litéri/Litérfölde ügyében is pereskedni volt kénytelen András testvérével együtt.³⁶ A nádori bíróság előtt egyezett meg a Monaji Pál által képviselt családdal, miszerint Szöged és Monaj körül bizonyos területeket a további pereskedés elkerülése végett átengedett nekik.³⁷ A birtokviszonyokat határjárás keretében igyekeztek tisztázni.³⁸ A zálogvételek, a pereskedés és az adomány megerősítése is arra utal, hogy Péter nagyobb mennyiségű pénzt halmozott fel és azt mozgósítani tudja céljai elérése érdekében.

Lajos király denárja 1373–1382.
CNH II: 89A; Huszár: 547.
(Déri Múzeum DFNGY 237.)

²⁷ Vö. ENGEL 2001B. Perényi család, terebesi.

²⁸ Uo. Az egyetlen adat: AOKLT. XXXVII. 753.

²⁹ Regéc és Csejte is a király birtokában. Vö. ENGEL 2001A. Jászóvár/Jászóváralja az abaúji ispánság része. Vö. SPILKA 1943. 14.; ENGEL 1977. 119.

³⁰ Valahol Monaj és Selyeb körül, nem egyezik meg a mai Sajószögeddel. Az adományokra vonatkozó forrásokat ld. a birtoktáblázatokban.

³¹ DF 209 828. AOKLT. XLVI. 65.

³² DL 77 794. ZICHY IV. 157–158.

³³ DL 4931.

³⁴ DL 2396.

³⁵ 1367-ben DL 5370. Majd 1368-ban több példányban is: DL 5635., DL 37 363.

³⁶ DL 5998. CSÁKY I. 135.

³⁷ DL 77 802. ZICHY IV. 169–171.

³⁸ DF 209 830.

Érdemes Lajos király halálakor megállnunk egy kicsit, és összegeznünk Perényi Péter – árvai várnagy – kicsivel több mint harminc éves tevékenységét. Sikerült elkerülnie, hogy a megyei köznemes-ség szintjén maradjon, vagy valamely nagybirtokos familiájába szegődjön. Saját jogon, közvetlenül a királynak tartozott hűséggel. Mindezt a király kitartó szolgálatával érte el, tevékenysége pedig nem csak szűkebb hazájára, Abaújra terjedt ki. Testvéreivel együtt igyekezett elválni unokatestvéreiktől és azok családjaitól is. Birtokszerzeményei, bár nem haladhatták meg a száz jobbágyporta nagyságot,³⁹ mégis elegendőek lehetnek ahhoz, hogy a – már 1376-ban biztosan meglévő – három fiú örököszt felszerelhesse a katonai szolgálathoz szükséges kellékekkel.⁴⁰ Abaújban ispáni tisztséget viselt, ami az 1382 és 1387 közötti bizonytalan politikai viszonyok közepette nagyobb tekintélyt biztosíthatott, mint a korábban viselt regéci várnagyság.

Nem lehet tudni, hogy a belviszályban Péter kinek a pártját fogta. Ha a korszak történetével behatóan foglalkozó szakirodalmat tekintjük,⁴¹ mindez nehezen megállapítható. Ha arra gondolunk, hogy Perényi éppen egyike azoknak, akik II. (Kis) Károlytól és Mária királynőtől egyaránt megkapták ugyanazt a birtokot (esetében ez Alsóregmec),⁴² akkor végképp nem tudunk állást foglalni a kérdésben. Igaz, a királyi kancellária 1386. március 22-én adott ki Horváti János macsói bán közbenjárására egy újabb adománylevelet Alsóregmecre Perényinek II. Károly nevében, annak „sigillum parvum”-a alatt.⁴³ A korszak forrásait behatóan vizsgáló Süttő Szilárd szerint az oklevelet maga Horváti János bán adta ki – a királyi kancellárián –, és az oklevél valódisága nem kérdőjelezhető meg. Megállapította, hogy a király halála után kelt oklevél dátuma vagy el lett írva, vagy egy „korábbi szóbeli, vagy imbreviatúrában fennmaradt adományozásra utal”.⁴⁴ Ez az oklevél önmagában tehát nem bizonyíthatja Perényi Horváti-pártiságát. Egyet biztosra vehetünk, 1385–1386 fordulóján Budán, a királyi/királynői udvarban tartózkodott,⁴⁵ feltehetően közlelőként értesülhetett a II. Károly elleni merényletről. Továbbra is Budán időzött, mert sikerült kieszközölnie, hogy a Mária királynőtől kapott adományát és az iktatásról szóló jelentést privilegialis formában, nagypécset alatt június elején kiadja a kancellária.⁴⁶

Szolgálatait sajnos egyik adománylevelével sem részletezi, viszont ezzel a szerzeménnyel jóformán megduplázta birtokainak nagyságát, mert Alsóregmeccelel együtt nyerte Vilyt, Felsőregmecet és Mikóházát is,⁴⁷ Abaúj és Zemplén megye határán, a pataki uradalomtól elcsatolva. Az adomány-

³⁹ A birtokok portaszámaira csak következtetni tudunk az 1427-es összeírásokból, de a két legnagyobb birtok Kucsin és Selyeb lehetett, kevesebb, mint 38 portával. Vö. KAMARAHASZNA 52.; 128.

⁴⁰ A fiúk életkorára vö. a családfát. Anyagi helyzetét jól jellemzi a kucsini pereskedést lezáró két oklevél, melynek kiállítatása nem lehetett olcsó.

⁴¹ FÜGEDI 1986B., különösen: 100–110.; SÜTTŐ 2003. I., különösen: 107–111.; BERTÉNYI 2005. és Süttő 2006.

⁴² Károly királytól: 1386. jan. 28. előtt, mert ekkor már a jászói konvent iktatta, Mária királynőtől: 1386. febr. 5., iktatóparancs: 1386. febr. 19. A kérdéses oklevelek tárgykon túlmutató jelentőségére ld. SÜTTŐ 2006. 238–239.

⁴³ DL 7199. HO VII. 422.; Süttő 2003. II. 346–347. Horváti János bánságára vö. ENGEL 2001A. A tisztség betöltésére vonatkozóan Horváti utolsó említése január 15-ről (DL 29 439.), március 26-án már üresedésben a bánság (DL 7175). Vö. FÜGEDI 1986B. 110.; SÜTTŐ 2003. I. 170.

⁴⁴ SÜTTŐ 2003. I. 216–217.

⁴⁵ 1386. jan. 22-én Károly előtt panaszt tett Perényi Péter. DL 42 346. SÜTTŐ 2003. II. 318–319.

⁴⁶ DL 7192. Az oklevél dátuma szerint 1386. jún. 5., de Süttő Szilárd jún. 10. utánra helyezi. Vö. SÜTTŐ 2003. II. 390–391.

⁴⁷ Alsóregmeccelel együtt kapta Perényi Felsőregmecet és Vilyt, vö. ZsO I. 227., és feltételezhetően Mikóházát és Mátyásházát is, ugyanis ezek csak a Perényiek kezén egyesülnek a füzéri uradalommal. Vö. ENGEL 1995 23. sz. jegyzet.

levéllel kapcsolatban még egy dolgot fontos megjegyeznünk: Péternek tisztségét nem említi a levél, csak mint udvari lovag nyeri az adományt, fiai, Miklós, János és Imre pedig már udvari ifjak.

Péter udvari lovag és fiai ezt követően egy évig eltűnnek szemünk elől, hogy 1387 májusában újabb adományokat nyerjenek, ezúttal már Zsigmondtól. Az adományban leírtak szerint a II. Károlynak, Lászlónak, Máriának és Erzsébetnek, valamint neki tett szolgálatai fejében kapja Péter a beregi szentmiklósi uradalmat és külön oklevélben hozzá újabb falvakat.⁴⁸ Az első adomány Damásdon, a másik Budán kelt az uralkodó titkospecsétje alatt, vagyis ezek csupán azt bizonyítják, hogy 1387 májusában Zsigmond mellett tartózkodtak. Bár Mályusz Elemér azt írja, hogy a januári szlavóniai vállalkozásban észak-magyarországi nemesek is részt vettek,⁴⁹ biztosat nem tudunk arról, Péter és fiai mikor csatlakoztak Zsigmondhoz. A nyáron, Mária királyné kiszabadítása érdekében indult királyi hadjáratban aktív szerepet vállaltak, hiszen július 13-án Zágórában Mária királyné titkospecsétjével megerősített adománylevélben Terebest és tartozékait nyerték el.⁵⁰

18 nappal később szinte teljesen megegyező, de semmilyen konkrét cselekedetet nem említő szöveggel Zsigmond is adományul adta ugyanazt,⁵¹ az akkor már 1387. július 23-tól zempléni ispán Perényi Péternek. A megyei sedria székhelyét,⁵² jelentős mezővárossal és kiterjedt uradalommal, tehát a nem sokkal korábban kinevezett zempléni ispán szerezte meg, az egybeesés nem lehet véletlen. Ezt követően Péter tehető várbirtokosként, zempléni ispánként, november 30-tól pedig diósgyőri várnagyként Észak-Magyarországon tevékenykedett. Pétert a király udvarában lovagként Miklós fia váltotta, aki gyorsan emelkedett a ranglétrán, és 1387. augusztus 13-án relátorként⁵³ tűnik fel a kancellárián, és 22-én már pohárnokmesterként veszi lajstromba egy méltóságsor.⁵⁴ Ezzel családjából elsőként a bárók sorába emelkedett, igaz egyelőre tisztsége nem párosult katonai hatalommal, de homo novus-ként bekerült a tágabb királyi tanácsba. Ott rendszeres résztvevője a kormányzati eljárásoknak, 1387. október 6-án ismét relátor.⁵⁵ Mi több, október 12-én újabb adományt szerzett családjának. Rihnói Perényi Pállal közösen kaptak több sárosi települést.⁵⁶ Bár a szepesi káptalan az iktatást elvégezte,⁵⁷ nem sokkal később mások birtokában találjuk ezeket,⁵⁸ birtoklásuk tehát nem volt hosszú

Mária királynő titkospecsétje a Terebesi adományozó oklevélben (DRUGETH Nr. 14.)

⁴⁸ Verecke és Repede. A Munkácsi uradalomtól elcsatolt településekkel Zsigmond emelte Szolyvaszentmiklós értékét, hiszen a jórészt fával borított hegyvidéki terület folyó menti, sík vidékekkel gyarapodott.

⁴⁹ MÁLYUSZ 1984. 21.

⁵⁰ DRUGETH Nr. 14.

⁵¹ A kettős adományozásról ld. MÁLYUSZ 1984. 28.

⁵² CSUKOVITS 1997. 385.

⁵³ ZsO I. 187.

⁵⁴ Tisztségviselésére vonatkozó adatokat ld. a Függelékben.

⁵⁵ ZsO I. 240.

⁵⁶ DL 77 954. ZsO I. 251.

⁵⁷ ZsO I. 253.

⁵⁸ Vö. ZsO II. 1569.

életű. A nemrég birtokba vett szentmiklósi uradalmat viszont Zsigmond kiegészítette egy újabb településsel. Az uralkodó parancsára Kölcsényt a királyi birtokban lévő Munkács várától csatolták el. Ezt sikerült a királyi kettőspeccet alatt is megerősíttetni.⁵⁹

Péter diósgyőri várnagyra rendkívül fontos feladat hárult. Diósgyőri várnagyként ő koordinálta az 1387 végén kivetett hetedadó beszédését Borsod és Zemplén megyében mindenképp,⁶⁰ a jelek szerint Abaújban is,⁶¹ de elképzelhető, hogy az egész tágabb régióban is. Hatalmas összegről beszélünk, csak a néhány fennmaradt kifizetési parancsban és nyugtában szereplő összeg eléri a tízezer forintot.⁶² Bizalmi szerepe így megkérdőjelezhetetlen. Ez volt utolsó szolgálattetele uralkodójának, 1388 nyarát már nem élte meg. 1388. március 11-én még Mária királyné udvari tisztjének átadott 300 forintot,⁶³ március 29-én már fia, Imre intézkedett helyette,⁶⁴ április 13-án pedig Miklós nevű fia a diósgyőri várnagy.⁶⁵ Halálával a család történetében lezárult egy korszak. Hosszú, szívós munkájának eredményeképpen megfelelő rangot és vagyont szerzett ahhoz, hogy vélhetően tehetséges fiát Zsigmond kegyeltjének szemelje ki, és rövid időn belül a tényleges bárók sorába vegye. Megsokszorozta önálló birtokainak kiterjedését: a körülbelül száz portára rúgó birtokait egy zempléni várral és egy beregi mezővárosi központú uradalommal egészítette ki.⁶⁶ Gondoskodott fiai neveltetéséről: Miklós, János és Imre követte apjukat a király környezetébe és 1386-ban már udvari ifjak lettek. Közülük a legidősebb – ha elfogadjuk a szakirodalom feltevését⁶⁷ –, Miklós még apja halála előtt bárói méltóságot kapott. A legfiatalabb fiát, Imrét pedig a prágai egyetem baccalaureusi vizsgára bocsájtotta 1384-ben.⁶⁸

A ZSIGMOND-HŰ PÉTERFIAK: MIKLÓS, JÁNOS ÉS IMRE

Perényi Miklós diósgyőri várnagyként átvette apja feladatait, az ő keze alatt is átfutottak a hetedadóval teli pénzes ládák.⁶⁹ Munkáját testvére, Imre is segítette, Zsigmond hozzá is intézett parancsokat.⁷⁰ Zemplén, Borsod és Abaúj megyék irányítását is megörökölte, erre 1388-ból vannak okleveles adataink.⁷¹ Engel Pál okleveles bizonyítékok nélkül ugyan, de joggal vélhette, hogy ispánságait szőrényi báni kinevezéséig – mely 1390. augusztus 19. előtt történhetett – megtartotta. 1388 augusztusában már nem az adó

⁵⁹ DL. 7359.

⁶⁰ Bár ezt a források esetében nem említik, de a későbbiekben a diósgyőri várnagyként egyben borsodi ispánok is. Pl. Perényi Miklós, Pálóczi Máté stb. Vö. ENGEL 1977. 22–23. és ENGEL 2001A.

⁶¹ Zsigmond tudatta Perényivel, hogy az abaúji Gönc városának adóját 1000 forintra mérsékeltek (!). ZICHY IV. 344. Nem kizárt, hogy abaúji ispáni feladata hatalmazta fel erre. Zsigmond koronázásától kezdve a forrásokban megnevezett ispán a szintén diósgyőri várnagy, Perényi Miklós. Vö. ENGEL 2001A.

⁶² DL 77 958–65. ZICHY IV. 341–346. Összesen 8 db királyi utasítás és nyugta. Vö. MÁLYUSZ 1984. 30.

⁶³ DL 77 972. ZICHY IV. 353.

⁶⁴ DL 77 973. ZICHY IV. 353–354.

⁶⁵ DL 77 974. ZICHY IV. 354.

⁶⁶ Megjegyezzük: Alsóregmec, Terebes, és Szentmiklós adományokat ispáni bárói kinevezésüket megelőzően szereztek. Vagyis szigorúan véve nem „vagyontalan köznemesből” lépett a család a bárók sorába. Vö. ENGEL 1977. 35.

⁶⁷ Pl. ENGEL 1987. II. 437.

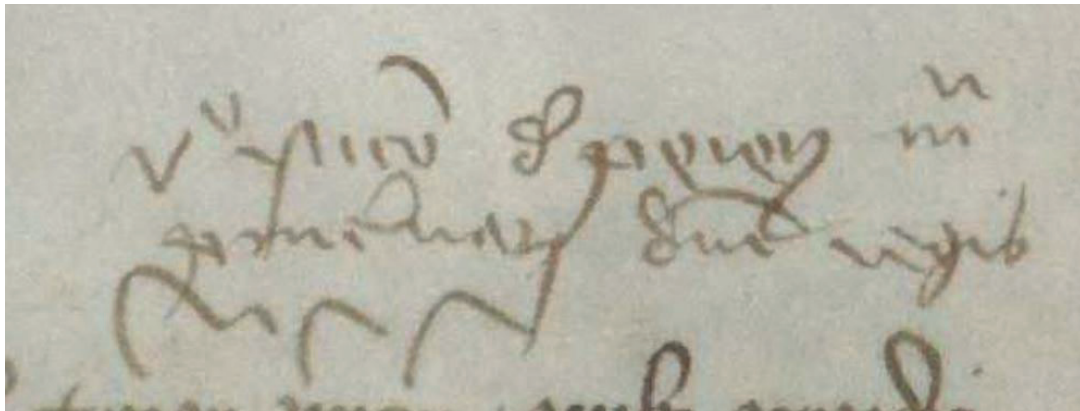
⁶⁸ FÜGEDI 1970. 94. és HARASZTI Szabó 2015. 86. 55. jegyz. Megjegyzi, hogy más szakirodalom szerint fokozatot is szerzett.

⁶⁹ DL 77 974. ZICHY IV. 354. ZsO I. 498.; DL 77 976. ZICHY IV. 355. ZsO I. 499.

⁷⁰ DL 77 981. ZICHY IV. 360.

⁷¹ Tisztviselésére vonatkozó adatokat ld. a Függelékben.

behajtása volt az elsődleges feladata. A királyi hadjárat előkészítésén ügyködött, mely talán a Boszniában mozgolódó Horváti János vezette lázadók ellen indulhatott.⁷² 1389-ben Zsigmond mellett találjuk Budán,⁷³ január 6-án relátor egy adományánál,⁷⁴ majd Váradra is elkísérte az uralkodót, ahol alsóregmeci birtokukat testvéreivel együtt kiegészítették Füzér várával és tartozékaival. A pohárnokmester június 17-én⁷⁵ is relátor Budán egy megerősítésnél, így feltehetően jelen volt, mikor Zsigmond megerősítette Füzér adományát, és iktatási parancsot adott az egri káptalannak.⁷⁶ Ezt követően is a király kíséretébe ben mozgott, így lehetősége volt újabb birtokot kérni maga és testvérei számára. Talán diósgyőri szolgálata során ismerte meg a borsodi Aranyas birtokot, melyet kérésére Zsigmond július 9-én Zólyomban örökül adott.⁷⁷ Az adománytételre érdemesítő cselekedeteket sajnálatos módon nem részletezték.

Perényi Miklós neve Zsigmond király oklevelének *relatios* jegyzetén
1389. június 17-ről.
(DL 70 675)

Miklós familiárisaival együtt csatlakozott az 1389. szeptember 12. körül Szerbiába induló hadjáratához, erről kíséretének egyik tagja, Semsei László adománya tanúskodik.⁷⁸ Borač várát november 8-án vették be, a jutalmazásra pedig december 1–7. között került sor Temesváron.⁷⁹ A sikeres hadjáratról hazatérve Zsigmond nem habozott jutalmat osztani katonáinak,⁸⁰ amiből Perényi sem maradt ki: beregi uradalmukhoz az uralkodó Podherén birtokot választotta le Munkácstól.⁸¹ A király az adomány indoklásául különösen Miklós Borač és Čestin várak ostromakor

⁷² DL 77 986. ZICHY IV. 365. Vö. WERTNER 1905. 448. A katonai vállalkozásról részleteket nem ismerünk.

⁷³ ENGEL† – C. TÓTH 2005. 61.

⁷⁴ ZsO I. 863.

⁷⁵ ZsO I. 1061.

⁷⁶ Az adomány 1405-ös megerősítéséből. A DL–DF-ben tévesen jún. 15. dátummal, helyesen 1389. jún. 10. DL 7480.

⁷⁷ DF 210 866. ZsO I. 1094. BORSODI OKLEVÉLTÁR 1980. 61. Az egri káptalan átiratából. A birtokkal többet nem találkozzunk.

⁷⁸ ENGEL 1998B. 14. 36. jegyz., vö. ZsO I. 1265.

⁷⁹ Vö. ENGEL 1998B. 15. és ENGEL† – C. TÓTH 2005. 62. KÁDAS 2014A. 428.

⁸⁰ ZsO I. 1271–1282.

⁸¹ Érdemes megjegyeznünk, hogy az oklevél 1406-os megerősítésében november 30. dátum szerepel. DL 9131. Ebben az iktatóparancs kelt dec. 2-án.

tanúsított bátorságát emelte ki. Feltehetően a telet is együtt töltötték a király katonai táborában, a következő év februárjában ugyanis Váradon a korábbi füzéri adományt erősítette meg Zsigmond.⁸² Jól látszik, hogy Miklós 1388 augusztusától 1390 tavaszáig Zsigmond környezetében volt katonáival együtt. A folyamatos utazás, a késő őszi hadjárat, a téli táborozás nem kevés pénzébe kerülhetett, hiszen ez idő alatt familiárisait is ki kellett fizetni. Ezért is kaphatott Semsei László adományt Zsigmondtól, melyet Perényi járt ki, és ezért szegélyezik Miklós útját adományok. Podherén falu elnyerése eltörpült a füzéri uradalom mellett, melyet a téli hadjárat után meg is tudott erősíteni az uralkodóval.

A szerb-török betörések 1390-ben folytatódtak, Sárói László temesi ispán fülelt le egy készülő portyát. Június–júliusban ellentámadásba lendült, és Szerbia braničevói kerületében nyílt csatában legyőzte az ellent, több zászlót is zsákmányolva, melyeket elküldött uralkodójának.⁸³ Engel Pál mutatott rá, hogy Perényi Miklós is részt vett a hadmozdulatban, ugyanis egy későbbi adománylevelében ezt is megemlíti.⁸⁴ Zsigmond 1390. szeptember 29-én a kevei Olnason már szörényi bánként jutalmazza Miklóst a részletesen nem ecsetelt, törökök elleni harcáért cserébe.⁸⁵ Tudván, hogy a pohárnokmesteri méltóságban Miklóst öccse, János követte 1390. május 23-előtt,⁸⁶ így elképzelhető, hogy Sárói László temesi ispánhoz hasonlóan tavasszal nevezte ki Perényit, vagyis már mint bán vett részt a harcokban.⁸⁷ Ugyanakkor itt érdemes kiemelni, hogy 1390 őszére a család már két bárót adott Zsigmond tanácsába, vagyis presztízsüknek emelkedése töretlen.

Az adomány a pataki uradalomra és Újhely várára,⁸⁸ továbbá az abaúji Szinára vonatkozott, amelyek amellet, hogy talán az eddigi legnagyobb értéket képviselő birtokok, Miklós jogot rájuk testvérei kizárásával szerzett. Ha a korábbi donációkat nézzük, mindegyiket Perényi Péter és fiai, illetve Miklós és testvérei nyerték. Ezzel Lajos, II. Károly, Mária és Zsigmond egységesen a család vagyonát gyarapította. Történt ez annak ellenére, hogy míg 1388 augusztusától Miklós folyamatosan Zsigmond mellett volt, testvéreiről nem hallunk, csak az adományok kedvezményezettjeként fordulnak elő. Ettől eltekintve természetesen Miklóssal együtt lehettek 1390 februárjáig, Miklós szörényi bánná történő kinevezésével azonban elváltak útjaik,⁸⁹ szeptember 29-től pedig már birtokjogilag is. Ezzel elindult egy újabb elágazási folyamat a családon belül.⁹⁰ A frissen kinevezett bán legkésőbb 1370–1371 körül születhetett, 1390-ben huszoneves, tetterős fiatalember lehetett, aki nemrég nősült, 1396-os halálakor pedig három fiút és egy lányt hagyott hátra.⁹¹ Közös családi vagyonuk hasznának egyharmadát élvezhette, új szerzeményeit pedig senkivel sem kellett megosztania. Uralkodójával jó viszonyt ápolt, aki kemény szolgálatát bőséges jutalommal honorálta. Minden jogunk megvan arra, hogy Miklós bán karrierjét János és Imre pályájától részben különválasszuk, és külön elemezzük.

⁸² Az adomány 1405-ös megerősítéséből. 1390. febr. 8. DL 7480. Vö. ZsO II. 4095.

⁸³ ENGEL† – C. TÓTH 2005. 62. ENGEL 1998B. 17.

⁸⁴ DL 70 681. PERÉNYI 163. Egy későbbi átiratból: KRASSÓ 219–222. Vö. ZsO I. 2563.

⁸⁵ Eredeti: DL 71 905. ZsO I. 1674. Átirat: DL 7645. ZsO II. 940. Ennek kiadása: CDH X/I. 610–612.

⁸⁶ Tisztségviselésére vonatkozó adatokat ld. a Függelékben.

⁸⁷ Kaplai János utóljára 1390. márc. 16-án szerepelt bánként, ez után és aug. 19. előtt kaphatta a kinevezést Perényi.

⁸⁸ Annak patronátusi jogával együtt. TRINGLI 2011B. 385.

⁸⁹ Tartózkodási helyeikről nincs tudomásunk, de az újonnan szerzett birtokokat igazgathatták.

⁹⁰ MÁLYUSZ 1984. 32.

⁹¹ Vö. Családfa.

Zsigmond király első kettős felségpecsétjének előlapja 1392-ből.
(AMK. AS F [Telonium] Nr. 14.)

Miklós új tisztsége nem volt hálás feladat. 1389-től a török agresszió folyamatosan erősödött, a szőrényi bán feladata pedig elsősorban a déli határok védelme volt, erre a bánság területén lévő királyi várak jövedelmeit használhatta. Zsigmond déli hadjáratának keretében a bán is Szerbiába készült vonulni. 1390–1391 telét a Száván túl töltötték, többek között Galambóc visszaszerzésének sikertelen kísérletével.⁹² 1391. február 17-én Gyulafehérváron Terebes városának vásártartási engedélyt szerzett a királytól.⁹³ Májusban, amikor Zsigmond feltételezhetően egy Bosznia elleni hadjáratot hirdetett,

⁹² ENGEL 1998B. 21–22.

⁹³ DF 209 833.

Miklós bánságában, pontosabban Maksondon tevékenykedett, igyekezett katonái számára az elmaradt zsold kifizetését kieszközölni.⁹⁴ Augusztus elsején Budán testvéreivel együtt mentesültek a pataki borkilenced megfizetése alól.⁹⁵ Engel Pál okfejtésére alapozva Zsigmond őszi szerémségi harcaiban nem vett részt, hanem a Temesköz védelmét látta el, és 1391. október–novemberében nem a királyi sereget erősítette csapataival. Október 22-én Kevén keltezett,⁹⁶ ezt követően az Érsonlyó kerületre törő ellenség fölött fényes győzelmet aratott.⁹⁷ Az általa irányított udvari ifjak és lovagok szépen profitáltak ebből, a Budán kelt adományok egyikének Perényi a relátora 1391. november 30-án.⁹⁸

A sikerek után Engel nagy kudarcot sejtet Perényi báni tisztségének megszűnése mögött. Meglátása szerint az 1392. január–februárban lezajlott török betörés olyan traumát okozott Miklósnak, hogy lemondott báni méltóságáról: „Visszalépése alighanem a török támadás okozta traumával függött össze.”⁹⁹ A támadás erejét ugyanis egy krónikát idézve szemlélteti: „Nagy erővel Magyarország ellen jöttek, Buda felé közeledtek, és elpusztították a vidéket. Sok keresztényt rabságba hurcoltak.”¹⁰⁰ Ezzel a – korszakban kifejezetten – szokatlan visszalépéssel magyarázza, hogy Zsigmond, már mint volt bánjaként adományozta meg 1392. július 12-én.¹⁰¹ Kétségtelen, hogy súlyos sérülést nem szenvedett el, hiszen a későbbiekben, 1392 nyarán is részt vett a törökök elleni hadjáratban, majd a következő években is.¹⁰² Engel szerint kegyvesztett sem lehetett, hiszen Zsigmond hosszan ecsetelte hőstetteit adománylevelében.¹⁰³ A korszakban a tisztségtől való „lemondás” unikum számba ment, ezért érdemes megfontolnunk, hogy bár kegyvesztett nem lett, de a király fontos katonai feladatra alkalmatlannak találta. Ezt a véleményt erősíthették Engelben a Bebek család tagjai, akik – mint ahogy rámutatott – teret nyertek a déli végeken.¹⁰⁴ Vagyis a fontosabb katonai pozíciókból igyekeztek kiszorítani Zsigmond közvetlen híveit. Miklós közügyektől való visszavonulása kétségtelen, haláláig csak borsodi ispánsága feltételezhető, és egy esetben mutatható ki budai jelenléte,¹⁰⁵ ezen kívül egy alkalommal adott még ki oklevelet Újhelyen.¹⁰⁶ Visszavonultság vagy mellőzöttség? Oly kevés forrás áll a rendelkezésünkre ennek eldöntéséhez. Egy biztos, a villámgyorsan emelkedő fiatal katona, aki több sikert ért el a harcmezőn, bizalmi feladatokat látott el több ízben is, és jelentős vagyont szerzett eddig nem látott rövid időn belül, többé nem viselt országos méltóságot, adományokat sem nyert.¹⁰⁷

⁹⁴ DL 12 816. ZsO I. 2021. Nem tévedhetünk nagyot, ha 1391. május–júniusra tesszük Perényi szintén Maksondon kelt datálatlan levelét. DL 56 508. ZsO I. 1824.

⁹⁵ DL 7715. ZsO I. 2166. Igaz, nem lehetünk biztosak Miklós jelenlétében, hiszen ekkor már János testvére is Zsigmond báróinak egyike, ő is kieszközölhette a kiváltság elnyerését.

⁹⁶ DF 254 977. Perényi okleveléhez nem tartozik rekord a DL–DF adatbázisban. ZsO I. 2253.

⁹⁷ ENGEL 1998B. 22–24. Erre az időszakra datálható egyik utolsó báni levele is. DL 56 510. ZsO I. 1823.

⁹⁸ ZsO I. 2284.

⁹⁹ ENGEL 1998B. 24.

¹⁰⁰ Uo.

¹⁰¹ DL 70 681. PERÉNYI 163. Egy későbbi átíratból: KRASSÓ 219–222. Vö. ZsO I. 2563.

¹⁰² 1394-ben ZsO I. 3514., vö. ENGEL 1994. 275. Továbbá Nikápolynál esett el: ZsO II. 4095.

¹⁰³ Például Tringli István fordításában: „(...) a vár [ti. Borač] megvívásakor, nem riadva vissza a kövek és dárdák sokaságától, a király dicsőségének növelése érdekében a haláltól sem rettent vissza (...)” PERÉNYI 163.

¹⁰⁴ Bebek Imre erdélyi vajda, Bebek Detre szlavón bán, Detre egyik fia kalocsai érsek, a másik vránai perjel, szörényi bán pedig a Bebek embere, Gerebenci Szemere lett. ENGEL 1977. 38. és ENGEL 1998B. 24.

¹⁰⁵ 1394. ápr. 15-én nyugtát adott ki: ZsO I. 3372. 1394. ápr. 24-én egy elkobzott birtokot kapott adományul ZsO I. 3377.

¹⁰⁶ 1393. aug. 10. DL 8837. ZsO I. 3031. PÁLOS 699. sz.

¹⁰⁷ Ez tökéletesen egybeesik az Engel által bebizonyított „1392-es fordulat” következményeivel. ENGEL 1977. 35–38.

Engel Pál megjegyzi, Miklós a korábbi pohárnokmesteri méltóságához sem tért vissza,¹⁰⁸ azt, mint láttuk, testvére, János vette át tőle, és meg is tartotta 1396-os haláláig. Vajon valóban csak melegen tartotta volna számára az udvari tisztségviselői széket? János is az uralkodó mellett tartózkodott legalább egy alkalommal, amikor relátor volt egy adománynál, 1391. március 6-án Szebenben.¹⁰⁹ Nem kizárt, hogy az éppen Szerbiából hazatért királyi seregnek ő is tagja volt. A regionális bírói hatalommal rendelkező és elsősorban katonai feladatot ellátó bánokhoz képest a szakirodalomban kevésbé ismert, milyen feladatköre volt a pohárnokmesternek. Csukovits szerint a „12. századtól említik, feladata a király és a királyné közvetlen kiszolgálása és az udvari vincellérek felügyelete lehetett. Később tekintélyes udvari méltósággá vált, viselőjét bárónak tekintették.”¹¹⁰ Nyilvánvaló, hogy birtoklója elsősorban bárónak, *magnificus*nak számított már a 14. század végén, és vagyona, befolyása alapján került be a királyi tanácsba. A katonai elit tagjaként kötelessége és érdeke is volt az uralkodó katonai vállalkozásaiban részt venni. János is így tett, bár sikerei nem érhették el azt a küszöböt, hogy Zsigmond bárminemű különadománnyal díjazza. Pohárnokmestersége mellett 1394 és 1396 között abaúji ispán volt. Ebben a tisztségében vehetett részt C. Tóth Norbert szerint a 1395-ös lengyel betörés kivédésében.¹¹¹ Úgy tűnik, abaúji ispánként a család Abaúj megyei váruradalmáért, Füzérért volt felelős, amelyet mint láttuk, 1389-ben nyertek közösen. Izsépi Pál fia András füzéri várnagyot a Perényi testvérek közül csak Jánossal hozzák kapcsolatba, amikor az hatalmaskodott a Cudarok birtokán.¹¹² Halála előtt Anna nevű feleségétől két fiú gyermeke született: László és Miklós.¹¹³ Érdemes azonban megjegyeznünk, hogy Miklós 1392-es „visszavonulását” követően János – báró tisztsége ellenére – nem tudott újabb adományokat nyerni Zsigmondtól. Ennek hátterében nem elsősorban János mérsékeltebb kvalitását, hanem az időközben változó belpolitikai helyzetet kell látnunk.

Zsigmond király denárja 1387–1389. CNH II: 120.; Huszár: 575.
(Déri Múzeum DFNGY 291.)

¹⁰⁸ ENGEL 1998B. 24.

¹⁰⁹ 1391. márc. 6. ZsO I. 1919.

¹¹⁰ CSUKOVITS 2007. 7.

¹¹¹ C. TÓTH 2009A. 460.

¹¹² LELESZ I. 223.

¹¹³ Vö. Családfa.

Miklós és János sorsa Nikápolynál tragikus módon összefonódott, mindketten a csataterén maradtak 1396. szeptember 28-án.¹¹⁴ Helyükre a királyi tanácsban a katasztrófát túlélő Imre került, mint pohárnokmester, legkésőbb 1397. február 25-én,¹¹⁵ valahol még a Toplica és Körös közötti úton.¹¹⁶ Vagyis Zsigmond hazatérése után szinte azonnal, a dalmát partraszállást követően. Nem kizárt, hogy segített királyának a menekülésben, és hazatérése során is vele volt. Mindenesetre a családjában már-már bérelt királyi tanácsbeli helyet, a pohárnokmesterséget kapta meg.

Zsigmond király a nikápolyi csatavesztést követően készíttetett második titkospecsétje 1397-ből
(AMK AS M [Mizslóka et Tőkés] Nr. 4.)

Fügedi Erik eme tisztség folyamatos (1388–1404) Perényiek által való betöltését a cím majdnem örökletessé való tételével magyarázza.¹¹⁷ Véleményünk szerint ez kevésbé valószínű. Miklós első bárói címe elsősorban apja, Péter, a második pedig saját érdemeinek elismeréséül szolgált. János pohárnokmestersége feltehetően Miklós közbenjárásának és az akkorra összeszedett birtokok nagyságának köszönhető, és Miklós áthelyezésével éppen ez a poszt üresedett meg. Imre kinevezésekor – testvére halála következtében – szintén ez az udvari méltóság volt üresedésben.¹¹⁸ Kormányzati és bírói tisztségeket ekkor még a régi bárói családok kaptak, vagy a már bizonyított új emberek, mint Perényi Péter, Csáki Miklós vagy Maróti János.¹¹⁹ A pohárnokmesterségen kívül magától értetődően Abaúj megye ispáni széke is megüresedett, amit Engel Pál következtetése szerint

szintén Imre vett át.

Akárhogyis, de jó ideig Imrének kellett megállnia a helyét a bárók sorában. Öt fiú és egy lánygyermek gyámjaként állt a terebsi család élén, egyetlen felnőtt férfiként.¹²⁰ A gondoskodást láthatjuk az 1397-es adományban, Szinyét és a hozzá tartozó uradalmat kapta Zsigmondtól, saját magának és testvéreinek a törökök ellen vívott küzdelmeiért, főleg a Nikápolyi csatában hullatott vérükért.¹²¹ Az oklevél kiállítására július 28-án került sor Nagyszombatban. Valószínűnek látszik, hogy Imre az uralkodó dalmáciai partraszállásától kezdve vele volt, májusban részt

¹¹⁴ ZsO I. 5339.

¹¹⁵ Tisztségviselésére vonatkozó adatokat ld. a Függelékben.

¹¹⁶ ENGEL† – C. TÓTH 2005. 72.

¹¹⁷ FÜGEDI 1977. 314–315.

¹¹⁸ Az ajtónállómester Kanizsai István volt 1395-től. Bár az asztalnokmesteri tisztt is ekkor üresedett meg, de Csetneki György helyére Korbáviai János került, aki addig a királyné asztalnokmestere volt. Vö. ENGEL 2001A.

¹¹⁹ ENGEL 1977. 39–40.

¹²⁰ Itt jegyeznénk meg, hogy Kranzieritz Károly közleményében (KRANZIERITZ 2015. 170.) tévesen lajstromozta Miklós fiait a Nikápolynál résztvevők között a ZsO II. 4417. alapján. Az eredeti oklevélből (DL 71 913.) – de a regesztából is – egyértelműen kiderül, hogy Miklós és László apjuk nikápolyi elestéért kaptak megerősítést, nem a saját részvételükért. Mályusz megjegyzi, hogy Miklós fiai a Sárkány-rend alapításakor (1408) nincsenek a tagok között, mert csak udvari ifjak – ez utóbbit egyébként Kranzieritz is írja. Vö. MÁLYUSZ 1984. 33. A Kranzieritz által említett perhalasztásban is olvasható: Miklós és János gyermekei kiskorúak. Vö. ZsO I. 5339.

¹²¹ 1397. júl. 28. az adomány 1405-ös megerősítéséből. DF 209 838.

vehetett a nádorválasztó országgyűlésen,¹²² hiszen 1397. június 3-án relátor volt Esztergomban.¹²³ Zsigmond útja innen vezetett Nagyszombatba.¹²⁴ Imre az uralkodót az 1398-as boszniai hadjáratára is elkísérte.¹²⁵ Ezen az útján egy megerősítő adományt nyert a család összes birtokára, annak minden jogával és hasznával együtt.¹²⁶ Későbbi adománylevelek beszélnek el Nagyvár ostrománál véghezvitt tetteit 1399-ben. A Prokop morva örgróf által elfoglalt Liptó megyei vár ostromakor¹²⁷ egy számszerj lábbon találta, ami maradandó sérüléseket okozott.¹²⁸ Tehát 1396 és 1400 között bizonyíthatóan folyamatos katonai szolgálatot tett különböző hadszíntereken. Azon kevesek egyike volt, akik kitartottak Zsigmond mellett annak 1397-től folyamatos gyengülése ellenére is. Az uralkodó 1401-es fogságba vetése¹²⁹ kapcsán nem merül fel a neve. Ezzel jól bizonyított, ugyanis Bebek Detre nádor után Borsod megye stratégiaiilag fontos ispáni székét kapta meg 1402. május 18. előtt, ezzel atyafiával, Zsigmond hú katonájával, nyalábi Perényi Péterrel együtt az északkeleti vármegyék felett egységesen örködtek.¹³⁰ Kettejüket különös kegyben is részesítette a király, egy oklevélben ugyanis kivette őket valamennyi egyházi és világi bíró jogköre alól.¹³¹ Legközelebb 1402. szeptember 14-én hallunk róla, amikor 22.-ként erősíti meg a Zsigmond magyar király és Albert osztrák herceg közötti szerződést.¹³² Az 1403-as felkelők táborát sem gyarapította, erre bizonyíték az 1403. április 4-i, Zalatnokon kiadott sokpecsétetes oklevél, amelyen pecsétje nem szerepel,¹³³ továbbá az, hogy Debrői István lázadó csapatait Perényi Péterrel együtt győzték le Patak városánál.¹³⁴ Zsigmond a győzelmét október végétől Székesfehérváron „ünnepelte”.¹³⁵ Imre szolgálatait november 5-én jutalmazta Debrői István, az egyik fő lázadó birtokaival, amelyek Csorbakő vára körül feküdtek. Az egyedüli – unokaöccseit kizáró – kedvezményezettje volt az oklevélnek, amelyben Zsigmond neki adományozta Csorbakő romos várát és a rá vonatkozó várépítési, felújítási jogot.¹³⁶

Ezzel az adománnyal egy kör bezárult. Mint fentebb írtuk, Imre nagybátyja, András 1351-ben vásárolta meg Suhogyot és a rajta lévő romos várat. Bár egy időre elveszítették, András testvére Péter újadományként ismét megszerezte. Most egy generációval később Péter egyetlen fia, Imre erre a várra nyert építési engedélyt, hozzá pedig elegendő tartozékot kapott, hogy a költségeket fedezni tudja. Ezekkel együtt uradalmat szervezhetett belőle, amelynek nagy

¹²² C. TÓTH 2012B. 57–59.

¹²³ ZsO. I. 4807.

¹²⁴ Vö. ENGEL† – C. TÓTH 2005. 73.

¹²⁵ KRONOLÓGIA 1986. 235.

¹²⁶ 1398. ápr. 2. DF 209 835.

¹²⁷ A hadjáratról: WERTNER 1905. 451. Vö. KRONOLÓGIA 1986. 236.

¹²⁸ DL 7480. ZsO II. 4095. Vö. MÁLYUSZ 1984. 48. és 81. MÁLYUSZ 1973. 44–45.

¹²⁹ 1401. április 28. KRONOLÓGIA 1986. 236.

¹³⁰ Vö. ENGEL 2001A. és ENGEL 1977. 43.

¹³¹ ZsO II. 1404. és PERÉNYI 233.

¹³² LŐVEI 2009C. 162. 22. sz.

¹³³ ZsO II. 2351. DF 288 984. Eredeti: AGAD 5542. Kiadása: FMH II. 27. sz. A pecsétek ld. MH 11065–11113.

¹³⁴ DL 7480. ZsO II. 4095. Vö. MÁLYUSZ 1984. 81. 1404-es dátummal.

¹³⁵ ENGEL† – C. TÓTH 2005. 81. és KRONOLÓGIA 1986. 239. Vö. ZsO II. 2067. A konfliktus lezárásának tekinthető az adományozási folyamat, ld. ZsO II. 310–325. o.

¹³⁶ ZsO II. 2724. Teljes szöveggel kiadta: SZÖRÉNYI 2003B. 184–185. Magyar fordítása uo. 65. jegyz.

részét rokonai kizárásával csak ő birtokolta. Ha szigorúan csak a birtoklástörténeti folyamatot tekintjük a Perényi családban Orbántól Perényi Imre pohárnokmesterig, akkor a napnál világosabb, hogy Orbánfi István utódainak folyamatosan igényük és módjuk volt rá, hogy birtokjogilag önállóak legyenek. Láttuk ezt Andrásnál és Péternél és egy generációval később Miklós bánnál és Imre pohárnokmesternél. Ez egybe eshetett Zsigmond akarásával és személyi politikájával is: a különadományokkal a magához és nem a családhoz hű embereket emelte fel maga köré.¹³⁷ Perényi Imre nagy ívű és önálló karrierje így indulhatott meg az általa alapított, de rövid életű „csorbakői” Perényi család fejeként.

¹³⁷ Vö. ENGEL 1999.

A „CSORBAKŐI” PERÉNYI CSALÁD

IMRE TITKOS KANCELLÁR – TÖRETLEN KIRÁLYI KEGY?

Zsigmond király Imre hűségét és érte ontott vérét¹ Székesfehérvárott birtokadománnyal és várépítési engedéllyel honorálta, amely lehetőséget teremtett számára saját családi uradalom kialakítására Csorbakőközponttal. Arezidenciavizsgálatot egy későbbi fejezetben végezzük el, helyütt Imréről, mint a terebesi Perényi család legidősebb férfitagjáról kell szólnunk. 1403. november 5-én nyerte el Debrői István birtokait, atél folyamán továbbra is az uralkodóval maradt, december 14-én Budán a szentmiklósi uradalomban is erősségépítésére kapott engedélyt Zsigmondtól.² Ötnappal később, december 19-én kelt az az uralkodói parancs, amely először említi Imre további birtokszerzeményeit Zemplénben, Szabolcsban és Beregben. Ezek szerint az uralkodó már 1403. december 19-én Zólyomban tartózkodott titkospecsétjével és Perényi Imrével együtt.³ A szóban forgó parancs Olaszi, Nyíregyháza és Papi birtokaiba való, ellentmondás nélküli beiktatás érdekében szólta a leleszi konventhez. A birtokot Perényi feltehetően már korábban megkapta, a beiktatás ellen azonban a Csicseri Ormos família képviselői ellentmondtak, amelyet Perényi szóvá tett uralkodójánál. Zsigmond megerősödött belpolitikai helyzetét, de főleg Imre befolyását hivatott bizonyítani eme mandátum, hiszen semmilyen ellentmondást nem fogad el a beiktatás ellen. Fontos továbbá a Perényi pohárnokmesteri tisztsége előtt szereplő *pridem* határozószó is, amely azt mutatja, hogy ekkor már nem ő töltötte be az udvari méltóságot. Joggal merülhet fel a kérdés, hogy ha birtokokat nyert az uralkodótól, miért kellett megválnia pohárnokmesterségétől.

Ennek hátterében – bár okleveles adatokkal nem tudjuk bizonyítani – éppen az udvarban betöltött szerepének növekedése állhatott. Zsigmond, helyzetének stabilitására való tekintettel, megtehetette, hogy egyes bizalmasait mindenféle tisztség nélkül beavassa bizonyos döntéseibe. Engel Pál a pohárnokmesteri méltóság elvesztését 1404. május 8. elé teszi, mert ekkor már a Csicseriek Perényi, mint volt pohárnokmester ellen tiltakoznak.⁴ Ennek tehát megfeleltethető az 1403. december 19-i oklevél *pridem* határozószavával, szemben az 1404. február 2-án kelt újabb uralkodói utasítással. A parancsot a jászói konventhez címezték, hogy iktassa be minden ellentmondás nélkül Perényit Csorbakő várába és tartozékaiba, amelyet a király még november 5-én adományozott neki.⁵ Ebben az oklevélben még pohárnokmesternek nevezi Perényit az uralkodó, de nem kizárt, hogy a parancsot az adománylevelelől másolták, amely még eme tisztség viselőjeként tartja számon, és láttuk, hogy decemberben már volt pohárnokmesterként vették lajstromba. A konvent 1404. március 16-i jelentésében Perényi nem kapott tisztségmegnevezést,⁶ mint ahogy Zsigmond 1404. június 14-én kelt ítéletsürgető levelében sem,⁷ *magnificus vir* tartják számon Imrét. Legközelebb csak 1405. április 7-én tűnik fel Perényi a forrásokban,⁸ de sem ekkor, sem május 28-án nem nevezik meg tisztségét.⁹ Utóbbi oklevéllel kezdődik meg

¹ „(...) tandem nutu dei relevatus, altara vice in prefatos nostros infideles impetum faciens, ipsos in fugam convertit; horum itaque intuitu laudedignorum servitorum (...)” ZICHY V. 346.

² ZsO II. 2846. Vö. ENGEL† – C. TÓTH 2005. 81.

³ LELESZ III. 128. Az oklevél adatai még nem épülhettek be az itineráriumba, vö. ENGEL† – C. TÓTH 2005. 81.

⁴ ENGEL 2001A. ZsO 3163.

⁵ A konvent jelentéséből. DL 78 581. ZICHY V. 359–360.

⁶ Uo.

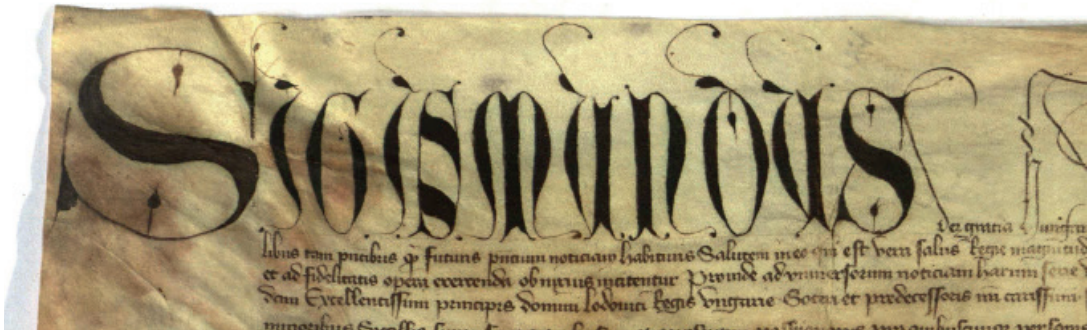
⁷ DL 78 591. ZICHY V. 368.

⁸ ZsO II. 3778.

⁹ Csorbakő adományának megerősítése: DL 8912. Hivatkozik rá: ZsO XI. 669.

az a folyamat, amelynek keretében Perényi minden birtokadományra vonatkozó dokumentumát megerősíteti a nagykancellárián.

Mályusz Elemér mutatott rá, hogy az oklevelek felülvizsgálatának ötlete Eberhard főkancellártól származott. Egyrészt ezzel kívánták biztosítani a kétes birtokfoglalások kiszűrését, másrészt a kancellár ezzel a kötelezettséggel kívánta megtölteni az államkincstárt és saját zsebét is: 1405 Szent György napjától számítva egy éven belül mindenkinek be kellett mutatnia az I. Lajos titkos pecsétje alatt kiadott, továbbá Erzsébet és Mária, valamint Zsigmond nevében íródott valamennyi oklevelet.¹⁰ A birtokosokra nem kis anyagi terhet rótt ez a kötelezettség. Nem sokkal több, mint egy hónappal április 24. után jutott oda Perényi is, hogy – személyesen vagy valamely familiárisa által képviselve – Budán átírassa a csorbakői adományt. Nagyjából egy hónap telt el a következő újadomány kiállításáig, 1405. június 22-én Terebes adománya került sorra.¹¹ Az oklevél számunkra különösen érdekes, hiszen Perényit *secretarius cancellarius*-nak nevezi, vagyis hivatalos kinevezésére valamikor 1405. május 28. – Csorbakői adományának megerősítése – és június 22. között került sor.¹² Tovább szűkíthetjük az időintervallumot, ha figyelembe vesszük alkancellárja, Felcsebi Orosz Miklós első feltűnését egy 1405. június 9-én kelt oklevélben.¹³ Perényit tehát 1405. május 28. és június 9. között nevezték ki titkos kancellárnak, vagyis Zsigmond 1405 tavaszi, átfogó kancelláriai reformjának egyik utózőngéjét láthatjuk a kinevezésben.¹⁴ Ezt követően havonta állí tották ki Perényi részére az újadományokat, 1405. július 27-én Szinyére,¹⁵ augusztus 13-án pedig Füzérre.¹⁶ Feltehetően Mária királynő 1387-es terebesi adományát is ezen a nyáron írták át, sajnos azonban az oklevél sérülése miatt pontos dátuma nem határozható meg.¹⁷ Ezt követte 1406. február 26-án a szentmihályi uradalomhoz tartozó, Bereg vármegyei Kölcsény, április 15-én pedig Podherén birtokok megerősítése.

Zsigmond király díszes betűkkel írt neve a Terebes adományát megerősítő oklevél elején.
(DRUGETH Nr. 36.)

¹⁰ MÁLYUSZ 1984. 56. és ENGEL† 2015. 114.

¹¹ DF 209 837. DRUGETH Nr. 19.

¹² Engel Pál archontológiájában csupán az 1405. augusztus 13-án kelt füzéri újadománytól számította titkos kancellárságát. ENGEL 2001A. Titkos kancellárok.

¹³ ZsO II. 3958.

¹⁴ Zsigmond második nagypecsétje 1405. márc. 8-án tűnik fel először. C. TÓTH 2001. 419. különösen a 84. jegyz.

¹⁵ DF 209 838. DRUGETH Nr. 21.

¹⁶ DL 7480. ZsO II. 4095.

¹⁷ DF 209 853. DRUGETH Nr. 36. Ugyanakkor már itt is titkos kancellárnak nevezi az oklevél. Nem kizárt, hogy Zsigmond terebesi adományával egyidejű volt a keltezése.

Láttuk, Perényi Imre Zsigmonddal tartott 1403 és 1404 fordulóján a Felső Részekben,¹⁸ a lázadás utolsó gócait ekkor számolta fel keleten Maróti János macsói bán és a nyalábi ághoz tartozó Perényi Péter volt székely ispán.¹⁹ Egy 1404. február 2-án Jászonak címzett parancs Kassán kelt, vagyis nagyon közel a hiteleshelyhez, ahol Perényi ügyét végezték. Ő kérhette a parancs kiállítását, vagyis feltehetően nem hagyta el uralkodóját. 1404. június 7-én egy királyi oklevél relátora volt Budán.²⁰ Ezt követően nincs tudomásunk semmilyen közvetlen bizonyítékról sem Perényi tartózkodását, sem tevékenységét illetően, így kancellári kinevezéséig csupán feltételezhetjük, hogy elkísérte Zsigmondot csehországi hadjáratára 1404 júliusa és augusztusa között.²¹ Tehette mindezt az 1403-as felkelést megelőzőek fényében, amikor családjából egyedüli felnőtt férfiként meg kellett állnia helyét a királyi udvarban. Unokaöccsei és fiai még korán sem voltak elég idősök ahhoz,²² hogy a családot képviseljék az uralkodó közelében. Birtokait – ahogy azt a későbbiekben látni fogjuk – megbízható, még a nikápolyi csatát követően felfogadott familiárisai igazgatták, így nem volt oka ott tartózkodni. Elsődleges célja Zsigmond szolgálata lehetett, hogy meghálálja korábbi adományait, és esetleg újabbakat érdemeljen, harcoljon ki.

Felmerül ugyanakkor a kérdés, hogy miért nem viselt tisztséget ebben az időszakban. Hiszen befolyása egyre csak nőtt, relátorként közvetítette a kancellária felé az uralkodó akaratát, kijárt neki a nagyságos cím. Későbbi példák igazolják, hogy Zsigmond alatt nem volt tisztségre szüksége valakinek arra, hogy fontos szerepet töltsön be kormányzatában vagy a diplomáciában. Treutel Miklós volt tárnokmesterként, Csáki Miklós és Marcali Miklós pedig volt erdélyi vajdaként vett részt az 1412-es lengyel-magyar tárgyalásokon.²³ Elképzelhető, hogy Perényi várt vagy ígéretet kapott egy a pohárnokmesterségnél előkelőbb tisztségre. Nem kizárt, hogy világi titkos kancellári kinevezésének ötlete ekkor még nem merült fel az uralkodóban. Kormányát láthatóan 1405 tavaszán átszervezte, több tisztségváltás is történt ekkor, nyilván ennek tudható be Perényi kinevezése is. Például a pohárnokmesterségben Tari Lőrinc 1405. március 14-én tűnt fel először.²⁴ A kinevezéseknek az 1404 júliusában kezdődő csehországi hadjárat is gátat szabhatott, Zsigmond csupán 1405 februárjában ért vissza Budára.²⁵

Imre hűségére bizonyíték a kancellári megbízatás elnyerése. A szakirodalom több helyütt kiemeli, hogy személyében az első világi személy került erre a posztra.²⁶ A titkos kancellár diplomáciai, politikai feladatköre képzett, művelt, vagyis egyházi férfiakat követelt. Imréről fentebb elmondtuk, hogy a prágai egyetemen tanult, feltételezhetően egyházi pályára szánták, és csak családja nikápolyi tragédiája (testvéreinek eleste) kényszeríthette a világi életvitelre. Ennek tükrében bizton állíthatjuk, a feladatkör ellátására alkalmas volt.²⁷ Ennél azonban sokkal fontosabb, hogy Zsigmond tudato-

¹⁸ ENGEL† – C. TÓTH 2005. 81.

¹⁹ KRONOLÓGIA 1986. 239.

²⁰ ZsO II. 3233. Vö. ENGEL† – C. TÓTH 2005. 82.

²¹ KRONOLÓGIA 1986. 240. Vö. WERTNER 1911. 74.

²² Vö. Családfa.

²³ ZsO III. 1839. DF 288 992. Pecsétjüket is elhelyezték az oklevélen, vö. AGAD 5559. Az oklevél szövegét ld. FMH II. 37. sz. Pecsétjei: MH 11162–82.

²⁴ ENGEL 2001A. Pohárnokmesterek.

²⁵ ENGEL† – C. TÓTH 2005. 82–83.

²⁶ ENGEL 1987. 438.; MÁLYUSZ 1960. 178.; MÁLYUSZ 1984. 81. Őt megelőzően Knoll Péter dömösi prépost, majd erdélyi püspök, Szepesi János zágrábi püspök, Upori István titeli prépost és Uski János pécsi prépost töltötték be ezt a tiszteket. ENGEL 2001A. Titkos kancellárok. Vö. BÓNIS 1971. 97–99.

²⁷ Engel Pál egyenesen „korának legműveltebb magyar főúrnak” mondja. ENGEL 1987. 438.

san szakítani látszik e téren is a korábbi tendenciákkal. Bónis György szerint az uralkodó bizalma megrendült az egyháziakban, ellene lázadt ugyanis Kanizsai János esztergomi érsek mellett, Szepesi János kalocsai érsek, Órévi Lukács váradi püspök, Ludányi Tamás egri püspök, Upori István erdélyi püspök is.²⁸ Ennek a kiábrándulásnak lehetett eredménye Perényi Imre kinevezése a titkos kancellária élére.²⁹ Perényi halálát követően is Pálóci Máté és Imre, mint világi főurak vitték a titkos kancelláriát, 1423 után pedig összevonták a főkancellári tisztséggel, amelynek betöltője jellemzően klerikus volt.³⁰ A zsigmondi konszolidáció korszakában egyértelműen megfigyelhető a prelátusok mellőzése,³¹ nagy valószínűséggel a titkos kancellár személyválasztásában is ez tükröződik. Ugyanakkor Perényi befolyásának okvetlen túlértékelése ellen int Mályusz Elemér, amikor úgy fogalmazott monográfiájában, „kötelessége inkább az engedelmesség, mint a tanácsadás volt.”³²

A kancelláriai tisztség jellegéből adódóan Perényit nehéz tetten érni a forrásokban. Önálló oklevéladó tevékenységet nem végzett, relátorként sem találkozhatunk vele.³³ Kancellársága első három évének mérlegét az 1408. július 10-én kiadott adománylevél segítségével vonhatjuk meg. Az oklevél hosszasan taglalja Perényi Zsigmondnak tett szolgálatait: a nikápolyi csatában és a Nagyvár ostromában való részvételt, a Debrői István felkelői ellen vívott pataki csatáját és a már kancellárként teljesített keleti követjárást.³⁴ Mályusz Elemér olvasatában – ami a diplomáciai küldetést illeti – Perényi az 1407-es év folyamán többek között Csalapia (Süleyman Çelebi) szultánhoz indult követségbe, feltehetőleg Drinápolyba. Ezen út során kíséretével együtt fogságba esett, de több napon és éjszakán át hajózva megmenekült.³⁵ Ugyanebben az oklevélben olvasható, hogy Perényi titkos kancellárként a királyi titkospecsétért is felelős volt, ezért szükséges, hogy az iratot a jelen lévő további 11 személy is megerősítse pecsétjével.³⁶ Azt azonban kizárhatjuk, hogy a titkos pecsétet konkrétan Perényi Imre őrizte volna, és a titkos pecsét „itineráriuma” egyben Perényi tartózkodási helyeit is jelöli. Ezt az állítást a fent idézett oklevél is alátámaszthatja, a hónapokig tartó követségre nem vihette magával Perényi a királyi pecsétjét. A diplomáciai távollét és a kancelláriai kötelezettség úgy vált összegegyeztethetővé, hogy a királyi titkos pecsét Perényi alkancellárja őrizte, aki familiárisai közül került ki.³⁷ Források hiányában Imre életének 1405 és 1407 közötti időszakáról nem tudunk részletesen beszámolni.

²⁸ Az 1403. április 4-i oklevelet ők is megerősítették. FMH II. 27. sz. A pecsétek ld. MH 11067–11072.

²⁹ BÓNIS 1971. 100–101.

³⁰ ENGEL 2001A. Titkos kancellárok. Vö. C. TÓTH 2001. passim és KUMOROVITZ 1937B. passim.

³¹ MÁLYUSZ 1984. 60. A Sárkányos rend tagjai között sem találunk egyháziakat, és Zsigmond alatt többször előfordult, hogy a püspöki, érseki székeket betöltetlenül hagyta, és világi kormányzóság alá vonta. Vö. ENGEL 2001A.

³² MÁLYUSZ 1984. 81.

³³ Vö. BÓNIS 1971. 101.

³⁴ Az utóbbira vonatkozó oklevélrészlet szabatos fordítása: „Végül prelátusaink és báróink ugyanezen Perényi Imrét bölcs megfontolással, józan belátással és átgondolt szándékkal kiválasztották társai élére követségeinkben és nehéz küldetéseinkben, melyek nem csak a mi és királyságunk, hanem az egész kereszténység javát, hasznát és haladását érintik, s Törökországba, a török szultánhoz, Cselebihez irányították, ahonnan ő sok veszteség és kellemetlenség után, melyek majdnem az életébe kerültek, miután felvállalt célkitűzését és az óhajtott kapcsolatot több hónap és nap alatt elérte, visszatért királyságunkba.” CDH X/8. 483. o. nyomán kérésünkre fordította Tóth Orsolya, akinek segítségét ezúton is köszönjük.

³⁵ MÁLYUSZ 1984. 81.

³⁶ „Az oklevelet az új titkos pecséten kívül, amelyet Perényi mint kancellár őriz, hogy a hitelességet illetőleg valami gyanú vagy vita ne keletkezzék, nagyobb biztonság kedvéért megerősítetteti még... [a megerősítők névsora]” ZsO II. 6209–10.

³⁷ Felcsebi Orosz Miklós titkos alkancellárról a későbbiekben bővebben szólunk.

Zsigmond 1408 júliusában Perényi Imrének tett újadományá,
 melyet a jelenlévő bárók és főurak is megerősítettek.
 (DL 9431.)

Még mielőtt a fent ismertett oklevél megszületett volna, Zsigmond király hasonló szöveg kíséretében³⁸ Perényinek adományozta a sárosi Újvár és a zempléni Sztropkó uradalmait 1408. május 4-én Erdődön.³⁹ A javadalmak korábban hűtlenség okán háramlottak a királynak, aki nem tartotta sokáig kezén a birtokot, Balicki András udvari lovag ugyanis részben tartozása fejében zálogba vette.⁴⁰ Balicki zálogjoga még mindig élt az adomány idején, ezért az uralkodó megígérte Perényinek, hogy azt kiváltja számára, vagy más, hasonló értékű birtokkal kárpótolja majd. A két uradalom zálogértéke nem mondható csekélynek, Balicki tizenkétezer forintért cserébe aknázhatta ki annak javait.⁴¹ Az örökös pénzproblémával küzdő Zsigmondnak nem sikerült Perényi újadományát tehermentesíteni, ezért július 10-én a szomszédos Szepes megyében Lubló várát,

³⁸ Perényi adományleveleinek elbeszélő részeivel Mályusz Elemér foglalkozott részletesen a királyi kancellária és a krónikairás kapcsolatát vizsgáló munkájában. MÁLYUSZ 1973. 42–47.

³⁹ Összesen 10 példányban a DL 9404. és a DL 9406. számok alatt. ZsO II. 6078.

⁴⁰ ZsO II. 3034.

⁴¹ Uo.

Ólubló, Podolin és Gnězda oppidumokat adományozta neki a korábbiak kiváltásáig.⁴² Ezzel Perényi lett azon kevesek egyike,⁴³ aki még 1408-ban is kapott váruradalmakat az uralkodótól, és olybá tűnik, befolyása elegendő volt ahhoz, hogy csupán három hónapig nélkülözze az adomány valós hasznát. Bár az új szerzemények távol estek Perényi abaúji és dél-zempléni törzsterületeitől, mégis ugyanarra a nagy hadi és kereskedelmi útra fűzhetőek fel. Területi kiterjedését tekintve pedig ezzel vagyona közel megduplázódott, bár „csupán” egy várat és mezővárosokat szerzett, ugyanakkor nagy kiterjedésű uradalmakat több tucat faluval és vámszedőhellyel.⁴⁴

A kárpótlást tehát Imre rövid időn belül kicsikarta Zsigmondtól. Látszik az is, hogy nem bízta a véletlenre az ügyet. Hogy kétség ne merüljön föl, bárótársai is megpecsételték a július 10-i oklevelet három példányban, és három szimpla pecsétes példány is készült. A korábbi, májusi oklevelet pedig legalább 10 példányban állították ki. Lubló és a többi adomány beiktatási parancsát még aznap kiadták, és 1408. szeptember 3-án a szepesi káptalan elvégezte a beiktatást.

1408. december 12-én Zsigmond király és Borbála királyné megalakította a Sárkányos rendet, amely egyértelműen a kormányon lévő, királyhű személyek társasága lett. Létrehozásának célja részben Zsigmond hatalmának megszilárdítása, részben pedig az örökösödés megoldása volt.⁴⁵ Perényi Imre titkos kancellár a huszonkét alapító báró egyike lett.⁴⁶ A rend megalapítása remek mérőföldkő ahhoz, hogy megvonjuk Perényi Imre megelőző öt évének mérlegét. Megelőzve Garai Jánost, utolsó előttiként sorolja az alapító okmány, mégsem lehet kétségünk, hogy a huszonkét báró között előkelőbb helyet foglalt el Zsigmond tanácsában.⁴⁷ Az Engel Pál által használt csoportmegjelölés, az „ötösfogat” – vagyis Garai Miklós, Cillei Hermann, Stiborici Stibor, Ozorai Pipó és Eberhard kancellár – tekinthető az uralkodó kormányzatának legfontosabb alapkövének. Vizsgáljuk meg, hogy az őket követő csoportosulásban volt-e helye Perényinek! Az 1403-as felkelés katonai leverésében kulcsszerep jutott neki, 1404 nyaráig több adatunk van arra, hogy Zsigmonddal utazott. 1405. május 28. és június 9. között valamikor megkapta a titkos kancellári kinevezést, amely kétség nélkül tekinthető bizalmi állásnak. A következő három év során valamikor – feltehetően 1407-ben – az Oszmán Birodalomban járt követségben. 1408-ban csak akkor tűnt fel legközelebb, amikor ismét egy nagy jutalmat kapott birtokadomány képében, pedig akkoriban Zsigmond már szűkmarkúan mérte az örökadományokat. 1403 végén elvesztette a pohárnokmesteri méltóságot, de nem – országos vagy középszintű – kormányzati feladatot kapott, hanem kancelláriai, diplomáciai tisztséget. Egyetlen ismert megbízatását sikerrel végrehajtotta, több oklevélben kiemelték annak jelentőségét. Ezek alapján minden túlzás nélkül állítható, hogy Imre kancellár az „ötösfogatot” követően atyafiával, Perényi Péterrel együtt a második vonal első embereinek egyike volt. Míg apjának, Péter várnagynak és bátyjának, Miklós bánnak elsősorban katonai és kormányzati feladatokat kellett ellátnia, addig Imre ezen túllépve, 1404-től az uralkodó közvetlen környezetéhez tartozó tanácsos lett. Ehhez hozzájárult hűsége, feltételezhető műveltsége és az idő közben gyarapított vagyona is. Ezek alapján igazat adhatunk

⁴² ZsO II. 6209–10.

⁴³ ENGEL 1995. 459.

⁴⁴ Az birtokok ismertetését későbbi fejezetben és a mellékletben végezzük el.

⁴⁵ A rendalapítás körülményeinek különböző szempontokat felvető elemzései: BARANYAI 1925/1926.; ENGEL 1977, 59–62.; MÁLYUSZ 1984. 60–67.

⁴⁶ ENGEL 1977. 59. BARANYAI 1925–1926. passim. LÖVEI 2014. 14–16.

⁴⁷ Az előtte állók szigorú tisztségviselői hierarchia sorrendjében soroltattak fel, ő titkos kancellárként csak a tisztség nélküli Garai Jánost előzhetette meg.

a fentebb idézett szakirodalomnak: Perényi egész életében fontos szerepet játszott Zsigmond mellett.

Ebben az időszakban vehette feleségül Várdai Katalint, aki a Gútkeled nemzetség Sárvármonostori főágából származó Várdai Aladár leszármazottja volt,⁴⁸ a régi, szerteágazó nemzetség azon ágából, amely az Anjou-korban legfeljebb megyei tisztségviselőket adott az országnak.⁴⁹ Bár birtokaik sem voltak számottevők – 1382-ben az észak-szabolcsi Kisvárdához tartozó uradalom és néhány messzebb fekvő birtok fölött rendelkeztek fennhatósággal⁵⁰ –, Szabolcs megyében egyedülálló módon már az 1400-as évek elejétől várral bírhattak.⁵¹ Az 1403-as felkelésben a lázadók oldalán sorakoztak fel, amiért Zsigmond csak 1408-ban adott nekik kegyelmet.⁵² Az első nagy áttörést számukra is Zsigmond uralkodásának második fele hozta meg azáltal, hogy 1424-ben Várdai Domokos fia Miklós királynéi lovászmesteri méltóságot szerzett.⁵³ Az ő testvéreinek, Pelbártnak volt lánya Katalin, akit Perényi feleségül vett. Pelbárt sikeres pályája tisztségviseléseiben alig érhető tetten, de kisvárdai sírkövén feltüntették a sárkányrendi jelvényt, ami arra enged következtetni, hogy életében felvételt nyert a társaságba.⁵⁴ Katalin első említése 1404-ből való, apjának első gyermekei lehettek leánytestvéreivel, Annával és Ilonával.⁵⁵ Perényi Imre fiainak első említése 1406-ból való, ekkor már egyszerre Istvánt és Jánost is sorolják,⁵⁶ vagyis a házasságra legalább 1405 előtt kerülhetett sor, valószínűleg több évvel korábban. Sajnos ennél több információval nem rendelkezünk kettejük kapcsolatáról. Hacsak nem tulajdonítunk nagy jelentőséget annak, hogy a Katalint 1404-ben elsőként említő oklevélben a Várdaiak éppen Perényi Imre szabolcsi és zempléni birtokokkal történő adományozása ellen tiltakoznak. Bár ez inkább a saját territórium féltésének tudható be, elképzelhető, hogy ekkor még nem volt Imre és Katalin házas.⁵⁷ Érdekes ugyanis, hogy Várdai Pelbárt és testvére, Perényi mellett Csicseri Orosz Jakab adományozásától is tiltja a királyt. Történetesen ugyanis később mindkét férfi az ő veje lesz, Csicseri Várdai Ilonát vette feleségül.⁵⁸

Fügedi Erik 1986-os munkájában azt feltételezte, hogy Imre későn vagy másodjára házasodott össze Várdai Katalinnal. Feltételezését arra alapozta, hogy Imre fiai nem nyertek halála után rögtön bárói tiszteket.⁵⁹ Okfejtésének logikája azonban sántít, hiszen a fiatal gyermekekből sem egyik, sem másik következtetése nem eredeztethető automatikusan, így sajnos Fügedi állítására nem alapozhatunk. Információk hiányában nem tudunk következtetni arra, hogy milyen okból esett éppen Várdai Katalinra Perényi választása. 1387 óta családja az arisztokráciához tartozott, és ilyenképp mégis egy köznemesi, bár nagy múltú családból választott magának házastársat. Birto-

⁴⁸ A házasságot Fügedi Erik és Engel Pál is tényként ábrázolja a terebesi családfán, viszont forrásukat nem tüntetik fel. FÜGEDI 1970. 165.; ENGEL 2001B.

⁴⁹ ENGEL 2001B. Gútkeled nemzetség 5. tábla, Sárvármonostori ág 10. tábla: Várdaiak.

⁵⁰ Vö. ENGEL 2001C.

⁵¹ FELD 2000. 56.

⁵² ZsO II. 6280.

⁵³ ENGEL 2001A. Királynéi lovászmesterek.

⁵⁴ Vagy saját, vagy veje tetteinek elismeréseként. A sírkőre ld. LŐVEI 2011. 260–261. 1. kép.

⁵⁵ ZICHY V. 362.

⁵⁶ Vö. Családfa.

⁵⁷ ZICHY V. 362.

⁵⁸ FÜGEDI 1970. 165.

⁵⁹ FÜGEDI 1986A. 314.

kaik viszonylag közel feküdtek egymáshoz, és a nemrég felemelkedett családból való származását kompenzálhatta az előkelő pedigrével.

Kancellárságának első éveiben birtokügyeiről kevés információval rendelkezünk. Három okleveles adat maradt fenn erre vonatkozóan. 1406. június 20-án a leleszi konvent előtt személyesen vagy megbízottja révén a néhai Vadászi Imre borsodi és zempléni birtokai után Cékei László özvegyének, Monoki Orsolyának új pénzben fizetett 120 forintot anyai és nagyanyai leánynegyed jogcímén.⁶⁰ További 60 forintot adott ugyanígy Cékei és Monoki fiának, Györgynek 1408. április 28-án.⁶¹ Imre kancellár tehát az elnyert birtok után nem restellte kifizetni a férfiágon kihalt család leszármazottai járandóságát.⁶² 1407. január 21-én a Perényiek szinyei birtoka után Imre a leleszi konvent előtt átvett Korlátfalvi László fia Lászlótól egy bizonyos összeget.⁶³ Sajnos az oklevél csaknem fele leszakadt, így Perényi nevét is csak egy későbbi, hátoldali jegyzetből ismerjük, így nem tudjuk, mennyi járandóságot és pontosan milyen okból kapott Korlátfalvitól. Elképzelhető, hogy a szinyei uradalom részét képező Györke települést váltotta meg, amelynek későbbi eltűnése a szinyei uradalomból így magyarázatot nyerne.⁶⁴

Mint tudjuk, éppen tíz évet élt a Sárkányos rend tagjaként, a következőkben azt vizsgáljuk, hogy státusza valóban megmaradt-e. A következő évben, 1409-ben további kedvezményeket nyert, de ezeket az okleveleket Budán, a nagyobbik kancellárián állították ki, így Zsigmonddal való utazása nem bizonyítható.⁶⁵ A titkos kancellária adta viszont ki azt – feltételezhetően az ő közbenjárására – az oklevelet, melyben az uralkodó Perényi Miklós bán fiainak pataki és újhelyi jobbágyságait mentesíti a kamarahaszna alól.⁶⁶ Imre először 1409. április 10-én várépítési engedélyt nyert Podolinra, majd július 25-én a Szent Kereszt megtalálása és felmagasztaltatása ünnepeire (május 3. és szeptember 14.) vásártartási jogot ugyanoda.⁶⁷ Augusztus 18-án a nagykancellárián átíratta az adományról és a beiktatásról szóló okleveleket.⁶⁸

1410. május 22-én Perényi végre megkaphatta eredeti adományait,⁶⁹ bár kétséges, hogy ezzel, vagy a cserébe kapott birtokokkal járt volna-e jobban. Azt sem tudjuk, hogy Balicki megkapta-e a zálogösszeget Újvárért és Sztropkóért, vagy újabb ügyletet ütött nyélbe, amelyre egy pár nappal későbbi oklevél utalhat.⁷⁰ A birtokviszonyok rendezése sürgős volt, hiszen küszöbön állt egy lengyel-magyar háború, és ebben stratégiai szerepe lehetett Lubló várának.⁷¹ Ez a lengyel konfliktus az, amelyben Perényi utoljára vállalt aktív szerepet.

⁶⁰ ZICHY V. 451–452. Vö. ENGEL 2001B. Bogátradvány nem, Monoki ág.

⁶¹ ZICHY V. 535–536. ENGEL 2001B. Kaplyon nem, Cékei (Imregi) ág.

⁶² Vagyis nem Perényi eddig nem ismert lánya után fizetett leánynegyedet, mint ahogy azt Szörényi Gábor András korábban állította. SZÖRÉNYI 2003B. 186.

⁶³ DF 209 840.

⁶⁴ Vö. a birtoklástörténeti összefoglalóval.

⁶⁵ Az okleveleket a nagyobb kancellária adta ki, és a kettős felségpecséttel lettek megerősítve.

⁶⁶ ZsO II. 6928.

⁶⁷ DL 9535. és 9536., valamint DF 280 231. ZsO II. 6719. és 6923. Előbbit a nagy, utóbbit a kisebb kancellária állította ki.

⁶⁸ DL 9435.

⁶⁹ DL 9657. ZsO II. 7599.

⁷⁰ ZsO II. 7655. Eszerint tizenháromezer forintért kap más helyütt zálogjogot.

⁷¹ „(...) azért vette vissza [ti. Lublót], mert in confinii regni fekszik, s így alkalmas pro gerendis ipsorum confiniorum gubernaculis.” ZsO II. 7599.

Zsigmond király második kettős felségpecsétjének előlapja.
(ÉPERJES NR. 109.)

A Magyar és a Lengyel Királyság közötti konfliktus Nagy Lajos király halálát követően éleződött ki először. Részben Halics elfoglalása miatt, ezek ugyanis III. Kázmér halála után visszazártak volna a magyar királyra, amit a lengyelek nem engedték érvényesíteni. Részben pedig Mária királynő halálát követően a lengyel uralkodó magyar trónigénye kapcsán, hiszen felesége Mária testvére, Hedvig volt. 1395-ben lengyel támadás indult a Magyar Királyság ellen, ami nem járt sikerrel. A konfliktust az 1397 nyarán, Iglón kötött megállapodás zárta le. II. Ulászló és Zsigmond itt tizenhat évre békét kötöttek. Ezt a békét szerették volna 1410 áprilisában meghosszabbítani. A tárgyalás aktualitását azonban a Lengyelország és a Német Lovagrend közötti vita adta. Kezdetben Zsigmond a Lovagrend mellett foglalt állást. A lengyelek azonban nem álltak el a konfliktustól, így Zsigmond, mint a Német-Római Birodalom helytartója, 1410. június 21-én kilátásba helyezte, hogy hadat üzen Lengyelországnak, ha az megtámadná a Lovagrendet.⁷²

A felek 1410. április 6. és 18. között Késmárkon tárgyaltak.⁷³ A tárgyaló küldöttségek összetételéről nincs részletes lajstromunk. Mint ahogy a főbb királyi tisztségviselőkről,⁷⁴ úgy Perényi

⁷² A történéseket C. Tóth Norbert foglalta össze tanulmányában, amihez minden fontosabb, a témába vágó munkát felhasznált. C. TÓTH 2014B. 339–341. Újabbán Pósnán 2019. 195–223.

⁷³ KRONOLÓGIA 1986. 243.

⁷⁴ Sem Stibor erdélyi vajda, sem Bebek János tárnokmester, sem pedig Ozorai Pipó áprilisi tartózkodási helyét nem ismerjük. C. TÓTH 2004. 472. 479. és 483.

Imréről sem tudjuk biztosan, hogy Zsigmond kíséretének tagja volt-e. Május 22-én adományát azonban Nagyszombatban kapta, ahova Zsigmond a tárgyalásról érkezett.⁷⁵ Ozorai Pipó is itt volt május 14-től,⁷⁶ így nem kizárt, hogy a király mindkét fontos tisztségviselője részt vett a tanácskozásokon.⁷⁷ A határ menti Lubló várára szüksége volt Zsigmondnak egy esetleges lengyel betörés esetére – vagy éppen Perényi igyekezett tőle szabadulni ugyanezen okból –, a birtokok cseréje ezért mehetett végbe. Július 23-án Budán Zsigmond kiadta Újvárra és Sztropkóra az iktatási parancsot,⁷⁸ a beiktatás pedig augusztus 23-án⁷⁹ és szeptember 1-jén történt meg.⁸⁰

A június 21-i hadüzenet követően a király Szepes és Sáros megyékbe küldte Rozgonyi Simon országbíró, Bebek János tárnokmestert, a nyalábi ágból való Perényi Péter volt székely ispánt és Perényi Imre titkos kancellárt is, hogy gondoskodjanak a terület védelméről. A felmerülő költségek fedezésére Zsigmond oklevélben utasította a huszonnégy szepesi várost, illetve Bártfát és Eperjest, hogy a fent megnevezetteknek engedelmességeskedjenek.⁸¹ Stíbor erdélyi vajda szeptember–október folyamán egy támadó sereg élén betört Lengyelországba,⁸² amelynek a megtorlása ellen készítettek el C. Tóth Norbert következtetése szerint egy mozgósítási tervet.⁸³ Az egyedülálló módon fennmaradt dokumentum szerint Perényi Imre új szerzeménye közelében, Újvár térségében állomásozott, 15 lándzsa élén várva a támadást,⁸⁴ amit sikeresen vissza is vertek.⁸⁵ Perényi 15 lándzsája a kirendelt bárói méltóságok bandériumaihoz képest az alacsony létszámúak közé sorolható. Ez betudható annak, hogy a jegyzék alapján a várható támadási útvonalak kezdeteire csoportosították a nagyobb erőket (Lubló, Bártfa, Szepes és Máramaros megye), míg a beljebb eső területeken csak utóvédeket állomásoztattak, ahogy Perényi újvári csapatát is.⁸⁶

A lengyel támadás feltehetően 1410 végén, legkésőbb 1411. január elején véget ért, mert a védekező csapatok parancsnokai addigra már elhagyták kijelölt állomáshelyüket, és január végén már az adományozások zajlottak.⁸⁷ Utóbbiból Imre kancellár is részesült. Január 21-én már Budán töltötte idejét, az oda másfél héttel korábban megérkezett uralkodó társaságában.⁸⁸ Ekkor kapta várépítési engedélyét Sztropkóra,⁸⁹ majd január 29-én adományul az abaúji Kutlin falut,⁹⁰

⁷⁵ ENGEL† – C. TÓTH 2005. 91.

⁷⁶ C. TÓTH 2004. 483.

⁷⁷ Stíbor májusban már Lengyelországban van, Garai Miklós nádorral együtt. C. TÓTH 2004. 472. és C. TÓTH 2014B. 340. Ulászló király 1500 lovasra szóló menlevele 1410. április 27-én kelt, ez a kompánia lehetett a két főúr kísérete. ZsO II. 7525.

⁷⁸ DL 9670., DL 9733. és DL 24 708. Vö. ZsO II. 7714.

⁷⁹ DL 9670.

⁸⁰ DL 9671.

⁸¹ ZsO II. 7823.

⁸² C. TÓTH 2014B. 341. Vö. DVOŘÁKOVÁ 2009. 104. és 106. és KRONOLÓGIA 1986. 243.

⁸³ C. TÓTH 2009A. 466.

⁸⁴ C. TÓTH 2009A. 484.

⁸⁵ C. TÓTH 2014B. 341.

⁸⁶ Vö. C. TÓTH 2009A. 464. 3. térkép és az 484. oldalon lévő adatsort.

⁸⁷ C. TÓTH 2009A. 465.

⁸⁸ Vö. ENGEL† – C. TÓTH 2005. 92.

⁸⁹ ZsO III. 62.

⁹⁰ ZsO III. 96.

amelynek lefoglalására a király még december 24-én adott parancsot Perényinek Diakóról.⁹¹ Január 12-én tűnik fel először Késmárki György, mint új titkos alkancellár is,⁹² akit feltehetően már Felcsebi Orosz Miklós leváltását követően neveztek ki.⁹³

II. Ulászló lengyel király felségpecsétjének előlapja.
(AGAD Dok. perg. 5545.)

⁹¹ ZsO II. 8104.

⁹² ZsO III. 25. Vö. C. TóTH 2013. 45.

⁹³ Felcsebi utolsó említése 1409. márc. 3-ról ismert. ZsO II. 6621.

Perényi Imre, budai tartózkodását kihasználva, a nagykancellárián átíratta három példányban minden oklevelét, amely Újvár és Sztropkó adományozásához volt köthető.⁹⁴ Az oklevél érdekessége, hogy Perényi törökországi követségének tulajdonítja, hogy Magyarország azóta biztonságban volt a török támadásoktól. Vitathatatlan, hogy a török seregek nem támadtak magyar területekre 1402 és 1413 között, aminek hátterében Timur Lenk török-mongol uralkodó 1402-es ankarai győzelme és az azt követően kialakult belpolitikai helyzet, az oszmán interregnum állt. A török belzavar kétségtelen a magyar érdekeket szolgálta, de kétséges, hogy ennek hosszú távú fenntartása mennyiben volt köszönhető Perényi Imre követjárásának. Vélhetően ez inkább a titkos kancellár érdemeinek túlhangsúlyozása, de ennek bizonyítása is további kutatást igényelne, ami messzire vezetne kötetünk témájától.

A lengyel és a magyar király az összecsapásokat követően békére törekedett. Küldötteik útján 1411. március 31-én, Iglón megállapodtak abban, hogy november 11-ig tartó fegyverszünetet kötnek. Megegyeztek továbbá abban, hogy akkor 12–12 küldött révén folytatják a tárgyalásokat. Perényi ezen az egyeztetésen nem vett részt, sem az oklevélben felsoroltak, sem pedig a pecséte-lők között nem szerepelt.⁹⁵ Ez azonban nem zárja ki, hogy a szintén Iglón tartózkodó Zsigmond környezetében volt.⁹⁶ A tárgyalásokról visszajövet az uralkodó Kassán adott parancsot a korábban adományozott Kutlin beiktatására,⁹⁷ majd április 24-én Tokajban Újvár várára ismételten egy iktatóparancsot.⁹⁸ Borbála királyné 1411. június 3-i perhalasztó leveléből tudjuk, hogy Belyeni Miklós urával, Perényi Imrével együtt Zsigmonddal, annak német királyi koronázására készült.⁹⁹ Ebből következtetésképp leszűrhető, hogy Perényi és familiárisa feltehetően Zsigmonddal együtt közeledett Buda felé, egy lippai kitérővel.¹⁰⁰ Június 27-én Budára érve Perényi kihasználta az alkalmat, és átíratta újonnan szerzett adományait és a beiktatáshoz kapcsolódó okleveleket.¹⁰¹ Az év végén ismét elváltak egymástól uralkodójával, még szeptember folyamán birtokai felé vette útját. 1411. október 2-án már Terebesen keltezett,¹⁰² és minden bizonnyal a Szepességbe vezetett hamarosan az útja, hiszen tagja volt annak a követségnek, amely a fegyverszünet meghosszabbításáról volt hivatott tárgyalni.¹⁰³ A tárgyaláshoz kapcsolódóan maradt fenn egy levél másolata, amelyben egy ismeretlen szerzők Ulászlóhoz fordul kérdéssel, ugyanis az egyeztetések holtpontra jutottak Moldva hűbére ügyében. A másolat regesztájában a Zsigmondkori Oklevéltár vonatkozó kötetét összeállító Mályusz Elemér minden kétséget kizáróan helyesen 1411. november 11. utánra datálta a keltezetlen levelet és meghatározta a szerzők körét is: Rozgonyi Simon országbíró, Rozgonyi János sárosi ispán, nyalábi Perényi Péter volt székely ispán és Perényi Imre titkos kancellár. Vagyis a küldöttség legelőkelőbb tagjaira gondolhatott, László knini püspök kivételével. Véleménye szerint a legvalószínűbb, hogy négy világi férfi közül Perényi Imre lehetett az, aki, mint a küldöttek közül a legrangosabb,

⁹⁴ DL 9733. ZsO III. 80. Nagypecsét alatt. Vö. C. TÓTH 2001. passim.

⁹⁵ FMH II. 30–32. és 34–35. sz.

⁹⁶ Vö. ENGEL† – C. TÓTH 2005. 92.

⁹⁷ ZsO III. 313.

⁹⁸ ZsO III. 388. Hogy Újvár ismételt beiktatására miért volt szükség, arról az oklevél nem ad tájékoztatást.

⁹⁹ ZsO III. 514.

¹⁰⁰ Vö. ENGEL† – C. TÓTH 2005. 93.

¹⁰¹ ZsO III. 647. és 684.

¹⁰² ZsO III. 1008.

¹⁰³ ZsO III. 1235–36. Előbbi eredetijeként az oklevéltár tévesen jelöli meg a DF 287 049. számú oklevelet, nyilván sajtóhiba miatt a DF 287 079. helyett.

titkos kancellárként személyes levélben fordulhatott a lengyel királyhoz.¹⁰⁴ Tisztségénél fogva a feltetelezés helytálló lehet, ugyanakkor más szerzősége sem zárható ki, ahogy a kollektív levélírás sem. Mindenesetre Perényi minden diplomáciai tapasztalatát latba vethette az ügyben.

1411–1412 fordulóján megváltozott Zsigmond politikai célkitűzése. Érdekei a lengyel-magyar békéhez fűződtek, így februárban elkezdődtek a tárgyalások.¹⁰⁵ Február 18-án Ófaluban két egyházi és nyolc világi méltóság menlevelet adott ki a lengyel küldötteknek. Március 9-án *salvus conductus*-t biztosítottak Ulászló királynak is. Az előkészítő tárgyalások sikeresek voltak, hiszen a két uralkodó jelenlétében március 15-én Lublón kiállították az ún. lublói béke okmányát, amelyet az uralkodón kívül jelenlévők is pecsétjükkel erősítettek meg.¹⁰⁶ Perényi Imrének sem neve, sem pecsétje nem szerepel az okleveleken. Vagyis a lublói béke előkészítésében Zsigmond fontos diplomatája nem vett részt. Ennek okát familiárisának pere adhatja meg. Belyeni Miklós még 1411. június 3-án kapott perhalasztást Borbála királynétól először vízkereszt nyolcadáig,¹⁰⁷ majd valamikor 1412 elején Szent György nyolcadáig.¹⁰⁸ Mindezt azért kapta, hogy urával, Perényi Imrével együtt először a király koronázására, majd a szepességi tárgyalására utazzon. Mint tudjuk, a koronázáson nem járhatott – hiszen arra csak 1414-ben került sor –, de egy későbbi oklevélből kiderül, hogy a Szepességben sem. Bár urával együtt oda készültek, Imre kancellár megbetegedett, és vele kellett maradnia – feltehetően otthonában, ezért nem tudott megjelenni a mondott helyen.¹⁰⁹ Ezek szerint Perényi egészségi állapota nem tette lehetővé, hogy Zsigmondot tanácsaival szolgálja, így a béke előkészítéséből kimaradt.

Belyenit Zsigmond igazolja, aki egyúttal inti az összes országos bírát mulasztása miatt. Nem tévedünk nagyot, ha kijelentjük: ez *dominus*ának közbenjárására történhetett. Eszerint Perényi a betegségéből kilábal, és Ulászló király magyarországi körutazásának végére (1412 júliusa)¹¹⁰ már az udvarban lehetett. Belyeni felmentő levele június 15-én kelt,¹¹¹ Ulászló király pedig július 21. után indult vissza Lengyelországba.¹¹² Szolgálatképességéről tesz tanúbizonyságot, hogy a külföldre készülő Zsigmond Kanizsai János esztergomi érsekkel és Perényi Péter volt székely ispánnal együtt Imre kancellárnak is felhatalmazást adott 1412. szeptember 17-én, hogy készítsék elő a Szepesség 16 városának elzalogosítását, és hogy a békéről tárgyaljanak Ulászló lengyel királlyal.¹¹³ A tárgyalások sikeresek voltak, a zálogosításra november 8-án került sor Zágrábban, az oklevél megerősítői között ott találjuk Perényi Imrét is.¹¹⁴ A tárgyalások miatt nem juthatott ideje arra, hogy a borsodi nádori ítélőszéken Garai Miklós ítélőmestere előtt megjelenjen, ezért pénzbírságra is kötelezték.¹¹⁵

A szakirodalomban sokszor olvasható az az állítás, miszerint Imre jórészt Zsigmond környezetében tartózkodott.¹¹⁶ Mint fentebb láttuk, ha éppen nem királya megbízásából diplomáciai feladatát

¹⁰⁴ ZsO III. 1196.

¹⁰⁵ C. TÓTH 2014B. 342.

¹⁰⁶ FMH II. 36–41. sz.

¹⁰⁷ ZsO III. 514.

¹⁰⁸ Zsigmond király levele utal rá. ZsO III. 2282.

¹⁰⁹ ZsO III. 2357.

¹¹⁰ C. TÓTH 2014B. 346–347.

¹¹¹ ZsO III. 2282.

¹¹² C. TÓTH 2014B. 347.

¹¹³ ZsO III. 2694–6.

¹¹⁴ WAGNER ANALECTA I. 212–216.

¹¹⁵ ZsO III. 2871. 2877. 2904–05.

¹¹⁶ Például: ENGEL 1987. 436–437.

látta el, akkor a megállapítás jórészt helytálló. A képet azonban némiképp árnyalja az 1412 utáni időszak. Zsigmond 1412 végén nyugatra utazott,¹¹⁷ de Imre nem tartott vele. 1413. április 26. és május 3. között biztosan, de feltehetőleg hosszabb ideig Abaúj megyei birtokán, Jánosdon tartózkodott, ismét betegen.¹¹⁸ Immáron második alkalommal szerzünk tudomást betegségéről. Eszerint Perényi Imre egészsége az 1410-es évekre súlyosan megromolhatott. A lábát ért nyíllövés ugyanis maradandó sérülést okozott,¹¹⁹ amin nem segítettek az állandó diplomáciai utazások. Az ekkor nagyjából negyven-ötven éves¹²⁰ kancellár a kor viszonyai közepette nehezen viselhette utazásainak nehézségeit és következményeit.¹²¹ Csak 1414 novemberében csatlakozott királyához az aacheni koronázáson,¹²² a konstanzi zsinatot pedig feltehetőleg Borbála királynéval együtt már 1415 őszén otthagya.¹²³ Az 1416-os évet¹²⁴ és 1417 nyarát¹²⁵ a Magyar Királyságban töltötte, feltehetően a királyné kíséretében érkezett csak meg újra Konstanzba 1417 és 1418 fordulóján.¹²⁶ Zsigmond, távolléte alatt, inkább a királyné és a kinevezett vikáriusok segítőjeként számított rá,¹²⁷ nem pedig diplomataként. Az 1416-ban boszniai fogságba esett magyar urak kiszabadítása érdekében kirótt adó Zemplén megyei felelőse lett,¹²⁸ így nem kizárt, hogy részt vett az erről döntő pécsi gyűlésen.¹²⁹ 1416. október 31-én Sajószentpéteren bárótársaival együtt ítélobíróként ülnökölt.¹³⁰ 1418. március 18-án Konstanzban kérvényt nyújtott be V. Márton pápához, megragadva az alkalmat, hogy feltehetően utoljára tartózkodik a pápával egy városban.¹³¹ Ez után nem sokkal, talán még Konstanzban vagy a hazafelé vezető úton elhunyt, 1418. július 25-én már néhaiként tartják számon.¹³²

¹¹⁷ ENGEL† – C. TÓTH 2005. 96.

¹¹⁸ ZsO IV. 536.

¹¹⁹ ZsO II. 6209. Az 1403-as Patak melletti csatában is kiütötték lova nyergéből, ZICHY V. 346.

¹²⁰ Imre első említése 1374-ből való, ld. a családfát. Mint fentebb írtuk 1384-ben fokozatszerzésre jelentkezett a prágai egyetemen, így akkoriban már 15–20 esztendősen lehetett.

¹²¹ A korszak diplomatái az utazás nehézségei, az időjárás viszonyoknak való kitettsége miatt gyakran betegedtek meg. HLAVAČKOVÁ 2010.

¹²² DRTA VII. 249., vö. BÁRÁNY 2004. 18. 109. jegyz. Eszerint szeptember végén hagyták el Magyarországot. ENGEL† – C. TÓTH 2005. 172. Zsigmond 1414. november 5-től volt Aachenben. ENGEL† – C. TÓTH 2005. 98.

¹²³ ENGEL† – C. TÓTH 2005. 173.

¹²⁴ 1416 májusában az északkeleti megyékben tevékenykedett. ZsO V. 1926. 1416. szeptember 16-án, Rudabányán Borbála királyné előtt egyezkedett. ZsO V. 2296. 1416. október Göncön tett ugyanígy. ZsO V. 2362. Ítélobíróként 1416. október 31-én Sajószentpéteren ülnökölt. ZsO V. 2388.

¹²⁵ Feltehetően személyesen jelent meg 1417. július 15-én a jászói konvent előtt, hogy megegyezzen Kurityáni Imrével és fiával. ZsO VI. 687.

¹²⁶ ENGEL† – C. TÓTH 2005. 173–174.

¹²⁷ C. TÓTH 2014A. passim. Előfordult, hogy az otthon maradt bárók együtt intézkedtek. Alkalmanként Perényi is részt vehetett ezeken a tárgyalásokon. Például: ZsO IV. 764. Perényi egyike a döntőbíráknak. ZsO V. 1926. Kapi András és Sebesi Sinka és Pál közötti perben egyike az esküfelvevőknek.

¹²⁸ ZsO V. 2255.

¹²⁹ KRONOLÓGIA 1986. 246.

¹³⁰ ZsO V. 2388.

¹³¹ ZsO VI. 1657.

¹³² ZsO VI. 2205. Meg kell jegyeznünk, hogy nem sokkal április 18. előtt Perényit a Sztropkó melletti Kékmező településen idézték meg Perényi Péter országbíró március 13-i parancsára egy perhez kapcsolódóan a király különös jelenléte elé. Az erről szóló oklevelet április 18-án állította ki a jászói konvent. ZsO VI. 1633. Vö. ENGEL 2001B. Terebesi Perényi család, Perényi Imre jegyz. Amennyiben tényleg személyesen idézték meg, akkor Konstanzból erőltetett

Zsigmond római királyi felségpecsétjének előlapja.
(AGAD Dok. perg. 5567.)

Joggal merül fel a kérdés, hogy ki látta el a titkos kancellária vezetését, míg ő távol volt. Sem az oklevéladás, sem a diplomácia koordinálása nem állt le Perényi nélkül. Zsigmond tanácsadókkal Nyugat-Európában is el volt látva, a kancelláriát pedig a fentebb jelzett Késmárki György alkancellár vezette. Az 1408 után leváltott Felcsebi Orosz Miklós és családja már 1403 előtt Imre familiájához tartozott,¹³³ utódjának kapcsolata Perényivel korántsem ilyen egyértelmű. Bár Késmárki is a prágai egyetemre járt, ott fokozatot is szerzett,¹³⁴ de legalább 10-20 év különbséggel hallgattak kurzusokat ugyanott. Mályusz Elemér György kanonokot Perényi familiájába sorolja, hiszen ő helyettesíti a király mellett, továbbá Perényi halálát követően Késmárki is elhagyta az al-

menetben kellett visszaérnie Észak-Zemplénbe a pápai kérvény benyújtását követően. Valószínűbb, hogy valamely familiárisa vette át az idézést. ZsO VI. 1633. Vö. ENGEL 2001B. Terebesi Perényi család, Perényi Imre jegyz.

¹³³ A familiáris viszony bizonyítékait egy későbbi fejezetben ismertetjük.

¹³⁴ C. TÓTH 2013. 65.

kancellári tiszttel.¹³⁵ Érdeemes felvetnünk a kérdést, vajon biztos-e, hogy Perényi akaratóból történt a váltás? Azonban amíg Felcsebi Orosz Miklós a Perényiek uradalma közelében birtokos köznemesi család sarja volt, Késmárki polgári származása sem sorolható a döntő bizonyítékok közé.¹³⁶ Úgy gondoljuk, alkancellári kinevezése mögött inkább Zsigmond állhatott, saját maga választotta ki azt a személyt, aki titkos pecsétjét ténylegesen őrizte, és vezette a titkos kancelláriát.¹³⁷ Kétségtelen ugyanakkor, hogy Perényi értékelte és elismerte beosztottja munkáját, hiszen pápai kérvényébe őt is belefoglalta.¹³⁸ A kinevezése illeszkedne Engel Pál megfigyelésébe is, miszerint 1408–1409 fordulóján Zsigmond kormányzatának frissítésébe kezdett, aminek első momentumáa Rozgonyi Simon országbíróvá történt kinevezése volt.¹³⁹ Egyúttal azt is mutatja, hogy a titkos kancellária vezetése ténylegesen megkövetelte a műveltséget, mind Felcsebi, mind Késmárki egyetemet járt egyházi személy volt.¹⁴⁰

Perényi Imre életpályájának változását az is jól mutatja, hogy otthon tartózkodása során uradalma szervezésébe fogott. 1411-ben a Terebes közeli velejtei részirtokért korábban zálogba vett összeget visszaadta távoli rokonának, Perényi Gergelynek.¹⁴¹ Birtokperekre bocsátkozott, amelyeket ugyan zömében nem ő, hanem megbízottai intéztek, de ez is mutatja, hogy figyelmének központjába már birtokai kerültek. 1412 tavaszán Putnoki Lászlóval folytatott pereskedését zárták le határjárással, amellyel így a csorbakői várhoz tartozó Ormos település helyzete tisztázódott, annak határait kijelölték.¹⁴² A szintén Csorbakőhöz tartozó Kurityánért jogi küzdelmet vívott Kurityáni Imrével és családjával. Már 1412 elején műveltetni kezdte a területet, ez ellen Kurityáni Imre Szent György nyolcadán tiltakozott.¹⁴³ Később 1412 decemberében Perényi a szomszédság jogán tiltakozott Kurityán megvásárlása vagy zálogba vétele ellen.¹⁴⁴ Az ügy végére egy évvel később a nádori ítélszéken került pont, a pert Perényi Imre nyerte, a területet meghatározták.¹⁴⁵ Egy részterületet Kurityánból¹⁴⁶ 1413 májusában még zálogba is vettek.¹⁴⁷ Később tovább pereskedtek bizonyos „Buskfelde” birtok miatt, itt szintén Kurityánit marasztalták el. A két fél megegyezett, és a korábban zálogba vett birtokot nyerte örökül Perényi, cserébe ő eltekintett a bírságok behajtásától.¹⁴⁸ 1413 májusában a szintén közelben fekvő Jánosdi és Vadász,¹⁴⁹ majd

¹³⁵ MÁLYUSZ 1984. 231.

¹³⁶ MÁLYUSZ 1984. 235.

¹³⁷ A nagykancellári hatalmát is az alkancellárok kezében tudta jó helyen. Vö. C. TÓTH 2001. 421.

¹³⁸ LUKSICS I. 64.

¹³⁹ ENGEL 1977. 62.

¹⁴⁰ BÓNIS 1971. 114.

¹⁴¹ ZsO III. 1008.

¹⁴² ZsO III. 2095. A pereskedés előzménye egy hatalmaskodás lehetett. ZsO III. 2905.

¹⁴³ ZsO IV. 519.

¹⁴⁴ ZsO III. 3090. Perényi és fiai nevében Nyomári János tiltakozott az egri káptalan előtt, egyúttal Perényi Péter ellen Jánosd és Perényi Miklós bán fiai ellen Középnémeti és Litérfölde ügyében. ZsO III. 3091–93. ZICHY VI. 216–218.

¹⁴⁵ ZsO IV. 443. és 519.

¹⁴⁶ Bizonyos Korithwelege és Korythwelgthorok nevű részeket. ZsO VI. 688.

¹⁴⁷ ZsO IV. 613. A beiktatásra is sor került az év szeptemberében. DL 10 092.

¹⁴⁸ ZsO VI. 688.

¹⁴⁹ ZsO IV. 561.

1415 márciusában János és Arca birtokok határjárását is elvégeztették.¹⁵⁰ A régióhoz tartozott Monajkeddi birtok is, melyet 1415 januárjában vett zálogba a jászói konventtől.¹⁵¹ Az ezzel szomszédos Beret település környékén megegyezés útján néhány ekealjnyi területet is megszerzett 1416 májusában.¹⁵² Továbbá még életében pert kezdett a Csorbakőhöz tartozó Nyárad körüli Jakófalváért, hogy azt Kazai Kakas László fiai ellenében megszerezze magának. A perben ítélet Imre életében nem született.¹⁵³

Feltűnő, hogy ilyen nagy figyelmet kapott Csorbakő környéke, ennek okával majd a rezidencia elemzés kapcsán foglalkozunk. Szembeötlök az is, hogy a hosszú pereskedések, tiltakozások, zálogba vételek nem kevés pénzt emészthettek fel, de úgy tűnik, a családi kassza bírta a terhelést. A kurityáni ügyből látszik igazán, hogy egy megyei nemes és egy báró közötti per nehezen billenhet hosszú távon az előbbi javára. A birtokperek mellett több bizonyítékunk van arra, hogy ebben az időszakban Perényi megbízásából familiárisai keményebben és bátrabban érvényesítették uruk akaratát szomszédai felett. Mind terebesi,¹⁵⁴ mind sztropkói,¹⁵⁵ mind csorbakői várnagyai¹⁵⁶ is hatalmaskodtak szomszédaiak fölött.

Imre kancellár vagyónát és befolyását is latba vetette, hogy akaratát érvényesítse. Egészségének romlása ugyan hátráltatta abban, hogy az utolsó éveiben is Zsigmond környezetében tartózkodjon, de befolyása megmaradt: az ország belügyeinek intézéséből kivette a részét, családja vagyonának gyarapításáért is bevetette meglévő hatalmát. Pénzét nem sajnálta, hogy birtokait növelje, és bőven jutott arra is belőle, hogy fiait Zsigmond mellett tudja, azok szép számú kíséretét is biztosítsa. Az ő életében vált családja a királyság meghatározó részesévé, megalapozta fiai jövőjét is. Életpályája vizsgálatának-fentebb igyekeztünk eleget tenni. A fejezet alcímében feltett kérdésre ezek után tudunk csak válaszolni. Zsigmond Perényibe vetett bizalma nem rendült meg 1396 és 1418 között egyszer sem. Erre okot sem szolgáltatott, kitartott uralkodója mellett a kezdeti nehézségekben, az 1403-as lázadást követően pedig egyik legbefolyásosabb tanácsosa lett. Bár 1412-től személyesen nem tudta támogatni Zsigmond politikai törekvéseit, ebben azonban megromlott egészsége gátolta, és nem kegyvesztettsége. Igaz, háttérbe szorulásának valahol mind a király, mind az „új”, ambiciózus családok tagjai (Pálócziak) előnyét élvezhették: előbbi friss, tette kész férfiakkal vehette magát körbe, utóbbiak pedig teret nyerhettek szolgálatkészségük bizonyításához.

PERÉNYI IMRE BIRTOKAI 1418-BAN

Az előző fejezetekben bemutatuk a Perényi család felemelkedésének lépcsőfokait. Perényi Imre halálával egy korszak lezárult, így érdemes a fenti adománylevelek, birtokügyek tanulságait levonni, egyben bemutatni, miben rejlett a család bárói hatalma. Engel Páltól és Kubinyi Andrásról tudjuk, hogy a birtok nagysága önmagában nem elegendő mutató ahhoz, hogy meghatározzuk

¹⁵⁰ ZsO V. 565. és ZICHY VI. 351–353. A regesztában tévesen az abaúji Arca település neve olvasható, de a két település között közel 50 km távolság van, így valószínűbb a borsodi Arca település szomszédosága. Vö. ENGEL 2001C.

¹⁵¹ ZsO V. 40.

¹⁵² ZsO V. 1887.

¹⁵³ ZsO XI. 669.

¹⁵⁴ ZsO IV. 1276., 2456.; ZsO V. 1170., 1324., 2260. és 2407.

¹⁵⁵ ZsO IV. 1783.

¹⁵⁶ ZsO V. 518.

egy-egy család vagyonát, befolyását. A váruadalom az igazi hatalom eredője, bevételi forrást a rajta szedhető vámok, a mezővárosok száma és jelentősége adja meg. Az alábbiakban a Perényi Imre által kezelt birtokokat vizsgáljuk meg.

Az adományok megszerzésének sorrendjében haladunk 1418-ig, de hogy pontosabb leírást tudjunk adni az uradalmakról, azok ismertetésekor az 1465-ig vizsgált források adatait is felhasználjuk (pl.: portaszámok). Az egyes uradalmak bemutatását leíró jellegűnek szántuk, így az adatokat rendszerező birtoktáblázatokat készítettünk a források megjelölésével.¹⁵⁷ Ezek tartalmazzák a birtokadományozó okleveleket és azokat az összeíró okleveleket, amiket fentebb már részletesen ismertettünk, így az 1430-ból a nyalábi és terebsi Perényi család kölcsönös örökösödési szerződését, az 1454-es Perényi-Kórógyi örökösödési szerződést, V. László 1455-ös és Mátyás király 1465-ös újadományát. A táblázatokban feltüntettük Sáros, Abaúj, Gömör megyék 1427-es összeírásait, ezt kiegészítve két gömöri (1431), egy zempléni (1441), és négy nógrádi (1457) járás leírását tartalmazó adatsorral. Célunk nem lehetett a korábbi időszakra vonatkozó alapos forrásfeltárás, a vizsgált időintervallum adataira koncentráltunk, így az egyes uradalmak „Perényiek előtti” történetét a szakirodalom segítségével vázoltuk. Az uradalmakat saját készítésű térképvázlatokban is ábrázoltuk, melyek szintén a függelékben tekinthetők meg.¹⁵⁸

A szentmiklósi uradalom (Bereg vármegye)

Szolyvaszentmiklós először 1263-ban tűnt fel a forrásokban, Munkácsról északkeletre tájolják a Halicsba vezető úton. Ez a két település a Latorca folyó mentén terült el, gyepekön innen való meghatározásuk pedig elárulja, hogy az ország lakott területének határát jelentették. A táblázatban szereplő tizenhét település közül az Árpád-korban Szolyván és Szentmiklóson kívül csak Kölcényt és Vereckét említik. A 14. század elején Bereg vármegye az ország leggyéribben lakott területének számított, benépesülésére ezt követően került sor.¹⁵⁹ A két tény, miszerint Zsigmond 1387-es adománya csak Szolyvaszentmiklósról szólt, a többi öt falut pedig a királyi birtokban lévő Munkács várától csatolta hozzá, azt bizonyítja, hogy uradalom má csak a Perényiek kezén alakult. A táblázat jól mutatja, hogy 1387-től dinamikusán nőtt az uradalom, ami feltehetően a folyamatos benépesüléssel függ össze, és nem újabb adományokról beszélhetünk.

¹⁵⁷ A táblázatokban szereplő nevek meghatározásánál Csánki Dezső munkáját használtuk (CSÁNKI 1890.), és összevetettük Györfy György és Engel Pál névalakjaival (GYÖRFFY 1966–1998.; ENGEL 2001C.). Az 1455-ös újadomány újkori átiratban maradt fenn, ezért az egyes települések névalakja jelentősen eltér a többi forrásban szereplőtől. Mindegyik alkalommal feltüntettük a tartozék forrás szerinti jellegét, a táblázatok utolsó oszlopában pedig a tartozék mai nevét adtuk meg. Az 1465-ös oszlopban a kurzíván szedett részek csak az újadomány beiktatásáról szóló jelentésben szerepelnek.

¹⁵⁸ A térképek elkészítéséhez az alapot az Engel Pál által szerkesztett térképadatbázis biztosította. Vö. ENGEL 2001C.

¹⁵⁹ Vö. GYÖRFFY 1966–1998. I. 519–527. és ENGEL 1998A. 27–28.

Tartozék neve és jellege	Adomány (1387) ^a	1430	1454	1455	1465	Tartozék mai neve (UA) ^b
Szentmiklós mezőváros	oppidum Zouolya-zenthmyklous	Zolwazenthmiclos	oppidum Zenthmíklós	oppidum Szentmiklós	oppidum Zenthmyklous cum tributo	Чинадііво
Nagyverezke falu	utraque Werechke (1387) ^c	Budawereczke	Vereczke	Verecske	Felswwereczke cum tributo	Верхі Ворота
Kisverezke falu		alteram Vereczke	alia Vereczke	alia Verecske	Alswwereczke cum tributo	Нижні Ворота
Pólhörén falu	Pachhnan (1388) ^d	Pothoran	Pothhoron	Pathonay	Podhren	Мукачеве - Підгородська
Kölcseény falu	Kwchen (1387) ^e	Kelczen	Kewlehen	Kelechen	Kewithen cum tributo	Кольчино
Ökörmező falu		Ewkermezew	Okormezew	Ökörmező	Ewkermezew	Воловець
Szolyva falu		Zolwa	Zolwa	Salva	Zolwa cum tributo	Свалява
Repede falu	Repede (1387)	Repede			Repede	Бистриця
Palozalja falu		Palazalia			Palazalya	Підлолозя
Galambos, Holobinna falu		Holobinna	(...) cum aliis pertinertis ad dictum oppidum Zenthmíklós spectatarum (...)	(...) cum aliis pertinertis ad dictum oppidum Szentmiklós spectatarum (...)	Hwlobyna	Голубине
Hársfalva, Nelepina falu		Nelepina	Zenthmíklós spectatarum (...)		Nelyruyna	Неліпінно
Sztrója falu		Szroyafalua			Szroyasalwa	Стройне
Szuszgó falu		Swzko			Swsko	Суцково
Duszina falu			Drisona	Dusna	Dwsyna	Дусино
Martinka falu					Marthynca	Мала Мартинка
Nagyalmás falu					utraque Almagezew	Яблунів
Kisalmás falu						Залужжя
Kispálos falu					Panalay	Павлово

^a 1387. máj. 10. Adomány: DL 7319. ZsO I. 63.

^b A tartozéknévek mai megfelelőjére ld. MOLNÁR–MOLNÁR D. 2005.

^c 1387. máj. 27. Adományként a munkácsi uradalomból Repedével együtt: DL 7266. ZsO I. 75.

^d 1389. nov. 30. Adományként a munkácsi uradalomból: DL 9131. Vö. ZsO I. 1275.

^e 1387. nov. 6. Adományként a munkácsi uradalomból: DL 7319. ZsO I. 278. Határolás: DL 7332. ZsO I. 320. Iktatás: DL 7320. Az adomány megfogósítása: DL 7359. és DL 9129. ZsO I. 390.

A szentmiklósi várjobbágyokat és servienseket 1331-ben Károly Róbert (I. Károly) vette ki a rendes bíróságok joghatósága alól.¹⁶⁰ A Perényiekhez a királynéi birtokállományból¹⁶¹ került 1387-ben, és az adományban már oppidumként említik. Imre 1403-ban várkastély és erősség építésére kapott engedélyt Zsigmondtól.¹⁶² A későbbiek során azonban egyiket sem említik a források, mint ahogy várnagyokat sem. Az építéstörténet tisztázásához további régészeti vizsgálatok szükségesek.¹⁶³ Annak ellenére, hogy országos jelentőségű kereskedelmi és hadiút mentén feküdt, Kölcsey, Szentmiklós, Szolyva és az ekkor már Alsó- és Felsőverecke csupán az 1450-1460-as évek fordulóján kapott vámszedési jogot, előtte nem.¹⁶⁴ Az uradalom területe Engel Pál térképe szerint 1253,4 km².¹⁶⁵ Bár ez óriási terület, és portaszámaira tájékoztató adatokkal sem rendelkezünk a korszakból, földrajzi adottságai miatt nem tartozhatott a legtöbb portaszámmal rendelkező uradalmak közé. Erdős hegyvidéken terült el, a korszak viszonyai között mezőgazdasági termelés csak a falvak közvetlen közelében folyhatott. Népessége túlnyomórészt szláv eredetű, erről árulkodnak a településnevek és a forrásokban szereplő jelzők is.¹⁶⁶ Bár a terebsi ágból való Perényi Péter diósgyőri várnagy első nagyobb szerzeményei között szerepelt, átmenetileg sem vált székhellyé. Ennek oka a zempléni Terebes megszerzése, amelyet Zsigmond szintén 1387-ben adományozott a családnak, és az, hogy – mint ezt a későbbiekben látni fogjuk – a további adományoknak köszönhetően a család törzsterülete Abaúj és Zemplén megyékben terült el, ami pedig távol esik ettől az uradalomtól.¹⁶⁷

¹⁶⁰ AO_{KLT.} XV. 273.

¹⁶¹ Vö. ENGEL 2001C.

¹⁶² 1403. december 14. DL 8927., ZsO II. 2846.

¹⁶³ „A jelenleg álló épület építésének első eseménye 1403-ra tehető (...) Az épület magját képező Perényi-féle építkezés mibenléte ismeretlen. Csak feltételezni lehet, hogy annak egyes falait a későbbi átépítések során felhasználták. A XV. századi erődített udvarház létére utal az U formájú alaprajz szabálytalansága. Az épület keleti traktusában a falak vonalvezetése kissé esetlegesnek tűnik, ezért ide – az U hosszabbik szárára – lokalizálható az első épület.” KÁLDI 2003. 334. Vö. FELD 2000. 99–101.

¹⁶⁴ Vö. WEISZ 2013. a településeknél.

¹⁶⁵ ENGEL 2001C.

¹⁶⁶ „Rutenos incolae in se continentem” ZsO I. 278.

¹⁶⁷ Az uradalom későbbi sorsáról áttekintést ld. EMÓDI 2005. passim. Kutatástörténetére pedig FELD 2000. 99–101.

A terebesi uradalom és a kapcsolódó birtokok (Zemplén vármegye)

A Zemplén megye közepén fekvő uradalmat keletről az Ondava folyó határolta, nyugaton pedig – egy keskeny területet leszámítva – a Eperjes–Tokaji Hegység. A nagyrészt sík terület kedvező mezőgazdasági feltételekkel rendelkezett. Terebes már a 13. században lakott település volt.¹⁶⁸ Várát a 14. században említik először Parics néven. A síkvidéki, vizesárokkaal övezett várat Károly Róbert (I. Károly) király örökül adta Druget Fülöpnek majd Vilmosnak, akinek halála után 1342-ben visszaszállt a királyra, és a zempléni ispán kezelésében maradt 1387-es eladományozásáig.¹⁶⁹ Mezővárosi rangját először csak 1439-ben említették.¹⁷⁰ A 14. század közepétől sedriahelyként működött, kisebb megszakításokkal 1464-ig.¹⁷¹ Az 1300-as évek elején már szombati hetivásárt tartottak itt,¹⁷² 1391-ben Perényi Miklós szörényi bán kért és kapott hetivásár tartására jogot szeptember 8-ra, Kisboldogasszony ünnepére, a testvéreivel közös birtokára.¹⁷³ Az uradalom területe 135 km²,¹⁷⁴ portaszáma tekintetében feltehetően Perényi Imre kancellár életében a legnagyobb uradalmának számított. 1387-től Perényi Péter várnagy leszármazottainak székhelye volt. Perényi János tárnokmester, unokatestvére és testvére halálát követően, valamikor az 1430-as évek végén ide helyezte székhelyét.¹⁷⁵ Az uradalomba beékelődött Miglész birtokon élő miglészi nemesi enklávéval többször kerültek összetűzésbe.¹⁷⁶ Vécse területén híd vezetett át a Tarnava-patak fölött.¹⁷⁷

¹⁶⁸ RA 928. sz.

¹⁶⁹ Vö. ENGEL 2001A.

¹⁷⁰ DL 57 691.

¹⁷¹ Vö. CSUKOVITS 1997. 385.

¹⁷² WEISZ 2013. 399.

¹⁷³ DF 209 833. (DRUGETH Nr. 16.)

¹⁷⁴ ENGEL 2001C.

¹⁷⁵ Ld. a következő fejezetben.

¹⁷⁶ ZsO VIII. 1105., ZsO XI. 259.

¹⁷⁷ WEISZ 2013. 429.

Tartozék neve és jellege	Adomány (1387) ^a	1430	1441	1454	1455	1465	Portaszámok 1441	Tartozék mai neve
Terebes vár, mezőváros és vám	castrum Thereses	castrum Thereses	Felsetherebes Alsotherebes	Thereses castrum, oppidum, cum tributo	Thereses castrum, oppidum, cum tributo	Thereses castrum, oppidum, cum tributo	78 143	Trebišov és rom uo. (SK)
Vécse falu	(...) sicum uniuersis,	Wecze	Veche	Wecze	Vecse	Weche	38	Vojčice (SK)
Ruszka falu	siuis villis	Rwzka	Nagyruszka	Ruska	Ruszka	Naghruska	38	Veľký Ruskov (SK)
Vályon falu	tributo, iuribus (...)	Valyon	Valon	Vályon	Valyon	Valyon	50	elpusztult
Hradisa falu		Hradiczca	Hradischa	Haradistha	Haradisca	Haradystha	9,5	Zemplínské Hradište (SK)
Perics falu		Paricz	Parych	Paricz	Parics	Parych	8	elpusztult
Velejte 1/3 falu ^b		Velethe	Velethe maioris Velethe minoris	Velethe	Velethe	Welethe	23 16	Veľary (SK)
Izsép falu			Iseep			Isyp	4	Nížný Žipov (SK)
Olaszi falu	Olazy (1403) ^c	Olazy		Olasy	Olasy	Olazy		Bodrogolaszi
Sára falu és vám		Saara		Sara cum tributo	Sara cum tributo	Sara cum tributo		Sárazsadány
Berettő						Berethe		Bracove (SK)
Cselej falu						Cheley	35, ebből 9 szabad	Čelovce (SK)
Karos falu						Karos		Karos
Pelejte falu						Pelethe	15 és 5,5	Plechovice (SK)
? (Zemplén)						Vadi		?

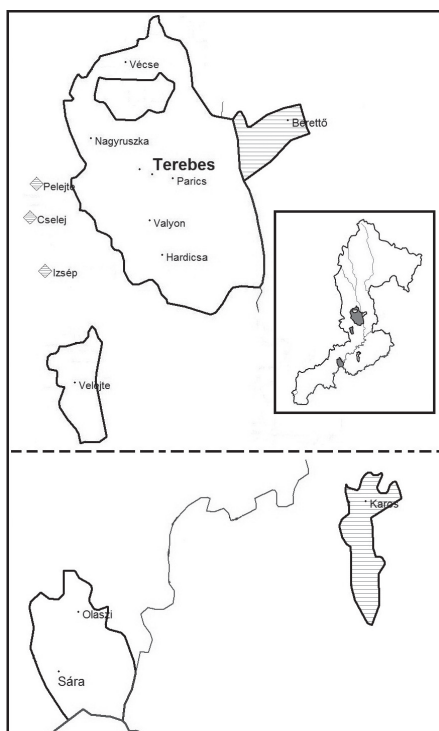
^a 1387. júl. 13. DF 209 831. (DRUGETH Nr. 43.) SÜTTŐ 2003. II. 452–453. és 1387. júl. 31. DF 209 837. (DRUGETH Nr. 20.) CHD X/1. 341.

^b Az adománylevél nem ismert. 1411-ből maradt fenn Perényi Imre elismervénye, amelyben nyugtája a rihmói ágól származó Perényi Gergelyt a Velejteért korábban adott zálogösszeg visszaadásáról. ZsO III. 1008. A nyálábi és terebesi Perényi ágak 1430-as örökösödési szerződésében mindkét félnél szerepel Velejte. Ezek szerint mindhárom ág birrokában állt, vagyis a birrokosztályok szétválása előtt nyerhették a 14. század elején.

^c 1403. dec. 19. LELESZ III. 128.; 1403. okt. 10. ZsO II. 7842.

Velejtén, a Perényi család ősi birtokán¹⁷⁸ a terebesieknek egyharmad része lehetett. Perényi Imre a rihnói ágtól 1411 októbere előtt egy időre zálogba vette, hogy terebesi uradalmát növelje, de a zálogot rihnói Perényi Gergely kiváltotta ötvennyolc forintért.¹⁷⁹ Az egész birtok területe 15,6 km².¹⁸⁰

Olaszi birtokot 1403-ban kapta Imre Zsigmondtól, az adomány ellen a Csicseriek több évtizedig tiltakoztak.¹⁸¹ Ez a birtok ugyan szorosan nem tartozott a terebesi uradalomhoz, a birtokösszeíró oklevelekben azonban mindig utána vették lajstromba, továbbá igazgatása, kihelyezett officialissal Terebesről történhetett.¹⁸² Sárospataktól délre helyezkedett el, a Tisza szabályozását megelőzőleg itt torkollott a Bodrog a Tiszába. Nem meglepő tehát, hogy Olaszi malmát már 1332-ben említik.¹⁸³ Olaszi része volt Sára község, amelynek vámja minden bizonnyal egy tiszai átkelő létesítésével jött létre. Területe 38,6 km².¹⁸⁴

¹⁷⁸ Ld. a táblázat jegyzetét.

¹⁷⁹ ZsO III. 1008.

¹⁸⁰ ENGEL 2001C.

¹⁸¹ Vö. CSICSERI.

¹⁸² ZsO IX. 921.

¹⁸³ VAJDA 2012. 388.

¹⁸⁴ ENGEL 2001C.

A füzéri uradalom és a kapcsolódó birtokok (Abauj vármegye)

Az Eperjes–Tokaji-hegység legmagasabb csúcsa, a Nagy-Milic lábánál egy vulkáni sziklakúp tetején magasodik Füzér vára. 1264-ből való pápai oklevél szól arról, hogy a vár tulajdonosa a 13. század elején a Kompolt nembeli „vak” Andronicus mester volt. Nagy valószínűséggel ő építette és tőle vásárolta meg II. András király. Így egyike lehetett a tatárjárás előtt épült kőváraknak. IV. Béla király leányának, Annának, Rosztyiszláv macsói herceg özvegyének adományozta.¹⁸⁵ V. István, uralkodásának első évében, 1270-ben a várnagy, Rosd Mihálynak és testvérének, Demeternek adta a várat és tartozékait.¹⁸⁶ Nem sokkal később a család kihalt, és az uradalom visszazállt a királyra. A füzéri uradalom 1389-es – a Perényieknek szóló adománylevelében említett – falvai közül az Árpád-korban Füzéralja, Nyíri, Kajata Biste és Kápolna már létezett, hasonlóképp az egy évszázaddal később csak vámját megőrző Verenggel és másik három, azóta eltűnt településsel. Az uradalomhoz tartozott továbbá Telkibánya is, ami később bányavárosi jogot kapott, és így különvált az uradalomtól.¹⁸⁷ a Zsigmond-korban már nem része annak. Ezek alkották a 15. században a füzéri uradalom egyik felét. Délről a radványi uradalom határolta, mely a pataki erdőispánsághoz tartozott, s annak szétesése után kerülhetett az uradalomhoz.¹⁸⁸

Füzér az Anjouk alatt végig megmarad királyi honorként. Ekkor jött létre Pusztafalu és Pálháza, valamint ekkor került a vár bevételei közé Nagynémeti közlekedési vámja.¹⁸⁹ Zsigmond 1387-ben két évre elzalogosította Jolsvai Leusták nádornak 3000 forintért,¹⁹⁰ majd kiváltását követően, 1389-ben Perényi Péter diósgyőri várnagy fiainak adta örökbirtokként a korábban megszerzett – akkor még az uradalmon kívüli, a térképen vízszintes vonalkázással jelölt terület – Alsóregmec és a hozzá tartozó másik négy település mellé. 1410-ben csatolták Kutlin falut az uradalomhoz. Az így kialakult uradalom területe 226,9 km² lett.¹⁹¹ A vár és az uradalom a család birtokában maradt 1567-es kihalásáig.¹⁹²

Ingadozó településnek mutatkozik az összesítő táblázat alapján Pusztafalu, amely 1427-ben és 1430-ban nem, de 1454-től ismét a füzéri uradalom tartozékai között tűnt fel. A Nagy-Milic északi lábánál lévő, az Anjouk alatt szintén királyi várként fennálló Szalánc birtokába 1387-ben jutottak a Losonciak, és Pusztafalut sajátjuknak tekintették.¹⁹³ Füzér eladományozását követően 1390-ben Losonci László szlavón bán tiltja a Perényieket a jászói konvent előtt Pusztafalu elfoglalásától.¹⁹⁴ Talán már ekkor elcsatolták az uradalomtól, vagy éppen az adománylevelben is tévesen szerepelt. Mindenesetre 1419-ben arról értesülünk, hogy Losonci László fiainak akarata ellenére a füzéri jobbágyok előszeretettel használják a Pusztafaluhoz tartozó erdőket.¹⁹⁵ Úgy tűnik azonban, hogy a polgárháború idején vagy az után, a kérdéses település Füzérhez került, ahova egyébként – figyelembe véve a földrajzi viszonyokat¹⁹⁶ – inkább tartozik.

¹⁸⁵ ÁÚO III. 70. sz.

¹⁸⁶ ÁÚO VIII. 262. sz.

¹⁸⁷ 1341-ben már bányavárosként említik AO_{KLT.} XXV. 493.

¹⁸⁸ GYÖRFFY 1966–1998. I. 133.

¹⁸⁹ Vö. WEISZ 2013. 244. A források és a szakirodalom sem következetes a Hernád-menti Németi települések névhasználatában. A kérdésre vö. GYÖRFFY 1966–1998. I. 121–124., CSÁNKI 1890. a településnél. KAMARAHASZNA 50.

¹⁹⁰ ZsO I. 643.

¹⁹¹ ENGEL 2001C.

¹⁹² ENGEL 2001B. Csupán 1443 és 1444 között kerül váltásdíjként Pálóci László birtokába. DL 13 910.

¹⁹³ ZsO I. 158.

¹⁹⁴ ZsO I. 1628.

¹⁹⁵ ZsO VII. 646.

¹⁹⁶ Részben bizonyítja ezt, hogy a trianoni határrendezést követően is Magyarország határain belül maradt.

Tartozék neve és jellege	Adomány (1389) ^a	1427	1430	1454	1455	1465	Por-taszá-mok 1427	Tartozék mai neve
Füzér vár	castrum Fyzer		castrum Fyzir	tributum (...) Fyzer	castrum Füzér	castrum Fyzer		vár Füzér területén
Füzéralja falu és vám	Warálya, Fyzer cum tributo	Fyzer	Ffyziralia	Fyziralya	Füzérallya	Fyzer cum tributo	16	Füzér
Kolmlós falu és vám	Kumlós cum tributo	Komplos	Comlos	Kolmlós cum tributo	Kömlös cum tributo	Kömlös cum tributo	11	Füzérkömlös
Nyíri falu	Nyry	Nyry	Nyri	Nyry	Nyry	Nyry	29	Nyíri
Kápolna falu	Kapolna cum tributo	Kapolna	Kapolno	Kapolna	Kápolna	Kapolna cum tributo	8	elpusztult (Nyíri település egyik külterülete)
Büste falu	Bysche	Byzthe	Byste	Byste	Byste	Byste	10	Býšta (SK)
Pusztáújfalu falu	Puztawyfalu			Pusthafalw	Pystafalva	Puztalfalw	12	Pusztafalu
Radvány falu	Radwan	Raduan	Radwan	Radwan	Radvan	Radwan	11	Füzérradvány
Kajata falu és vám	Karecha	Kaytha	Kaytha	Kayatha cum tributo	Kajatha cum tributo	Kayotha cum tributo	17	Füzétkajata
Pálháza	Palhaza	[P]alhaza	Palhaza	Palhaza	Pálháza	Palhaza	13	Pálháza
Vereng vám	tributum Werengh			tributum Vereng	tributum Verenyce	tributum Wereng		elpusztult
Nagynémeti vám	tributum Kuzep-nemphy			cum tributum Nag-nemphy	tributum in Nagy-Nemthy	tributo in Nagnemphy		Tornyosnémeti
Alsóregmec falu és vám	Alsorebnech (1386) ^b	Alsow-red-mech	Alsoredmech	Alsoredmech cum tributo	Alsó-Redmech cum tributo	Alsoredmech cum tributo	29	Alsóregmec
Felsőregmec falu		Felsow-red-mech	Felsere-dmech	Felsow-redmech	Felső-Redmech	Felsew-redmech	23	Felsőregmec
Mátyásháza falu		Mathyas-haza	Mathiasaza			Mathyashaza	8	Felsőregmec része
Vily falu és vám		Wyl	Wil	Vyl cum tributo	Vil cum tributo	Wyl cum tributo	27	Vilytány része
Mikoháza falu		Mykohaza	Mykohaza	Mykohaza	Mikohaza	Mykohaza	33	Mikoháza
Kutdin falu	Kwtyln (1410) ^c			Khutlin	Kuthyn		7	elpusztult
Perény 1/3 falu (Abatúj)	Peruen ^d	Peren	Perem	Peren	Peren	Peren	24	Perin (SK)

<i>Elcserélt Henningért 1423-ban^f</i>					Buzica része (SK)
Kácsik falu (Abauj)	Kwchyn (1411) ^e	Nemphy	[Ne]mphy	Nemthy	30
Kenyhecnémeti falu (Abauj)		Fel-nemphy			Kechnec (SK)
Vízoly mezőváros és vám (Abauj)	Wýzol (1438) ^g		oppido Vysol cum tributuo	oppido Vísoly cum tributuo	31
				Wýsol cum tributuo	Vízoly

^a 1389. febr. 2. DL 7479. ZsO I. 915. Az egrí káptalan átiratából.

^b A pataki vártól elszakított birtokra minden bizomnyal Károly király és Mária királynő is adományt adott. Károly királytól: 1386. jan. 28. előtt, mert ekkor már a jászói konvent iktatta DL 7190. SÜTTŐ 2003. II. 326–327. Vö. HO VII. 392. Mária királynőtől: 1386. febr. 5. DL 24 690. SÜTTŐ 2003. II. 329. Iktatóparancs: 1386. febr. 19. DL 7192. SÜTTŐ 2003. II. 335. Alsóregmeccel együtt kapta Perényi Péter Felsőregmeccet és Vilyt – vö. ZsO I. 227. – és feltételezhetően Mikóházát és Mátyásházát is, ugyanis ezek csak a Perényiek kezén egyesültek a füzéri uradalommal. Vö. ENGEL 1995. 23. sz. jegyzet.

^c 1410. dec. 24. Zsigmond a birtok megőrzésére szólítja Perényi Imrét: ZsO II. 8104.

^d A Perényi család őseinek, Orbánnak a birtokába került feltehetően az 1260-as, 1270-es években. Bővebben ld. a csorbakői uradalom Detek jegyzetben.

^e 1411. jan. 29. ZsO III. 96.

^f 1423. ápr. 27. Cseré megállapodás: ZsO X. 466.

^g 1438. febr. 15. Adomány Ermóddel együtt: DL 71 976.

Kutlin és Vereng helyét pontosan meghatározni ma már nem lehet, ezért nem jelöltük a térképen. Vereng vámjá feltehetőleg az uradalom határán, Kápolna környékén lehetett, Kutlin pedig Biste, Radvány, Vily környékén.¹⁹⁷ Érdemes megemlítenünk Nagynémeti vámjának helyzetét. A térképen jól látható, hogy külön esik az uradalomtól, sőt maga a birtok nem része az uradalomnak, amiből probléma is adódott. 1398-ban a nyalábi ágból Perényi Péter székely ispán és két unokatestvére, Gergely és János Zsigmondtól adományul nyerte a kihalt Hernádi család birtokát, Nagynémetit.¹⁹⁸ 1412-ben a terebesi ágból Perényi Imre kancellár familiárisa, *dominusa* és annak rokonai nevében az egri káptalan előtt tiltakozott az ellen, hogy Perényi Péter volt székely ispán nem engedi Imrének a vámot beszedni Nagynémetiben.¹⁹⁹ A helyzet Kenyhecnémeti megszerzésével változhatott, valamikor 1427 előtt. Az 1427-es összeírásban terebesi Perényi Imre kancellár fia János és Miklós bán fia Miklós lovászmester portaszámaik alapján $\frac{1}{4}$ – $\frac{3}{4}$ arányban osztoztak az uradalmon.

A Hernád jobb partján fekvő Perény a család három ősi birtoka közül való, így a terebesi család annak csak egyharmadát birtokolhatta. Mivel a felosztás módjáról pontos információk nincsenek, ezért térképünkön az egész birtokot jelöltük. Templomát Szent György tiszteletére szentelték.²⁰⁰ Ezen birtok közelében fekszik Kácsik falu, amelynek kiterjedését sem ismerjük. Imre kancellár fiai a tudatos birtokkoncentráció folyamatának jegyében a váruradalmon kívül álló települést 1423-ban a sárosi Újvár határában található Henning birtokra cserélték.²⁰¹

Az uradalom jelentősége a Perényi birodalmon belül kettős volt. Egyik a vár erődítményéből, védhetőségéből, elhelyezkedéséből ered. A vár egy hegyekkel övezett kisebb medencében épült, országos utakról nem láthatóan, ugyanakkor egynapi járóföldre a családi székhelytől, Terebéstől. A vár erődítésének fejlesztése közben mindig figyeltek arra, hogy ha mégis támadás érné, kifejezetten jól védhető legyen, szemben a síkföldön fekvő székhelytől.²⁰² Éppen ezért a későbbi korokban bizonyítottan,²⁰³ de már feltehetően korábban is „tárházként”, menedékként szolgálhatott.²⁰⁴ Másik jelentősége az öt déli falu (Mikóháza, Vily, Alsóregmec, Felsőregmec, Mátyásháza) nagyságában rejlik, ahol 1427-ben az északi 146 porta mellé 128-at számoltak össze, ezzel pedig portaszámok tekintetében az uradalmak között a középmezőnybe tartozott. Területén keresztül vezetett a Kassáról Abaújváron és Újhelyen át Leleszre vivő helyi kereskedelmi út, amelyhez kapcsolódóan – a táblázat adatai szerint – az uradalom kezdetben három, majd 1465-ben négy vám jövedelmét is élvezhette. Ehhez járult még hozzá a későbbiekben további három, a Terebesi-medence felé vezető utakon szedhető vám, és a Szikszóról Kassára vezető országos kereskedelmi út és hadiút²⁰⁵ mentén fekvő Nagynémeti vám. Más Perényi birtokhoz nem tartozott

¹⁹⁷ ZsO X. 466.

¹⁹⁸ 1398. okt. 20. Adomány Perényi Simon és Imre fiainak fele-fele részben: ZsO I. 5536.

¹⁹⁹ ZsO III. 3092. ZICHY VI. 217. A probléma egy évvel később sem oldódott meg: ZsO IV. 955. ZICHY VI. 271.

²⁰⁰ LUKSICS I. 49.

²⁰¹ Ld. a táblázat jegyzetét.

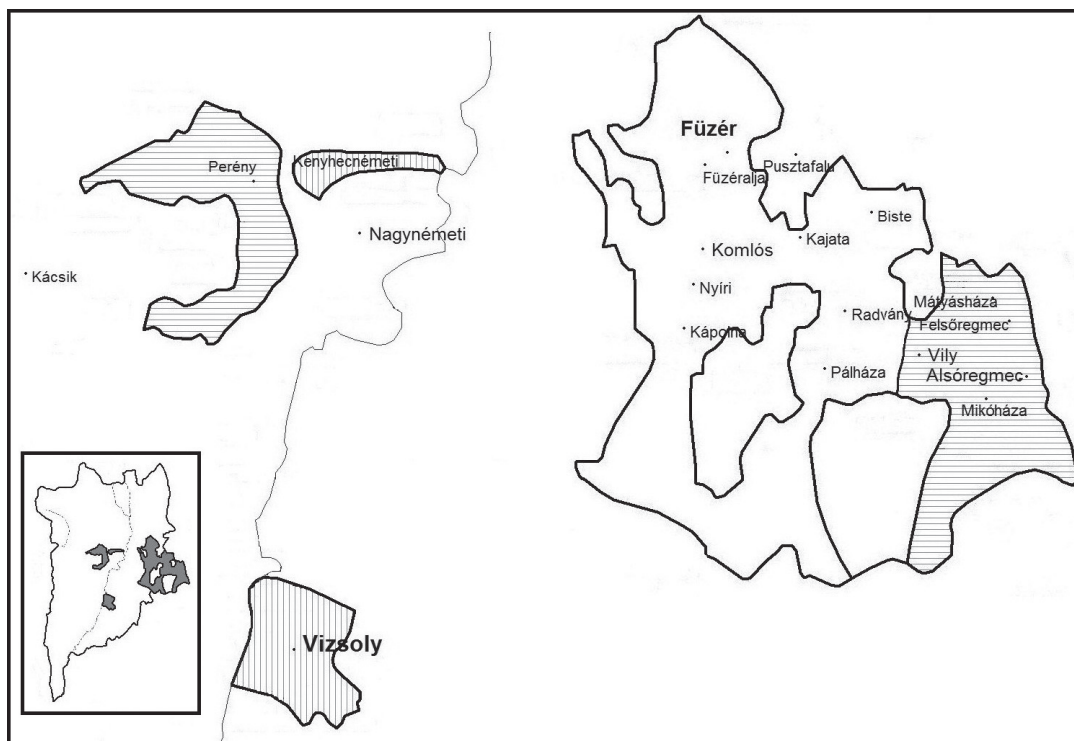
²⁰² A vár történetéről, régészeti feltárásáról, építéstörténetéről és erődítményéről ld. FELD–CABELLO 1980. passim.; SIMON 2000. passim. és NOVÁKI–SÁRKÖZY–FELD 2007. 49–52.

²⁰³ Szapolyai János 1526. november 10-i koronázása után Perényi Péter koronaőr Füzérre vitte a Szent Koronát. Szerémi György után FELD–CABELLO 1980. 57. Vö. SZERÉMI 63.

²⁰⁴ Perényi János öt alkalommal keltez a várból. DF 228 708., DF 285 007., DF 240 179., DF 242 414., és 1442. febr. 22-én a polgárháború alatt is DL 84 454. Vö. Függelék 5.

²⁰⁵ DRASKÓCZY 1998. 49.

ennyi vámhely, ez országos viszonylatban is soknak számít. Bár adatokkal nem rendelkezünk a vámok mértékéről, számukból következőleg azonban jókora jövedelmet biztosíthattak uraiknak.

A szinyei uradalom (Abaúj vármegye)

Az uradalom Kassától keletre, az Eperjes–Tokaji hegység nyugati oldalán a Hernádba torkolló Ósva patak völgyében terült el. A tartozékok, Zsír, Kemence, Kelecsény és Bordafalva kivételével, már az Árpád-korban létező települések voltak.²⁰⁶ A termékeny völgy tette lehetővé Szinye számára, hogy a mezőgazdasági termelésnek köszönhetően elérje a mezővárosi méretet. Ez az utolsó olyan uradalom, amit terebesi Perényi Péter diósgyőri várnagy fiai együtt szereztek. A nikápolyi csatát követően 1397-ben Imre pohárnokmester, Miklós volt szörényi bán fiai László és Miklós, valamint János volt pohárnokmester fiai kapták.²⁰⁷ Eladományozása előtt királyi honorként tartották számon.²⁰⁸

²⁰⁶ GyÖRFFY 1966–1998. I. Abauj megye települései.

²⁰⁷ Az adomány átírásánál csak Imre, a megerősítésében viszont már unokaöccsei is szerepelnek. Vö. DF 209 838.

²⁰⁸ Birtokosa, Petőc fia Szinyei János fia István 1373 előtt hunyt el örökös nélkül. JÉKELY–LÁNGI 2009. 340. Vö. ENGEL 2001C.

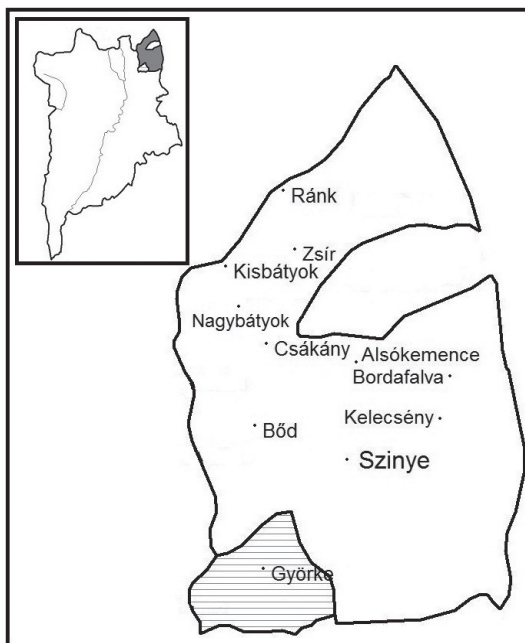
Tartozék neve és jellege	Adomány (1397) ^a	1427	1430	1454	1455	1465	Portaszámok 1427	Tartozék mai neve (SK)
Szinye falu és vám	Zvinic cum tributo	Syna	Swinye	Swinye	<i>oppido</i> Swinye cum tributo	Swinye cum tributo	70	Svinica
Alsókemenca falu	Kemenche	Alsowkemenche	Kemenche	Kemenche	Kemenche	Kemenche	31	Nížná Kamenica
Böd falu	Bud	Bwd	Bewth	Bewd	Beöd	Bewd	30	Bidovce
Kelecsény falu	Kelechen	Kelechen	Kelezen	Kelechen	Kelechey	Kelechen	10	Košický Klečenov
Csákány falu	Chakan	Chakan	Chakan	Chakan	Chakan	Chakan	20	Čakanovce
Nagybátyok falu	Baayg	Nagbadyok	Nagbathk	Nagbayk	Nagybayk	Nagbaghk	22	Bačkovík
Kisbátyok falu	alterum Bayg	Kusbadoch	Kysbath	Kisbayk	Kisbayk	Kysbaghk	5	elpusztult
Zsír falu és vám	Syr cum tributo	Gyr	Syr	Gyr cum tributo	Sir cum tributo	Syr cum tributo	12	Zírovice
Ránk falu	Rank	Rank	Rank	Rank	Rank	Rank	25	Rankovce
Györke falu	Gyurke							Ďurkov
Bordafalva falu		Bordafalua	Bordofalwa	Bordasfalwa	Bordafalwa	Bordafalva	10	puszta Košícký Klečenov mellett
? birtok						predium Fert-hewskropaya		?

^a 1397. júl. 29. DF 209 838. (DRUGETH Nr. 21.)

A települések portaszámának átlaga 1427-ben 18 volt, ami szintén említésre méltó. Az adományban szerepel Györke falu, amelyet 1427-ben már Ruszkai László birtokában találunk.²⁰⁹ Nincs róla információnk, miként szakadhatott ki az uradalomból, pedig 51 porta sorsáról döntöttek. Perényi Imre Korlátfalvi Lászlóval kötött üzlete kapcsolódhat ehhez.²¹⁰ Bordafalva sorsáról sem tudunk semmit. Elképzelhető, hogy az adomány szerzése után jött létre és népesült be. Az uradalom jelentőségét emeli, hogy a Kassától keletre induló kereskedelmi helyi út az uradalmon keresztül, a patak völgyében futott végig, és Rozgonyt megkerülve csatlakozott az Eperjest Kassával összekötő nagy kereskedelmi útba.²¹¹ Ennek köszönhetően Zsír már a 14. század végén rendelkezett vámszedő hellyel, Szinye pedig 1454 és 1455 között kaphatott hasonló jogot, hiszen az 1454-es szerződésben vámját még nem említik, az 1455-ös újadományban azonban igen. Az uradalom a portaszámok tekintetében a Perényi birodalomban a közepes méretűekhez tartozott. Az 1427-es összeírásban Perényi Imre fia János és Miklós fia Miklós portaszámaik alapján 1/8-ad 7/8-ad arányban osztottak az uradalmon.

A csorbakői uradalom és a kapcsolódó birtokok (Borsod és Abaúj vármegyék)

Csorbakő várának romjai Szuhoggy község északi határában fekszenek a mai Borsod-Abaúj-Zemplén megye északi területén, a Rudabányai-hegység délkeleti oldalában. Szuhoggy települést – és bár az oklevél nem említi, de a határában lévő várromot – 1351-ben Perényi István, a terebesi-ág megalapítójának fia, András cserélte el ládi Csorba Miklós fia Domokostól. Ez volt a terebesi-ág első saját birtoka. A várat már 1343-ban is romként tartották számon,²¹² a 14. század elején pusztulhatott el. Ormost, Nyáradot, Tövissést és Kelecsényt a Zsigmond elleni felkelés leverésében játszott szerepéért kapta Perényi Imre 1403-ban a hűtlenné vált Vadászi Imre birtokaiból Vadász, Jánosd, Balázsháza és Németmező mellett. Szentmiklós-hoz hasonlóan ez az uradalom is a Perényiek alatt vált egységes egésszé, Csorbakő várának újjáépítésére Zsigmond külön oklevélben adott engedélyt 1403-ban. Szentmiklóssal ellentétben vélhetően el is indult az építkezés, hiszen a régészeti feltárások bizonyították a 15. század eleji épülrészek meglétét.²¹³

²⁰⁹ A térképvázlaton vízszintes vonalkázással jelölve.

²¹⁰ DF 209 840. Perényi Imre és testvérei jegyajándékot fizettek Szinyei Jánosnak és a Balkányi családnak 1414-ben. A vonatkozó birtok nem derül ki az oklevélből, de ennek is lehet köze a Györkei birtokhoz. ZsO IV 1820. Mindenesetre Perényi Imre fia János 1432-ben tiltakozik annak eladományozása ellen. ZICHY VIII. 474.

²¹¹ DRASKÓCZY 1998. 56. Vö. GYÖRFFY 1966–1998. I. Abaúj megye térképe.

²¹² AOKLT. XXVII. 693.

²¹³ ENGEL 2001A. Csorbakő. A vár történetére és leírására ld. SZÖRÉNYI 2001A. passim, SZÖRÉNYI 2003B. passim, SZÖRÉNYI 2004. NOVÁKI–SÁRKÖZY–FELD 2007.120–122.

Tartozék neve és jellege	Adomány/Első említés	1427	1430	1454	1455	1465	Portaszámok 1427	Tartozék mai neve	
Csorbakő vár	castrum Chorbakew ¹⁷		castrum Chorbakew	castrum Chorbakew	castrum Csorbakő	castrum Chorbakew		rom Szuhogy területén	
Szuhogy falu	Zonhod (1351) ¹⁸		Zohod	Zonhod	Zonhod	Zonhod		Szuhogy	
Ormos falu	Ormos (1403) ¹⁹		Ormos	Ormos	Ormos	Ormos		Ormosbánya	
Nyárád falu	Nyáragh (1403)		Nyraad	Naragh	Nyárag	Nyárad		Felsőnyárad	
Tövisszes falu	Tewisseses (1403)		Tywisses	Thewysse	Thöwiss	Thewysse		puszta Felsőnyárad mellett	
Kelecsény falu	Kelecze (1403)		Kelezen	Kelethen	Kelecsény	Kelechen		Felsőkelecsény	
Felsőtelkes falu	urraque Teletes (1425) ²⁰		Thelekes	Felsethelekes	Felső-Telekes	Felsethelekes		Felsőtelekes	
Alsótelkes falu			altera Thelekes	Alsosthelekes	Alsó-Telekes	Alsosthelekes		Alsótelekes	
Kurinyán birtok (Borsod)	Kyrythyán (1418) ²¹		<i>Nyárádi Keresztelő Szent János pálos kolostornak adua 1420-ban²²</i>						Kurinyán
Detek 1/3 falu (Abaúj)	Detk (1272 e.) ²³	Detk	Deethk	Deekth	Detk	Detk	5,7	Detek	
Selyeb falu (Abaúj)	Seleb (1367) ²⁴	Sewles	Selep	Seleb	Selep	Seleb	38	Selyeb	
? (Abaúj)	Olhouan (1367)					predium Olthwan		?	
? (Abaúj)	Kazafeulde (1367)					predium Kazafeulde		?	
Tengerfalva falu	Thenkerfalua (1381 e.) ²⁵				<i>Elszerelve Kurinyánért 1418-ban²⁶</i>			Detek része	
Felvádasz falu (Abaúj)	Wadas (1403)	Felwadas	Wadas	Felwadas	Felwadasz	Wadas	38	Felwadasz	
Jánosd birtok (Abaúj)	Janusdi (1403)	Janosdy	Yanosdy	Janosdy	Jánosdy	Janosdy	13	Alsóvádasz része	
? (Borsod)	Balashaza (1403)							?	
? (Heves)	Nemetsesew (1403)							?	
Kendi puszta (Abaúj)	Monaykeddi (1415) ²⁷						3	Monaj része	
Kék (Abaúj)						Keegh	10	Baktakék	
Aranyos birtok (Borsod)	Aranyas (1389) ²⁸			<i>1391-ben már nem Perényi birtok²⁹</i>				Bükkaranyos	

Kisfalud birtok és várnám (Borsod)	Kisfalud (1393 e.) ³⁰	Kisfalud	Kisfalud cum tributo	Kisfalud cum tributo	Kisfalud cum tributo	Tiszapalkonya része
Odolma falu (Borsod)	Odolman (1393 e.)	Adolman	Adolman	Adolmány	Adolman	Tiszapalkonya része
Polgár birtok (Szabolcs)		Polgar	predia Polgar	predia Polgár	Polgar	Polgár
Cséc (Borsod) ³¹		Cesekhaza et unam desertiam	praedia Thewsighaz	predia Thewghaz	<i>predia Thewzghaza</i>	Nagycséc
Emőd mezőváros (Borsod)	Emewd (1438) ³²		oppidum Emewd	oppidum Emöd	Emewd	Emöd
Kékes Szabolcs				predia Kekes	predium Kekes	Polgár része
Szőged (Abaúj)					praedium Zegeged	Sajószöged
? (Borsod, Szabolcs)			praedia Likos			?
? (Borsod)			Vadi	Vadi cum tributo	Vadi	?

^a 1403. nov. 5. A leromlott várra felújítási engedély: ZsO II. 2724.

^b 1351. jún. 4. Cseré: АОКІТ. XXXV. 306. ZICHY IV. 256–258.

^c 1403. nov. 5. Vadász Imre birtokait kapta meg Perényi Imre, ZsO II. 2716.; ZICHY V. 346.

^d 1425. aug. 11. 400 forintért zálogba vették Imre fia ZsO XII. 921–2.

^e 1420. szept. 22. Cseré Tengerfalvára: ZsO VII 2215.

^f 1420. okt. 2. Adomány a pálosoknak: ZsO VII. 2232.

^g 1272. aug. 6. e. V. Isván adományozta bizonyos Orbánnak: RA 2458. sz. Mivel a Perényiek minden ágának közös birtoka Perény és Detek az egész középkoron keresztül, ezért kétségtelenül ez a bizonyos Orbán a közös ősök. ENGEL 1987. 439. 1. jegyzet. Vö. Györfly 1966–1998. I. 68., 77., 131.

^h 1376. márc. 23. Adomány Kazafuilde-vel és Olthouan-al együtt: PERÉNYI 133. 1415. márc. 18. Néhány föld „részeske” Monajtól: ZsO V. 384.

ⁱ 1381. aug. 11. Használat elleni tiltakozás: PERÉNYI 138.

^j 1420. szept. 22. Cseré Kurityánra: ZsO VII. 2215.

^k 1415. jan. 11. Imre százötven forintért zálogba vette a jászói konventől: ZsO V. 40.

^l 1389. júl. 9. Adomány a diósgyőri uradalomból: ZsO I. 1094.

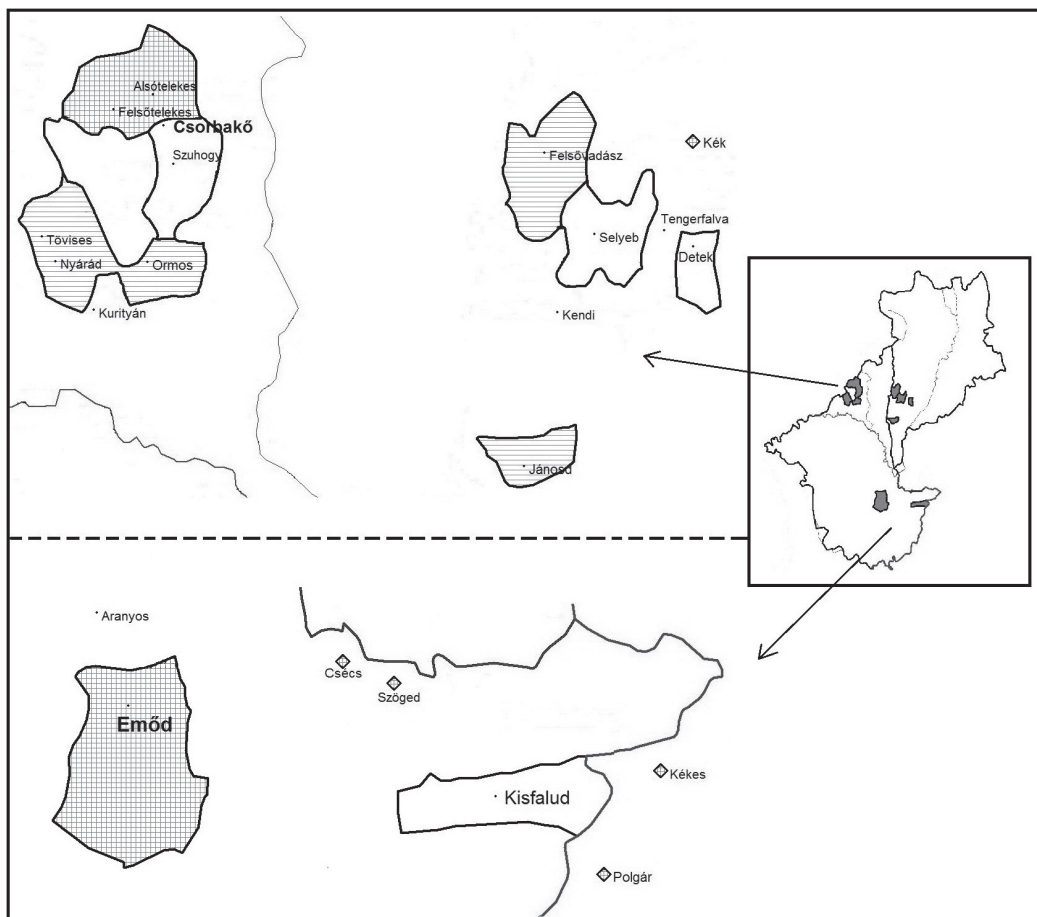
^m Ld. ZsO I. 2095.

ⁿ 1393. okt. 27. A Perényiek Kisfaludba és Odolmába helyezett hivatalos hatalmaskodott: BO HML 319.

^o Vö. SZÖRÉNYI 2003B, 192.

^p 1438. febr. 15. Adomány Vizsollyal együtt: DL 71 976.

A táblázatban felsorolt többi birtokot két külön csoportra oszthatjuk, s bár szorosan nem a csorbakői uradalom részei, igazgatásuk feltehetően ebből a várból történt, ezért itt tárgyaljuk őket. Az első birtokcsoportot a Perényi ősi birtok, Detek és Perényi Péter egyik birtokszermé-nye, Selyeb alkotta 1403-ig, akkor egészült ki a Vadászi területekkel. Ide tartozott a zálogba vett Kendi, a Kurityánért elcserélt Tengerfalva. A másik birtokcsoport a Perényiek alatt a Sajó és a Tisza egybefolyásánál jött létre Kisfalud központtal, ahol feltehetőleg rév működött,²¹⁴ és kihe-lyezett officialison keresztül igazgatták.²¹⁵ Bár ez a birtok nem volt nagy kiterjedésű, de éppen a rév miatt igen értékes stratégiai terület volt, hiszen az Alföldet Nógráddal összekötő útvonalon feküdt. Ide számítható a kérészéletű Aranyos is. Az uradalom mindvégig a család kezén maradt, egy átmeneti időszak kivételével.²¹⁶ Az uradalom jelentőségével a rezidenciavizsgálat során bő-vebben is foglalkozunk.

²¹⁴ KÁRÓCKI 2016. 46–47.

²¹⁵ ZsO I. 289.; ZsO X. 1054.

²¹⁶ A Pálóci Simonnal vívott harc során váltságdíja fejében 1443-tól 1445-ig Pálóci használatában van. DL 13 846.

Az újvári uradalom és a kapcsolódó birtokok (Sáros vármegye)

A kővár fából készült elődjét Ákos nembeli Mikcs építtette 1341 előtt. I. Lajos 1342-ben megengedte, hogy kővárrá alakítsa át. Fiai, köztük Loránd örökölte, őt követték a tőle származó Újváriak.²¹⁷ A család 1398-as kihalásával a királyra szállt, és rövid zálogba vételeket követően adományként 1408-ban került Perényi Imréhez Sztropkóval együtt. Mivel az továbbra is zálogban volt, így annak kiváltásáig Zsigmond lekötötte neki 1408-ban Lublót és Podolint. Zálogmentesen végül 1410-ben kaphatta meg Perényi.²¹⁸ Az uradalomban 1427-ben 131 portát számoltak össze.²¹⁹

Újvár a 13. század végén a magyar–lengyel határt védő gyeű egyik kapuja volt. Vámját már az Árpád-korban szedték, feltehetőleg a „kapu” védelmére, később pedig a vár építésére. A 14. században a határ észak felé tolódott Palocsa váráig, de a Lengyelországot összekötő Eperjes–Kisszeben–Héthárs–Palocsa nagy út továbbra is a vár alatt haladt el a Tárca folyó völgyében. Jelentőségét tovább emeli, hogy nem csak kereskedelmi, hanem hadi út is volt egyben.²²⁰

Újvár rekonstrukciós méretarányos makettje a dinnyési várparkban.
(Fotó: Novák Ádám)

²¹⁷ ENGEL 2001A. Újvár.

²¹⁸ Az egész birtokügyre ld. fentebb a 44–46. oldalt.

²¹⁹ Ld. a táblázat adatait.

²²⁰ Vö. WEISZ 2013. 410–411. és DRASKÓCZY 1998. 50.

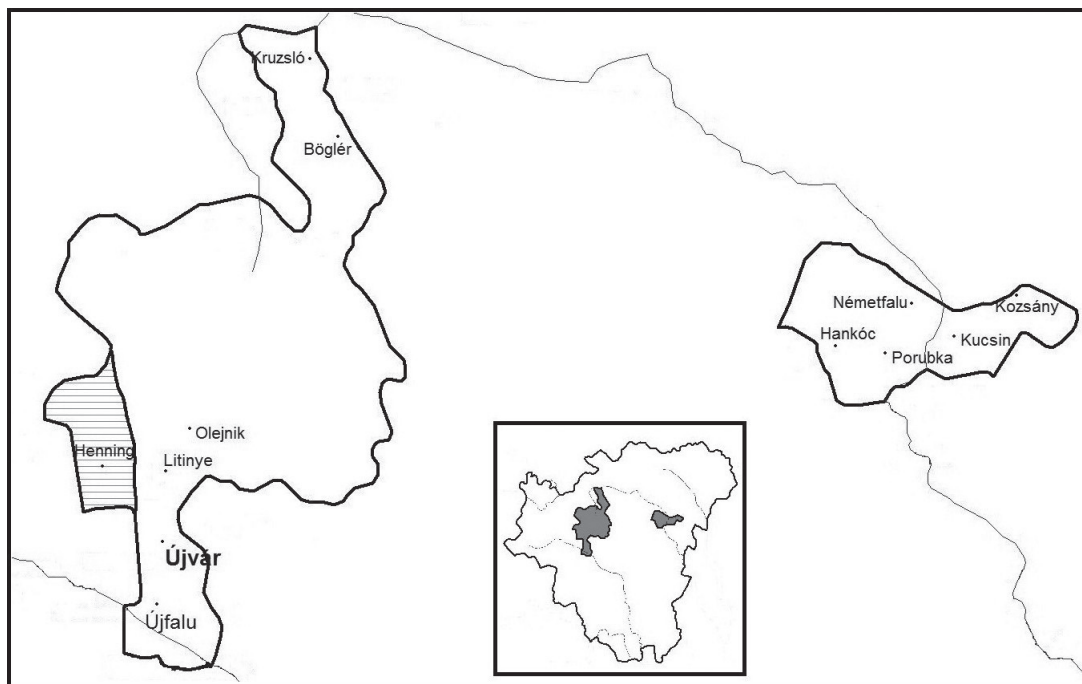
Tartozék neve és jellege	Adomány (1408) ^a	1427	1430	1454	1455	1465	Porta-számok 1427	Tartozék mai neve (SK)
Újvár vár	castrum Wyuar		castrum Wywar	castrum Wywar	castrum Ujvár	castrum Wyvar		rom Hanigovce területén
Újfalu falu és vám	Wyfalu cum tributo	Wyfhalw	Wyfalu	Wyfalu cum tributo	Ujfalu cum tributo	Wyfalu cum tributo	60	Pečovská Nová Ves
Litinye falu	Lethenye	Lithine	Lythenie	Lethene	Lethene	Lythynye	22	Lutina
Kistárca, Kruzló falu	Kistharcha	Kystarcha	Kystarcza	Kistharcha	Kisharcza	Kruslo	22	Kruzlóv
Hőnig, Henning falu	Ohennengh (1423, csere) ^b	Hennyngh	Hennenk	Hemmygh	Hennyngnócz	Hennyngh	27	Hanigovce
Maklar, Böglér falu	Moklar		Begler	Bewgler	Benglér	Begler		Bogliarka
Olajpatak, Olejnik falu				Olarypathak	Olahpatak	Olarypathaka		Olejníkov
Kucsin falu	Kuchyn (1363) ^c	Kowchyn	Khuczyn	Kuothyn	Kuchyn	Kwchyn	37	Kučin
Hankvágása falu		Hankuagasa	Hankfalu	Hankzagasa	Hangvágás	Hankvagasa	30	Hankovce
Kozsány falu		Kozan	Kozan	Kozan	Kozan	Kozan	20	Kožany
Porubka falu		Purubaka	Porubka	Porbka	Porubka	Poruba	17	Portúbka
Németfalú falu		Nemethfalu	Nemethfalu	Nemethfalw	Németfalu	Nemethfalva	30	Nemcovce

^a 1408. máj. 4. Adomány, de még zálogban: ZsO II. 6078., vö. CDHX/8. 480. 1408. júl. 10. Lublín és Podolin lekötele a zálogért cserébe: ZsO II. 6209–10.; 1410. máj. 22. Csere és újadomány Lublóért Sztrópkóval együtt ZsO II. 7599.

^b Csere Kácsikra. 1423. ápr. 27. Csere megállapodás: ZsO X. 466.

^c 1367. ápr. 4. DL. 5370.

A vártól független birtok volt Kucsin, amely a Tapoly folyó völgyében feküdt a Bártfára vezető út mellett. A birtokösszeíró oklevelek kivétel nélkül az újvári uradalmat követően veszik lajstromba a településeit, ezért itt tárgyaljuk. Ez Perényi Péter várnagy második szerzeménye 1363-ból, így a terebesi ág közös birtoka.²²¹ 1427-ben Perényi Miklós neve alatt szerepel. Vámszedő hely nem volt, ezt a forrásokban egy alkalommal sem említik, de 1427-ben a maga 104 portájával nem elhanyagolható birtok. Területe 39,3 km² volt.²²²

A sztropkói uradalom (Zemplén vármegye)

Az uradalom Zemplén vármegye északi részén terült el, északnyugatról a Cudarok makovicsai és ladoméri, keletről a Drugetek homonnai, délről pedig a Rozgonyiak csicsvai uradalmától határolva. Nyugati határát az Ondava folyó alkotta, bal partján alakult meg Sztropkó és Kékmező (Turány) település. Az Árpád-kor végéig Sztropkó jelentette az északi gyeprürendszer határát, így az uradalom kialakulása a 14. században történhetett meg, párhuzamosan a terület benépesülésével.²²³

A 14. század végén az Ákos nembeli Mikcsfi család kezén volt az uradalom, 1398-as kihalásukat követően a királyra szállt. 1408-ban Zsigmond Újvári Miklós fia Lászlótól, annak halálát követően, Újvárral együtt adta Perényi Imrének, aki ténylegesen azonban csak két évvel később vehette birtokba. Az adományokban várról nem esik szó, csupán az oklevél egyik példányának szövege „Szt-

²²¹ Vö. fentebb a 26. oldalt.

²²² ENGEL 2001C.

²²³ Vö. GYÖRFFY 1966–1998. I. Abaújvármegye kialakulása.

rupko opidum” után „Thoporo castellum”-ot említ, az 1410-es adomány pedig „Kekmezew fortalitium”-ot.²²⁴ Az 1411-es várépítési engedélynek is két példánya maradt meg, az egyikből hiányzik a Kékmezőre történő utalás.²²⁵ A „Thoporo” névalak 1413-ban is visszaköszön, amikor várnagyát először említik.²²⁶ A kiterjedt uradalmat egy központból kellett irányítani, jelentős castrum 1411 előtt nem állhatott sem Sztropkón, sem Kékmezőn, különben a források említették volna, továbbá Perényi Imre nem kért volna rá építési engedélyt. Annak tükrében, hogy két évvel később a Terebesen csaknem tíz évet várnagyként szolgáló miszlai Csontos Bertalant²²⁷ ura sztropkói várnagynak helyezte át, azt sugallja, hogy uradalom szervezésébe, vár építésébe fogtak.

Zsigmond király aranyforintja. Nagybánya, 1387–1401.
(CNH. II. 118.; Huszár: 572.)
(Déri Múzeum DFNGY 256.)

²²⁴ Mályusz Elemér jegyzete szerint ZsO II. 6078.

²²⁵ A kérdés összefoglalására ld. KOPPÁNY 1999. 163 és 229–230.

²²⁶ ZsO IV. 1783. Az oklevél 1414-ben kelt, de a panasz alapját képező hatalmaskodás 1413. nov. 1. körül történt.

²²⁷ KÁROLYI I. 525 és ZsO II. 3575.

Tartozék neve és jellege	Adomány (1408) ^a	1430	1454	1455	1465	Tartozék mai neve (SK)
Sztrópkó mezőváros és vám	oppidum Ztropkow cum tributo	oppidum Stropko	oppidum Stropko	oppidum Sztrópkó	oppidum Stropko cum tributo	Stropkov
Sztaskavágása falu	Staskenhaw	Staswagaza	Staskwagas	Staskovágás	Sthasvagasa	Malé Staskovce
Horcea, Hoca falu	Hathchow	Hathza	Hothcza	Hothcza	Hothcza	Chotča
Briznice falu	Breza	antiquam Brizam novam Brizam	Nagbriznicze Kisbriznicze	Nagybriznicze Kisbriznicze	Nouabyznicsza Breznycze	Breznica Breznicka
Brusznica falu	Brensincz	Brawnicza	Brusnycza	Brusnycza	Brusnycza	Brusnica
Kékmező, Turány falu és erősség	Kékmezew fortalium ^b	Kekmesew	Keckmezw	Kékmező	Kekmezew	Turany nad Ondavou
Hrabóc falu	Rabouicz	Hrabolcz	Hrabnicz	Hrabolcz	Rabowycz	Vyšný Hrabovec
Kelce falu	Kewliche	Kelcze	Kenche	Kenche	Kewlthe	Nová Kelča
Nagydamása falu	Nagdamas	Nagdama	Nagdama	Nagydamasa	Nagdama	Veľký Domaša
Kisdamása falu	Kysdamas	Kysdamasa	Kisdama	Kisdama	Kisdama	Malá Domaša
Mernyik falu	Meryk	Mernik	Meryk	Meryk	Meryk	Malá Domaša része
Giglóc falu	Gyglouicz	Gyglocz	Gyglolcz	Giczlolcz	Giglowce	Giglowce
Holcsikóc falu	Holchyk	Holczik	Holthyk	Holcsik	Holczyk	Holčikovce
Giróc falu	Gerauich	Gewcz	Gerocz	Therocz	Geronocz	Girovce
Kosaróc, Kosárvágása falu	Cassarhaw	Cosarwagaza	Kosawagasa	Kúsvágása	Kozarvagasa	Košarovec
Szitnyice falu	Sithnicz	Naghsitnicze	Nagzethnycze	Nagy-Zentnicze	Felsewzrhythnycza	Vyšná Strinica
	Sithnicze	Kysstnicze	Kiszethnycze	Kis-Zentnicze	Alsozrhythnycza	Nižná Strinica
Olyka falu	Elke	Lyka	Lyka	Lyka	Elka	Nižná Oľka
Kolbavágása, Kolbóc falu	Kolbenhaw	Colbo	Kolbaswagasa	Kolbavágása	Kolbvagasa	Kolbovce
Pucák falu	Puczagshaw	Proczak	Puczak	Puczak	Puchak	Korunková

Tartozék neve és jellege	Adomány (1408)	1430	1454	1455	1465	Tartozék mai neve (SK)
Vel'krop falu	Folkrophaw	Filcrop	Vylkrop	Vil'krop	Vel'krop	Vel'krop
Piskoróc falu	Piskornicz	Pyskor	Pystocz	Pystor	Pyskorvagasa	Piskorovec
Petróc falu	Petronicz	Petrocz	Petrocz	Petrócz	Petronycz	Petrovce
Vojtvágása, Vojtóc falu	Fotyzhaw	Woytwagaza	Waytwagas	Ujvágás	Woytwagasa	Vojtovce
Mrázóc falu	Marzoutcz	Mrazolcz	Mrazolcz	Vrasolcz	Mrasonoycz	Mrázovce
Makóc falu	Makonhaw	Makocz	Makolcz	Makolcz	Makonocz	Makovce
Michlo falu	Myglouicz	Miklo				Miková
Czenkerhau	Chenkerhaw					elpusztult
?	Novaknizna					elpusztult
?	Zalolousche					elpusztult
?	Rabonych					elpusztult
Gyapolvyágása, Gyapalóc falu		Gyapolwagaza	Gyapolwagasa	Gyapolvágása	Dyapolvagasa	Ďapalovce
Orosz-Tokaj falu		Thokay	Thokay	Tokay	Thokay	Tokajfk
Minyóc falu		Minnewagaza	Mynolcz	Minolcz	Mynovocz	Miňovce
Szadlik, Szalnik falu		Zadlyk	Zadlyk	Zadlyk	Zadalnyk	Sol'nik
Várhóc falu		Waryhaze	Waryho	Variko	Varaho	Varehovce
Vladicsa falu		Vladiczko	Wladiczko	Vladiczko	Wladysko	Nižná Vládča
Leszkóc falu		Lyskolcz	Leskolcz	Leskolcz		elpusztult
Havaj falu		Howay	Howay	Honay	Haway	Havaj
Ipvágása		Ypwagasa				elpusztult
Polyanka, Polena		Polanka				Malá Pol'ana
Repó falu			Repo	Repo	Repo	Pravrovce

Orosz-Poruba falu	Poruba	Poruba	Poruba	Poruba	Poruba	Ruská Poruba
Jakosvágása, Jakusóc falu	Jakosvágása	Jakosvágása	Jakosvágása	Jakosvágása	Jakosvágása	Jakušovce
Zavada falu	Zavathka	Zavotka	Zavotka	Zavotka	Zavady	Závada
Pritulján falu	Prythwlan	Prychalay	Prythwlan	Prythwlan	Prythwlan	Pritul'any
Rohozsnyik falu	Rohozna	Rokozna	Rohozna	Rokozna		Rohožník
Kencőlógása falu					Kuysthelvágása	elpusztult
Krizlóc					Krislonocz	Křišlovce
Összesen:	30	36	39	39	40	

^a Ld. Újvármál.

^b 1411. jan. 21. Várépítési engedély Sztrropkón vagy Kékmezón. ZsO III. 62.

Az uradalom tartozékainak számbeli gyarapodásából jól látszik a terület folyamatos benépesülése. A településnevek alapján nagy biztonsággal állíthatjuk, hogy a betelepülők zöme szláv eredetű volt. Gondot jelentett néhány névalak azonosítása, például az 1408-as felsorolásban négy olyan települést olvashatunk (Chenkerhaw, Novaknizna, Zaloulosche, Rabonych), amelyeket már 1430-ban, de később sem találunk. Ez azonban nem feltétlenül jelenti a települések megszűnését, elképzelhető, hogy csupán a nevük változott, vagy újratelepültek, viszont nagy biztonsággal nem rendelhető melléjük egy későbbi névalak sem. Mezővárosi ranggal Sztrapkó már az adomány idején, 1408-ban biztosan rendelkezett, és oppidumként tartották számon a későbbi források is. A 14. századig vámszedőhellyel az uradalomtól északra fekvő Sztrancsina rendelkezett.²²⁸ Sztrapkó vámját csak 1408-ban és 1465-ben említik, bár 1453-ban harmincadhely.²²⁹ Az 1441-es zempléni adóösszeírás erre a járásra vonatkozó része nem maradt fenn, így portaszámairól tájékoztató adattal sem rendelkezünk. Területe 438 km² volt.

Perényi Imre a fent ismertetett birtokok hasznát élvezhette. Ebből nyílt lehetősége az adománylevelek kiállítására,²³⁰ az 1405-ös oklevél revízió költségére, amelyek némelyike magas kivitelű kancelláriai munka, gazdag díszítettséggel.²³¹ Zsigmond oldalán többször viselt hadat, diplomáciai útjaira is kísérettel mehetett, amelyek mindegyike költséges vállalkozás. Élete során több, elhúzódó pereskedésbe fogott, s bár nem váruadalmakat, de több kisebb birtokot zálogba vett. Várépítési engedélyt kért és kapott Csorbakőre, Podolinra,

Sztrapkóra (vagy Kékmezőre). Felmerül a kérdés, hogy ezek közül melyiket tartotta igazán fontosnak, melyik uradalmi központját igyekezett hatalmához és vagyonához mérten a főúri reprezentációra alkalmas eszközzé tenni, amely egyúttal családjának otthonát is jelenti. A következő fejezetben erre keressük a választ.

²²⁸ Vö. WEISZ 2013. 393.

²²⁹ CSÁNKI I. 1890.

²³⁰ Itt érdemes megjegyeznünk, hogy például Újvár és Sztrapkó adománya összesen 10 (DL 9404. és 9406), Lubló és Podolin lekötése 5 (DL 9431–2–3), utóbbi megerősítése 2 (DL 9435.), Újvár és Sztrapkó tényleges adománya 4 példányban (DL 9657.) maradt az utókorra, az ügyleteket átíró oklevél pedig összesen 3 példányban (DL 9733.). Mindez 1408 és 1410 között került kiállításra.

²³¹ Szinye: DF 209 838.; Terebes: DF 209 853.; Kölcvény: DL 9129.; Podherén: DL 9131.

REZIDENCIAVIZSGÁLAT

A történettudomány régóta meghaladta azt a nézetet, miszerint a több várral, erősséggel rendelkező bárók mindegyikre otthonukként tekintettek. A huszadik század első feléig úgy gondolt a szakirodalom egy vár birtokosaira, hogy azok „fészüküket” tartották ott. Alapvetően téves feltételezés az, hogy ha egy család háromnál több várral, várkastéllyal rendelkezik, akkor mindegyiket ugyanúgy lakhatásra használta. Esetenként az is előfordulhatott, hogy a család törzsterületeitől messze fekvő várat ugyanolyan lakhelyként aposztrofálták, mint a tényleges székhelyüket. Nyugati társadalomtörténeti módszertan átültetésével áttekintő művében Kubinyi András fektette le a rezidenciavizsgálat alapjait.²³² Bár a régészek és történészek évtizedekkel korábban felismerték a korábbi vélemény helytelenségét, az új vizsgálatok módszertanát nem dolgozták ki. Egy középkori arisztokrata család – ha mindennapjait nem is rekonstruálhatjuk teljesen – tagjainak politikai törekvéseit, cselekedeteik mozgatórugóját jól értelmezhetjük a rezidenciavizsgálat segítségével. Perényi Péter felmenői esetében a kérdés egyszerű: ősi székhelyük az abaúji Perény birtok lehetett,²³³ míg Péter királyi szolgálatának eredménye lesz majd Szentmiklós és Terebes megszerzése, amelyet azonban ő már nem sokáig élvezhetett. Az igazi fejtörést tehát a fiai rezidenciájának meghatározása okozza. Látnunk kell, hogy a „terebesi Perényi ág” nevet csak a későbbi szakirodalom adta nekik, mivel a család későbbi tagjai – Perényi János tárnokmestertől kezdődően – ezt a birtokukat tekintették otthonuknak. Perényi Péter fiainak rezidenciaválasztását eddig nem vizsgálta senki, terebesi székhelyüket is inkább csak sejtjük, mint bizonyítani tudjuk, illetve a későbbi korok alapján valószínűsítjük. Mint látni fogjuk, Perényi Imre kancellár rezidenciavizsgálatával az ő és fiai működése is új megvilágításba kerülhet.

Kubinyi definíciója szerint a főúri rezidencia alatt a következőt kell értenünk: „azt az épületet – és átvitt értelemben azt a települést, amelyben a rezidencia áll – ahol a főúri udvartartás általában tartózkodni szokott.”²³⁴ Vagyis elsősorban nem magát az épületet, esetleg épületegységet kell értenünk rezidencia alatt, hanem egy szűken vett települést (uradalmi központot) kell meghatározni. Perényi Imre esetében 1418-ban hét ilyen uradalom jöhetett szóba.²³⁵

Kubinyi hat plusz egy alapvető szempontot állított fel a rezidenciavizsgálat elvégzéséhez. Az első kritérium az, ha valaki saját maga nevezi meg rezidenciájának helyét. Bár ritkán fordul elő ilyesmi, és a kutató szerencsésnek mondható, ha ilyen adatra bukkan, de ez kétségen felüli kiindulási pontot jelent. A második kritérium a keltezési helyek vizsgálata, vagy itinerárium. Hogy a keltezési helyekhez tényleges tartózkodás kapcsolódik-e, annak vizsgálata körülményes.²³⁶ Elképzelhető, hogy az adott személy nem adott ki oklevelet. Ennek oka lehetett az, hogy nem viselt bárói tisztséget, például ilyenek a Zsigmond-korban a Homonnai Druget család tagjai.²³⁷ Ugyanakkor a viselt tisztség jellege is lehetett olyan, hogy nem kötődött hozzá saját néven rendszeres oklevéladás. Ilyen volt például az udvari méltóságviselők, vagy éppen a titkos kancellárok

²³² KUBINYI 1991. passim.

²³³ AO_{KLT.} XLVII. 340.

²³⁴ KUBINYI 1991. 220.

²³⁵ Beregszentmiklós, Terebes, Füzér, Szinye, Csorbakő, Újvár és Sztropkó.

²³⁶ Be kell látnia a kutatónak, hogy csupán közvetett információkra hagyatkozhat a tényleges tartózkodás megállapítása során.

²³⁷ Vö. ENGEL 2001A.

és a kincstartók feladatköre.²³⁸ A túlzottan sok és szerteágazó oklevéladás, mint a nádori vagy országbírói levelek is zavart tudnak kelteni az adatokban.²³⁹ Míg ez utóbbit módszeres diplomatikai és szfragisztikai vizsgálatokkal meg lehet szűrni,²⁴⁰ addig oklevelek hiányában további vizsgálati kritériumokat bevonni a rezidenciára vonatkozó vizsgálatba. Ilyen lehet a harmadik szempont, a család tagjainak – feleség, gyermekek – oklevéladó tevékenysége. Ezek az adatok is esetlegesek, ugyanakkor egyértelmű jelét adják a rezidenciának. A negyedik terület, amin keresztlül elemezni lehet a kérdést, a temetkezési helyek megválasztása egy-egy család esetében. Ha sikerül meghatározunk egy igazgatási központot egy-egy birtokállományon belül, az is célhoz vezethet. Ennek vizsgálatához a gazdasági jellegű iratok és a régészeti leletek szolgáltathatnak alpanyagot. Hatodik szempontnak Kubinyi a levéltár vagy kincstár őrzési helyének meghatározását tekintette. Mivel a késő középkorban az írásbeliség már elterjedt és elfogadott lett, a birtokjogokat az adomány-, ítélet-, vagy záloglevelek bizonyították. A levéltár őrzése legalább olyan fontos volt, mint a vár falainak védelme. A kifejezetten nagy értékkel rendelkező vagyontárgyak őrzőhelye is mutathat egy-egy rezidencia jellegére. Kubinyi egy további szempontként a pénzverde helyét emeli ki, nem egyenrangú pontként, mert a pénzverés joga egy-két ismert esetet kivéve egyáltalán nem volt jellemző a bárói családokra.²⁴¹

A vizsgálati kritériumokon túl érdemes számba venni a szakirodalom más megfigyeléseit is. A rezidenciák kétharmada Kubinyi vizsgálatai alapján több mint kétszáz kilométerre feküdt az ország központjának számító Budától, több mint kilencven százalékuk városban vagy mezővárosban volt. A rezidencia általában egy várban volt, de folyamatos igény volt a kényelmes lakhatásra, így fokozatosan jelentek meg a kastélyok és kúriák is a sorban.²⁴² A laikus főurak vallásossága megkövetelte, hogy rezidenciájukhoz közel – vagy abban – lehetőségük legyen hitük gyakorlására. Ezért a legtöbb esetben Kubinyi is talált a rezidencia közelében kápolnát vagy szerzetesi rendházat.²⁴³

Vegyük sorra a Perényiek esetében ezeket a kritériumokat! 1418-ig a család két tagja adott ki csupán saját jogon oklevelet, Perényi Miklós bán és Imre titkos kancellár. Miklós nyolc oklevele közül hat a szörényi bánság területén kelt szolgálata alatt, egyet Budán, egyet pedig a pataki uradalomhoz tartozó Újhelyen keltezett.²⁴⁴ Ezek közül csak utóbbi lehet mérvadó. Imre oklevelet saját jogon egyet adott ki, Terebesen, egy a településhez kapcsolódó ügyben.²⁴⁵ Itineráriumuk nem lehet releváns szempont, mert kiadott leveleiken kívül az uralkodó környezetében találjuk őket. Gyermekeik, feleségeik az ő életükben nem adtak ki oklevelet, így ez nem hozhat közelebb minket a kérdés megválaszolásához. Temetkezési helyeik közül Imréné ismert. Az általa a csorbakői vár közelében alapított felsőnyárádi (újházi) pálos kolostor romjai között találták meg sírkövét.²⁴⁶ Apja végső nyughelye nem ismert, testvérei halálukat pedig a nikápolyi csatában lelték. Igazgatási központ gyanánt az uradalmak székhelyét kell számításba vennünk, vagyis ez sem szolgáltat közelebbi információt. „Tárházként” leginkább Füzér és Újvár vára funkcionálhatott, mindkettő

²³⁸ FÜGEDI 1970. 4.

²³⁹ C. TÓTH 2004. 466.

²⁴⁰ Ld. Szócs Tibor munkáit: NÁDOROK és Szócs 2014. passim

²⁴¹ KUBINYI 1991. 216–218. Vö. GYÖNGYÖSSY 2019. 43–54.

²⁴² A kastélyépítésekre, de általában a *castellum* fogalmára ld. KOPPÁNY 1999. Különösen: 70–88. azon belül: 82–83.

²⁴³ Uo. 2018–219.

²⁴⁴ DL 47 933., DL 56 509., DL 12 816., DL 56 508., DF 254 977., DL 56 510., DL 8837., DL 7937.

²⁴⁵ DL 75 406.

²⁴⁶ CZEGLÉDY 1988. 224.

nehezen megközelíthető, jól védhető magaslati erősség. Pénzverési joggal a család nem rendelkezett, így a plusz egy szempontot nem vehetjük figyelembe.

A szempontok alapján számba vehető helyek tehát a közös birtokok közül Füzér és Terebes, a saját jogon bírt területek közül pedig Újhely Miklós bán, Csorbakő és Újvár pedig Imre kancellár esetében tekinthetők rezidenciának. Be kell látnunk, hogy az ismertetett szempontok nem szolgáltatnak egyértelmű adatot a kérdés eldöntéséhez. Korábbi családtörténeti munkák közül Neumann Tibor Korlátköveket bemutató értekezése jelenthet még módszertani alapot a további elemzéshez.²⁴⁷ További adalékokat remélhetünk e szerint a bárók perbehívási, idézési helyéről. Az arisztokrata családok kiterjedt birtokaiknál és erőszakosan érvényesített hatalmuknál fogva gyakran keveredhettek peres ügyekbe, amelyek kivizsgálása során alperesként megidézhetők őket. Az idézés helye az eljárás során keletkezett iratokban rögzítésre került, melyet így a kutató felhasználhat. Elsősorban a késő középkori forrásadottságoknak köszönhetően Neumann figyelembe vette okfejtésében a végrendelkezés helyét, melyhez szükséges volt a főúr titkára, jogásza, így a végakaratot legtöbbször rezidenciájukon foglalták írásba. Segítségét nyújthatnak az előnevek, amiket az adott család a rokonaik megkülönböztetése végett tett családnevük elé. Gyakran családi birtokuk, rezidenciájuk helynevét használták, mely családnévvé is alakulhatott. Egy hosszabb időintervallum vizsgálata során utolsó, negyedik szempontként felvetődik a szerző szerint az a tényező, hogy a család a kor divatja szerint, azt követve, igyekezett a megfelelő lakóhelyet megválasztani. Míg a 13–14. században ezek a jól őrzött hegyvidéki várak voltak, addig a 15. században kedveltebbek lettek a síkvidéki várkastélyok, a 16. században pedig a kúriák. Ezt a folyamatot a vizsgálati időintervallumban figyelmen kívül kell hagynunk, hiszen az első váruralalom megszerzése (1387) és az 1418 közötti idő rövidege ezt nem teszi lehetővé.

Perbehívásra három példát ismerünk ebből az időszakból. 1405. március 15. és április 7. között a jászói konvent kiküldöttei Perényi Imre kancellárt és néhai testvérének fiát, János fia Miklóst a füzéri uradalomhoz tartozó Kápolna birtokon idézték meg a király különös jelenléte elé.²⁴⁸ 1413. április 26. és május 3. között Perényi Imre vallomását a Csorbakőhöz közeli Jánosdon vették fel.²⁴⁹ Nem sokkal 1418. április 18. előtt pedig szintén Imrét a Sztropkó melletti Kékmező településen idézték meg Perényi Péter országbíró március 13-i parancsára egy perhez kapcsolódóan a király különös jelenléte elé.²⁵⁰ Három alkalommal három helyen találtak Perényi Imrere az ügyintézők. Az 1405-ös és az 1418-as eset kapcsán elmondható, valószínűleg, hogy személyesen ő vette át az idézést. Kápolnán vámszedő familiárisai képviselhették urukat, a vizsgálat ugyanis a kassaiak vámmentessége ügyében folyt. A kékmezői idézés pedig időben túl közelinek tekinthető Imre konstanzi tartózkodásához, feltehetően ott is familiárisai intézkedtek. A jánosdi vallomásfelvétel esetében ténylegesen Perényi Imrét kérdezhették ki, tehát vizsgálatunkhoz releváns adatot ez az egy eset szolgáltat.²⁵¹

²⁴⁷ NEUMANN 2007. 134–144.

²⁴⁸ ZsO II. 3778.

²⁴⁹ ZsO IV. 536.

²⁵⁰ ZsO VI. 1633.

²⁵¹ Ez az adat joggal veti fel a kérdést: létezett-e Jánosdon főúri lakhelyként, szállásként értelmezhető épület? Az a tény, miszerint a 15. században egyértelműen kerültek a hegyvidéki várakban történő életvitelszerű lakhatást, a kényelmesebb – jobb klímájú – síkvidéki szállásokat keresték, nem zárja ki ennek lehetőségét. A régészeti feltárások erre nem találtak még adatot, így ezzel részletesebben e munkánk keretében nem tudunk foglalkozni.

Ha az előneveket vizsgáljuk, a Perényiek esetében tökéletes példát találunk Neumann felvételére. Perényi Miklós bánt és fiait „pataki” előnévvel jelölték a forrásokban az 1390-es években elnyert pataki uradalom után. Vagyis különálló szerzeményüket felhasználták arra, hogy megkülönböztessék magukat közeli rokonaiktól.²⁵² Imrét és fiait nem illették előnévvel, így az ő esetükben ez nem mérvadó szempont, mint ahogy a végrendelkezés helye sem.²⁵³

A fentiek alapján tehát azt látjuk, hogy Perényi Péter fiai közül Miklós bán és annak lezármazottai fontosnak tartották maguk megkülönböztetését közeli rokonaiktól, ezt pedig saját jogon szerzett birtokok szerint tették meg. Miklós bán 1393. augusztus 10-én a pataki uradalom várából, Újhelyből keltezett.²⁵⁴ Fia, Miklós 1418-ban a konstanzi zsinat alkalmával a pataki, az újhelyi és a perényi egyházaknak kért búcsúengedélyt a pápától.²⁵⁵ Gyakran nevezték őket patakinak (*de Pathak*), főként mikor egyazon oklevélben említik őket rokonaikkal.²⁵⁶ Miklós felesége, Rozgonyi Hedvig 1429-ben Újhelyből írt levelet.²⁵⁷ Ugyanő 1427-ben Patakról keltezett,²⁵⁸ ami arra utalhat, hogy nem csak a Pálóciák idején épült meg Patakon a nemesi udvarház.²⁵⁹ Érdeemes megvizsgálunk, vajon Miklós testvérének, Imrének volt-e birtokai alapján elkülönülési szándéka.

Szentmiklóst, Terebest, Füzért, Szinyét Perényi Péter fiai együtt nyerték, Imre első különálló szerzeménye Csorbakő volt. Zsigmond adományának eredményeként Perényi Imre először jutott kizárólagos tulajdonosként birtokokhoz. Hogy miért nem Terebesen képzelte el Perényi Imre a székhelyét, az abból eredeztethető, hogy 1403-ban és egészen 1418-as haláláig három unokaöccsével együtt kellett osztoznia ezen az uradalmon.²⁶⁰ Bár ez igaz magára a szuhogyi területre is, ahol Csorbakő várát igyekezett királyi engedéllyel felújítani, az építés költségeit azonban csak a környező birtokok jövedelméből fedezhették, amelyekben viszont nagyrészt – Selyeb, Kisfalud, Odoma kivételével – egyedül Imre volt birtokos. Az építkezések eredményeként kétszintes várat emeltek.²⁶¹ Bár 1408-ban Sárosban váruradalmat (Újvár), Zemplénben pedig uradalmat szerzett várépítési engedéllyel (Sztropkó), építkezésekről nincs tudomásunk. Vagyis Csorbakő várának építését elsődlegesnek tekintette.

²⁵² Vö. ENGEL 2001B. Perényi család terebesi ága.

²⁵³ Egyik Perényitől sem ismerünk végrendeletet 1418-ig.

²⁵⁴ ZsO I. 3031., PÁLOS 699. sz.

²⁵⁵ LUKSICS I. 49.

²⁵⁶ Például: ZsO III. 205.; ZsO V. 1170. és 2370. Vö. ENGEL 1987. I. 437.

²⁵⁷ DF 234 260.

²⁵⁸ DL 80 121. ZICHY VIII. 338.

²⁵⁹ DÉTSHY 1966. 182. Vö: KOPPÁNY 1999. 195.

²⁶⁰ Miklós bán fiai, Miklós és László, valamint János pohárnokmester fia Miklós. Vö. Családfa.

²⁶¹ NOVÁKI-SÁRKÖZY-FELD 2007. 120.

A kurityáni pálos kolostortemplom romjának 3D scannelt modellje. Forrás: MŰEM Örökségvédelmi Hírmondó. Letöltés ideje: 2020. április 23.

Imre 1408-ban a csorbakői uradalomhoz tartozó Nyárádon az immáron csorbakői uradalomban pálos kolostort alapított, azt a szükséges kegytárgyakkal ellátta, továbbá V. Márton pápától még búcsúengedélyt is kért.²⁶² A közeli Kurityán nevű birtokért, amit vélhetően a kolostornak akart adni, hosszasan pereskedett, de halála miatt az adományozás már fiaira maradt.²⁶³ A régészeti feltárások során itt találták meg sírkövét is,²⁶⁴ vagyis családi temetkezési hely létrehozásán fáradozott. Fentebb láttuk azt is, hogy életének utolsó öt évében több birtokpert folytatott a Csorbakőtől légvonalban 30 km távolságba lévő Jánosd-Selyeb-Felsővadász térségében, és birtokrészeket vett zálogba. Ez jól láthatóan tudatos birtokszervezésre utal.

Összegezvén a fent elmondottakat: Perényi Imre tartózkodása, családon belüli birtokviszonya, kolostoralapítása, temetkezése, építkezése és birtokszervezése is arra utal, hogy a Csorbakő várához közeli borsodi és abaúji területeknek nagy figyelmet szentelt. Családja önálló rezidenciájának kialakításán dolgozott, hogy fiai jövője biztosítva legyen, és ne csak a rokonokkal közös birtokok jövedelmére alapozhassanak. Nem láthatta ugyanis előre unokaöccsei magtalan halálát. Önálló családalapításra példát kortársain kívül saját családjában is bőven találhatott. A család őseinek, Orbánnak három fia így alapított saját családi ágat, sőt Imre testvére is, Miklós bán,

²⁶² CZEGLÉDY 1988. 224.; LUKSICS I. 64.

²⁶³ ZsO VII. 2215. 2232.

²⁶⁴ ENGEL–LÖVEI–VARGA 1983.35.; CZEGLÉDY 1988. 219., 221.; 20. kép.

amint tehetette, kivonult saját szerzeményére Terebesről. A titkos kancellárnak az 1410-es évek elejéig még megadatott az, hogy a terebesi ág legidősebb férfitagjaként az egész birtokállomány jövedelmét saját céljaira használja. 1409-től kezdve viszont Imre néhai testvérének fia, Miklós bán fia Miklós már a királyi udvarban tevékenykedett udvari ifjúként, tíz éven át Zsigmond kíséretéhez tartozott, mint látni fogjuk, Imre fiaival együtt. 1418-as halálát követően a közös birtokok jövedelmén rövid ideig öt, majd hosszabb ideig négy fiatal férfinak kellett osztoznia, vagyis a saját birtok jelentősége felértékelődött. Kijelenthetjük, hogy a titkos kancellár lerakta egy „csorbakői” Perényi család alapjait. Ezt szem előtt kell tartanunk, mikor Perényi Imre fiai János és István tevékenységét vizsgáljuk.

AZ IFJÚ PERÉNYIEK: JÁNOS ÉS ISTVÁN

AZ IMREFIAK ZSIGMOND KÍSÉRETÉBEN

Fentebb már láttuk, hogy Perényi Imre házasságából valamivel 1406 előtt két fiúgyermek született, István és János.¹ Nem tudhatjuk biztosan, melyik testvér volt az idősebb, bár Szörényi András Gábor tényként közli János elsőszülöttségét, állítását azonban nem bizonyítja.² Igaz, általában János nevét írják előbb, mikor Imre fiaira hivatkoznak, ami bár azon túl, hogy nem következetesek a notáriusok, nem is bizonyítana semmit a születés sorrendjéről.³ Nagyon fiatalon kerülhettek Zsigmond udvarába. Az uralkodó kíséretéhez 1414 végén, Borbála királyné és apjuk, Imre társaságában csatlakozhattak az aacheni koronázáson.⁴ Imre kancellár ezt követően, talán Borbála királynéval együtt hazautazott,⁵ fiait pedig „szép számú kísérettel”⁶ a királyi udvarra bízta. A Perényi ifjak Zsigmondot elkísérték Perpignanba, ahol az uralkodó 1415 szeptember–októberében I. Ferdinánd aragóniai királlyal folytatott tárgyalásokat.⁷ Erről tanúskodik egy későbbi adománylevél⁸ és István rudabányai, valamint János terebesi sírköve is,⁹ pontosabban az aragóniai Kanna-rend azokon megtalálható jelvénye.¹⁰

A király 1415 őszén tovább folytatta diplomáciai utazását, az aragóniai uralkodó után VI. Károlyt Párizsban, majd V. Henrik angol királyt is személyesen kereste fel, hogy tárgyaljon a nyugati egyház egyesítéséről.¹¹ Az Imrefiak is vele tartottak. A fentebb említett oklevél is utal erre, valamint az, hogy a Perényi család több tagja – Közép-Európában, de Európában is ritka módon – elnyerte az angol uralkodó dinasztia, a Lancaster-ház devizáját az ún. SS láncot vagy gallért. Az egyedülálló kegy bizonyítékának a Jékely Zsombor által felfedezett manchesteri címeres kézirat tekinthető, amelyet a konstanzi zsinat 600. éves évfordulója alkalmából szervezett konferencián ismertetett.¹² E szerint rihnoi Perényi Pál fia Miklós lovászmester,¹³ terebesi (pataki) Miklós fia Miklós lovászmester,¹⁴ terebesi János fia Miklós és terebesi Imre fia János kapták meg

¹ Vö. Családfa.

² SZÖRÉNYI 2003B. 187.

³ Példa István elsőbbségére: Zichy V. 442. Jánoséra: Zichy VI. 216–217. Méltóságsorokban azonban Jánost veszik előre: CDH XI. 312., DRH 276., CDH X/7. 615., DL 12 688. CDH X/7. 791. Vö. ENGEL 2001A.

⁴ Az aacheni koronázáson név szerint ugyan csak Perényi Imrét említik (DRTA VII. 249.), de mint láttuk Perényi erre az eseményre csatlakozhatott Zsigmondhoz, és vihette ki fiait. Zsigmond nyugati utazásainak kíséretére újabban ld. BÁRÁNY 2019. passim.

⁵ Borbála itineráriumát ld. ENGEL† – C. TÓTH 2005. 173. Imre 1416 tavaszán már otthon volt. ZsO V. 1926.

⁶ DL 13 410.

⁷ KRONOLÓGIA 1986. 246.

⁸ DL 13 410.

⁹ ENGEL–LŐVEI–VARGA 1983. 35–37.

¹⁰ BÁRÁNY 2014B. 32. jegyz.

¹¹ A diplomáciai utazás háteréről, a dinasztikus kapcsolatokról bővebben ld. Bárány 2014A. és irodalmát.

¹² Livro de Arautos. Manchester, The John Rylands Library, Latin MS 28. 43. fol. JÉKELY 2014. 355–370. Képét ld. a függelékben.

¹³ A kézirat és a források szerint is lovászmester. Vö. ENGEL 2001A.

¹⁴ A kézirat szerint lovászmester, a források szerint csak rihnoi Miklós halála, 1420 után. Vö. ENGEL 2001A. A kézirat ábrázolása Miklós esetében kopott, az SS lánc helyén, így Jékely – joggal – nem veszi be a jutalmazottak közé. Ugyanakkor nem földtől elrugaskodott feltételezés, hogy a lánc az ő címerén is szerepelne, hisz önmagában bármilyen

az elismerést, valamint pataki Miklós familiárisa, Buzlai Balázs. Bárány Attila írásában figyelmeztetett rá, hogy az SS lánc nem a Térdszalagrend jelvénye, az insignia inkább az angol uralkodó dinasztiához köthető. Kifejezetten szűkmarkúan adományozták, elnyerése politikai szándékot sejtet a háttérben, és a legmagasabb királyi kegyről árulkodik. Mivel Zsigmond maga is megkapta ezt a kitüntetést,¹⁵ feltételezhetjük, hogy a Perényiek részben ennek köszönhetően nyerték el.¹⁶

Érdeemes megállnunk egy pillanatra és kísérletet tenni arra, hogy megállapítsuk: a Perényi család két ágának tagjai milyen korúak lehettek. A tekercsen szereplő négy férfi közül rihnói Pál fia Miklósnak volt egyedül bárói tisztsége, ezzel családjában elérte az addigi legmagasabb méltóságot,¹⁷ 1417-ben legkevesebb 23 éves.¹⁸ Vele egykorú vagy nála idősebb lehetett a terebesi ágból pataki Miklós bán fia Miklós, aki már 1409-ben udvari ifjú volt.¹⁹ Tehetséges katona volt, mert később lovászmester,²⁰ majd a Vág menti kapitányság feladatkörét látta el,²¹ 1417-ben legkevesebb 25 éves.²² Őt követte a terebesi ágból János fia Miklós, aki tisztséget életében nem töltött be, és 1417-ben 20–21 éves.²³ A legfiatalabbak Imre fiai voltak a terebesi ágból, János és a kéziratban nem szereplő István, akik 1417-ben legkevesebb 11 évesek, de inkább valamivel idősebbek lehettek.²⁴

Véleményem szerint Perényi Imre fia János az unokatestvére, Miklós bán fia Miklós, de elsősorban Pál fia Miklós lovászmester jóvoltából nyerhette el a láncot: Zsigmond a diplomáciai tárgyalás egy aktusaként részesült a kitüntetésben, amelybe bevonta lovászmesterét, Pál fia Miklóst, és egykori jó katonájának fiát, Miklós szörényi bán fia Miklóst, aki familiárisukat és unokatestvéreket is beajánlhatta.²⁵ Az sem kizárt, hogy együttesen hajtottak végre angliai tartózkodásuk során olyan cselekedetet, amellyel kiérdemelték V. Henrik jóakarátát. A történeti kutatás mindeddig nem tárta fel ennek a hátterét, így a fentebb ismertetett okok csupán hipotézisek.²⁶ Az ugyanakkor tény, hogy Perényi János büszkén viselte adományát, 1458-as sírkövén is szerepel.²⁷ Bár testvére,

lánc is csak ezeken a címereken szerepel. A kérdést lappangó síremléke válaszolná meg véglegesen, ha készült egyáltalán. Vö. JÉKELY 2014. 360. és a kézirat 42. 44. fóliáját.

¹⁵ BÁRÁNY 2014B. 16–19.

¹⁶ A korbelti rendjelekről és adományozásukról ld. LŐVEI 2006.

¹⁷ Nagybátya, rihnói Miklós fia Miklós székely ispán volt. Vö. ENGEL 2001B.

¹⁸ Apjáról, Pálról 1394-ben hallunk utoljára

¹⁹ ZsO II. 6928. Vö. ENGEL 2001A.

²⁰ 1420-tól. Vö. ENGEL 2001A.

²¹ HORVÁTH R. 2003. 231–232.

²² Apja, Miklós 1396-ban halt meg Nikápolynál, legkevesebb négy gyermeket hagyott hátra, akik közül Miklós lehetett a legidősebb, mert név szerint csak őt említik az 1398-as adományban. Vö. Családfa.

²³ Apja, János szintén 1396-ban hunyt el, két gyermeket hagyott hátra, aki közül Miklós lehetett a fiatalabb, mert csak Lászlót említették név szerint az 1398-as adományban. Vö. Családfa.

²⁴ Nevükben először 1406-ban tiltakoztak. Vö. Családfa.

²⁵ Ugyanez igaz lehet János fia Miklósról is, aki Jánossal egy szinten állhatott a ranglétrán.

²⁶ Az sem kizárt, hogy a kéziratot készítő címerfestő kötelező címer tartozékként kezelte a láncot, vagy a nevekben vétezt elírás.

²⁷ Síremléke a terebesi római katolikus templomban található, alább részletesen foglalkozunk vele. Érdekességként megjegyezzük, hogy korábban a Sárkányos Rendet alapító uralkodó, Zsigmond nevének kezdőbetűjét látták a lánc szemében. FEJÉR 1817. 39.

István sírkövén a Kanna rend jelvényével szemben ez nem tűnik fel, a kézirat sem veszi lajstromba,²⁸ angliai tartózkodását mégis oktan lenne kétségbe vonni. János jelenlétét sem csak ez a jelvény és a tekercs bizonyítja. Albert király későbbi adománylevelében megemlítette, hogy Zsigmonddal „(...) Germanie, Francie, Anglie, Aragonie et alias quamplures regnorum ac mundi partes (...)” járt.²⁹ V. László is hasonló formulát használt: „(...) Germanie, Francie, Anglie, Aragonie, Lythuanie, Polonie ac Bohemie et alias quamplures regnorum et mundi partes (...)”.³⁰

A Lancaster-ház devizája alapján Bárány Attila Zsigmond király 1416-os angliai kíséretéről írt munkájában Perényi Jánost fontos diplomataként ábrázolja, aki aktív részese volt az angol zsinati követséggel történő tárgyalásoknak.³¹ A később felfedezett címeres kézirat azonban ezt némiképp árnyalja, és valószínűbb, hogy János rokonainak köszönhette az SS lánc elnyerését, fiatal koránál fogva aligha játszhatott fontos szerepet az udvarban. Unokatestvéreivel rossz viszonya nem lehetett, egymás birtokainak háborgatásáról csak egy alkalommal hallunk, az is inkább a birtokokat igazgató Perényi Imréhez köthető.³² Mint látni fogjuk, közös birtokaik fölött szépen megosztottak, Miklós bán fia Miklós pedig 1428-as végrendeletében Perényi Jánosra hagyta kucsini nagy lovát, vagyis feltételezhetően csataménjét, ami becses ajándék lehetett egy katonabárártól.³³ Más lapra tartozik távolabbi rokonával, rihnoi Pál fia Miklóshoz fűződő viszonya, amelyről sokat nem tudunk, közös birtokokkal – a család ősi birtokain kívül – nem rendelkeztek, közös említésükről nincs más tudomásunk. A család három fő ága – mint ahogy a bevezetőben is írtuk – laza kapcsolatban állt egymással.

A konstanzi zsinat és a hozzá kapcsolódó utazások voltak az Imrefiak első próbatételei Zsigmond mellett. Apjuk, Imre kancellár vagyona, familiáris hálózatára, befolyására támaszkodhattak. Imre 1418-as halála után megváltozott helyzetbe kerültek. Míg apjuknak 1398 óta kijárt a *magnificus vir* megszólítás,³⁴ Zsigmond egyik bárója volt, addig Perényi Jánost a *strennuus* (!) jelzővel illeték³⁵ és a források az *egregius* megszólítást használták rá és testvéreire.³⁶ Unokatestvérük, az 1420-tól lovászmester pataki Perényi Miklós báróként természetesen megkapta a nagyságos jelzőt.³⁷ Imre kancellár tekintélye 1418-as halála után nem hatott Zsigmondra, fiai nem emelkedtek automatikusan bárói rangra. Zsigmond kegyeiért nagy volt a verseny. Még a nádor fiának, Garai Lászlónak sem járt automatikusan bárói tisztség, mindenkinek ki kellett azt érdemelnie, és az uralkodó nem kivételezett a Sárkányos Rend tagjainak utódaival sem.³⁸ Helyettük a feltehetően tehetséges katona, Miklós bán fia Miklós képviselte családjukat lovász-

²⁸ Ennek oka abból eredeztethető, hogy ugyanazon családból csak egy fiút festettek meg. Igaz, nyalábi Perényi Péter országbíró sem szerepel a kézíraton, bár Bárány Attila új kutatásai szerint ő is jelen volt Konstanzban. BÁRÁNY 2019. passim. Ugyanakkor az angliai kíséretben nem mutatható ki. BÁRÁNY 2004.

²⁹ DL 13 410. Vö. BÁRÁNY 2004. 18.

³⁰ DL 14 627. Vö. BÁRÁNY 2004. 18.

³¹ BÁRÁNY 2004. 18. Igaz, még Jékely felfedezése előtt, azt nem ismerve. Bárány azért is vélelmezhetette, hogy jelentős szerepet játszott, mert utóbb gyakorlatilag mindig jelen volt Zsigmond kíséretében külföldön.

³² ZsO IV. 668. és 2456.

³³ DL 39 287–8. „equi magni”.

³⁴ DF 209 835.

³⁵ ZsO VII. 2215. A jelző használatára vö. KURCZ 1988. 180. A megszólításokra, címekre vonatkozóan újabban ld. NEUMANN 2016B. 95–97.

³⁶ ZsO XI. 434.

³⁷ Például: ZsO X. 1373.

³⁸ ENGEL 1977. 60–61.

mesterként a királyi tanácsban, de ő is csak két évvel Imre halála után. Így az újonnan felemelt arisztokrata család ifjú tagjainak maguknak kellett kiharcolniuk az elismerést.

Érdeemes megjegyeznünk, hogy Miklós bán fia Miklós működéséről keveset árul el a szakirodalom.³⁹ Tisztségeinek ismertetésén túl nem tudunk róla többet, holott jól látszik: az 1420-as években ő volt a terebesi Perényi család meghatározó figurája. 1418-tól máramarosi ispán, 1420-tól lovászmester, 1421-től vágmenti kapitány és trencsényi ispán, 1423-tól zempléni ispán, 1425-től pedig nyitrai ispán volt haláláig.⁴⁰ Lovászmesterségét, trencsényi és nyitrai ispánságát kétséget kizáróan megoldandó katonai feladatként kapta, nem beszélve a Vág kapitánya címről, mely a középkori Magyar Királyságban az első olyan tisztség volt, amely egy váruadalom vagy megye határain túlnyúló jogkört biztosított viselőjének.⁴¹ Azon a vidéken a husziták folyamatos fenyegetése miatt volt szükség jó katonára. Miklós emellett fontos résztvevője volt az országos politikának is, pecsétjét megtaláljuk az 1423-as lengyel-magyar tárgyalásokhoz kapcsolódó menlevélen,⁴² valamint az Albert osztrák herceg részére kiállított oklevélen, amelyben bizonyítják, hogy Zsigmond visszaadta Borbála királynénak a korábban elvett birtokokat.⁴³ Jelen kötetben azonban nem rá, hanem a terebesi család folytatóira, Imre fiaira koncentrálnak, lévén Miklóssal 1428-ban kihal a „pataki-ág”.⁴⁴ A jövőben terveink szerint egy önálló tanulmányban foglalkozunk vele, addig azonban csak mint Imre fiainak unokatestvérét vesszük számba. Ezért tartjuk fontosnak, hogy János és István fiatalkori életpályáját a Zsigmondnak tett szolgálataik fényében vizsgáljuk.

Az Imrefiak első lehetősége a bizonyításra Zsigmond Velence ellen 1419 őszén mozgósított seregében nyílt. Október 1-jén a király Marcali Dénes szlavón bánt küldte egy sereg élén Észak-Itáliába, Friaulba.⁴⁵ A hadjárat hosszáról nem tudunk sokat, feltehetően 1420 tavaszáig elhúzódott.⁴⁶ Ennek a különítménynek lehetett tagja Perényi János, aki 1420. április 12-én Firenzében hordozható oltár használatára nyert engedélyt a pápától.⁴⁷ Amellett, hogy a hosszú itáliai tartózkodás nem kevés pénzébe kerülhetett a családnak, a pápai engedély megszerzése is a büdzsét terhelte.⁴⁸ Mégis nélkülözhetetlennek tartotta az engedély megszerzését. A szabadabb vallásgyakorlás lehetősége mellett ennek oka a reprezentáció iránti vágya és a pápa udvarában történő megjelenés lehetősége lehetett, ami jelentős státuszszimbólum volt. A hordozható oltár később is igazán hasznos lehetett számára, 1420 tavaszától ugyanis Zsigmond a kiátkozott cseh földön viselt hadat.⁴⁹ A csehországi első keresztes hadjáratban (1420 május–november) ugyanis ő

³⁹ A legrészletesebb tájékoztatást Engel Pál prozopográfiai áttekintése adja. ENGEL 1987. II. 437–438.

⁴⁰ Vö. ENGEL 2001A.

⁴¹ HORVÁTH R. 2003. 231–232.

⁴² 1423. márc. 19. AGAD 5566. 12. pecsét. MH 11276.

⁴³ Az oklevél: DL 39 284. ZsO XI. 598. A pecsétről: MŰVÉSZET ZSIGMOND 1987. II. 466. D. 2. i) kat. sz., képe téves betűjellel D. 2. h) alatt.

⁴⁴ Vö. Családfa.

⁴⁵ MÁLYUSZ 1984. 93. Vö. ZsO VII. 991–993. Vö. WERTNER 1911. 410–411. és KRONOLÓGIA 1986. 248.

⁴⁶ Marcali 1419 őszén perhalasztásokba kezdett (ZsO VII. 1010–11.), és a bán még 1420. május 7-én sem tárgyalat pereket. ZsO VII. 1705.

⁴⁷ LUKSICS I. 269. V. Márton ekkoriban Firenzében tartotta udvarát.

⁴⁸ CSUKOVITS 2003. 91–98.

⁴⁹ V. Márton 1420. márc. 1-jén adta ki bulláját, amelyben keresztes háborút hirdetett a cseh husziták ellen, Zsigmond 1420 május elején nyomult be Csehországba. KRONOLÓGIA 1986. 248.

mindenképpen, de lehet, hogy István testvére is részt vett.⁵⁰ Nem sokkal a prágai csata után (július 14.) 1420. szeptember 22-én Perényi János és István – előbbi, mint udvari lovag – engedélyt kaptak arra, hogy kegyes adományt tegyenek.⁵¹ János a Velence elleni, testvére és unokatestvérei, Miklós bán fiai Mikós és László, valamint János fia Miklós pedig a törökök elleni hadjáratban készülhetett fel a huszitákra. Zsigmond 1419 október–novembere folyamán ugyanis serege élén az Al-Duna mentén benyomult Bulgáriába, legyőzött egy török sereget, és visszacsatolta az országhoz Szörény várát.⁵² 1419. november 6-án a nádori bíróság Csapi Pál és társa, illetve Perényi János és István, valamint fent említett rokonaik perét királyi rendeletre, a törökök elleni hadjárat okán elhalasztotta.⁵³ A Perényiek távollétét pár nappal későbbi, másik perhalasztó levele is erősíti.⁵⁴ Az ifjak tehát igyekeztek kivenni részüket Zsigmond hadi vállalkozásaiból, és mint az engedély írta „vitézül harcoltak”.⁵⁵

Az 1421-es évből csupán perhalasztások maradtak ránk, nevükben familiárisaik jártak el az országbíró előtt,⁵⁶ vagyis királyuk mellett maradtak cseh földön, akinek szüksége volt hadakozókra.⁵⁷ Ki is vették a harcokból a maguk részét, 1426-ban a király Alsó- és Felsőtelekes adományában ismerte el Csehországban a husziták elleni harcokban véghezvitt tetteiket.⁵⁸ Zsigmond csak 1422 májusában érkezett vissza Magyarországra.⁵⁹ 1422. szeptember 1-jén az Orosz család és az Ormos Csicseri család panaszt tettek a különös jelenlét bírósága előtt Perényi Imre fiaira és azok familiárisaira, akik Olaszi birtokukból kiindulva számos hatalmaskodást követtek el a panaszosok ellen.⁶⁰ Ugyanők Perényi Miklós bán fiait is bepanaszolták 1422. november 16-án, akik pataki birtokuk felől károsították meg őket.⁶¹ A panasz szövegéből nem következtethetünk arra, hogy az ifjak maguk is részt vettek volna a garázdálkodásban, elvégezheték azt helyettük familiárisaik is. Erre utal Eberhard Windecke elbeszélése, amelyben a két testvér közül Jánost az 1422 júliusától szeptemberig tartó, nürnbergi birodalmi gyűlés résztvevői között sorolja fel.⁶²

Zsigmondot sorozatos csehországi vereségei és az állandónak mondható török fenyegetés arra sarkallta, hogy a cseh ügyekbe beavatkozó lengyel és litván uralkodókkal ne sodródjon háborús konfliktusba. 1422 decemberében magyar küldöttséget menesztett a lengyel tárgyalásokra, majd 1423 tavaszán Zsigmond és tizenhét beazonosítható magyar főúr⁶³ találkozott a lengyel-litván

⁵⁰ Az első csehországi kereszties hadjáratra vö. VESZPRÉMY 2014. passim. Különösen 447–451.

⁵¹ ZsO VII. 2215.

⁵² KRONOLÓGIA 1986. 248.

⁵³ ZsO VII. 1065. Vö. ZsO VII. 1064.

⁵⁴ ZsO VII. 1087. János fia Miklósról éppen 1419-ben hallunk utoljára, nem kizárt, hogy ezen a hadjáraton vesztette életét. Vö. Családfa.

⁵⁵ ZsO VII. 2215. Mályusz Elemér fordításában.

⁵⁶ ZsO VIII. 220. és 611.

⁵⁷ 1421 októberében indult útnak Zsigmond a második cseh kereszties hadjáratra. KRONOLÓGIA 1986. 249. Vö. ENGEL† – C. TÓTH 2005. 105–106.; WERTNER 1911. 413–415. A csehországi hadjáratokra ld. TÓTH-SZABÓ 1917. 56–75.

⁵⁸ „(...) regnum nostrum Bohemie, pro extirpandis et elidendis Huzitis hereticam (...)” ZsO XIII. 1006. Ld. még DL 11 845.

⁵⁹ ENGEL† – C. TÓTH 2005. 111.

⁶⁰ ZsO IX. 921.

⁶¹ ZsO IX. 1138.

⁶² WINDECKE 124.

⁶³ FMH II. 50. sz.

küldöttekkel a Szepességben.⁶⁴ Pataki Perényi Miklós lovászmestert a források név szerint is említik. Imre fiai nem vállalhattak jelentős szerepet a diplomáciai megbízatások alkalmával, legfeljebb a kíséretet gyarapíthatták. Inkább Miklósnak köszönheték azt is, hogy a terebsi Perényiek közös birtokán, Kucsinban szállt meg 1423 április 17-én, vagy legalábbis vonult át Zsigmond a béketárgyalásokat követően.⁶⁵ Kíséretében való jelenlétükre mutat rá az, hogy nem sokkal később, kassai tartózkodása során Zsigmond április 27-én engedélyt adott Perényi Jánosnak és Istvánnak, hogy Vitányi István fiaival elcseréljék Kutlin birtokukat az Újvár közelében található Heningre.⁶⁶ Az iktatási parancsot egy héttel később adta ki az uralkodó még mindig Kassán, május 3-án.⁶⁷

A magyar országnagyok menvele Ulászló lengyel királynak és kíséretének az 1423-as tárgyalásokra. (AGAD Dok. perg. 5566.)

Az 1424-es évet Perényi János terebsi birtokán kezdte. Egrészt január 27-én távol maradt a Sajószentpéteren ülésező Borsod megyei gyűléstől,⁶⁸ másrészt január 31-én nyugtát állított ki maga és a testvére nevében Feledi Leusták részére, amelyben igazolja, hogy a korábbi zálogösszeget, háromezer forintot megkapta.⁶⁹ Érdeemes kicsit elidőznünk ennél az oklevélnél. Azon túl,

⁶⁴ A tárgyalások részleteire ld. C. TÓTH 2014B. 351–352.

⁶⁵ ENGEL† – C. TÓTH 2005. 114. ZsO X. 405.

⁶⁶ ZsO X. 446.

⁶⁷ ZsO X. 515.

⁶⁸ ZsO XI. 72.

⁶⁹ ZsO XI. 82.

hogy ez Perényi János első ismert saját jogon kiadott oklevele, a nyugta összege is említésre méltó. Háromezer forint nem kis összeg, az érték szerint a zálogba vett birtokok nem lehettek elhanyagolhatóak. Perényi Imre nagyjából tíz évvel korábban kétszáz forintért vett zálogba a jászói konventtől egy kisebb pusztát, Monajkeddit Abaúj megyében. A most kiváltott birtokok értéke ennek a tizenötszöröse volt. Sajnos az oklevél nem nevezi meg a birtokokat. Ugyanakkor ezek megegyezhettek azokkal, melyek zálogba adásától Kisfalui Lukács tiltotta Feledit 1424. február 17-én.⁷⁰ Ebben az esetben öt gömöri és hét borsodi birtokról, illetve birtokrészről volt szó, amely arányos lehet az összeggel.⁷¹ Ez az eset is mutatja, hogy az Imrefiak nem remélhettek nagy adományokat Zsigmondtól, így birtokcserékkel ésszerűsítették uradalmaikat, valamint jószágaik jövedelmét használták fel arra, hogy zálogba vegyenek további birtokokat. Nem csak megszorult nemeseknek „hiteleztek”, hanem az uralkodónak is, katonai kiadásaiért 400 forint fejében zálogba vették Csorbakő várának szomszédságában fekvő Alsó- és Felsőtelekes birtokokért 1425. augusztus 11-én,⁷² majd 1426. március 10-én újabb hatvan forintot.⁷³

Annál is inkább, hiszen pereskedés útján már nem gyarapodhattak. Míg apjuk több birtokperbe bonyolódott, és elmarasztalásának nyoma nem maradt fenn, addig egy még általa kezdett perben nem fiainak kedvezően alakult a döntés. A nádori bíróság előtt 1424. június 9-én képviselő útján a borsodi Jakófalva birtokért léptek fel jogi úton. Az ítéletlevélben Kazai Kakas László fiait hozták ki győztesen, így hosszú idő után ez az első elmarasztaló ítélete a Perényieknek egy birtokperben.⁷⁴

Zsigmond 1424 tavaszán részt vett Zsófia lengyel királyné koronázásán Krakkóban.⁷⁵ Kíséretének összetétele azonban rejtély.⁷⁶ Perényi Imre fiainak jelenléte Zsigmond környezetében ezt követően 1430-ig csupán esetlegesen mutatható ki. Mint láttuk, 1425. augusztus 11-én Budán zálogba vették Zsigmondtól Alsó- és Felsőtelekest,⁷⁷ aminek fejében további kölcsönt adtak neki 1426. március 10-én Bécsben.⁷⁸ Ezeket a birtokokat 1426. augusztus 24-én Budán örökül is megkapták.⁷⁹ Adományukat a nagykancellárián meg is erősítették 1427. február 22-én.⁸⁰ Itineráriumukat csupán ezekre az adatokra tudjuk építeni, saját jogon nem adtak ki oklevelet, idézésükről nincs tudomásunk, relátorként nem szerepelnek oklevelekben. Ebből arra következtethetünk, hogy nem tartoztak Zsigmond közvetlen környezetéhez, nem játszottak meghatározó szerepet sem a kormányzatban, sem a diplomáciában. A nagy vagyonnal rendelkező „vitézli ifjak” életét éltek, és segítették Zsigmondot, mikor módjuk volt rá. Különösen szembetűnő az Imrefiak második vonalba szorulása nem csak apjukhoz, de Perényi Miklós lovászmesterhez képest is, aki – mint láttuk – fontos szerepet látott el az ország védelmének megszervezésében és legfontosabb döntések alkalmával tagja volt az országnagyok közösségének.

⁷⁰ ZsO XI. 148.

⁷¹ Az 1427-es kamarahaszna összeírás szerint Feledi Leusták apjának, Jánosnak Feleden 16 portája volt a 24-ből (80), a Serkei Dezsőfi családnak Serkén 64 (90), Simonyiban 41 (90), Détéren 20 (79), Gesztetén 21 (80). KAMARAHASZNA 80., 90., 90., 79., 80. A borsodi birtokok portaszámai ismeretlenek.

⁷² ZsO XII. 921–2.

⁷³ ZsO XIII. 286.

⁷⁴ ZsO XI. 669.

⁷⁵ C. TóTH 2014B. 353–354.

⁷⁶ Vö. C. TóTH 2014B. 353–354.; DŁUGOSZ Lib. 11. (1413–1430) 194–196. Ozorai Pipó biztosan nem vett részt ezen az eseményen: C. TóTH 2004. 487.

⁷⁷ ZsO XII. 921–2.

⁷⁸ ZsO XIII. 286.

⁷⁹ ZsO XIII. 1006.

⁸⁰ DL 11 845.

Zsigmond király aranyforintja. Körmöcbánya, 1431–1437.
(CNH.II: 119A.; Huszár: 573.)
(Déri Múzeum Sz.1907.660.)

1426 és 1428 között a forrásokban csak egy Sáros és egy Szabolcs megyei hatalmaskodással kapcsolatban találkozunk az Imrefiak neveivel. Sáros megye előtt 1426. május 1-jén Somosi Elek lánya Zsófia tett panaszt Perényi Péter fia János és Somos Elek fia György mellett Perényi Imre fiara, Jánosra és Istvánra, hogy azok márciusban Somos, Margonya és Kereszteskmlós birtokait elfoglalták.⁸¹ A szóban forgó birtokok határosak a terebsi Perényi család birtokával, Kucsinnal. Az ügyet a szepesi káptalan vizsgálta ki. Május 21-én a káptalan kiküldöttei és a megye alispánja, valamint szolgabírái tanúvallomásokot vettek fel több szomszédos birtokostól. A dolog érdekessége, hogy a káptalan jelentése szerint a vallomások felvételénél személyesen jelent meg Perényi Imre fia János az alperesek részéről. A vallomások zöme az alperesek ellen szólt.

A szabolcsi Nyíregyházára 1403-tól formálhattak jogot a Perényiek, amikor Imre az év decemberében adományt kapott a településre.⁸² A jószág azonban Szabolcs megye mélyén feküdt, távol minden más birtokuktól. Perényi István és János ennek ellenére kísérletet tett hasznosítására, amelynek eredménye az lehetett, hogy 1426-ban több környékbeli család tett rájuk panaszt. Elsőként 1426. augusztus 24-én a Kállóiak Szabolcs megye előtt panaszt tettek, miszerint Perényi János erőszakoskodott az orosi jobbágyaikon, és erővel Nyíregyházára hordatta azok szénáját.⁸³ Szeptember legelején pedig a Bátoriak panaszolták be Budán Perényi Jánost és familiárisait,⁸⁴ majd erre válaszul 1426. szeptember 4-én Perényi István a testvére nevében is vizsgálatot kezdeményezett a Bátoriak ellen.⁸⁵ Nyíregyháza birtokot ugyan 1430 februárjában még a Perényiek birtokában sorolják fel,⁸⁶ de még ugyanabban az évben már a Bátoriakat iktatták be a leleszi kon-

⁸¹ ZsO XIII. 515.

⁸² A beiktatási parancs ismert: LELESZ III. 128.

⁸³ ZSO XIII. 1012. Vö. SZABOLCS II. 391. sz.

⁸⁴ ZSO XIII. 1051. Vö. LÁSZLÓ 1995. 533.

⁸⁵ ZSO XIII. 1078. Vö. LÁSZLÓ 1995. 533.

⁸⁶ PERÉNYI 417.

vent előtt.⁸⁷ A két hatalmaskodási ügyből az látszik körvonalazódni, hogy a testvérek feltehetően megosztották erejüket. Míg István a királyi udvarban, Zsigmond környezetében ténykedett,⁸⁸ addig János a birtokaik ügyeit intézte. Feltehetően a két Telekesre szóló zálogvételeket és adományokat is István eszközölte ki a maga és a testvére számára.

A terebesi Perényiek uradalmon kívüli birtokai						
Birtok neve és jellege (megye)	Adomány	1430	1454	1455	1465	Tartozék mai neve
Papi falu (Bereg)	Papy (1403) ^a					Márokpapi
Nyíregyháza falu (Szabolcs)	Nyryeghaz (1403)	Nyregghaza				Nyíregyháza
Vidám ^b (Pest)		Waydan	Vydan	Vidany ^c	Vydan	elpusztult

^a 1403. dec. 19. Zsigmond király iktatóparancsa Papira és Nyíregyházára vonatkozóan: LELESZ II. 128. sz.

^b TRINGLI 1992. 181.

^c A káptalan jelentésében nem szerepel a beiktatottak között.

Ezen túl még egy panasztévő oklevél ismeretes 1427. május 7-i kelettel. A zempléni Olaszira évek óta igényt formáló Csicseri család⁸⁹ tiltakozott a leleszi konvent előtt annak eladományozása vagy zálogba vétele ellen.⁹⁰ 1428-ban Perényi Miklós lovászmester végrendeletében tűnik föl még a terebesi Perényi testvérek neve. Mint már említettük, János kapta csataménjét, azon kívül pedig Imre fiaira hagyta közös birtokaikat – mint hogy másképp nem is történhetett volna –, valamint meghagyta nekik, hogy testvéreinek, Lászlónak özvegyét, Katalint fizessék ki László birtokai után.⁹¹ Kinyilvánította, hogy saját birtokait, Szinát és Patakot felesége, Rozgonyi Hedvig kapja meg. Ennek érdekében először 1428. május 27-én „szeretett atyját”,⁹² id. Rozgonyi János kincstartót, későbbi tárnokmestert, apósát bízta meg,⁹³ hogy az uralkodónál járjon közbe, és segítse lányát az ügyek elintézésében,⁹⁴ később, június 29-én már Perényi Imre fiait is bevonta ebbe a feladatba.⁹⁵ Jól látszik, hogy Rozgonyi befolyásához nagyobb reményeket fűzött. Mivel Perényi Miklós bán önálló szerzeménye volt ez az uradalom, így családjának kihalásával az a királyra szállt. A két uradalom pedig túl nagy volt ahhoz, hogy Zsigmond ellenálljon a kísértésnek, így 1429-ben azokat kegyeltjeinek, a Pálóciaknak juttatta.⁹⁶ Patak idegen kézre kerülésével felborult a zempléni birtokegyensúly. Az Imrefiak nem is törődtek bele könnyen a veszteségbe. 1436-ban a király személyes jelenléte előtt igyekeztek igényt formálni rá, s a birtokra vonatkozó oklevelüket

⁸⁷ LÁSZLÓ 1995. 534.

⁸⁸ 1426. szeptember 4-én Zsigmond Budán tartózkodott, mikor István panaszt tett. ENGEL† – C. TÓTH 2005. 120.

⁸⁹ 1406-tól ld. ZsO II. 5127. 1409: ZsO II. 7117.

⁹⁰ DL 31 436. Vö. CSICSERI 228.

⁹¹ Perényi Miklós végrendelete DL 39 287–8.

⁹² „patrem nostrum dilectissimum” DL 39 287.

⁹³ Vö. Engel 2003A–B.

⁹⁴ Uo.

⁹⁵ DL 39 288.

⁹⁶ ENGEL 1987. 436. DÉTSHY 1966. 182.

bemutatták. Zsigmond ezt nem fogadta el hitelesnek, így a birtok továbbra is maradt a Pálóciaké.⁹⁷ Miklós végrendeletének végrehajtása sokáig elhúzódott, ezért csak 1432-ben került sor arra, hogy özvegyi járandóságként Perényi János kétezer forintot adjon Hedvignek.⁹⁸

Megjegyzendő, hogy Perényi János nevével találkozhatunk azon négy magyar előkelő között, akik Velencétől 1429. január 20-án a Szentföldre nyertek hatvan főig menlevelet.⁹⁹ Az adat Wenzel Gusztáv közlése által került be történetírásunkba,¹⁰⁰ a nyomtatásban 1854-ben hivatkozott forrásszövegből azonban nem derül ki egyértelműen, hogy Imre fia Jánosról, vagy a nyalábi ágból származó Péter fia Jánosról van szó.¹⁰¹ Bár nem kizárt, hogy Imre fia János az 1420-as évek végén érkezettnek látta az időt, hogy társaival – így Marcali Imre szőrényi bánnal, ifjabb Stiborici Stiborral és Tamási Henrik udvarmesterrel – elzarándokoljon a Szentföldre. A januári dátum megengedi,¹⁰² hogy a megvalósult zarándoklatot követően 1430. január 11-én Tamási Henrik Pozsonyból,¹⁰³ Marcali Imre március 3-án Babócsáról keltezzen,¹⁰⁴ a két Perényi János (Imre és Péter fiai) pedig a szepesi káptalan előtt örökösödési szerződést kössön 1430. február 2-án.¹⁰⁵ Az alapján, hogy 1419-ben Perényi Imre fia János Firenzében járt a pápánál, majd később 1450-ben Rómába utazott a Szentévre, feltételezhetjük, hogy ő volt az, aki 1429-ben a Szentföldre látogatott.¹⁰⁶

Patak uradalmának elvesztése sarkallhatta az Imrefiakat arra, hogy a fenti örökösödési szerződést megkössék összes birtokaikra vonatkozóan a nyalábi Perényiakkal, Péter országbíró fiaival, Jánossal és Miklóssal. Kapcsolatuk ezt követően még szorosabbra fonódott, Péter országbíró fiai és Imre kancellár fiai közösen kaptak gömöri birtokokat is Zsigmondtól 1430. június 25-én Köpcsényben.¹⁰⁷ Az Imrefiak útja inentől kettévált, János itthon maradt, erre bizonyíték, hogy nyalábi Perényi Péter országbíró fia Jánossal együtt jelent meg a nagykancellária előtt, hogy a gömöri adományra szóló okleveleket átírassa 1431. március 23-án, feltehetően Budán,¹⁰⁸ majd július 12-én, hogy az örökösödési szerződésükkel tegyenek ugyanígy.¹⁰⁹ Terebsi Perényi János otthonmaradásáról a hatalmaskodásokról fennmaradt oklevelek is tanúskodnak. 1431. augusztus 18-án a váradi káptalan előtt az egri káptalan (terebsi) Istvánt kihagyva, csak Jánosra tett panaszt palkonyai birtokán elszenvedett sérelméért.¹¹⁰ 1432. február 1-jén ugyanannak nevében, szintén egy palkonyai ügyben tettek panaszt a váci káptalan előtt ismét csak

⁹⁷ DL 12 880. Vö. DÉTSHY 1966. 182. Megjegyezzük, hogy a Pálóciakat ekkor György esztergomi érsek és Máté nádor képviselte, az apelláció kimenetele nem lehetett kétséges.

⁹⁸ DF 232 913.

⁹⁹ CSUKOVITS 2003. 110.

¹⁰⁰ Wenzel Gusztáv „Jeruzsálemi magyar alapítványok és zarándoklatok” c. előadásának kivonatát az Új Magyar Múzeum 1854-es száma közli a 471–474. oldalon.

¹⁰¹ A problémára Csukovits Enikő is felhívta a figyelmet. CSUKOVITS 2003. 152.

¹⁰² Egy szentföldi zarándoklat időtartamára ld. CSUKOVITS 2003. 106–119.

¹⁰³ DF 202 461.

¹⁰⁴ DL 12 215.

¹⁰⁵ Az örökösödési szerződés több példányban is fennmaradt: a terebsi család levéltárában átiratban: DF 209 849., a nyalábiak levéltárában eredetiben: DL 70 857. szám alatt három és a DL 70 858. jelzet alatt egy példányban. Kiadásukra ld. PERÉNYI 417–418.

¹⁰⁶ Tudjuk, hogy az apja is el kívánt zarándokolni a Szentföldre, fogadalma alól azonban betegsége okán felmentést kért a halála előtt. Vö. CSUKOVITS 2003. 152.

¹⁰⁷ DL70 859. PERÉNYI 420. és DL 12 284.

¹⁰⁸ DL 12 286. és DL 70 867. PERÉNYI 435.

¹⁰⁹ DL 75 428., DF 209 849., DL 70 870. PERÉNYI 438.

¹¹⁰ HEVES 466. DF 210 472.

Perényi János nevét említve.¹¹¹ János nevében tiltakozott familiárisa, Radványi Benedek a szepesi káptalan előtt a korábban az abaúji Szinye részét képező Györke birtok elidegenítése ellen.¹¹² Perényi János a szomszédok birtokának háborgatását és a kanonokok előtti megjelenést minden bizonnyal egyaránt familiárisaira hagyta, legfeljebb utasításokkal látta el őket. Maga 1432. április 1-jén a jászói konvent kiküldöttje előtt Terebesen keltezte azt a levelet, amelyben pataki Perényi Miklós egykori lovászmester özvegyét fizeti ki.¹¹³ János ifjú, hadra fogható báróként az ország védelmében vehetett részt a birtokok ügyeinek intézésén túl. Nincs konkrét bizonyítékunk arra, hogy 1431 és 1434 között a törökök vagy csehek ellen harcolt volna.¹¹⁴ Tóth-Szabó Pál a cseh huszitákról írt munkájában – megjelölés nélkül ugyan – nyalábi Perényi Péter fia Jánost emlegeti a csehek ellen Rózsahegnél védekező magyar csapatok kapitányaként.¹¹⁵

István elkísérte Zsigmondot arra a nagy utazásra, amelynek végén a császári korona a fejére került Rómában.¹¹⁶ 1430 őszen a királyi kíséret tagja volt Nürnbergben.¹¹⁷ Tagja lehetett annak a diplomáciai küldöttségnek, melyet Zsigmond Rómába menesztett V. Márton pápához 1430–31 fordulóján. A pápai kérvények tanúsága szerint többek között Csapi László és Gatalóci Mátyás alkancellár¹¹⁸ mellett Perényi István is a pápa elé járult: 1431. január 22-én a pápától nyert teljes bűnbocsánatot és engedélyt hordozható oltár használatára.¹¹⁹ A küldöttség sikerrel járhatott, ennek eredményeként április 19-én Nürnbergben a birodalmi gyűlés során Zsigmondtól adományt nyert magának és testvérének, nyalábi Perényi Péter fia Jánossal egyetemben. Neve mellett már az asztalnokmesteri címet vezették fel.¹²⁰ 1431. november 25-én Milánóban más országnagyokkal együtt jelen volt Zsigmond Itália királyává történő koronázásán.¹²¹ Perényi János egy későbbi adománylevele is arról tanúskodik, hogy öccse egyedül vezette familiájukat Zsigmond utazása során.¹²² Csukovits Enikő azt feltételezi, hogy István a római koronázás előtt visszatért Magyarországra, mivel nem szerepelt a római pápai bullát kérvényezőkhöz.¹²³ Ugyanakkor E. Kovács Péter kutatásaiból tudjuk, hogy Perényi István a Sienában veszteglő Zsigmondtól feladatokat kapott. 1433 januárjában Montepescaliba, februárban pedig Batignanóba küldték 14 lovas kíséretében.¹²⁴ Valóban nem szerepel az 1433-as római kérvényezőkhöz sorában, ennek oka az lehetett, hogy két évvel korábban már megszerezte a számára szükséges engedélyeket. Vagyis jól látszik, hogy Perényi István folyamatosan egyre nagyobb és nagyobb tekintélyt harcolt ki magának.

¹¹¹ HEVES 467. DF 210 475.

¹¹² ZICHY VIII. 474.

¹¹³ DF 232 913.

¹¹⁴ WERTNER 1911. 443–448. és 537–541.

¹¹⁵ TÓTH-SZABÓ 1917. 125.

¹¹⁶ CSUKOVITS 1998. 11. 14–15.

¹¹⁷ DRTA IX. 476. Vö. KRONOLÓGIA 1986. 253. E. KOVÁCS 2020. 138.

¹¹⁸ LUKCSICS I. 261–262.

¹¹⁹ LUKCSICS I. 1442. 1444. 1446.

¹²⁰ DL 12 373. és 70 868. PERÉNYI 436.

¹²¹ DRTA X. 196.

¹²² DL 13 410. „(...) quibus etiam condam Magnificus Stephanus, de eadem Peren, consimiliter Magister Dapiferorum Domini Sigismundi Imperatoris, (...) et pretracto condam patri nostro in partibus Alemanie, Lombardie et Tuscie, ad quas pro susceptione sacrarum coronarum imperialium intraerat. (...)” CDH XI. 293.

¹²³ CSUKOVITS 1998. 11. 17.

¹²⁴ E. KOVÁCS 2014. 210–11.

Zsigmond harmadik kettős felségpecsétjének előlapja 1437-ből
(AmK. AS G (Census) Nr. 4.).

A súlytalanság állapotából Istvánnak és Jánosnak csak unokatestvérük halálát követően, de még csak nem is közvetlenül az után sikerült kikerülnie. Amellett, hogy diplomáciai, katonai megbízásokat láttak el, a szűkmarkú uralkodótól adományban is részesültek, még a korabeli kútfők is fontosnak tartották a nevüket megemlíteni a birodalmi gyűlés és a milánói koronázás résztvevői között. István saját jogon nyert kegyet a pápától. Kifejezetten hosszú időt töltött el az uralkodó mellett, s bár nem bizonyítható, hogy 1430-tól 1434-ig folyamatosan külföldön tartózkodott, ennek akár csak a fele is – kíséretét is figyelembe véve – anyagilag igencsak megterhelő lehetett, amit láthatóan jól elbírt. Tetejébe János és István bárói rangra emelkedett, megkapták az asztalnokmesteri méltóságot. Apjuk halála után (1418) tizenhárom évvel kapták ezt a bárói kinevezést, igaz csak a nem annyira hatalommal, mint inkább presztízzsel járó asztalnokmesteri méltóságot.

Ezzel a méltósággal kapcsolatban az archontológiai vizsgálatok során Engel Pál egy ellentmondásra lett figyelmes. Míg 1431. április 19-én a titkos kancellária által kiadott oklevelében Istvánt és Jánost is asztalnokmesternek nevezik, addig a nagykancellária méltóságsoraiban csupán egy évvel később 1432. április 22-én veszik lajstromba őket.¹²⁵ Illetve csak Istvánt, Jánost nem. János első méltóságsorban történő említése 1434. november 15-ről ismert,¹²⁶ vagyis nagyjából

¹²⁵ DL 24 720. Vö. ENGEL 2001B.

¹²⁶ CDH XI. 313. Vö. ENGEL 2001B.

egy hónappal Zsigmond hazaérkezése után.¹²⁷ Tovább bonyolítja a helyzetet, ha ismertetjük Németh Péter okfejtését a tisztség betöltése kapcsán. Batori István életpályájának ismertetése során kétségbe vonja Engel Pál archontológiájában foglaltakat, miszerint Batori 1431-ben elvesztette az asztalnokmesterséget.¹²⁸ Érvként hozza fel, hogy 1432-ben Pálóci Máté országbírónál és 1433-ban a leleszi konventben is a *magister dapiferorum* címet aggatják Batorira.¹²⁹ Véleménye szerint Zsigmond a Perényieknek megígérte a kinevezést, ténylegesen azonban Batori maradt a méltóságban. Ennek ellentmond, hogy Perényi Istvánt a fent sorolt források mindegyike asztalnokmesterként ismeri, valamint 1432-es nyugtájában Perényi János is annak címezte magát. A kérdést C. Tóth Norbert sem oldja fel az ecsedi Batoriakról szóló munkájában.¹³⁰ A rendelkezésre álló adatokból az olvasó azt feltételezheti, hogy némi zavar volt a korabeli írnokok között. Könnyen feltételezhető az is, hogy Zsigmond figyelmét messze nem kötötte le a Magyar Királyság udvari tisztségviselőinek neve vagy száma. Hármójuk közül Perényi István volt vele Itáliában, mint láttuk, sokat tett uralkodójáért. Őt a nagykancellária is megnevezte, mint asztalnokmestert. Batori presztízséből mit sem vesztett, a nádor és a hiteleshely is aktív báróként lajstromozta. A leginkább Perényi János lóg ki a sorból, asztalnokmesternek saját levelében mondja magát, a méltóságsorban csak 1434. november 15-től szerepel.

Ezzel elérkeztünk az 1435-ös évhez. Zsigmond visszatért magyar földre, életében utoljára. 1435 februárjában Pozsonyban országgyűlést tartott. Átalakította kormányát. Pálóci Máté nádorrá, Batori István országbíróvá lépett elő,¹³¹ az Imrefiak pedig minden kétséget kizáróan asztalnokmesterré. Ezt az állapotot rögzíti az 1435. március 8-án kelt oklevél méltóságsora is.¹³² 1433-ban Zsigmond védelmi tervezetében¹³³ és majdan az 1435. évi I. decretum supplementumában Perényi Jánost – testvére említése nélkül – a nyugati határ védelmére rendelte ki. Eszerint igen jelentős haderőt – mintegy kétszáz lovast – volt köteles kiállítani egy esetleges cseh betörés alkalmával. Ha szemügyre vesszük a listában felsorolt előkelőket, akkor kétségtelen, hogy a birtokai nagyságával arányban volt ez a jelentős csapattest. A legtöbb személytől csupán 50–50 fő kiállítását várták el, míg például Esztergom és Komárom megyétől összesen kívánt ennyit az uralkodó.¹³⁴

A Perényi fivérek vélhetően Zsigmonddal maradt Pozsonyban, és vele tartottak cseh földre is.¹³⁵ Ebben az időszakban történhetett kettejük zempléni ispánnak történt kinevezése is. Október 4-én már a hozzájuk köthető Cseleji Péter fia János adott ki alispánként oklevelet.¹³⁶ Visszaérkezésük után a rendszeresen pénzsűkében lévő Zsigmond ismét igénybe vette Perényiék vagyonát és k birtokétségét. Ezúttal, 1435. október 10-én Jolsva és Fülek várát és a hozzá tartozó birtokokat vették zálogba háromezer forintért.¹³⁷ Imre kancellár 1408-as birtokgyarapodása óta ez a Perényi család első igazán nagy szerzeménye. Ezt is inkább vagyonuknak, mint befolyásuknak, hatal-

¹²⁷ ENGEL† – C. TÓTH 2005. 129.

¹²⁸ ENGEL 2001A.

¹²⁹ NÉMETH 2006. 296.

¹³⁰ C. TÓTH 2009B. 10.

¹³¹ C. TÓTH 2012B. 62.

¹³² DRH 275–6. Vö. ENGEL 2001A.

¹³³ KŐSZEGHY 1892. passim. Különösen 606.

¹³⁴ DRH. 425–430. Perényire ld. 429: „Johannes filius Emerici de Peren IIC”

¹³⁵ ENGEL† – C. TÓTH 2005. 129–130.

¹³⁶ DL 99 497. Vö. ENGEL 2001A.

¹³⁷ DL 12 770.

muknak köszönhették. Akkora hatalommal még nem rendelkeztek, hogy a Pálóciakkal felvegyék a versenyt. Mint ahogy fentebb már írtuk, 1436 márciusában Zsigmond Pest városában Patak ügyében elmarasztalta a Perényieket a Pálóciakkal szemben.¹³⁸ Perényi János tagja volt a Késmárkon lengyel követekkel tárgyaló küldöttségnek. A találkozó célja a Szepesség visszaváltása volt.¹³⁹ Jan Długoszról értesülünk a követség összetételéről. Eszerint Pálóci Máté nádor és Perényi János ugocsai ispán mellett harmadik világitként volt jelen „Ioannes maior de Peren”, vagyis Perényi Imre fia János.¹⁴⁰ A tárgyalás nem volt sikeres, ez a megbízatása viszont arról tanúskodik, hogy még Zsigmond életében növekedett a tekintélye.

Az 1436–1437-es években csak peres iratokból szerzünk tudomást a Perényiekről. Folytatódott a perük – most a nádori bíróságon – a Csicseriekkel az olasz birtokrész háborgatása miatt.¹⁴¹ Az ügy kapcsán Perényi Jánost – vagy megbízottját – 1436. június 16-án „Weth”-i birtokán megidézte a leleszi konvent kiküldöttje.¹⁴² Terebsi uradalmuk szomszédságában nem engedik beiktatni „Kysezeni Pyke” Balázs feleségét, Katalint és annak fiát, Istvánt Pelejte nyolc jobbágytelkébe.¹⁴³ November 19-én Zemplén megye alispánjai az Imrefiak nevében nyugtát állítottak ki Nagymihályi György özvegyének bírság jogcímén.¹⁴⁴ Az 1437-es év azonban nagy változást hozott a család életében, 1437-ben – feltehetően január 22. előtt – Perényi István elhalálozott.¹⁴⁵ Ezzel Jánosra hagyta összes birtokukat és mindazon nemeseket, kik eddig családjukat szolgálták.

Az 1430-as években kerülhetett sor a Perényi János és Kórógyi Katalin közötti házasságra. Bár Katalin első említése csak 1443-ból való, ekkor már János felesége, és azt is tudjuk, hogy 1445-ben már két élő gyermekük volt, István és Ilona.¹⁴⁶ A gyermekek Pálóci Simon fogságába estek, tehát nem lehettek már karon ülő kisdedek. Érdekes János választása abban a tekintetben, hogy míg apja Imre és unokatestvére Miklós is a régióból választott magának feleséget (Várdai és Rozgonyi családból), addig Katalin a délvídeken birtokos Kórógyi Fülöp leánya volt. Ha elfogadjuk, hogy házasságuk mögött családi és birtokpolitika húzódik, akkor ezek mozgatóit igen nehéz meghatározni. A Kórógyi családba történt beházasodás mindenképpen szintlépésnek könyvelhető el. Katalin felmenői már az Anjouk alatt bárói pozíciókat töltöttek be.¹⁴⁷ Apja, Fülöp bár 1403-ban a Zsigmond ellen lázadók oldalára állt,¹⁴⁸ később királynéi tárnokmester lett, és Zsigmond megbízható híve volt.¹⁴⁹ A Cilleiek után a Kórógyiak az első olyan család a Magyar Királyságban, amely a világi arisztokrácia soraiból nyugat-európai értelemben vett grófi címet

¹³⁸ DL 12 880.

¹³⁹ LOVCSÁNYI 1886. 692.

¹⁴⁰ DŁUGOSZ Lib. 11–12 (1431–1444) 166. Vö. WAGNER ANALECTA II. 96.

¹⁴¹ DL 31 471., DL 31 474–5., DL 31 480. Vö. CSICSERI 236.

¹⁴² DL 31 479. Vö. CSICSERI 236.

¹⁴³ DL 88 123.

¹⁴⁴ SZTÁRAY II. 328.

¹⁴⁵ Az évre ld. síremlékét: ENGEL–LŐVEI–VARGA 1983. 36. Január 22-én már nem szerepel méltóságsorban. Vö. DL 95 000.

¹⁴⁶ Vö. Családfa.

¹⁴⁷ Id. Kórógyi Fülöp udvari lovag, fiai László és István bolgár, illetve macsói bánok. Vö. ENGEL 2001B. Kórógyi család.

¹⁴⁸ Erre bizonyíték az 1403. április 4-i, Zalatnokon kiadott sokpecsétetes oklevél, melyen megtaláljuk pecsétjét. AGAD 5542. MH 11110.

¹⁴⁹ Többek között az uralkodót is elkísérte Konstanzba. Vö. NEUMANN 2014. passim.

viselt,¹⁵⁰ ennek megfelelően vörös pecsétviaszt használhatott. Katalin már 1434 előtt rokonságba került a Garai családdal, fivére János Miklós nádor leányát, Borbálát vette nőül.¹⁵¹ Házasságával tehát Perényi nem regionális hatalmát szerette volna növelni, hanem családjának presztízsét, politikai súlyát. Mondhatjuk ezt akkor is, ha tudjuk: a családi kapcsolatokat, rokoni szálakat nem kell túlértékelnünk.¹⁵²

Ugyanakkor tudjuk, Katalin édesanyja Ilsvai Ilona volt, aki Leusták nádor utolsó élő leszármazottja az 1430-as években. Nem kizárt, hogy a Perényi fivérek gömői terjeszkedésében szerepet játszott ez a házasság. Leusták nádor nikápolyi fogságba esése megroppantotta családját. Bár Zsigmond hű híve volt, és temérdek adományra tett szert általa Liptó, Hont, Gömör és Bars megyékben, örököse, György ezt nem tudta apja tekintélye nélkül kamatoztatni, s a vagyon lassan elenyészett. Testvére Ilona, és általa Kórógyi Fülöp a birtokok töredékére jogot formálhatott, de ennek nyomát a forrásokban nem találjuk, és ekkor még Kórógyi és Perényi tulajdonában sincsenek egykori Ilsvai jószágok. Ennek a hipotézisnek bizonyítása, cáfolata további kutatásokat kíván, ugyanakkor fontosnak tartottuk a szempont felvetését.

A következő fejezetben Perényi Imre és fiainak familiáris hálózatát vizsgáljuk, kísérletet teszünk a „szép számú” kíséret tagjainak meghatározására. Vizsgálatunk célja, hogy meghatározzuk a fent elmondott utazásokon, küldetéseken kikre számíthattak az Imrefiak.

FAMILIÁRISI HÁLÓZAT

Az Anjouk és Zsigmond magyarországi uralmának alapja az a szűk arisztokrata réteg volt, amelynek tagjai saját vagy – főként a 14. században – honor birtokukra támaszkodva felügyltek az ország katonai és gazdasági hatalmának nagy részét. Ezt alapul véve a mindenkori uralkodó a bíráskodásban és a végrehajtásban is számított rájuk. Önmagában ez az ötven-hatvan család¹⁵³ nem elég ahhoz, hogy a Magyar Királyság minden szegletében képviselje a királyi hatalmat. Ezért szüksége volt mindegyiknek egy saját szolgáló körre, egy familiára, ami helyette képviselte saját és a király érdekeit.¹⁵⁴ A korábbi szakirodalom rámutatott, hogy egy-egy bárói familia a kis- és középbirtokos nemesi rétegből verbuválta familiáját a kölcsönös segítségre alapozva. A bárók szolgálatukba fogadták a feltörekvő nemes családok sarjait, akik számára ez volt a legmeghatározóbb kapcsolatrendszer, az egyetlen lehetőség az érvényesülésre.¹⁵⁵ Csak ezeken a szálakon keresztül juthatott egy középbirtokos nemes tisztséghez, a tisztség révén pedig jövedelemhez, birtokhoz.¹⁵⁶

¹⁵⁰ NEUMANN 2014. 107.

¹⁵¹ Árvai 2013B. 113. Vö. Engel 2001B. Kórógyi család.

¹⁵² Külön okfejtést szentelt a kiterjedt rokoni kapcsolatok súlyának Fügedi Erik. FÜGEDI 1970. A későbbi szakirodalom azonban részben cáfolta állításait. Jó példa erre Pálosfalvi Tamás Rozgonyiakról készített munkája. PÁLOSFALVI 2003.

¹⁵³ ENGEL 1968–70. 26.

¹⁵⁴ A familiaritás rendszerét részleteiben ismertető alapmunkának Szekfű Gyula (SZEKFŰ 1912. különösen 46–110.), Mályusz Elemér (MÁLYUSZ 1940. különösen: 318–332. Vö. MÁLYUSZ 1957. az 1440-es 50-es évekre különösen: 52–58.), és Kubinyi András (KUBINYI 1973.) munkáit tekinthetjük.

¹⁵⁵ MÁLYUSZ 1940. 320–321.

¹⁵⁶ SZEKFŰ 1912. 131–152.

A hosszú és jó szolgálatot a *dominus*ok is meghálálták, birtokokat csikartak ki számukra az uralkodótól, vagy más világi, egyházi javadalomhoz segítették familiárisaikat.¹⁵⁷

A mindenki számára előnyös kapcsolat vélhetően egy szóbeli megállapodáson nyugodott, amelyet mindaddig fenntartottak, amíg a felek számára az kedvező volt.¹⁵⁸ A familiák felbomlásához elsősorban a *dominus* vagy a királyság belpolitikai helyzetében beállt változás vezethetett. Egy bárói család kegyvesztettsége – mint a Homonnai Drugetek esetében 1403-at követően¹⁵⁹ – azzal járhatott, hogy familiájuk egy része elpártolt tőlük, máshol keresték boldogulásukat. Úgy tűnik, hogy amikor ez a folyamat nagyobb méreteket öltött, akkor az akár egy belpolitikai válságot is képes volt elnyújtani. Erre lehet példa az 1440-es évek zavarait követően az 1450-es évek társadalmi változása.¹⁶⁰ A Zsigmond-éra 1403-at követő harmincnégy évig tartó békéje viszont remek lehetőséget teremt egy-egy család familiáris hálózatának vizsgálatához. Esetünkben Perényi Imre, mint a terebesi család feje familiárisi körét és fiainak kíséretét is rekonstruálni tudjuk. Természetesen csupán részben, hiszen ezek a kis- és középnemesek nagyon nehezen érhetőek tetten a forrásokban. Elsősorban a familiáris és a *dominus* kapcsolatára kell találnunk adatot, majd végigkísérni az adott személynek vagy éppen családjának tevékenységét. Mint látni fogjuk, teljes portré megrajzolását csak néhány esetben van módunk véghezvinni. Ezen túl az adattöredékeket egy nagyobb rendszerbe illesztve mutatunk rá a Perényiek birtokai, rezidenciái és a familiáris hálózatuk közötti kapcsolatra.

A Csontos család

A család első ismert őse Imre, a Mislai nevet viselte. A Kassától délre található Miszla településről – vagy a közelben futó patakról – kaphatta nevét. A későbbi oklevelekből kiderül, családja tulajdonában volt az abaúji Koksó falu egy része – „Alsokoko” –,¹⁶¹ ami ebben a térségben található. A településrészt nevezték Koksómindszentnek vagy Alsókoksómindszentnek – később Kassamindszent, ma Valaliky –, így ez az elnevezés is fel-feltűnt a forrásokban a családdal összefüggésben. A helyzetet csak bonyolítja, hogy 1403-ban adományul nyerték a zempléni Legenyét, amit a kútfők előszeretettel használtak családnévként. Az oklevelekben csak a Csontos névhasználat következetes, így bemutatásuk során ezt használjuk.

Imre egyike azoknak a kismemeseknek, akik a Hernád termékeny völgyében, számos szomszédja között néhány telek tulajdonosa voltak.¹⁶² 1400. december 7-én, mint királyi ember, 1401. október 4-én pedig mint abaúji szolgabíró tűnt fel.¹⁶³ Az ebben az időben kinevezett abaúji ispán, Perényi Imre látókörebe ekkor kerülhetett a család, leginkább Imre fia Bertalan. 1403. szeptember 29-én Esztergomban Zsigmondtól a zempléni Legenyét kapták adományul hűséges

¹⁵⁷ A familiáris viszonyok kutatása újabb lendületet kapott a közelmúltban. Petrik Iván a zempléni Pelejteji családdal foglalkozott: PETRIK 2000. A szintén a régióban ténykedő Semsei család történetét Kádas István dolgozta fel: KÁDAS 2014A.

¹⁵⁸ Az eskütételre példa: MÁLYUSZ 1940. 324.

¹⁵⁹ ENGEL 1977. 42.

¹⁶⁰ MÁLYUSZ 1940. 326. Részletes példákért ld. PÁLOSFALVI 2004. 216–218.

¹⁶¹ ZsO VI. 2067.

¹⁶² A Csontos Bertalan neve alatt szereplő Csontosfalván 1427-ben két portát számoltak össze. KAMARAHASZNA 27.

¹⁶³ ZICHY V. 231., ZsO II. 1253. Vö. KÁDAS 2014B. 110.

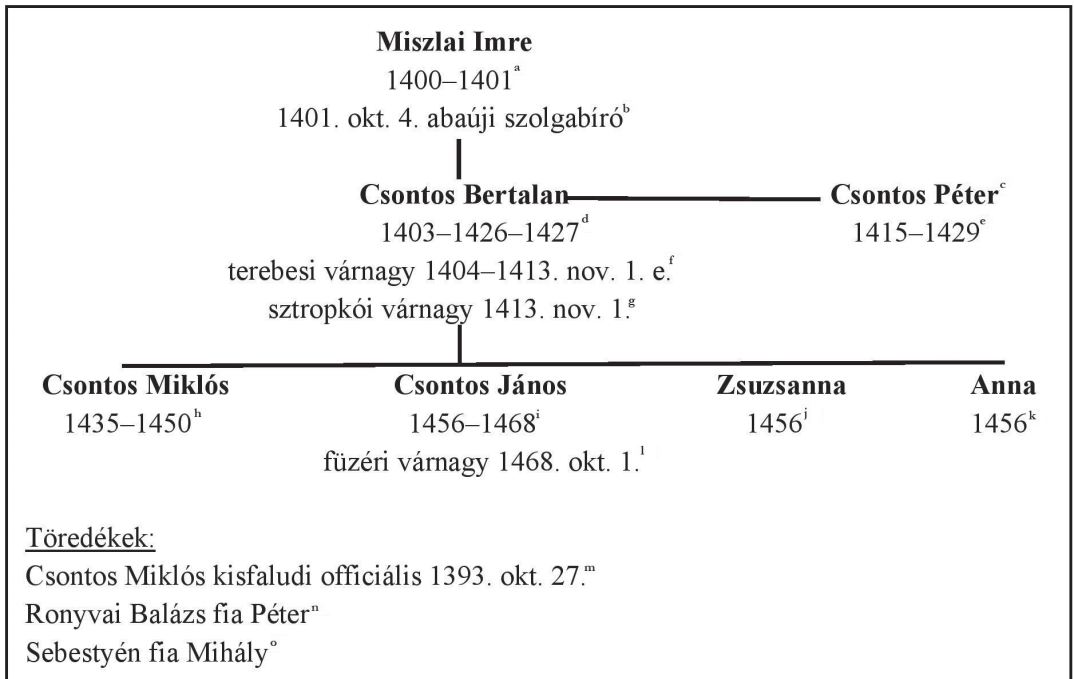
szolgálataikért atyafiukkal, Ronyvai Balázs fia Péterrel együtt.¹⁶⁴ Az oklevél nem részletezi, de a jutalmat a király elleni felkelés leverésében játszott hathatós közreműködésükért nyerték el, így már ekkor a régió „erős emberét”, Perényi Imrét szolgálhatták. Erre ad bizonyosságot egy 1456-os, konvent előtti bevallása, miszerint Bertalan Perényi Imre közbenjárására nyerte el Legenyét.¹⁶⁵ Ronyvai Péter még többször feltűnik Bertalan mellett az oklevelekben, de rokoni kapcsolatukra nem derült fény. Ettől függetlenül atyafiságuk nem kizárt. A november eleji székesfehérvári jutalomosztás alkalmával is sor került rájuk, Perényi Imre csorbakői adományát követően emberei is új birtokot kaptak, ezúttal a szabolcsi Újór falut.¹⁶⁶ Bertalan királyi emberként részt vett Csorbakő iktatásán is.¹⁶⁷

¹⁶⁴ ZsO II. 2635.

¹⁶⁵ DF 222 664.

¹⁶⁶ ZsO II. 2734.

¹⁶⁷ ZICHY V. 359.

Az Alsómindszenti/Miszlai/Legenyei Csontos család leszármazása

^a 1400: ZsO II. 688. vö. ZICHY V. 231. 1401: ZsO II. 1253.

^b ZsO II. 1253.

^c Bertalan Péter nevű testvére: ZsO VII. 1105.

^d 1403: ZsO II. 2635. 1426: ZsO XIII. 1051. 1427: KAMARAHASZNA 27.

^e 1415: ZsO V. 1324. 1429: SZABOLCS II. 407.

^f 1404: ZsO II. 3575. vö. KÁROLYI I. 525. 1413: ZsO IV. 1783. 1413. november 1-én már sztropkói várnagy. 1413. november 13-án már Berencsi Mihály a terebsi várnagy (ZsO IV. 1276.)

^g ZsO IV. 1783.

^h 1435: DF 250 853. 1450: SZERBIA 163–164.

ⁱ 1456: DF 222 664. 1468: DL 38 787.

^j DF 222 664.

^k DF 222 664.

^l DL 16 769.

^m ZsO I. 289. A rokoni kapcsolat nem bizonyított.

ⁿ A rokoni kapcsolat nem felderített, de Bertalannal közösen nyerik Legenye és Újör birtokokat 1403-ban (ZsO II. 2635. és 2734.), továbbá együtt nyernek címeradományt Zsigmondtól (ZsO VI. 2034.)

^o ZsO VI. 2067. A rokoni kapcsolat nem felderített (frater), de Bertalannal közösen nyernek újadományt Alsókoksóra.

Úgy tűnik, hogy Bertalannak sikerült némi vagyonra szert tennie Zemplénben. Két portája mellé, ha az 1441-es zempléni adólajstromból indulunk ki, akkor Legenyén további huszonkét portával gazdagodott.¹⁶⁸ Újör is hasonló adottságokkal rendelkezhetett, bár ehhez viszonyítási alapunk sincs. Karrierje is beindult. 1404-ben már a Perényiek – feltehetően Imre – terebesi várnagya.¹⁶⁹ Jövedelméből a terebesi uradalom közelében lévő Pelejte egy részét is zálogba vette, még 1404 előtt.¹⁷⁰ Bár Újört jogtalanul kobozták el a Csicseri családtól és adták oda a Csontosoknak, és így 1405. október 26-án vissza kellett azt adniuk,¹⁷¹ egzisztenciája megmaradt. Perényi familiáris-ként részt vett a környék nemeseinek zaklatásában, 1410-ben egy hatalmaskodási panaszban találkozunk nevével.¹⁷² A család ősi birtoka mellett Abaujban Alsóbárcán 12 portát vett zálogba 1411. július 3-án.¹⁷³ Terebesről 1413. november 1. előtt áthelyezték Sztropkóra, ott is várnagyi megbízatást kapott.¹⁷⁴ Ha el is kísérte Imre kancellárt Aachenbe, nem maradt ott Perényi János és István kíséretében. 1414. március 19-én a panaszosok szerint Kékmező környékén hatalmaskodott,¹⁷⁵ királyi emberként volt kijelölve 1415. február 22-én,¹⁷⁶ december 22-én pedig ismételten Alsóbárcán szerzett zálogjogot.¹⁷⁷ A család ősi birtokán kívül szolgálati helye környékén is igyekezett jószágokat szerezni, a Sóváriaktól Dávidvágását vette zálogba száz forintért, ami igazán szép összeg egy familiáristól.¹⁷⁸ Talán már a nyugati utazásra készülődött, 1417. szeptember 4-én az ezért visszajáró összeget számára letétbe helyezték a leleszi konvent sekrestyéjében.¹⁷⁹ A betegeskedő Perényi Imrét kísérhette Konstanzba a zsinat lezárására. Hazafelé Bázélben, 1418. június 11-én a kancellár egyik utolsó kedvezménye lehetett, hogy Zsigmond címeradományt tett Bertalannak és Ronyvai Balázsnak.¹⁸⁰ Néhány nappal később Strassburgban újadományt nyert Csontosfalvára, nem feledkezett meg rokonáról sem, az oklevél szövege „frater”-ét, Sebestyén fia Mihály nevét is tartalmazza.¹⁸¹ Az oklevél relátora pedig nem volt más, mint

Csontos Bertalan és Ronyvai Balázs 1418-ban nyert címere. Rekonstrukció a címereslevél (DL 50517) alapján a Turulból: NAGY 1886. 164.

¹⁶⁸ C. TÓTH 2007. 459.

¹⁶⁹ KÁROLYI I. 525.

¹⁷⁰ Uo.

¹⁷¹ ZsO II. 4220.

¹⁷² ZsO II. 7668.

¹⁷³ ZsO III. 643.

¹⁷⁴ ZsO IV. 1783.

¹⁷⁵ ZsO IV. 1783.

¹⁷⁶ ZsO V. 275.

¹⁷⁷ ZsO V. 1343.

¹⁷⁸ ZsO VI. 893.

¹⁷⁹ Uo.

¹⁸⁰ NAGY 1886. passim. ÁLDÁSY 1904–23. I. 9.

¹⁸¹ ZsO VI. 2067.

Perényi Miklós bán fia Miklós. Az újadományhoz így a jelek szerint köze lehetett Perényinek, ő járhatta ki családja régi szolgájának a jogbiztosító oklevelet. Még ebben az évben újabb területet vett zálogba, ekkor már a Legenye közelében lévő Csörgön.¹⁸² Ezt követően már csak hatalmaskodásai felől hallunk, amiket a terebesi uradalomba ékelődött Miglészen,¹⁸³ majd később 1426-ban Nyíregyházán követett el.¹⁸⁴ Utolsó említése az 1427-es abaúji kamarahaszna összeírásban található.¹⁸⁵

Összegezve tehát megállapítható, hogy Csontos Bertalan Csontosfalvi birtokáról feljutott két váruradalom élére, megtöbbszörözte vagyonát, címeradományt nyert Bázalban, és ősbirtokára is jogbiztosító újadományt nyert. Mindezt szorgos munkával, feltehetően elsősorban katonai szolgálattal érte el. Ezzel kapcsolatban csak következtetni tudunk: arról nincs konkrét tudásunk, hogy a Perényiek családjában bármelyik hadjáraton is részt vett volna, vagy hogy Imrét diplomáciai küldetésében segítette volna. A hatalmaskodásokból és pozíciójából elsősorban uradalomigazgató szerepe látszik kikristályosodni. Testvére, Csontos Péter maradt a Perényiek szolgálatában, de hasonlóan fényes karriert inkább Bertalan fiai futottak be, Miklós és János ugyanis többször a Perényiek ügyeiben kerülnek megemléstésre.¹⁸⁶ Bár János 1456-ban súlyos betegen – talán halálára készülve – jelent meg a leleszi konvent előtt, és adta el Legenyét negyven forintért Perényi Jánosnak,¹⁸⁷ úgy tűnik felépült, hiszen az 1460-as években a Perényiek füzéri várnagyát Csontos Jánosnak hívták.¹⁸⁸ Legenye is visszakerülhetett a Csontosokhoz, hiszen Perényi János fiainak 1465-ös birtokösszeírásában nem szerepelt.¹⁸⁹

A pontosan nem ismert rokoni szálak ellenére Ronyvai Csontos Péterről is szólnunk kell. Talán kissé Bertalan árnyékában, de hasonlóan kitartóan szolgált a Perényi „családban”. Adományait együtt nyerték, címeradományukból pedig kitűnik, hogy az Ímrefiakat ő kísérhette el Aragóniába, Franciaországba és Angliába.¹⁹⁰ Ezt követően azonban nem hallunk sem róla, sem leszármazottairól.

A Felcsebi Orosz család

A család ősei feltehetően már a 14. században birtokosok voltak Zemplén megye középső részének keleti felén. A Cseb nevű birtok már 1399-ben két részre oszlott, az egyiket Berettői Kardos Miklós fia István zálogosította el Lőrinc diák fia Miklósnak.¹⁹¹ Erme Miklós fia János nem sokkal később, 1403-ban a Zsigmond ellen lázadók oldalára állt, így birtokai elvesztek, azt Alcsebi Miklós klerikus – a későbbi váci püspök¹⁹² – kérte rokonainak Zsigmondtól.¹⁹³ Cseb egyik fele tehát az Alcsebiekhez került, a település másik részén pedig a Felcsebi család osztozott meg. Családfájuk nem találjuk Engel Pál genealógiai munkájában, viszont népes családjuk leszármazását három oklevél segítségével könnyen megrajzolhatjuk.¹⁹⁴ Eszerint a család első ismert őse bizonyos Tamás, akinek legkevesebb négy fia volt: Péter, Imre, Pál és Mihály. Ehelyütt mi utóbbi családjával foglalkozunk részletesen, az ő fiainak volt kötődésük a Perényi családdhoz.

¹⁸² ZsO VI. 2121.

¹⁸³ ZsO VII. 1105. és ZsO XI. 259.

¹⁸⁴ ZsO XIII. 1051.

¹⁸⁵ KAMARAHASZNA 27.

¹⁸⁶ Hatalmaskodásban Miklós: ZsO X. 1373.; ZsO XII. 203. János: SZERBIA 163–164.

¹⁸⁷ DF 222 664. Vö. CSÁNKI 1890. I. Zemplén megye.

¹⁸⁸ DL 16 769.

¹⁸⁹ DF 209 861.

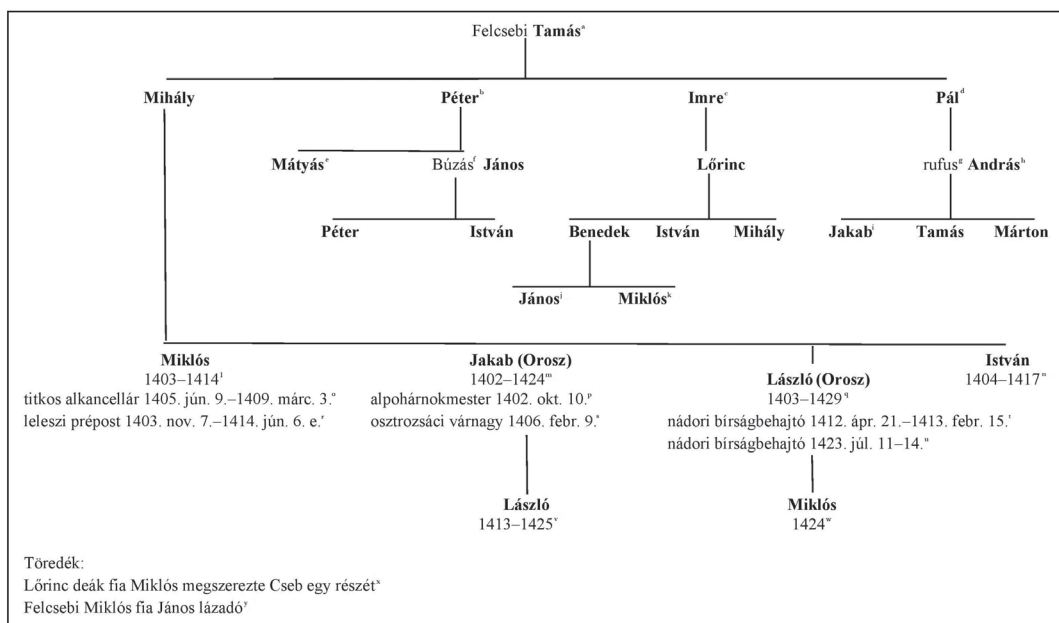
¹⁹⁰ NAGY 1886. 162–163.

¹⁹¹ ZsO I. 5666.

¹⁹² ENGEL 2003A.

¹⁹³ ZsO II. 3040.

¹⁹⁴ 1404. aug. 3. DL 8976. ZsO II. 3338.; 1417. jún. 11. DF 221 018. ZsO VI. 560.; 1418. febr. 22. DF 221 117. ZsO VI. 1545. Ld. még ZsO XI. 890.

A Felcsébi Orosz család leszármazása

^a Csak DF 221 018. és DF 221 117. Vö. ZsO IV. 1079.

^b Csak DF 221 018. Vö. ZsO VI. 1506. és 1517. Fiaira ld. még ZsO IX. 816. és ZsO IX. 830.

^c Csak DF 221 018. és DF 221 117. Vö. ZsO VI. 1517. Fiaira ld. még ZsO IX. 816. ZsO IX. 830.

^d Csak DL 8976. és DF 221 117.

^e Csak DF 221 117.

^f ZsO VI. 1506.

^g ZsO VI. 1517.

^h Vö. ZsO VI. 1517.

ⁱ Csak DL 8976.

^j Csak DF 221 117.

^k Csak DF 221 117.

^l 1403: ZsO II. 2758. 1402: ZsO IV. 1970.

^m 1402: ZsO II. 1973. 1424: ZsO XI. 890.

ⁿ 1404: ZsO II. 3338. 1417: ZsO VIII. 560.

^o Első említés: ZsO II. 3958. Utolsó említés: ZsO II. 6621.

^p Perényi Imre alpohárnokmestere, vö. Imre tisztségviselésével. 1402: Relator: ZsO II. 1973.

^q 1403: ZsO II. 2758. 1429: DL 69 798.

^r Prépostként említik: ZsO II. 2758. és LELESZ II. 106. Zsigmond király felszólítja a leleszi szerzeteseket, fogadják el kinevezett prépostjuknak Miklóst, kelet nélkül, de 1405. okt. 16. előtt: ZsO II. 3575. Pápai kinevezése három évre 1407. dec. 20. ZsO II. 5853. ZsO IV. 2065. 1414. jún. 6-án már Csicseri Orosz János fia Miklós a péprost. ZsO IV. 1970. 1414. máj. 11-én már nem szerepel testvéreivel együtt. ZsO IV. 2558. 1414. okt. 12-én már néhai.

^s ZsO II. 4448.

^t 1412: Bereg és Szabolcs megye: ZsO III. 2006. Abaúj és Sáros megye: ZsO III. 2472. 1413: ZsO IV. 173.

^u Abaúj és Sáros megye ZsO X. 941. és 952.

^v ZsO XII. 611.

^w 1413: ZsO XII. 611. 1425: ZsO XI. 890.

^x ZsO I. 5666.

^y ZsO II. 3040. Ld. még ZsO II. 292.

A család első kapcsolata a Perényiekkel 1402-re tehető, amikor Mihály fia Jakab alpohárnokmestert relátorként jegyzik.¹⁹⁵ A pohárnokmesteri tisztséget, mint láttuk, Perényi Imre töltötte be 1396 és 1403 között, így helyetese nagy valószínűséggel familiárisa volt. A Terebes szomszédságában élő kismemesi család sarja feltehetően a század fordulóján csatlakozott a térségben nagy befolyást szerző Perényi családhoz. Döntése helyesnek bizonyult, rokonaival ellentétben csak neki sikerült kitörnie a megyei nemesek közül. 1403. november 7-én addigi birtokaikhoz képest igen jelentős vagyona tettek szert testvéreivel, Miklóssal és Lászlóval. A Csicseri család Csicsér, Vaján, Siskóc ungi, valamint Komoró és Vis szabolcsi birtokait kapta Zsigmondtól Székesfehérváron.¹⁹⁶

Az oklevél szövege önmagában is érdekes. Jakabot először illetik az „Orosz” ragadványnévvel, mely a későbbiekben unokatestvéreitől egyértelműen megkülönbözteti. Testvérét, Miklóst pedig leleszi prépostnak nevezi. Ezek szerint ezt a stallumot már 1403. november 7. előtt megkapta. A prépostság Pálóci Domokos 1403. január 29. előtti halála óta üresen állt,¹⁹⁷ a konvent saját iratai szerint 1405-ig bizonyos István látta el a préposti feladatokat.¹⁹⁸ Az ellentmondás feloldását egy későbbi oklevélben találjuk. 1405. június 9-én Rozgonyi László mester Zsigmond előtt tiltakozott a Felcsebiek birtokszerzése ellen, közben pedig Miklóst a leleszi konvent gubernátorának nevezi.¹⁹⁹ Vagyis Felcsebi Miklóst a király – feltehetően Perényi Imre sugallatára – nevezte ki a konvent élére, ami viszont nem ismerte el vezetőjének, így nem tartották nyilván. Ezt az elméletet erősíti egy másik oklevél is, melyben Zsigmond szólítja fel a konventet, hogy fogadják el Miklóst prépostjuknak.²⁰⁰ Sajnos a levél datálatlan, Mályusz Elemér csupán közvetett bizonyítékok alapján 1405. október 16. elé teszi.²⁰¹ Az 1405-ös dátumot erősíti, hogy ettől kezdve a Kumorovitz Lajos Bernát által használt leleszi névsor is már Miklósnak nevezi prépostját, igaz a későbbi Csicseri Orosz Miklósról van szó.²⁰² A prépostok archontológiájába tehát egy hiba is csúszott. Betudható ez annak, hogy Felcsebi Orosz Miklóst 1414 után egy szintén „Orosz” ragadványnevű, szintén „Cs”-vel kezdődő családnevű Miklós követte a konvent élén, akinek családja ugyanúgy bírta Csicsér birtokot. Ezek a tényezők téveszthették meg Engel Pált is, amikor Csicseri Orosz Miklós leleszi prépostot megpróbálta beszerkeszteni genealógiai munkájába.²⁰³ Részben ennek is köszönhető, hogy a Felcsebi családot nem találjuk a leszármazási táblák között. A Zsigmondkori Oklevéltár későbbi köteteinek szerkesztői a feldolgozott oklevelek tükrében felismerték a problémát, és a névmutatókban feltüntették Felcsebi Orosz Miklós prépostságát.²⁰⁴

¹⁹⁵ ZsO II. 1973.

¹⁹⁶ ZsO II. 2758.

¹⁹⁷ A dátumra vö. ENGEL 2001B. Pálóci család.

¹⁹⁸ KUMOROVITZ 1928. 10.

¹⁹⁹ ZsO II. 3958.

²⁰⁰ ZsO II. 3575.

²⁰¹ Uo. jegyzet.

²⁰² KUMOROVITZ 1928. 10. Vö. KUMOROVITZ 1934. 9. II. Mikós néven.

²⁰³ Vö. ENGEL 2001B. Csicseri 1. tábla. Az ungi nemességgel foglalkozó művében ez a kiegészítés nem szerepel. ENGEL 1998A. 143.

²⁰⁴ ZsO IV. 665. Csebi Miklós leleszi prépost 1405–1414. ZsO V. 715. oldal. Csicseri Orosz Miklós 1414-től leleszi prépost. Vagy mint C. Tóth Norbert a második pótkötetben. LELESZ II. 222. jegyz.

A Csebiek – és természetesen Perényi Imre – befolyása jól érzékelhető abban, hogy a Várdaiak,²⁰⁵ Rozgonyi László²⁰⁶ és a Csicseriek²⁰⁷ igyekeztek minél több fórum előtt tiltakozni, és eltüntetni Zsigmondot újabb birtokok adományozástól, a Felcsebieket az adományok kérésétől. Legtöbbször a Csicseriek panaszkodtak ősi családi birtokuk elvesztése miatt.²⁰⁸ Sérelmezték, hogy a vagyonuk hűtlenségük miatt úszott el, holott nem vettek részt a lázadás támogatásában. Mint láttuk, a Csontos családdal szemben eredményes volt a tiltakozásuk, Újór birtokukat már 1405-ben visszakapták. A Felcsebiekkel nem volt ilyen könnyű dolguk, ebben az is közrejátszhatott, hogy Miklós 1405. június 9-től Perényi Imre titkos kancellár helyettese lett,²⁰⁹ így közvetlen felügyelete volt a titkos kancelláriára. Hasonlóan Csontos Bertalanhoz Felcsebi Orosz Jakab lehetőségei is megszorodtak, 1404-ben – éppen Csontost követően – zálogba vette Pelejte egy részét.²¹⁰ 1406-ban testvéreivel, Lászlóval, Istvánnal együtt a szabolcsi Győr települést nyerték Zsigmondtól.²¹¹ Az oklevél Jakabot osztrozsácsi várnagynak mondja. A szlavóniai vár meglehetősen messze esett a Felcsebiek, de még a Perényiek törzsterületétől is, így nehezen érthető, miért a titkos kancellár egyik familiárisa került annak élére. Talán megoldást jelenthet a problémára, hogy a vár 1405-ben került vissza királyi tulajdonba,²¹² annak élére pedig egy megbízható embert küldtek a királyi udvarból. Ez lehetett Perényi Imre embere, Felcsebi Orosz Jakab, akinek megbízása nem tartott soká, hiszen többet nem szerepel a neve mellett a tisztség. Még ugyanabban az évben, 1406. november 19-én ismét nagyobb adományt nyert a család, a hűtlenség bűnébe esett Bölcsi Kiscudar Péter özvegyének birtokait szerezték meg. Jakab ekkor már csak volt alpohárnokmester. Szatmárban Varsány, Parasznya, Szalka, Remeteszeg, Jármí és Tunyog lett az övék.²¹³ Az adománylevelet hamar át is írták privilégialis formában.²¹⁴

A fenti adomány jól mutatja, hogy milyen előnyökkel járhatott a királyi udvarban a legfelsőbb körhöz tartozni, amint felmerült egy birtokszerzési lehetőség, a királyi titkos alkancellárnak lehetősége adatott lecsapni rá. A család vagyona bizonyíthatóan nőtt. 1407. június 7. előtt Jakab zálogba vette a Felcseb szomszédságában lévő Berettő birtok felét,²¹⁵ és ekkortájt a Losonciaktól a szabolcsi Pálca és „Kasow” birtokot.²¹⁶ 1407. december 20-án Miklós préposti kinevezését a pápa is megerősítette.²¹⁷ 1408. március 12-én Zsigmond engedélyt adott a családnak, hogy tettségük szerint az ungi Csicsér, a szatmári Varsány, a szabolcsi Győr és a zempléni Boly birtokukon erősséget (*castella seu fortalitia cum lignis vel lapidibus*) építsenek.²¹⁸ Ezek szerint a család igyekezett megvetni lábát a középnemesség soraiban, ahol egy saját erősséggel rendelkeztek az előkelők.

²⁰⁵ ZsO II. 3163.

²⁰⁶ ZsO II. 3958.

²⁰⁷ ZsO II. 3664.

²⁰⁸ 1406: CSICSERI 59., ZsO II. 5127.; 1409: ZsO II. 7117.

²⁰⁹ ZsO II. 3958.

²¹⁰ KÁROLYI I. 525.

²¹¹ ZsO II. 4448. Mai neve Györöcske. Vö. ENGEL 2001C.

²¹² Vö. ENGEL 2001A.

²¹³ ZsO II. 5119.

²¹⁴ DF 252 607. ZsO II. 5345.

²¹⁵ LELESZ II. 161.

²¹⁶ BÁNFFY I. 512., ZsO II. 6166.

²¹⁷ ZsO II. 5853.

²¹⁸ ZsO II. 5986., ZICHY V. 533. Vö: KOPPÁNY 1999. 132.

Külön érdemes hangsúlyoznunk, hogy a szabolcsi és szatmári, főként mocsaras területeken – ahol fán kívül más nyersanyag nem volt – akár kővár építésére is lehetőséget kaptak. Továbbá egy újabb birtokszereményről szerzünk tudomást, időközben tulajdonuk lett Boly is. Jőtevőjükkkel a viszonyt továbbra is fenntartották, 1408-ban Miklós még mindig alkancellár volt, Jakabot pedig Perényi Imrével együtt utasították egy zempléni birtokügylet elvégzésére 1408. szeptember 30-án.²¹⁹

A 14. században épült leleszi gótikus Szent Gothárd-híd.²²⁰
(Fotó: Novák Ádám)

1409. március 3-án Zsigmond Ung megyéhez írt parancsában Miklóst még alkancellárnak nevezi, amikor azonban Szatmár és Ung megyének ír 1410. május 1-jén, hogy mérsékelje a Felcsebi Oroszok jobbágynak adóterheit, Miklós már csak leleszi prépost. Valamilyen okból Miklóst leváltották. Valami megtört 1409 és 1410 fordulóján. A hét éve töretlenül emelkedő családtagok karrierje ettől kezdve megtorpant, sőt. 1410. június 28-án a Csicseriek tiltakozása és panasza beérett.²²¹ Zsigmond a Csicseriek katonai szolgálatára hivatkozva szemet hunyt a hűtlenség bűne felett, és visszaadta számukra a korábban Felcsebi Orosz Jakab és testvéreinek adományozott birtokokat, Csicsert, Vajánt,

²¹⁹ ZsO II. 6347.

²²⁰ BELLAN–VOJČEK 2009. 77.

²²¹ A Csicseri család történetére részletesen ld. ENGEL 1998A. 60–64.

Siskóczot, Komorót és Vist. 1411. január 12-én már Késmárki György a titkos alkancellár.²²² A folytonosságot – Perényin kívül – csupán Bossányi Lőrinc fia Márton, a titkos kancellária *notarius*a jelentette, aki 1406-tól 1416-ig látta el ezt a tisztelet.²²³

Az 1410-es években szinte csak hatalmaskodási perekben találkozunk a Felcsebi Oroszok nevével a forrásokban.²²⁴ Egy kivételt találhatunk, 1413. november 11-én a szabolcsi Boly egy részét veszik meg harmincöt forintért.²²⁵ Úgy tűnik, Miklós megtarthatta a leleszi prépostságát egészen 1414-es haláláig. Testvére, László nem futott be nagy karriert a királyi udvarban, 1412–1413-ban beregi, szabolcsi, abaúji, és sárosi nádori bírságbehajtóként tűnik fel.²²⁶ Az évtized végén újabb csapás éri a családot, 1419-ben a Csaaholyiak panaszt nyújtottak be a Felcsebiek adománya ellen, amelyben Varsányt, Parasznát, Szalkát, Remeteszeget, Jármít és Tunyogot kapták.²²⁷ A panaszból 1423-ban pereskedés lett. A Csaaholyiak a különös jelenlét bírósága előtt megvádolták a néhai Felcsebi Orosz Miklóst, hogy 1408-ban jogtalanul állítottatott ki családja nevére birtokadományozó oklevelet, hiszen a birtokok tulajdonosa nem esett a hűtlenség bűnébe. A család képviselője, Orosz Mihály fia László hiába mutatta be az adománylevelet, annak átiratát és a beiktatásról szóló konventi jelentést, a király úgy ítélte, hogy hallgassák ki az ügyben érintett Várdaikat, azok tegyenek esküt.²²⁸ Az eljárás ezen lépéséről nem értesülünk az oklevelekből, már csak az ítélet végrehajtásáról szóló konventi jelentés áll rendelkezésünkre. 1424. márciusában a leleszi konvent kiküldötte a Csaaholyi családot beiktatta a kérdéses birtokokba – Jármí kivételével –, a Felcsebiek tiltakozását figyelmen kívül hagyva.²²⁹ Bár minden vonatkozó adat nem áll rendelkezésünkre, mégis azt szűrhetjük le ebből a történetből, hogy az 1406-ban jól értesült, és a titkos kancellárián ténykedő Orosz Miklós vizsgálat nélkül magának foglaltatta le a Bölcsi Kiscudar örökséget, s hogy abból gond ne legyen, gyorsan meg is erősítette azt a királyi kettős felségpecséttel. A prépost és *dominusa*, Perényi Imre halálát követően nem volt olyan erős „lobbi” Orosz László fia László mögött, hogy egy kétes perben a javára döntsenek. A három nagyobb tömbbe csoportosítható szerzeményből – Csicsér és társai, Parasznya és társain kívül – csak Győröcske, Zábrág és Boly maradt meg. Adományban ugyan csak Győröcske szerepelt, de mint láttuk fentebb, Bolyban is birtokjogot szereztek, Zábrágot pedig 1425-ben kénytelen volt Felcsebi Orosz László fia László elzalogosítani.²³⁰

Húsz év, illetve egy generáció alatt a család karrierje meredeken emelkedett Perényi Imre segítségével, majd 1409 és 1410 fordulóján – talán Miklós alkancellár kapzsisága miatt – ez a lendület megtört. El is hagyhatták a Perényiek családját, egyetlen utalás sincs arra, hogy tovább szolgáltak volna. Az 1420-as években a Perényiek támogatása nélkül pedig visszajutottak oda, ahonnan indultak, 1424-ben Felcseb részei fölött marakodtak rokonaikkal,²³¹ és részirtokokra szóló okleveleiket erősítették meg.²³²

²²² ZsO III. 25.

²²³ LUKAČKA 1997. passim. Vö. BÓNIS 1971. 103.

²²⁴ ZsO IV. 194.; ZsO V. 1225–28.; ZsO V. 2019.; ZsO VI. 560.; ZsO VI. 1545.; ZsO VII. 495.; ZsO VIII. 1196–97.

²²⁵ ZsO IV. 1079.

²²⁶ Ld. feljebb a leszármazási táblát.

²²⁷ ZsO VII. 1187.

²²⁸ ZsO X. 1168.

²²⁹ ZsO XI. 317.

²³⁰ ZsO XII. 611.

²³¹ ZsO XI. 890.

²³² ZsO XI. 1097. Vö. AOKLT XIII. 261.

A Sztáncsi család

A kötetben részletesebben ismertetett három család közül ez az egyetlen, amelynek családi leszármazását a szakirodalom is ismeri.²³³ Ugyanakkor az a Diplomatikai Levéltárból hiányzó oklevelek segítségével pontosítható, így érdemes a családdal részletesebben is foglalkozni.²³⁴ Károly Róbert (I. Károly) alatt tűnt fel az első ismert tagja a családnak: János fia Péter az északkeleti országrész teljhatalmú urának, Druget Fülöpnek jeszenői várnagya volt, aki ezt a tisztséget 1322 és 1330 között biztosan betöltötte.²³⁵ Meglévő családi birtoka, a zempléni Sztáncs mellé 1327-ben nyerte Abaújban Széplakot, amely korábban Aba Amádé birtoka volt, így nyilvánvalóan a király és Druget oldalán harcolt. 1317-ben Gönc, 1321-ben pedig Trencsén és Tapolcsány bevételénél is jelen volt,²³⁶ és talán még a rozgonyi csatában is. Ezt követően olykor Széplakiként is említik. 1351-ben is, amikor utoljára hallunk felőle,²³⁷ ezt követően már csak öt fiát említik, Fülöpöt, Miklóst, Lázárt, Jánost és Andrást.

Neveik megyei birtokperekben, hatalmaskodásokban tűnnek fel 1351-től. Ezekből kiderül, hogy Fülöpöt gyakran nevezték Széplakinak, fiát pedig Kunnak, Miklóst deáknak, Andrást pedig papnak. A családtagok a Sztáncs és Kazsu közötti határról kialakult viták kapcsán fel-fel tűntek az abaúji és zempléni megyegyűléseken.²³⁸ 1378-ban Lajos király előtt megerősítették Széplaki adományukat.²³⁹

A család vérvonala Miklós fia Péterben folytatódott. Az ő fiainak, Miklósnak és Andrásnak sikerült hosszú idő után először kitörni a megyei kisnemesség közül. Utóbbi 1426-ban Özdögei Besenyő Pál volt szlavón bán familiárisa volt.²⁴⁰ Katonai szolgálatát a családja birtokában lévő széplaki tizenkilenc²⁴¹ és sztáncsi nagyjából húsz portájára alapozhatta.²⁴² A testvérek az 1430-as évek elején állhattak a Perényi ifjak szolgálatába. 1435-ben János és István alszaltalnokmeterei mindketten, tudjuk, hogy elkísérték Istvánt Zsigmond császárrá koronázására Rómába, hazaérkezésüket követően nyertek adományt a Rédeiekkel közösen.²⁴³ Az oklevél azt is elmeséli, hogy Sztáncsi András – Rédei Mátyással együtt – a Tiberis hídján lettek lovaggá ütve.²⁴⁴ Az Imrefiak befolyásának, regionális hatalmának erősödése látható abban, hogy a kisbirtokos nemesség felső rétegéből származó Sztáncsiak az ő familiájukban látták a boldogulásuk kulcsát.

Választásuk helyessége bebizonyosodott, legalább egy újabb birtokrésszel gazdagodtak – még ha azt közösen is nyerték a Rédeiekkel. András feltehetően végig megőrizte helyettesi tisztségét a Perényi fivérek, majd később, 1437-ben már csak János aszaltalnokmestersége idején.²⁴⁵ Utoljára 1444-ben hal-

²³³ ENGEL 2001B. Sztáncsi család.

²³⁴ AMK AS (Stanch) Nr. 1–4. Vö. NOVÁK 2018B.

²³⁵ ZSOLDOS 2017. 243.

²³⁶ ZSOLDOS 2017. 150.

²³⁷ DF 269 781. ADALÉKOK 1914. 316.

²³⁸ AMK AS AA.1. (Stanch) Nr. 1–4.; ADALÉKOK 1913. 217–218.; ZICHY III. 280., 302–303.; ZICHY IV. 307., 434–435., 522–523., 532.; ZICHY V. 231–232., 552–553., 581–582.; ZICHY VIII. 235.; ZsO II. 6629.; ZsO IV. 1337., 2853., 2109.; ZsO V. 1909.; ZsO VI. 2191.; ZsO XI. 83.

²³⁹ DF 269 793.; ADALÉKOK 1916. 17.

²⁴⁰ ZICHY VIII. 303.

²⁴¹ KAMARAHASZNA 40.

²⁴² C. TÓTH 2007. 459.

²⁴³ BORSODI OKLEVÉLTÁR 1990. 61. E. KOVÁCS 2020. 141.

²⁴⁴ E. KOVÁCS 2014. 217. (DF 250 969.) Sztáncsi nem élt a pápai kérvény benyújtásának lehetőségével, ezért korábban nem mutatták ki a király kíséretében. CSUKOVITS 1998. passim.

²⁴⁵ ZICHY XII. 172–174.

lunk felőle, akkor Zemplén megye küldötteként vett részt az áprilisi országgyűlésen.²⁴⁶ Katalin nevű lánya Csapi János diósgyőri várnagyhoz, Csapi László alkancellár unokaöccséhez ment feleségül.²⁴⁷ Testvére, Miklós három alkalommal is alispánságot vállalt Zemplénben. Az első, leghosszabban követhető tisztségviselése 1436. július 31. és 1439. június 9. között bizonyítható.²⁴⁸ Ezt követően csak 1446. szeptember 6-án tűnt fel ismét,²⁴⁹ nem tévedünk azonban nagyot, ha azt feltételezzük, hogy alispánságát még 1440-ben is betölthette. 1447. szeptember 13-án, már testvére feltételezhető halála után zempléni küldött.²⁵⁰ A viszonylagos béke idején ismét egy hosszabb ideig vezethette a megyegyűléseket, 1454. január 8. és 1455. június 17. között adatolható tisztségviselése.²⁵¹ Egyben ez az utolsó év, amikor hallhatunk felőle, feltehetően vele halt ki a család. Élete végéig kitartott Perényi János mellett.

Ennek a családnak a története is jól mutatja, hogy a Perényiek famíliájához igazán csak az 1430-as évektől volt érdemes tartozni, illetve a Sztáncsiak csatlakozása is azt mutatja, hogy csak ekkor váltak ismét a térség meghatározó arisztokrata családjává.

²⁴⁶ DRH 336.

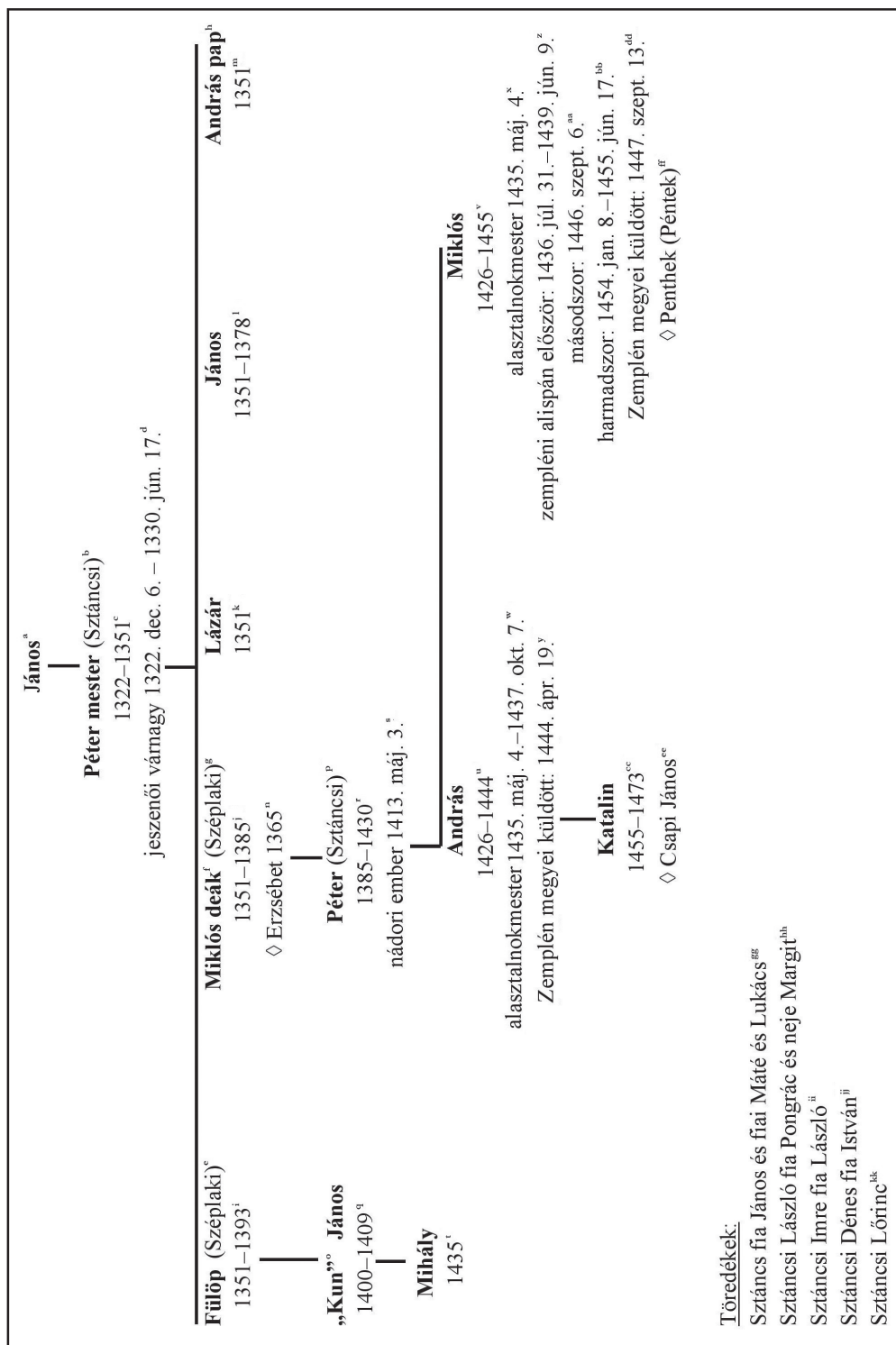
²⁴⁷ ZICHY X. 122–123. Vö. ENGEL 2001B. Baksa rokonsága 8. tábla: Csapi (Eszenyi).

²⁴⁸ DL 99 501., DL 57 690.

²⁴⁹ DL 88 203.

²⁵⁰ Vö. ENGEL 2001A.

²⁵¹ SZTÁRAY II. 508., DL 66 944.

A Sztáncsi család leszármazása

- a AOKLT. XI. 214.
 b AOKLT. XXXV. 648. DF 271 247. „Petri de Stanch”.
 c 1322: ZSOLDOS 2017. 243. (DF 254 225.) 1351: DF 269 781.
 d ZSOLDOS 2017. 243.
 e DF 269 793. „Nicolai et Philippi de Seplak”.
 f AMK AS Stanch Nr. 3. „Nicolai Literari”.
 g DF 269 793. „Nicolai et Philippi de Seplak”.
 h AOKLT. XXXV. 709. DF 269 781. „sacerdos”.
 i 1351: AOKLT. XXXV. 639. 1393: ZICHY IV. 522–523.
 j 1351: AOKLT. XXXV. 709.; 1385: ZICHY IV. 307.
 k AOKLT. XXXV. 709.
 l 1351: AOKLT. XXXV. 709.; 1378: DF 269 793.
 m AOKLT. XXXV. 709.
 n DF 271 055.
 o ZICHY V. 231–232.
 p AMK AS Stanch Nr. 4.
 q 1400: ZICHY V. 231–232. A nádori gyűlés 1400 decemberében zajlott, a konventi jelentés 1401 januárjában kelt.
 Vö. ENGEL 2001B. Sztáncsi cs. 1409: ZICHY V. 581–582.
 r 1385: AMK AS Stanch Nr. 3.1430: ZICHY VIII. 304.
 s ZsO IV. 532.
 t BORSODI OKLEVÉLTÁR 1990. 61.
 u 1426: ZICHY VIII. 303.; ZsO XIII. 1048. 1444: DRH 336.
 v 1426: ZICHY VIII. 303.; ZsO XIII. 1048. 1455: SZABÓ 1889–1900. 107. DF 253 507.
 w 1435: DF 250 969.; 1437: ZICHY XII. 172–174.
 x DF 250 969.
 y DRH 336.
 z 1436: DL 99 501. 1439: DL 57 690.
 aa DL 88 203.
 bb 1454: SZTÁRAY II.508.; 1455: DL 66 944.
 cc 1455: SZABÓ 1889–1900. 107. DF 253 507.; 1473: ZICHY XI. 133.
 dd ENGEL 2001A.
 ee ZICHY X. 122–123.
 ff ZICHY X 125–128.
 gg 1326-ban Sztáncson birtokosok Péter várnagy birtokának határjárásánál említik.
 hh ZICHY III. 148. A rokoni kapcsolatot nem ismerjük.
 ii ZsO IV. 2853.
 jj DL 13 380.
 kk ZICHY VIII. 303. A rokoni kapcsolat nem egyértelmű.

További familiárisok

Azáltal, hogy a fent ismertetett három család története többször kapcsolódik össze a Perényiek históriájával, jól mutatja a Perényiek regionális befolyásának változását. Rajtuk kívül természetesen sokkal több nemes szolgált a familiában birtokigazgatóként, helyettesként, prókátorként vagy szimpla szolgálattevőként. Az ismert familiárisok listáját kötetünk végén közöljük. Érdeemes azonban még egy-két családot kiemelnünk.

Korlátfalvi László fia Egyed Perényi Péter fia János abaúji alispánja volt 1395-ben,²⁵² majd Imre jogi képviselője 1406-ban.²⁵³ Talán neki volt rokona Korlátfalvi *Lancelát* László, aki 1422-ben olaszi officialisként,²⁵⁴ 1424-ben jogi képviselőként tűnik fel.²⁵⁵ Nyomári Tamás fia János és László közül előbbi már 1412-től,²⁵⁶ utóbbi 1417-től²⁵⁷ 1420-ig jogi képviselője a Perényieknek.²⁵⁸ Hangácsi Jakab 1414-ben Perényi Imre újvári várnagya,²⁵⁹ 1417 és 1420 között jogi képviselője volt Hangácsi Pállal – vélhetően testvérével – együtt.²⁶⁰ Berencsi „Magnus” Mihály hosszabb ideig tetten érhető terebesi várnagyként, első említése 1413-ból,²⁶¹ az utolsó pedig 1422-ből való,²⁶² de már 1412-től Perényi familiáris volt.²⁶³ 1426-ban Perényi István bírságmentességet kért a nádortól Barcai Lászlónak, Upori Lászlónak és fiának, Balázsnak.²⁶⁴

Külön érdemes foglalkoznunk a Semsei család tagjaival. Részletes vizsgálatnak atyafiságukat Kádas István vetette alá, véleménye szerint a Semseiek – név szerint Demeter fia László és János, valamint annak fiai – az 1380-as évek végétől a Perényi család szolgálatában álltak.²⁶⁵ Valóban, Demeter fia László Perényi Miklós bán katonája 1389-ben,²⁶⁶ majd Perényi János alpohárnokmestere 1395-től 1396-os haláláig,²⁶⁷ László testvérének, Jánosnak fiai – különösen István – az 1420-as években a nyalábi Perényiek familiárisa, nevezetesen Perényi Péter országbíró zempeleni alispánja.²⁶⁸ Mint fentebb rámutattunk, a két család története, birtokai, így véleményünk szerint familiája is elválasztandó egymástól. Igaz, a Semseiek később ismét feltűnnek Perényi János tárnokmester szolgálatában. Semsei Frank fiai, László és Rudolf 1452-ben egy hatalmaskodás résztvevői, László pedig 1454-ben altárnokmester.²⁶⁹

²⁵² ZsO I. 4036.

²⁵³ ZICHY V. 440.

²⁵⁴ ZsO IX. 921.

²⁵⁵ ZsO XI. 669.

²⁵⁶ ZICHY VI. 216–9.

²⁵⁷ ZsO VI. 724.

²⁵⁸ ZsO VII. 2276.

²⁵⁹ ZsO V. 1324.

²⁶⁰ Jakab: ZsO VI. 724.; ZsO VII. 2232. ld. még: ZsO V. 1324.; Pál: ZsO VI. 2703.

²⁶¹ ZsO IV. 1276.

²⁶² ZsO IX. 1138.

²⁶³ ZsO III. 2877.

²⁶⁴ ZsO XIII. 2147–48.

²⁶⁵ KÁDAS 2014. 447.

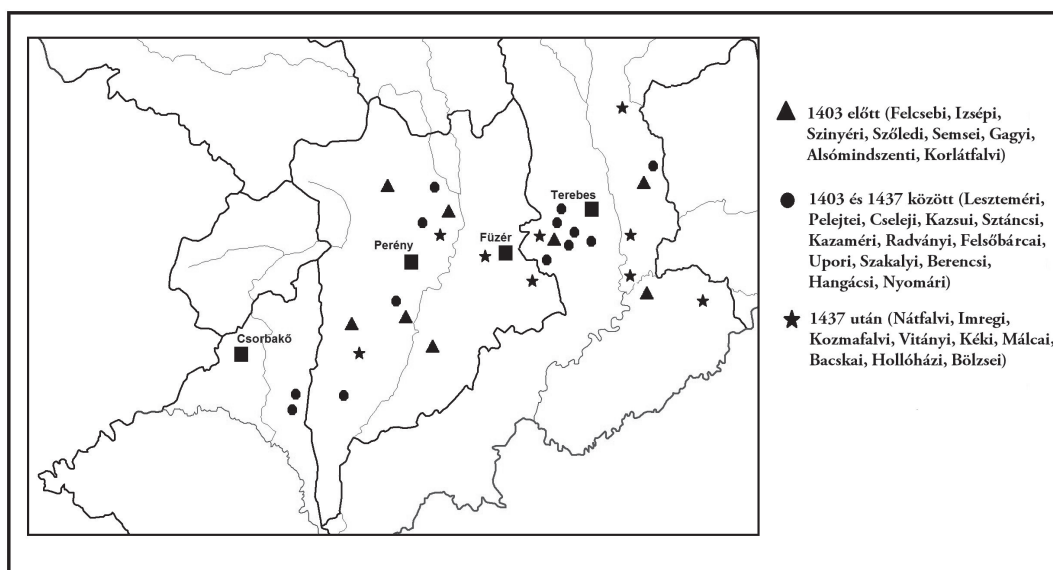
²⁶⁶ ZsO I. 1265.

²⁶⁷ ZsO I. 4114., 4496.

²⁶⁸ KÁDAS 2014. 447.

²⁶⁹ DL 106 096. DL 14 784.

Készítettünk egy térképvázlatot, melyen a familiárisok névadó ősi birtokainak meghatározására tettünk kísérletet, vagyis a családnevükben megjelölt helység nevét jelöltük be.²⁷⁰ Ez alapján fényt deríthetünk a Perényi család „toborzási” területére: arra az akció rádiuszra, melyen belül a familiárisaikat kiválasztották, illetve hatalmi befolyásuk volt. Ha három időegységre osztjuk vizsgált korszakunkat, akkor jól látható, hogy 1403 (Csorbakő megszerzése) előtt, 1403 és 1437 (Perényi István halála) között, majd 1437 után honnan kerültek ki zömében a familiárisok. Az egyes besorolásokat a legkorábbi említés alapján tettük meg. A térképvázlat alapján kijelenthető, hogy az ismert források szerint a Perényiek famíliája az Abaújban, Észak-Borsodban és Közép-Zemplénben élő nemesek számára volt vonzó. 1403 előtt elsősorban Perény (Alsómindszenti, Gagy, Semsei, Korlátfalvi) és Terebes (Felcsebi, Szinyéri, Izsépi) közeléből álltak szolgálatukba. Csorbakő megszerzését követően jelennek meg Abaúj és Borsod megye határáról a familiárisok (Berencsi, Hangácsi, Nyomári), majd az 1420-as évektől a zempléni terület kerül a középpontba (Leszteméri, Pelejtei, Cseleji, Kazsui, Sztáncsi, Kázméri). 1437 után egyértelműen a füzéri és a terebesi uradalomhoz közeli területek birtokosai tűnnek fel a Perényiek szolgálatában.

A terebesi Perényi család ismert familiárisainak ősbirtokai.
(ENGEL 2001C. alapján)

A bemutatott kép nyilvánvalóan hiányos és torz, hiszen az 1430-as évektől kezdve a források egyre ritkulnak. A szentmiklósi, az újvári, a füleki uradalom irányítóiról, szolgálattevőiről alig tudunk valamit. A tendencia viszont nyilvánvaló, Kubinyi András elmélete, melyet az Újlaki család kapcsán vezetett le, itt is helytállónak tűnik: a bárói családok birtokai körül saját birtokkal rendelkező nemesek igyekeztek a hatalom birtokosának szolgálatába állni, ezzel a bárói család hatalma túlnyúlhat annak birtokhatárain.²⁷¹ Vagyis egy család befolyása nem csak

²⁷⁰ A településnevekből eredeztetett családnevek elméleti hátterére ld. ENGEL 1998A. 9–26., különösen: 19–21.

²⁷¹ KUBINYI 1973. passim, különösen 5.

saját, de familiárisai birtokára is kiterjeszhető. Ha ezt elfogadjuk, akkor a Perényiek Terebes 1387-es megszerzésétől a Terebesi-medencében meghatározó hatalommal bírtak, hasonlóképpen a Hernád völgyében Kassától délre. Az 1410-es években befolyást szereztek délebbre is, ezt azonban nem sikerült huzamosabb ideig megtartaniuk.

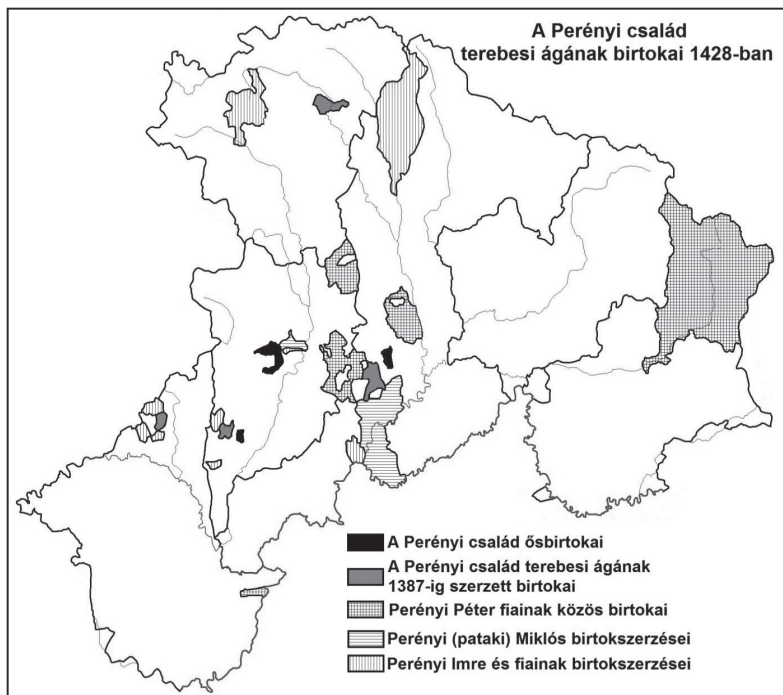
1428 ÉS 1437: MÉRFÖLDKÖVEK. AZ EGYESÍTETT BIRTOKOK

Perényi Imre kancellár halála után István és János „kényszerpályára” szorult. Elvesztették befolyásos apjukat, bárói tisztséghez unokatestvérük, Miklós jutott. Csupán a „csorbakői” család erőforrásaira támaszkodhattak, a terebesi ág birtokait ugyanis megosztva használták. A közös területek felosztásáról nem rendelkezünk mindenre kiterjedő információval. Támpontot talán az 1427-es kamarahaszna összeírások adhatnak.²⁷² Ezek nem tartalmazzák ugyan Borsod, Zemplén és Bereg vármegyék adatait, de Abaújt és Sárosét igen, és ebben az egyes portákhöz rendelt tulajdonosok is adtak. Sáros megyében például a közös Kucsint Perényi Miklós, az abaúji Selyebet azonban Perényi János neve alatt találjuk. A közösen birtokolt uradalmak fel vannak osztva, mégpedig pontos arányok alapján. Füzér esetében Miklós nevén a porták háromnegyed, János nevén egynegyed része volt. Szinye esetében a porták tulajdona hétnyolcad részben Miklósé, egynyolcad részben Jánosé. Az adatok mögött egy szóbeli vagy egy azóta elveszett írásbeli szerződést sejtethetünk, vagyis egy birtokosztályról lehetett szó Perényi Péter leszármazottai között. Ha ezeket az adatokat egy térképre vetítjük, akkor azt láthatjuk, hogy az Imrefiak törzsterülete a csorbakői uradalomhoz közel, Borsod és Abaúj megye határa körül terült el. Szinye és Füzér uradalmából kisebb részt kaptak, a távoli Kucsintól pedig teljesen elestek. Nem csoda tehát, hogy mivel birtokadományokat nem remélhettek, birtokcserékkel és zálogba vételekkel igyekeztek saját tulajdonukat kiegészíteni, gyarapítani. Ilyen például az Újvárhoz csatolt Henning és a zálogba vett Alsó- és Felsőtelekes Csorbakő mellett.

Mint a fenti rezidenciavizsgálat alapján is kijelenthető, Perényi Péter fia Miklós 1392-es pataki külön birtokszerzeményétől számítva fia 1428-as haláláig a terebesi Perényi családon belül két külön ágat különböztethetünk meg. Az egyik ág pataki Miklósé, aki rezidenciáját Patakon rendezte be. Imre észak-borsodi, dél-abaúji birtokaira alapozva Csorbakőn alakította ki székhelyét tőle eredeztethető a csorbakői ág. A harmadik testvér, János fiai nem tölthettek be jelentős szerepet a családban, hasonlóképpen az országos politikához. Önálló birtokokkal nem rendelkeztek, így a közös birtokokból nekik járó javadalmakat élvezték, lakhelyük pedig Terebesen lehetett.²⁷³ Ezt a tételt látszik igazolni az a térképvázlat is, melyet a familiárisi hálózatról készítettünk. Még Imre életében megindult a dél-abaúji birtokkoncentráció, fiai alatt pedig folytatódott, majd lezárult, továbbá a meghatározó familiáris kör is innen szegődött István és János szolgálatába.

²⁷² KAMARAHASZNA

²⁷³ A történetírásban ez a nézet azért nem honosodhatott meg, mivel mind János, mind Miklós fiai utód nélkül haltak meg, és a később jelentős karriereket befutó terebesi Perényiek a csorbakői ágból kerültek ki.

A Perényi család terebesi ágának birtokmegoszlása pataki Miklós
1428-as halála előtt.
(ENGEL 2001C. alapján)

A fordulat Miklós bán fia Miklós 1428-as halála után állt be. Az alábbi táblázat jól mutatja, hogy bár a pataki ág önálló birtokai elvesztek, a közös és saját birtokok István és János kezén egyesültek. Egyik napról a másikra hét uradalom, öt vár, négy mezőváros és száznál több falu fölött rendelkezhetek. Ennek eredménye országos politikában való érvényesülésükben is megmutatkozott. Öt éven belül bárói rangot, több birtokadományt, ispánságot kaptak, és a füleki váruradalmat is birtokba vehették – bírták az uralkodó kegyét, és megfelelő vagyonnal is rendelkeztek.

A terebesi Perényi családon belüli birtokmegoszlás 1428-ban			
	Közös	„pataki-ág”	„csorbakői-ág”
Uradalom	4	1	3
Vár	2	1	3
Mezőváros	3	3	1
Falu	51	12	57
Vám	8	1	3

Az Imrefiak szerzeményei: Gömör és Füle

Gömör mezővárosát és a hozzá kapcsolódó birtokokat Perényi Péter és Perényi Imre fiai, János és Miklós, illetve István és János kapták Zsigmondtól 1430-ban. Tringli István ezt az adományt a „gömöri birtokszerző törekvések” részének nevezi.²⁷⁴ Tényleges birtokbavételük azonban kétséges. Az 1430-as örökösödési szerződésben nem szerepelnek, ami érthető, hiszen négy hónappal később kelt a donáció. Az 1431-es kamarahaszna összeírásban azonban Bebek Miklós néven szerepel Gömör és Zabar is, bár a hiteleshelyi beiktatás Gömör, Berzéte, Körös és Rudna esetében még 1430-ban megtörtént.²⁷⁵ A másik három faluban ugyanakkor Pelsőci Bebek Miklós és István nevében ellentmondtak a beiktatáskor.²⁷⁶ Ennek ellenére 1454-ben és 1455-ben is listázták a gömöri adományt, szemben 1465-tel. Tringli István szerint 1460-ban Szapolyai István és Rozgonyi Sebestyén kapta meg a birtokokat.²⁷⁷ Fontos megjegyeznünk, hogy ezek a területek nem egy vár köré szerveződtek, és az 1430-as években a Pelsőci Bebek territórium közepén feküdtek egymástól elszigetelve, így nem meglepő, hogy a Perényiek általi birtoklásuk nem volt hosszú életű.²⁷⁸ Vagyis ezt az adományt *de jure* birtokolták a Perényiek, *de facto* azonban nem tudták ténylegesen uralmuk alá vonni.

²⁷⁴ TRINGLI 1992. 181.

²⁷⁵ PERÉNYI 421.

²⁷⁶ PERÉNYI 425.

²⁷⁷ TRINGLI 1992. 180.

²⁷⁸ Vö. ENGEL 2001C.

Tartozék neve és jellege	Adomány (1430) ^a	1454	1455	Portaszámok 1427	Portaszámok 1431	Tartozék mai neve (SK)
Gömör mezőváros	oppidum Gwmer	oppidum Geromecz	oppidum Gömör	105	92	Gemer
Berzete falu	Berzethe	Berzethe	Berzethe	53		Brzotín
Kőrös falu	Kewres	Kewees	Ketires	18		Kružná
Rudna falu	Rudna	Rodna	Rudna	17		Rudná
Zabar falu	Zabar ^b	Zabor	Zador	21	22	Zabar
Radnótfalva falu	Randolthfalwa	Radnothfalwa	Radnothfalva	20		Radnovce
Balászfalva, Balászfölde falu	Balásfalwa	Balásfalwa	Balásfalva	3	4	Martinová része

^a 1430. jún. 25. Adományként kapják Perényi Imre és Perényi Péter fiai: PERÉNYI 420. Iktatóparancs: 1430. aug. 12. PERÉNYI 421.

^b 1430. júl. 30. Zabaron, Radnótfalván és Balászfalván ellentmondanak a beiktatásnak: PERÉNYI 422.

A legjelentősebb alkotóeleme ennek az adománynak kétségtelenül a Sajó menti Gömör mezővárosa volt. A Szepesség felé vivő főútvonal mellett fekvő várát I. István király idején építhették, mint határvárat, ami később ispáni székhely lett.²⁷⁹ Ezt a várat a 15. században már nem említik. Állandó sedriahely²⁸⁰ és heti vásártartó város.²⁸¹ Tőle északra szintén a Sajó völgyében Rozsnyó és Krasznahorka közelében egy tömbben helyezkedett el az Árpád-kori berzétei uradalom maradványa: Berzéte, Körös és Rudna település. Az uradalom tartozékai az évek alatt folyamatosan elszakadtak, és az említett Rozsnyó és Krasznahorka mellett folyamatosan csökkent jelentőségük. Rudna és Berzéte területén vas és aranylelőhelyet ismertek, így ezek voltak a Perényiek első olyan birtokai, ahol nemesfémeket bányászhattak.²⁸² Berzéte mellett a 13. században várat is emlegetnek, amelynek nyoma sem marad két évszázaddal később.²⁸³ 1427-ben összesen 88 portával rendelkezett az „uradalom”. A másik három település jóval délebbre, egymástól elszórva feküdt. Radnótfalva és Balázsfalva a Rima bal partján álltak a szécsi uradalom két végén, Zabar pedig Gömör megye legdélebbi csücskében árválkodott.²⁸⁴ Mindez egy erős igazgatási központ és egy erős megyei befolyás nélkül kevésbé gyümölcsöző javadalom lehetett.

A füleki uradalmat először 1435-ben Zsigmond adta zálogba a Perényieknek. Fülek azon kevés várak egyike, amely már a tatárjárás előtt állt, sőt 1242 elejéig ellen is állt a mongol támadásoknak. Határjárását az Árpád-korból ismerjük. Eszerint az uradalom területe az Árpád-korban kisebb volt, nem terjedt ki a már akkor is létező Kovácsi, Garáb, Brezó településekre. Füleken kívül az uradalomban csak Sávoly és Bába volt lakott település. Az Ipoly forrásvidékénél fekvő terület csak az Árpád-kor után települt meg, hasonlóan a Guszona, Galamba, Rátka és Böjtfalva körüli területhez, mint birtokok azonban már a 13. században a füleki uradalomhoz tartoztak.²⁸⁵

²⁷⁹ GYÖRFFY 1966–1998. II. 500.

²⁸⁰ CSUKOVITS 1997. 366. és 382.

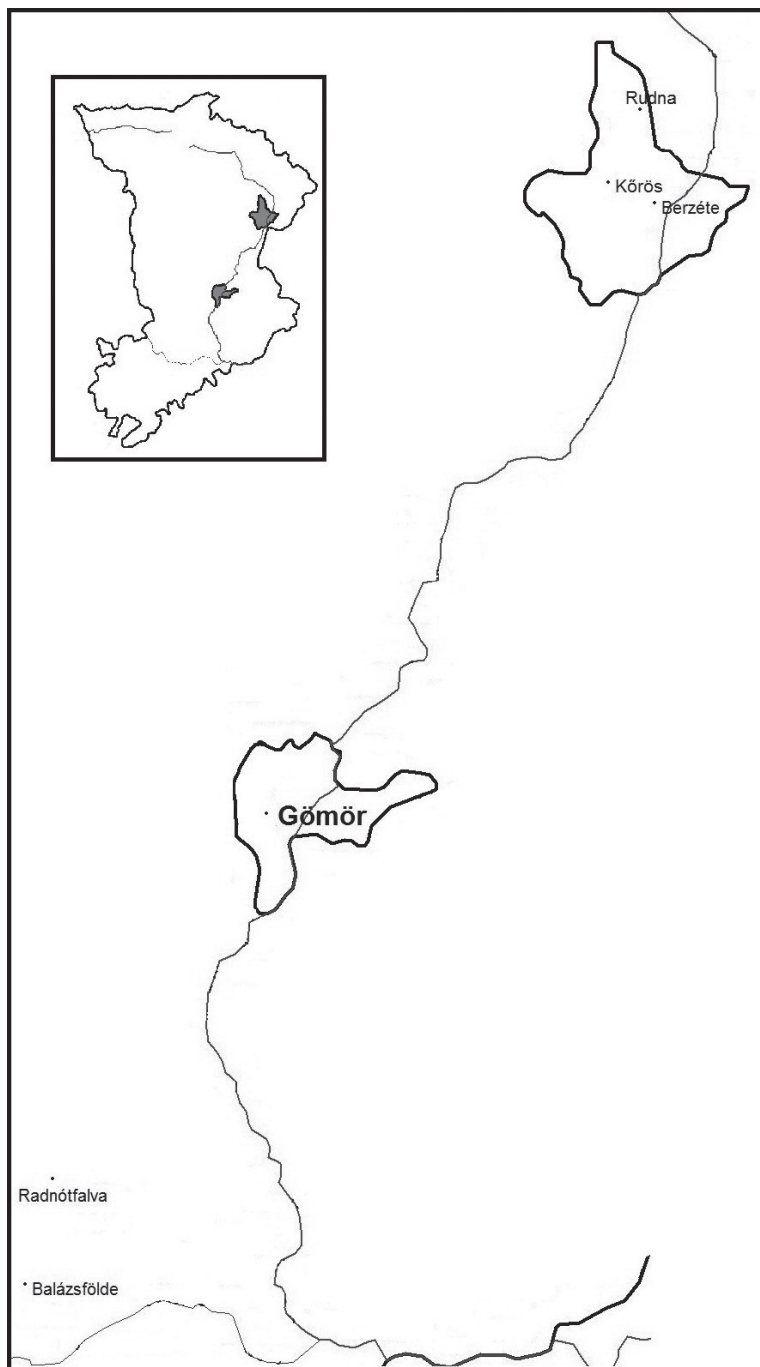
²⁸¹ ZsO IV. 553.

²⁸² GYÖRFFY 1966–1998. II. 487., 518., 543.

²⁸³ Vö. ENGEL 2001A.

²⁸⁴ A helyhiány miatt a térképvázlaton való feltüntetését mellőztük.

²⁸⁵ GYÖRFFY 1966–1998. IV. 241–243.

Tartozék neve és jellege	Zálog (1435) ^a	Zálog (1438) ^b	1454	1455	1457	1465	Porta-számok 1427	Porta-számok 1431	Tartozék mai neve (SK)
Fülek vár	castrum Fylek cum tributo	castrum Fylek cum tributo	castrum Fylek cum tributo	castrum Fylek cum tributo	-	castrum Fylek cum tributo			rom Filakovoban
Fülek mezőváros	oppido Fylek cum tributo	oppido Fylek cum tributo	oppido Fylek cum tributo	oppido Fylek cum tributo	Ffylek	oppidum Fylek cum tributo			Filakovo
Gömöri vám	tributo is oppido Gmmer	tributo in oppido Geumer	tributo in oppido Gewmer	tributo in oppido Gómör	-	tributo in oppido Gewmewr			Gemer
Hosszúaszó vám	tributo is villa Hozywzons	tributo in villa Hwzywzo	tributo in villa Hamoso	tributo in villa Hozzusor	-	tributo in villa Hwzywzo			Dlhá Ves
Egeg vám	tributo in villa Egeg	tributo in villa Egeg	tributo in villa Eged	tributo in villa Eged	-	tributo in villa Egeg			Hokovce
Guszona falu	Gwzona	Gwzona	Groszona	Busona		Grozona	28	30	Husiná
Bucsony falu	Bwchon	Buchon	Brothon	Buthon		Bwthon	7	12	Husiná része
Felsőrátká falu	Felsewrathka	Felsewrachka	Felsewzadka	Felső-Radka	Nagratka	Felsewrathka			Čakanovce része
Alsórátká falu	Alsorathka	Alsowrachka	Alsoradka	Alsó-Radka	Kysratka	Alsorathka			Čakanovce része
Bábfalva falu	Babafalwa	Babafalwa	Babafalwa	Bábafalwa	Babafalua	Babafalwa			Trebeľovce része
Bolgárom falu	Bolgaron	Bolgaron	Bolgaron	Bolgárom	Bolgaren	Bolgaron			Bulhary
Balogfalva falu	Balogfalwa	Balogfalwa	Balogfalwa	Balogfalwa		Balogfalwa	8	12	Blhovce
Bődfalva, Bójtfalva falu	Bewdfalwa	Bewdfalwa	Benedfalwa	Büdfalwa		Bewdfalwa	6	10	Blhovce része
Láz falu	Laaaz	Laaaz	Laaaz	Locz	Laaaz	Laaaz			Trebeľovce része
Kovácsi falu	Kowachy	Kowachy	Komathy	Kovácsy	Kowaczy	Kowachy			Filakovské Kováče
Nyitra falu és vám	Nyitra cum tributo	Nyitra cum tributo	Nyitra cum tributo	Nyitra cum tributo	-	Nyitra cum tributo			Nitra nad Ipľom
Bozita falu	Bositha	Bositha	Bozytha	Bozitha	Bozytha	Bozytha			Přša

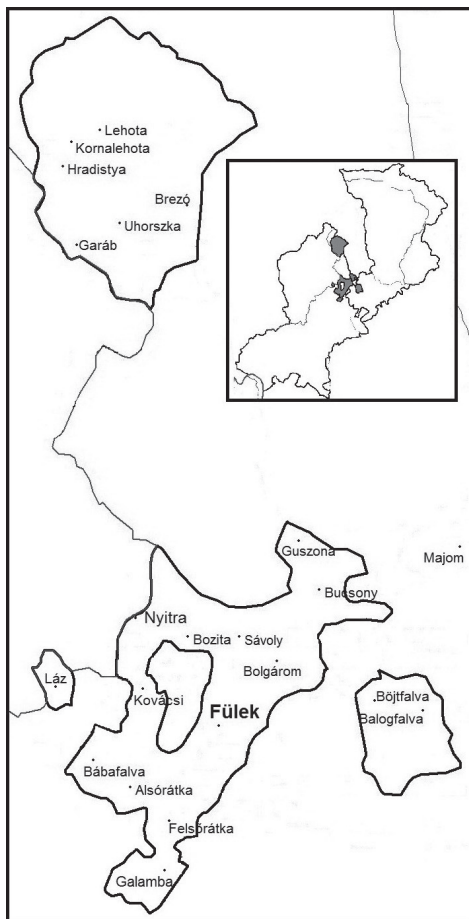
Sávoly falu	Sawol	Sawol	Zamol	Savol	Schawol	Savol	10	17	Šavol
Majom falu				Moyf					Rimavská Sobota része
Galamba falu ^d						Galamba			Čakanovce része
Uhorszka falu	Whweska	Wawrska	Vhozka	Uhorszka		Vhorska			Uhorské
Garab falu	Garab	Garab	Garad	Parad		Garab			Uhorské része
Hradistya falu	Hradissa	Hradissa	Hradihrtha	Hradicsa		Haradysthya			Hradišre
Brezó falu	Brygzow	Bryzow	Bzyzo	Bricze		Bryso			České Brezovo
Lehota falu	Lehotha	Lehotha	Lehota	Lehotha		Lehota			Krná része
Kornalehota falu						Kornalehota			Krná
? birrok						predium Zawoz			

^a 1435. nov. 10. Zsigmond Perényi Jánosnak és Istvánnak zálogba adja Jolsva és Füleket várát három évre: DL 12 770.

^b 1438. nov. 4. Perényi János zálogba veszi Füleket 6000 forintért Erzsébet királynétól, valamint Jolsvát – ami Pelsőci Bebek Miklósnál van zálogba – 6007 forintért: DL 38 655. és 13 248. 1439. jún. 29. Adomány és iktatóparancs csak Fülekre: DL 13 414. 1439. szept. 24. Beiktatás: DL 13414.

^c A káptalan jelentésében nem szerepel a beiktatottak között.

^d 1457-ben hét és fél forintot róttak ki a településre.

Fülek 1320-tól királyi vár, Zsigmond 1390 körül adományozta el IIsvai Leustáknak. 1427-től ismét királyi vár.²⁸⁶ Erődítetttsége már a 14. században jelentős volt, uradalmának nagysága a terebesivel vetekedett, bár portaszámainak csak töredékesen ismerjük. Ennek oka, hogy csak a Gömörbe átnyúló tartozékok portáit írták össze 1427-ben és 1431-ben. 1457-ben, bár Perényi János neve alatt felsorolták a füleki uradalom összes nógrádi tartozékát, azok portaszámainak nem jegyezték fel.²⁸⁷ Az uradalom az Ipoly folyó mellett terült el, két nagyobb egységre osztva. Az egyik az Ipoly forrásvidékénél a hegyek lábánál Hradistya központtal alakult ki. A másik pedig a Fülek vára alatt mezővárossá nőtt hasonló nevű település körül elhelyezkedő falvak csoportja négy, Gömör megyébe átnyúló településsel (Guszona, Bucsony, Balogfalva, Bójtfalva). Az uradalom jövedelmeit három vásárvám: Fülek,²⁸⁸ Gömör,²⁸⁹ a korábban a sági prépostság birtokában lévő honti Egeg²⁹⁰ vámja, továbbá az Ipolynyitránál működő ipolyi rév vámja és a gömöri hosszúaszói vám gyarapította.

Az új szerzeményeket tehát János és István csatolta a családi birtokokhoz. Elképzelhető, hogy létezett a testvérek között is egy birtokfelosztás. Szörényi Gábor András azt feltételezte, hogy István vitte tovább a „csorbakői” vagyont, János pedig a közös vagyont. Ezt a véleményét a későbbi temetkezési helyek különbözőségéből vezette le, István sírköve Rudabányán (Csorbakő közelében), Jánosé pedig Terebesen található.²⁹¹ Az állítás nem cáfolható, a gondolatmenetet árnyalja csupán az, hogy István

²⁸⁶ Vö. ENGEL 2001A.

²⁸⁷ Ennek oka: „possessiones infranominate [ti. a szöveg alatti kilenc település] domini Iohannis de Peren, quas dicere non permiserunt videlicet” KÁDÁS 2016. 43.

²⁸⁸ WEISZ 2013.165.

²⁸⁹ Ld. Gömörnél.

²⁹⁰ WEISZ 2013. 131.

²⁹¹ SZÖRÉNYI 2003B 187–189.

és János halála között több mint húsz év telt el. Ezzel együtt egy birtokfelosztás mégsem valószínű, hiszen egy családi birtokosztályt követően, az egyik fél halála után annak birtokai a királyra szálltak volna.²⁹²

A birtokok megosztása ismételtelen nem bizonyult hosszú távon fontosnak, István 1437-ben meghalt, és az a birtokrendszer, amelynek alapjait Perényi Péter diósgyőri várnagy teremtette meg, annak halála után ötven évvel később egy kézen összpontosult. Perényi János asztalnokmester az egészet saját céljainak rendelhette alá. Így alakulhatott ki az a birtokoegyüttes, amellyel János az ország hetedik legnagyobb birtokosa lett.²⁹³ Ezt követően tehette át székhelyét Terebesre, amely döntése végleg meghatározta a család ezen ágának elnevezését. A rezidencia áthelyezése nem igényel különösebb bizonyítást. Amellett, hogy Perényi János sírköve itt található, és 1439 után húsz alkalommal keltezett innen,²⁹⁴ egyikben „*loco habitacionis nostre*”-ként jellemezte Terebest.²⁹⁵ A család eme rezidenciájára már Kubinyi András is rámutatott.²⁹⁶

Láthattuk, hogy János még Zsigmond idejében kapott diplomáciai megbízatást, vagyis 1437-ben már a politikacsinálók közé tartozott. Ekkor már több mint húsz évet töltött el az uralkodó udvarában. Kilépett apja árnyékából, már nem az egykori kancellár fia, hanem nagyhatalmú birtokos, az északkeleti országrész meghatározó családjának feje volt. A zsigmondi éra egyik legcselekvőképesebb szereplőjeként vághatott neki Albert király uralkodása idejének, amely pályájának csúcsát jelentette.

²⁹² Vö. ENGEL 1998A. 21–26.

²⁹³ ENGEL 1968–70. 30.

²⁹⁴ Vö. a Függelék 5.

²⁹⁵ IVÁNYI EPERJES. 391. sz.

²⁹⁶ KUBINYI 1991. 216.

PERÉNYI JÁNOS, A TÁRNOKMESTER

PERÉNYI SZEREPE AZ ORSZÁGOS POLITIKÁBAN (1437–1446)

Luxemburgi Zsigmond 1437. december 9-én a morvaországi Znaimban távozott az élők sorából.¹ Halála előtt öt nappal arról gondoskodott, hogy azt követően is részben az ő akarata teljesüljön. Azokat, akik veje, Habsburg Albert magyar királlyá választása ellen voltak, vagy meggyőzte – mint Ország Mihály kincstartót, Rozgonyi György pozsonyi ispánt² és Lévai Cseh Péter erdélyi vajdát³ – adományával, vagy börtönbe vetette, mint Borbála királynét.⁴ December 18-án Pozsonyban súlyos ígéretek árán választották meg végül Albertet magyar királynak. A királyválasztással részletesen Szabó Dezső foglalkozott 1917-es munkájában, és vele egyetértésben Mályusz Elemér is arra az álláspontra helyezkedett,⁵ hogy a választást Albert hívei nagyon gyorsan igyekeztek lebonyolítani. Szabó azzal szemléltette a gyorsaságot, hogy a győri káptalan még 1437. december 22-én is Zsigmondnak címezte oklevelét.⁶ Ezzel a gyorsasággal – és némi szándékos hírzárlattal – sikerült kizárni Albert ellenzőit a választásról. A kicsikart ígéretek azonban olyannyira kedvezőek voltak, hogy ezzel elejét vették a távolmaradtak ellenállásának.⁷

A királyválasztók névsorára eddig nem talált történetírásunk forrást. Szabó szerint kis létszámú országnagy kezében volt a döntés. Ha megvizsgáljuk az 1437-es év december második felében kelt okleveleket, akkor kiderül, hogy kinek volt lehetősége részt venni a királyválasztó gyűlésen. Tallóci Frank szőrényi bán biztos nem ért oda Pozsonyba, hiszen december 16-án Kninben keltezett,⁸ ugyanakkor testvére, Tallóci Matkó horvát-dalmát-szlavón bán december 19-én éppen Pozsonyban adott ki egy oklevelet.⁹ Talán nem járunk messze az igazságtól, ha kijelentjük, Rozgonyi János tárnokmester sem vett részt ezen a gyűlésen, mert december 28-án Varannóból írt Bártfa városának.¹⁰ Azok, akik Zsigmond király halálakor jelen voltak, nagy eséllyel részesei lehettek az eseménynek, úgy mint a fent nevezett adománynyerők, és okleveleinek relátorai: Marcali Imre, Csapi László volt alkancellár, Aranyi István nógrádi ispán.¹¹

Perényi Jánost azonban egyik kategóriában sem találjuk meg. Legutoljára 1437. június 9-én hallunk felőle, amikor Budán, Hédervári Lőrinc nádor ítéletet hozott a közte és Rozgonyi Hedvig közötti birtokperben, amelynek központjában két sárosi és két abaúji település állt, ami után Perényinek négyszáz forintot kellett fizetnie.¹² A választás és a koronázás (január 1.) között közel két hét telt el,¹³ ez az idő elég lehetett a királyi asztalnokmesternek, hogy megérkezzen a székes-

¹ KRONOLÓGIA 1986. 257.

² DL 13 127.

³ DF 283 424.

⁴ MÁLYUSZ† 1994. 121.

⁵ SZABÓ 1917. 317–318.; MÁLYUSZ† 1994. 121.

⁶ SZABÓ 1917. 319. 1. jegyz. December 21-i dátummal hivatkozva a DL 13 136. sz. oklevelet.

⁷ MÁLYUSZ† 1994. 121–122.

⁸ DL 44 182.

⁹ DF 208 612. Vö. MÁLYUSZ 1980. 560.

¹⁰ IVÁNYI BÁRTFA 312. sz.

¹¹ ENGEL† – C. TÓTH 2005. 131. 1354. jegyz.

¹² DL 13 047.

¹³ THURÓCZI XXV. fejezet.

fehérvári jeles eseményre, bár megjegyzendő, hogy amint a királyválasztás, a koronázás is gyorsan végbement. Nem tudjuk, Perényi János milyen érzelmekkel viseltetett Albert király iránt, de ha voltak kétségei, azt hamar eloszlatta az új uralkodó, hosszú idő után ugyanis újra királyi adományban részesült. 1438. február 15-én az abaúji Vizsolyt és a borsodi Emőd mezővárosát kapta.¹⁴ Az újdonsült koronás fő az 1438-as év első hónapjaiban igyekezett saját tetszése szerint átalakítani kormányát.¹⁵ Mályusz Elemér véleménye szerint Albert takarékosan bánt az adományokkal.¹⁶ Meglátása szerint kevesen kaptak igazán nagy birtokokat. A Pálóciaknak, a Rozgonyiaknak, a Nánai Kompoltoknak, a Gersei Petőknek és Lévai Cseh Péternek sikerült nagyobb adományhoz jutni, ugyanakkor Hédervári Lőrinc nádornak, a Tallóciaknak, Berzevici Pohárnok Mihálynak igazán csekély birtokot juttatott.¹⁷ Hozzájuk képest Mályusz jelentősebb vagyonnak titulálja Perényi János fenti szerzeményét, megjegyzi azonban, hogy az adomány korábbra is datálható, mivel az oklevél szevegének csak kivonata maradt ránk egy későbbi oklevélben.¹⁸ Meg kell azonban jegyeznünk, hogy ha ez így is lett volna, semmiképp nem adhatta Zsigmond a családnak 1430, a Perényi családok örökösödési szerződése előtt.¹⁹ Az adománylevélben toposzszerűen említik Zsigmond király koronázásáért tett érdemeit, valamint Erzsébet királyné szolgálatát, de sokkal érdekesebb, hogy Jánost „*Zsigmond király volt asztalnokmestereként*” aposztrofálja az oklevél.²⁰

Ezzel kifejezésre juttatták, hogy János csak Zsigmond idejében volt asztalnokmester. Mivel éppen adományt nyert, kétséget kizáróan bírta Albert bizalmát. Valószínűbb, hogy Albert feltehetően már ekkor megígért Jánosnak egy előkelőbb tisztséget, megnevezni azonban még nem tudta. Csak 1438. szeptember 8-án szerepel tárnokmesterként egy méltóságsorban.²¹ Engel Pál gyűjtése szerint csupán ezt az egy méltóságsort ismerjük Albert király időszakából,²² így korábbi privilégiumok végén hiába keresnénk Perényi nevét, méltóságsorok alapján nem fogjuk megtudni, mikor kaphatta pontosan kinevezését.²³ A februári adományt követően nem sokkal, 1438. február 22-én Albert Rozgonyi István temesi, Rozgonyi István és György pozsonyi, valamint Perényi János zempléni ispánoknak és alispánjaiknak címezte védlevelét. Bárói tisztségét itt sem említette.²⁴ Mályusz Elemér véleménye szerint Albert tudatos személycserén kívül esett a tárnokmester leváltása, csak Rozgonyi János halála után²⁵ nyílt lehetősége kinevezni Perényit tárnokmesternek, Ország Mihályt pedig ezt követően annak megüresedett asztalnokmesteri méltóságába.²⁶ Pálosfalvi Tamástól tudjuk, hogy 1438. április 2-án és 3-án Rozgonyi még mindig tárnokmes-

¹⁴ DL 71 976.

¹⁵ MÁLYUSZ† 1994. 124–125.

¹⁶ MÁLYUSZ† 1994. 126–127. Ld. még: MÁLYUSZ 1978. 299–302.

¹⁷ Uo.

¹⁸ MÁLYUSZ 1978. 302.

¹⁹ Vö. fentebb a füzéri uradalomnál közölt táblázattal.

²⁰ „(...) Magnifici Johannes de Peren als magistri dapiferorum quondam domini Sigismundi Imperator (...)” DL 71 976. Mályusz Elemér azonban felhívja a figyelmet, hogy az oklevélnek csak kivonata maradt fenn, így annak részletes tartalmával nem ismerkedhetünk meg. MÁLYUSZ† 1994. 127–128.

²¹ TELEKI X. 22–23.

²² ENGEL 2001A. Felhasznált méltóságsorok jegyzéke – Raguza jogainak megerősítése.

²³ A méltóságsorok hiányát és ennek az egynek létrejöttét világosan ismerteti Mályusz Elemér. MÁLYUSZ 1978. 294–295.

²⁴ DL 44 194. Vö. CDH XI. 65–66.

²⁵ Rozgonyi János halálát Engel Pál 1438. április 3. és 1440. január 1. közé teszi, ami nem egy szűk intervallum.

²⁶ MÁLYUSZ† 1994. 125.

ter,²⁷ annak ellenére, hogy saját magát volt tárnokmesternek titulálja nyugtájában már 1438. február 12-én.²⁸ Továbbá Ország 1438. április 5-én már asztalnokmester.²⁹ Mályusz véleményével Pálosfalvi is egyetért, források hiányában pedig nekünk sincs okunk azzal vitatkozni: a Rozgony Lőrinc fia János halálával megüresedett tárnokmesteri széket kapta Perényi János valamikor 1438. április 3. és szeptember 8. között.

Hogy ez idő alatt Perényi milyen tevékenységet folytatott, arról keveset tudunk. Hédervári Lőrinc nádorral,³⁰ Bátori István országbíróval,³¹ Lévai Cseh Péter volt erdélyi vajdával,³² Tallóci Matkó dalmát-horvát-szlavón bánnal,³³ Garai László macsói bánnal,³⁴ Szentgyörgyi László kincstartóval,³⁵ Tamási vajdafi Henrik udvarmesterrel,³⁶ Ország Mihály asztalnokmesterrel,³⁷ Pálóci László lovászmesterrel,³⁸ Pálóci Simon lovászmesterrel,³⁹ Szentgyörgyi Bazini György visegrádi várkapitánnyal,⁴⁰ Szécsi Tamás királynéi kincstartóval,⁴¹ Rohonci István udvari lovaggal,⁴² Rozgonyi Simon veszprémi püspökkel⁴³ és Benedek fehérvári préposttal⁴⁴ ellentétben egyszer sem relátor az uralkodói okleveleken 1438 márciusa és szeptembere között. E szerint nem volt tagja azok szűk körének, akik Albert király utasításait hajtották végre távolléte során.⁴⁵ Ennek ellenke-

²⁷ PÁLOSFALVI 2003. 900. 14. jegyz. Javítja Engel archontológiáját: Rozgonyi János (Lőrinc fia) nem királynéi tárnokmester, vö. ENGEL 2001A. Bátori István oklevele alapján helyes észrevétel: „(...) Magnifico Johanne de Rozgon tavnaricorum *regalium* (...)” DL 13171. Bár Erzsébet királyné 1438. ápr. 2-i oklevele elgondolkodtató: „(...) Egregius Laurentium, Johannem, Oswaldum et Rynoldum filios magnifici Johannis de predicta Rozgon magistris tavnaricorum *nostrum* (...)” DL 13170.

²⁸ „(...) Nos Johannes de Rozgon pridem Tavnaricorum *Regalium* magister (...) egregius Renoldus filius nostrum (...)” DL 13 155. Vö. ENGEL 2001A. Nem kizárt, hogy Rozgonyinak szintén ígértek ekkor egy nagyobb tisztséget, ami később láthatóan nem realizálódott.

²⁹ „(...) Magnifici Michalis Orsaag filii quondam Gaspar de Guth magistris dapiferorum nostrum (...)” DL 13 174. Vö. ENGEL 2001A.

³⁰ DL 71 474., DL 13 160., DL 84 436., DL 71976. Vö. MÁLYUSZ 1978. 330. 26. jegyz.

³¹ DF 271 264.

³² DL 44 195. Vö. MÁLYUSZ 1978. 331. 32. jegyz.

³³ DL 88 134., DL 61 533. Vö. MÁLYUSZ 1978. 331. 28. jegyz.

³⁴ DL 13 162. Vö. MÁLYUSZ 1978. 331. 33. jegyz.

³⁵ DF 274 706., DL 12 260. Vö. MÁLYUSZ 1978. 331. 29. jegyz.

³⁶ DL 13 164., DF 283 513., DF 261 700., DL 13 165., DL 71 706., DF 238 200., DL 88 135., DL 100 541., DL 73 405., DL 100 723. Vö. MÁLYUSZ 1978. 330. 27. jegyz. és 340. 88. jegyz. Az egyes udvari méltóságviseléseket mindig a forrás alapján adjuk meg: udvarmester (magister curiae regiae), ajtónállómester (magister janitorum).

³⁷ DL 13 267. Vö. MÁLYUSZ 1978. 340. 90. jegyz.

³⁸ DL 13 184., DL 13 192. Vö. MÁLYUSZ 1978. 339. 82. jegyz. és 340. 85. jegyz.

³⁹ DL 62 813. Vö. MÁLYUSZ 1978. 340. 86. jegyz.

⁴⁰ DF 209 274., DF 270 254.

⁴¹ DL 88 132. Vö. MÁLYUSZ 1978. 331. 31. jegyz.

⁴² DL 102 081. Vö. MÁLYUSZ 1978. 340. 89. jegyz.

⁴³ DL 800. Vö. MÁLYUSZ 1978. 331. 34. jegyz.

⁴⁴ DF 202 663., DF 249 482., DF 200 450., DL 88 143., DF 202 664., DL 57 681. Vö. MÁLYUSZ 1978. 340. 84. jegyz.

⁴⁵ „A magyar kancellária, mint intézmény nem követte Albertet, hanem az egyetlen királyi pecsét birtokában, mintha csak Budán tartózkodna uralkodója, nevében ithon adta ki okleveleit, a kancelláriai jegyzetben utalva arra, hogy miként kapta az utasítást.” MÁLYUSZ† 1994. 129. „Azok nevét ugyanis, akik a királyi tanácsban az általuk előterjesztett ügyekért felelősek voltak, az Albert legközvetlenebb környezetének összetételében bekövetkezett változás eredményeül jegyezhetette a kancellária az oklevelek élére.” MÁLYUSZ 1978. 297.

zőjét sejteti ugyan Mályusz 1994-es posztumusz munkájában, de állítását nem hivatkozta, s mint láttuk, ez 1438 őszéig biztosan cáfolható.⁴⁶ Ez is igazolja, hogy a tárnokmesteri kinevezés inkább az év második felére tehető.

Felmerülhet az is, hogy Albert király mellett volt, ezért nincs nyoma az itthoni forrásokban. Erre okot adhat az, hogy nem is olyan rég Zsigmondtól kapott diplomáciai megbízatást, harcolt Csehországban, ismerhette a viszonyokat, s az uralkodónak mindig szüksége lehetett egy tehető, tapasztalt, nagy kísérettel rendelkező főúrra. Bizonyítékunk erre sincs, sőt 1438. szeptember 14-én a Csicseriek ellen a zempléni Olaszhoz közeli Vis birtokon elkövetett hatalmaskodás miatti perben Saarangh birtokon megidéztek Bátori országbíró elé Mihály nap nyolcadára.⁴⁷ Nem biztos persze, hogy őt magát idézték meg, az idézést egy familiárisa is átvehette. Az azonban biztos, hogy november elején Budán tartózkodott az udvarban. November 7-i első relatori ellenjegyzése mellett⁴⁸ a királynéi udvar bőkezű támogatójának bizonyult. November 4-én hatezer forintért zálogba vette Fülek várát, és további hatezer-hét forint fejében ígéretet tett Jolsva várának kiváltására is a Bebekektől.⁴⁹ Áttételesen tehát tizenkétezer-hét forint fejében jutott hozzá két gömőri uradalomhoz, az oklevél tanúsága szerint most élete végéig. Erzsébet királyné akaratát Albert király is megerősítette külön oklevélben.⁵⁰

1438 őszén tehát Budán, az udvarban ténykedett, és erről a távollévő uralkodó is tudott. Az egy darab *relation* kívül nincs bizonyíték, hogy a kormányzásban aktív szerepet kapott volna.⁵¹ Talán télre ott is hagyta az udvart, és visszahúzódott birtokára, vagy új szerzeményeire fordította figyelmét. Csak 1439 tavaszán mutatható ki budai jelenléte. Március 14-én tárnoki székert tartott több város küldöttjével,⁵² de már március 11-én az országbíró előtt személyesen tiltotta vámosi Bebek Péter székely ispánt és rokonait⁵³ Jolsva és tartozékainak elfoglalásától.⁵⁴ A kölcsön átruházása nem mehetett olyan könnyedén. Az ügy lezárása ekkor még nem látszik, a kapcsolódó történésekre később térünk ki részletesen. Perényi egyúttal március 18-án az országbírótól iktatási parancsot kért Fülekre, amelyet az egri káptalan el is végzett március 25-én, bár nem sokkal később Csapi Imre fiai, István és Ákos nevében ellentmondtak az iktatásnak.⁵⁵ Nem tudni, hol érte utol Albert király még február 24-én közvetlenül Boroszlóából küldött parancsa, amelyben utasította a tárnokmestert, hogy vizsgálja ki Mikefalvi István és Egyed a besztercebányaiak hatalmaskodásáról tett panaszát.⁵⁶

⁴⁶ MÁLYUSZ† 1994. 131.

⁴⁷ CSICSERI 556. Vö. DL 31 491. Az ügy az említett napon nem került tárgyalásra, legalábbis forrás nem maradt fenn róla. 1439. január 15-én feltehetően ugyanazon hatalmaskodás kapcsán tettek Perényi ellen kifejezetten részletes panaszt a Csicseriek a kúria előtt. Az ügy kivizsgálását Szabolcs megyére bízták. DL 31 499. Vö. CSICSERI 557–558.

⁴⁸ DL 13 249.

⁴⁹ DL 38 655. és 13 248. Jolsvával a későbbiekben részletesen is foglalkozunk.

⁵⁰ DL 13 249. Az ügylet kapcsán Mályusz a kancellária működését szemlélteti. MÁLYUSZ 1978. 310–311.

⁵¹ Erre az egy oklevélre alapozza Mályusz azon állítását, miszerint Perényi egyike volt a távollévő Albert vikáriusainak, de véleményünk szerint ez vajmi kevés bizonyíték erre. MÁLYUSZ 1978. 312–313.

⁵² BTOE 1216. és 1220. Vö. Függelék 5.

⁵³ Detre fia Péter székely ispánt, Imre vajda fia László fia Imrét és Detre fia Miklós fia Lászlót.

⁵⁴ DL 13 323.

⁵⁵ DL 13 334.

⁵⁶ DL 63 952.

Albert király felségpecsétjének előlapja.
(AGAD Dok. perg. 5570.)

A király áprilisi hazatértét követően⁵⁷ fontos megbízatást kapott. Albert 1439. május 3-án Pozsonyból Benedek választott győri püspök, Kaspar Schlick birodalmi és cseh királyi kancellár, Rozgonyi István pozsonyi ispán és szepesi kapitány, Hohenberg István és Pohárnok István zólyomi várnagy mellett Perényi János tárnokmestert is követként küldte III. Ulászló lengyel királyhoz.⁵⁸ A követség célja az volt, hogy a két uralkodó közötti fegyverszünetet meghosszabbítsa, vagy akár békét kössenek a felek.⁵⁹ A követségben történő eljárás lehetett az oka, hogy Perényi – és követtársai – nem erősítették meg az országnagyok által 1439. május 30-án kiállított oklevelet, amelyben megígérték Albertnek és Erzsébetnek, hogy az előző napi dekrétumban foglaltakon felül nem támasztanak további követeléseket velük szemben.⁶⁰ Szintúgy egyikük sem relátor a királyi kancellárián.⁶¹ A kö-

vetség sikeres volt, hiszen visszatérésüket követően 1439. június 27-én Perényi jelentős adományt nyert Alberttől. Az északkeleti országrész utolsó királyi várát, Sárosot kapta meg, bár a várhoz tartozó uradalom kiterjedése jócskán megcsappant Zsigmond alatt.⁶² Két nappal később, június 29-én e mellé nyerte el a sárosi vár szomszédságában található Töltszékot, amelynek vámja volt értékes.⁶³ Perényi ekkor kihasználta az alkalmat, és az uralkodótól ismételt iktatást kért Fülek várára.⁶⁴ A váci káptalan szeptember 10-én ellentmondás nélkül el is végezte az iktatást.⁶⁵

⁵⁷ KRONOLÓGIA 1986. 258. 1439. április 21-től itthon: MÁLYUSZ 1978. 318.

⁵⁸ FMH III. 56. sz.

⁵⁹ A követség összetételét Lovcsányi Gyula a lengyel–magyar középkori kapcsolatokról írt munkájában valamiért teljesen másképp adta meg: LOVCSÁNYI 1886. 696. Bár nem hivatkozta forrását, az valószínűleg Wagner Károly munkája lehetett, mely Długoszot vette alapul, miszerint 1439. pünkösdjén, vagyis május 24-én Lublón ültek össze a felek. WAGNER ANNALECTA II. 97.

⁶⁰ Vö. Engel 2001A. VII. fejezet, 1439A. Az oklevelet megerősítő pecsétek közül több leszakadt, ezek alapján egy főpap és legalább egy, legfeljebb három világi előkelő pecsételt még eredetileg. Vö. DRH 301.

⁶¹ MÁLYUSZ 1978. 318.

⁶² DL 13 410.

⁶³ DL 13 413.

⁶⁴ DL 13 414. Az adomány kancellária-történeti vonatkozását ld. MÁLYUSZ 1978. 322–323.

⁶⁵ Uo.

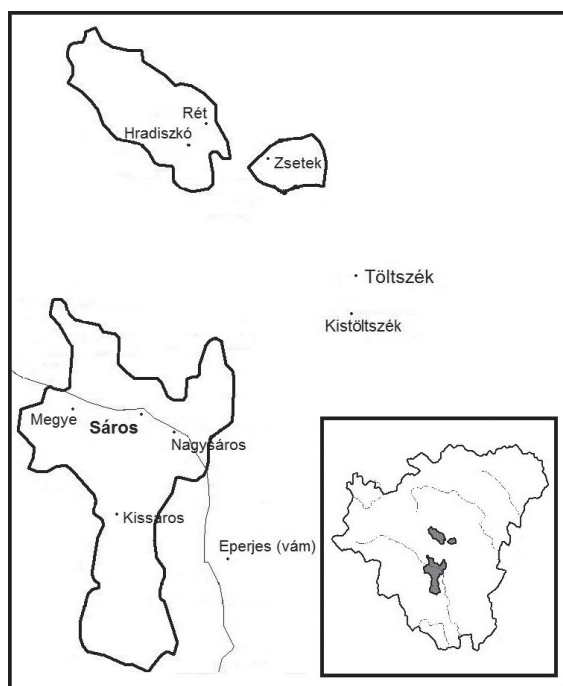
Tartozék neve és jellege	Adomány (1439) ^a	1454	1455 ^b	1465	Porta-szá- mok 1427	Tartozék mai neve (SK)
Sáros vár	castrum Saros	castrum Saros	castrum Saros	castrum Saros		rom Velký Šariš mellett
Nagysáros mezőváros	Saros oppidum	similiter Saros	oppidum Saros	Oppidum Naghsaros		Velký Šariš
Kissáros falu	Kyssaros	Kissaros	Kissaros	Kyssaros	56	Malý Šariš
Megye falu	Megepataka	Megepatahaka	Megepatak	Megepatahaka	19	Medzany
Rét falu	Reeth	Reeth	Reeth	Reethke	7	Závádka
Zsetek falu	Seth	Zethk	Zethk	Zethk	10	Žalkovce
Haradiszló falu	Haradystha	Haradystha	Haradytha	Hadystha	4	Hradisko
Eperjesi vám	cum thelonio in Eperyes	cum tributo in civitate Epperyes	cum tributo in civitate Epperyes	cum tributo in civitate Eperyes		Prešov mellett
Töltészek falu és vám	Tulczeg cum tributo (1439) ^c			Nagrhewlczek	58	Tulčík
Kistöltészek				Kysthewlczek	16	Tulčík mellett

^a 1439. jún. 27. Adomány: DL 13 410. Ua. Ikratóparancs: DL 105 263. 1439. júl. 30. Beiktatás: DL 13 411.

^b A sárosi uradalom nem került bele az 1455-ös nagy újadományba, hanem külön okmányban emlékezett meg róla az uralkodó: 1455. jan. 10. DL 14 908.

^c 1439. jún. 29. Adomány: DL 13 413., majd 1453. febr. 4. DL 14 629.

A sárosi uradalom Perényire bízása jutalomként egyúttal az uralkodó tudatos védelmi politikájának része is lehetett. Egyértelműen látható, hogy Perényi, bár nem tartozott ekkor az országos politikusok első vonalába, hatalmas vagyonnal rendelkezett, a béketárgyalások alkalmával társa tudott lenni az Albert közvetlen akarátát képviselő diplomatáknak, ha másképp nem, kíséretével mindenképpen nyomatékosítani tudta az uralkodó álláspontját. A király ugyanakkor nem számíthatott rá, hogy hathatós segítséget nyújtana a délről érkező törökök ellen. Már János apja, Imre sem vette ki részét aktívan a déli hadjáratokból, mint láttuk, fiai is inkább a cseh határvidéken teljesítettek szolgálatot. Sáros várának megszerzésével viszont teljesen kiépülhetett Perényi – és általa az uralkodó támogatóinak – felvonulási útvonala, amelyet Diósgyőrtől Kassán, Eperjesen és Kiszébenen át Lublóiig az ő birtokai szegélyeztek. Az északkeleti terület feletti befolyásával csak a Rozgonyiak és a Pálóciak vetekedhettek, bár ez utóbbiaknak saját birtokuk jóval szerényebb erőt képviselt.⁶⁶

A budai adományozást követően Perényi hazautazott Terebesre, ott érte utol a jászói konvent küldöttje Erzsébet királyné levelével július 14-én,⁶⁷ amely utasítja Perényit, hogy Sáros birtokbavétele előtt fizesse ki a korábban zálogjogon azt birtokló Sóvári Soós Pétert.⁶⁸ A jelentés szerint Perényi élőszóban kívánt válaszolni a levélre, hogy ezt megtette-e, vagy miképp alakult ennek

⁶⁶ Vö. ENGEL 2001C.

⁶⁷ DL 57 692.

⁶⁸ DL 57 691. A Sóváriak szerepének növekedésére ld. MÁLYUSZ 1978. 320.

tükreben a birtokbaiktatás, azt nem tudjuk.⁶⁹ A Szendrő várának felmentésére indult seregnek⁷⁰ nem volt tagja, különben nagy valószínűséggel megerősítője lett volna a Tüdőrévnél rendkívüli adót elhatározó oklevélnek szeptember 17-én.⁷¹

János 1439 nyarán találkozhatott utoljára királyával, ő ugyanis októbert 27-én Neszmélyben, vérhas következtében elhalálozott. Érdemes itt megállnunk egy pillanatra, és megvonni Albert rövid uralkodásának mérlegét Perényi János szempontjából. A zsigmondi-érához képest előrelépése megkérdőjelezhetetlen. A birtokszerzemények magukért beszélnek, és előkelő bárói posztot kapott a királyi tanácsban. Vizsgálандó az is, miért éppen tárnokmester lett belőle. A nádor és az országbíró személye nem változott Albert alatt, Hédervári Lőrinc és Batori István tekintélye és befolyása meglehetősen szilárdnak volt mondható. Katonai megbízatást nem kapott, arra jól bejáratott személyek álltak Albert rendelkezésére Lévai Cseh Péter majd Losonci Dezső személyében az erdélyi vajda, a Tallóciak és Garai László személyében a báni tisztségekben.⁷² Az udvari méltóságok közül a kincstartói és az ajtónállómesteri bizalmas embereknek volt fenntartva, mint Szentgyörgyi László, Tamási vajdafi Henrik és László. Az asztalnokmester Ország Mihály lett, lovászmesterek a Pálóci ifjak, László és Simon, nagybátyjuk, a kancellár és esztergomi érsek György jóvoltából. Az egyetlen megüresedett hely a tárnokmesterség volt, az ebbéli kinevezés mögött talán Erzsébet királyné húzódott meg. Mályusz Elemér Erzsébet kormányzáshoz való ragaszkodását többek között azzal is bizonyította, hogy a szabad királyi városok fölött királyként rendelkezett.⁷³ Nem állhatott érdeke ellen, ha az ezek fölötti bírói hatalmat hozzá hű ember kezébe helyezik. Ez azonban csupán feltételezés, Erzsébet szűk köréhez Perényi nehezen köthető, a királyné okleveleinek relátorai között sem szerepel.⁷⁴ Albert idején egyetlen fontos megbízatást kapott, egy diplomáciai küldetést.⁷⁵ Szerepét tehát nem érdemes alulértékelnünk ebben a feszült időszakban, de továbbra is az országos politika második vonalába sorolható.

Az Albert király halálát követő események és Perényi János döntéseinek megértéséhez nélkülözhetetlen a legfontosabb politikatörténeti dátumok és események ismertetése I. Ulászló megkoronázásáig. 1439, 1440 fordulójának eseményei az alábbi nevezetes dátumokkal fémjelezhetőek (az egyes eseményeknél megemlített országnyagok névsorát lábjegyzetben közöljük).

⁶⁹ Albert király fenti iktatási parancsa alapján a szepesi káptalan a beiktatást ellentmondás nélkül elvégezte. DL 13 411. és 105 263.

⁷⁰ KRONOLÓGIA 1986. 259.

⁷¹ ENGEL 2001B. 1439B. Vö. MÁLYUSZ 1978. 324–326.

⁷² A bárói tiszttel felérő pozsonyi, székely, szepesi ispánságok pedig a Rozgonyiak és kusalyi Jakcs Mihály kezén voltak, az időszakban nem voltak hálás szerepek. Vö. ENGEL 2001A.

⁷³ MÁLYUSZ† 1994. 131.

⁷⁴ Kiragadott példák: Szécsi Tamás kincstartó: DF 207 849., DL 80 704., DL 80 705., DF 228 656., DF 281 451. Korbáviai Ivánka királynéi udvarmester: DL 44 235., DF 239 717., DL 57 691. Szentgyörgyi Bazini György királyi (királynéi?) udvarmester: DL 24 532., DF 250 205.

⁷⁵ Bár sem a kormányzatban, sem az uralkodó vagy a királyné környezetében, sem hadjáratokon nem mutatható ki Perényi, de a forrásokban nem megjelenő pusztán katonai jelenléte, mozgósítható kísérete Budán vagy északkeleten fontos fogaskereke lehetett Albert politikai gépezetének.

1439. októbert 27.	Albert király Neszmélyben elhunyt. ^a
1439. október 31.	Albert király szűk tanácsa Győrben tartózkodott. ^b
1439. november 11.	Erzsébet királyné és az országnagyok elhelyezték a Szent Koronát Visegrádon. ^c
1440. január eleje	Az országnagyok Budán gyülekeztek.
1440. január 18.	Az országnagyok III. Ulászló királyt meghívták a magyar trónra, Krakkóba követeket menesztettek. ^d
1440. február 21-re virradó éjjel	Erzsébet királyné megbízásából Kottaner Jánosné ellopta a Szent Koronát Visegrádról. ^e
1440. február 22.	Erzsébet királyné fiúgyermeknek adott életet Komáromban. ^f (V. László magyar király)
1440. március 2.	III. Ulászló lengyel király választott magyar királynak címezte magát. ^g
1440. március 8.	III. Ulászló lengyel király ünnepélyesen elfogadta a magyar rendek meghívását a magyar trónra. ^h
1440. március 12.	A magyar rendek követeket menesztettek Krakkóba, hogy megsürgessék Ulászló király országba jövetelét. ⁱ
1440. április 9. és 19. között	III. Ulászló elindult Krakkóból. ^j
1440. május 15.	Szécsi Dénes esztergomi érsek királlyá koronázta V. Lászlót Székesfehérvárott. ^k
1440. május 21.	III. Ulászló bevonult Budára. ^l
1440. június 15.	III. Ulászló magyar és lengyel hívei menlevelet adtak Erzsébet királyné és hívei részére. ^m
1440. június 29.	Budán az országnagyok hűséget esküdtek III. Ulászlónak és érvénytelenítették V. László megválasztását. ⁿ
1440. július 17.	Szécsi Dénes esztergomi érsek megkoronázta I. Ulászló királyt Székesfehérvárott. ^o

^a KRONOLÓGIA 1986. 259.

^b DF 239 734. Az országnagyok felszólították Pozsony város bíróját és esküdteit, hogy azt a 4000 forint összeget, amellyel a dézsmabérletből tartoznak, adják megbízottjuk kezébe, mivel a királyné ezzel a pénzzel akarja törleszteni a Stiborici Sarleski Miklóssal szembeni, még fennálló tartozását. Aláírók: Rozgonyi Simon veszprémi püspök, Mihály fia Benedek győri püspök, Hédervári Lőrinc nádor, Pálóci László udvarmester, Marcali bánfi György asztalnokmester, Pálóci Simon, alsólendvai Bánfi Pál.

^c DL 13 457. Ekkor jelen volt Bazini Györgyön kívül Mihály fia Benedek győri püspök, Losonci Dezső erdélyi vajda, Bátorai István országbíró, kusalyi Jakcs Mihály és Csáki Ferenc volt székely ispánok, Rozgonyi István korábbi temesi ispán, nyalábi Perényi Péter fia János, Korbáviai György udvarmester, Szécsi Tamás királynéi kincstartó és Szendi István fia Mihály.

^d FMH III. 58. sz. AGAD 5574. Az oklevelet megerősítők névsora: Szécsi Dénes esztergomi érsek, Dominis János zenggi püspök, Gatalóci Mátyás váci püspök, Szalánkeméni Mikola Jakab szerémi püspök, Cillei Ulrik Zagoria és Cille grófja, Garai László macsói bán, Kórógyi János Castell grófja, Korbáviai György Modrus és Cetina grófja, Tamási vajdafi Henrik volt ajtónállómester, Marcali bánfi György asztalnokmester, Marcali vajdafi János volt ajtónállómester, kusalyi Jakcs Mihály volt székely ispán és Bátmonostori Töttös László kincstartó. NOVÁK 2018A. A követek: Dominis

János zenggi püspök, Tallóci Matkó horvát-szlavón-dalmát bán, Bátor István volt országbíró, Perényi János tárnokmester, Pálóci László ajtonállómester, Marcali Imre somogyi és verőcei ispán. Vö. Novák 2018C.

^e KRONOLÓGIA 1986. 259.

^f Uo.

^g „(...) Electus rex Hungariae (...) feria quarta ante Dominicam Letare (...)” AGAD 357.

^h DL 39 291. Dok. Pol. 94–97.

ⁱ FMH III. 60. sz. AGAD 5573. Az oklevelet megerősíti: Mihály fia Benedek győri püspök, Hédervári László pannonhalmi apát, Hédervári Lőrinc nádor, Rozgonyi István és György pozsonyi ispánok, Maróti László, Pálóci Simon volt lovászmester, nyalábi Perényi Péter fia János volt máramarosi ispán, Homonnai Druget István, Lévai László, Szécsényi László, Tari Rupert királynéi lovászmester, Dombai Frank, gergei Pető Péter, Hatvani Mátyás. Követek: Rozgonyi Simon veszprémi püspök, Újlaki Miklós macsói bán, Bebek Imre székely ispán, Hédervári István. Vö. Novák 2018C.

^j Krakkó: AGAD 355., AGAD 4722. Szandec: AGAD 7283.

^k KRONOLÓGIA 1986. 260. Thuróczi XXIX. fejezet alapján a jelenlévők: Szécsi Dénes esztergomi érsek, Gatalóci Mátyás veszprémi és Mihály fia Benedek győri püspökök, Cillei Ulrik, Újlaki Miklós és Garai László macsói bánok, Garai Botos András, Tamási vajdafi László és Henrik, illetve Szécsi Tamás.

^l KRONOLÓGIA 1986. 260.

^m DL 13 554. KOVACHICH 492–494. Megerősítők: Dominis János zenggi püspök, Szalánkeméni Mikola Jakab szerémi püspök, Hédervári Lőrinc nádor, Tallóci Matkó horvát-szlavón bán, nyalábi Perényi Péter fia János ugocsai ispán, Marcali János somogyi ispán, Pálóci László udvarmester, Tallóci Frank szörényi bán, Ország János.

ⁿ FMH III. 61. sz. AGAD 5575. Vö. Novák 2018C.

^o FMH III. 62. sz. AGAD 5581. Vö. Novák 2018C.

Perényi neve nem tűnik fel az 1439-es év végi forrásokban, amelyek bizonyítanak, hogy kivette volna részét a válságkezelésből. Nem tagja a Győrben ülésező szűk csoportnak, nem tanúja a Korona elhelyezésének Visegrádon. Az év elején, Budán összegyűlt tanácskozásnak minden bizonnyal részese, hiszen beválasztották a krakkói követségbe, amely III. Ulászlót volt hivatott a magyar trónra meghívni. Jól látszik, a lengyel–magyar perszonalunió 1440 januárjában széles konszenzusnak örvendett. Az ország aktuálisan meghatározó személyei Ulászlót képzelték el Albert örökösének, úgymint az egyház feje, Szécsi Dénes esztergomi érsek, a kancellária vezetője Gatalóci Mátyás, a Dunántúl és a Délvidék legnagyobb urai Garai, Cillei, Kórógyi, Korbáviai, s a követek között találjuk Tallóci Matkót, Pálóci Lászlót, a néhai kancellár unokaöccsét és a volt országbírót, Bátor Istvánt. Téves lenne tehát azt feltételezni, hogy már ekkor „pártot ütöttek” a magyar bárók Erzsébet és Ulászló között.⁷⁶ A tanács döntése józannak és logikusnak látszik az adott időpontban. Albert végakarátát nehéz lett volna teljesíteni a magyar belviszonyok közepette, a külső török fenyegetés pedig megoldásért kiáltott. Ekkor még nem tudhatta senki, Erzsébet királyné fiúnak vagy lánynak ad életet, vagy egyáltalán életben marad-e az újszülött és édesanyja.

Természetesen vannak hiányzók, akiknek nevét érdemes megemlítenünk. Albert kormányából éppen annak feje, Hédervári Lőrinc nádor, Losonci Dezső erdélyi vajda, Bebek Imre székely ispán és az akkor még éppen csak „felkapaszkodott” Újlaki Miklós macsói bán, a prelátus tagjai közül pedig Rozgonyi Simon veszprémi püspök. Távolmaradásuk ugyanakkor nem jelenti azt, hogy Ulászlót ellenezték volna, hiszen nem sokkal később Losonci kivételével mindenki a lengyel uralkodó behívását sürgette.⁷⁷ Hiányuk mellett inkább a kiválás taktikáját kell látnunk – vagy távolmaradásukat –, de ez ugyanúgy bizonyíthatatlan marad, mint az oklevelet megpecsételők motivációja.

⁷⁶ HÓMAN–SZEKFŰ 1928. Küzdelem a török ellen.

⁷⁷ Ld. a fentebb az „i” jegyzetet.

Ha megvizsgáljuk a követség összetételét, akkor legkevésbé Perényi személyén lepődhetünk meg, jól kiegészíti társait. Zsigmond és Albert alatt is egyike volt a lengyelekkel folytatott tárgyalások résztvevőinek. Mint fentebb utaltunk rá, a Diósgyőrt és Krakkót összekötő hadi út mentén számos birtokkal rendelkezett. A követség útvonala pedig ezen keresztül haladt, így a delegáció utazása biztosított, gördülékeny és viszonylag kényelmes is lehetett neki köszönhetően. Tiszteletreméltó pozíciót töltött be a kormányban, és vagyonához mérten kísérettel is emelhetette a követség presztízsét. A küldöttek élén Dominis János zenggi püspök személyében a nélkülözhetetlen egyházi előkelőt kell látnunk, aki még elég nagy presztízzsel rendelkezett, távolléte nem hátráltatta a mindennapi kormányzást.⁷⁸ Tallóci Matkó és Marcali Imre katonai kíséretét vehette latba, Bátor az egyik főbíró tekintélyével érkezett Krakkóba, Pálóci pedig később jó diplomatának bizonyult, tehetségét már ekkor csillogtathatta.⁷⁹

A Krakkóba küldött követség oklevele 1440. március 9-ről.
(AGAD Dok. perg. 5572.)

Kijelenthetjük, hogy félútig egyáltalán nem siettek. Több mint négy hét alatt értek el Kassára, ott február 17-én kelteztek. Késlekedésüknek oka lehetett, hogy a követek kiszálltak saját birtokaikra. Pálóci László – ekkor már volt – udvarmester pénzt szerzett a követséghez, a leleszi konvent előtt február 3-án négyszáz forintért zálogba adta néhány birtokát, majd február 6-án és 7-én

⁷⁸ Meg kell azt is jegyeznünk, hogy a zágrábi káptalan custosa, *Ioannes de Zredna* a magyar királyi kancellária protonotáriusa, vagyis Vitéz János is elkísérte a követeket. FMH III. 59. sz. Vö. BÓNIS 1971. 149–150. Dominis János püspök nevét eltérően használja a szakirodalom. Vö. PARAJDA 2011.

⁷⁹ A követség tagja lehetett még Ország Mihály asztalnokmester (MON. POL. XII. 411–412.) és Rozgonyi Rénold is (PÁLÓSFALVI 2003. 904.)

Helmecriől írt.⁸⁰ Úgy tűnik azonban, Kassától fokozták az iramot, ugyanazon napról, 1440. február 17-ről ismeretes Perényinek – és társainak – Kassáról és Eperjestről is levele,⁸¹ március 2. előtt pedig már Krakkóba értek. A követség nyilvános sikerét követően március 9-én még Krakkóban adtak ki közösen egy oklevelet,⁸² ezt követően feltehetően elindultak vissza Magyarországra, nem várva meg Ulászló király indulását. Ezt bizonyítja, hogy Tallóci Matkó bán már március 16-án Kisszebenből keltezett.⁸³ A követek útja ezután szerteágazott. Mint tudjuk, Tallóci és Marcali Erzsébethez siettek, aki lefogatta őket még a hónap végén.⁸⁴ Csak eme mozzanatot követően lehet beszélnünk a két uralkodó-jelölt közötti választásról, vagyis Ulászló – vagy Erzsébet – „pártiságról”.⁸⁵

Vajon Perényi János tárnokmester hogyan döntött 1440 március-áprilisában? A kérdés eldöntéséhez következtetésünk fonalából ki kell zárunk az 1440. június 29-i és július 17-i oklevelek – Budán az országnagyok hűséget esküdtek Ulászlónak és érvénytelenítették V. László megválasztását, illetve I. Ulászló királlyá koronázása – megerősítésének tényét. Ezek ugyanis azon túl, hogy bizonyítják Perényi jelenlétét Budán és Székesfehérvárott az oklevelek kiállításának ideje körül,⁸⁶ nem alkalmasak arra, hogy igazolják: Perényi is egyetértett a benne foglaltakkal. Ekkor Szécsi Dénes esztergomi érsek mindkét uralkodót megkoronázta, V. László koronázását semmissé nyilvánította, és hűséget esküdött Ulászlónak. Ugyanez a „pálfordulás” elmondható Garai Lászlóról és Kórógyi Jánosról, akik 1441 januárjában Bátaszéknél még megütköztek I. Ulászló seregével, most mégis hűséget esküdtek neki.⁸⁷ Az igazán valamit sejtető bizonyítékok csupán közvetettek. Követtársai közül csupán ő nem volt jelen, amikor Ulászló hívei menlevelet adtak ki Budán 1440. június 15-én. Továbbá megjegyzendő, hogy követtársaihoz, Pálóci Lászlóhoz⁸⁸ vagy Nánai Kompolt Jánoshoz⁸⁹ és a nyalábi ágból való Perényi Péter fiaihoz, Jánoshoz és Miklóshoz⁹⁰ hasonlóan Perényi János sem nyert adományokat Brankovics György szerb despota magyarországi birtokaiból július végén. Feltehetően ekkor már nem is volt Budán, hanem visszahúzódott távoli birtokaira, és legközelebb csak az 1444-es országgyűlésen tért vissza a fővárosba.⁹¹

Erzsébet özvegy királyné a Szent Korona és bizonyos nyugati birtokok Frigyes német királynak történt elzálogosításával 1440 augusztusában tetemes mennyiségű pénzhez jutott.⁹² Feltehetően ezen bérelte fel Brandisi Jan Jiskra cseh zsoldosvezért⁹³ és nagyjából 5000 zsoldos katonáját, akik augusztusban megérkeztek Alsó-Magyarországra.⁹⁴ Szeptemberben már az ő megjelenésének

⁸⁰ ZICHY IX. 1–3.

⁸¹ Kassa: IVÁNYI EPERJES 272. sz. Eperjes: IVÁNYI BARTFA 354. sz.

⁸² FMH III. 59. sz.

⁸³ DL 55 199. Vö. PÁLOSFALVI 2000. 49. 21. jegyz.

⁸⁴ PÁLOSFALVI 2000. 49–50.; MÁLYUSZ 1980. 565.

⁸⁵ PÁLOSFALVI 2003. 903.

⁸⁶ Egy-egy ilyen kiemelkedően sok pecsétet tartalmazó oklevél elkészítése időt vett igénybe. LÖVEI 2009A. passim.

⁸⁷ KRONOLÓGIA 1986. 260. Vö. THURÓCZI XXXII. fejezet; TEKE 1980. 102–103.

⁸⁸ DF 212 066. BALAJTHY 1837. 25–26.

⁸⁹ DL 13 564., 39 125.

⁹⁰ DF 269 912.

⁹¹ DRH 334–337. Vö. ENGEL 2001A. Főrendek 1444A.

⁹² TÓTH-SZABÓ 1917.178.

⁹³ TRINGLI 2003. 44. és ROMSICS 2007. 224.; TEKE 1980. 101.

⁹⁴ 1440. aug. 22-én a garamszentbenedeki monostort vették ostrom alá csapatai. OSLANSKÝ 1996. 20.

hatására és talán „idegen elemei” támogatásával támadták meg a kassaiak a jászói prépostságot.⁹⁵ Ez a „hadművelet” kudarcba fulladt, feltehetően nem a jászói újonnan erődített monostor erejének köszönhetően, hanem mert nem Jiskra teljes hadereje vette ostrom alá. Inkább a jászói prépostság jobbágysai lázadhattak fel, különösen Alsó- és Felsőmecenéz lakói,⁹⁶ akik korábban vonakodtak részt venni a jászói prépost várépítési munkálatában.⁹⁷ A konfliktusról I. Ulászló 1440. szeptember 11-én Budán kiadott mandátumából értesülünk, amelyből az is kiderül, hogy a király a Jásztót támadók ellen sereget küldött Pálóci László ajtónállómester, Pálóci Simon lovászmester, vámosi Bebek Imre székely ispán, Pelsőci Bebek Miklós és István, valamint Tornai Szilveszter vezetésével.⁹⁸ A névsor arról árulkodik, hogy Ulászló a térségben befolyásos és birtokos országnagyokat küldte a Felső Részekre, hogy akaratának érvényt szerezzenek.

Jan Jiskra sárosi ispán pecsétje.
(AMK Supplementum Schramianum Nr.
19178.)

Perényi János tárnokmester Ulászló táborától való távolmaradását bizonyítja, hogy a fenti névsorba nem került be. Feltételezhetően 1441-ben az északkeleti országrészben tartózkodott, 1441. december 3. előtt kölcsönzött a nyalábi ágból való Perényi Péter fia Jánosnak négyezer-ötszáz forintot ugoccai birtokainak zálogjoga fejében.⁹⁹ 1442. február 22-én Füzéren keltezett,¹⁰⁰ március 27-én Terebesről írt Bártfának,¹⁰¹ 1443. február 2-án szintén Terebesen állított ki nyugtát.¹⁰² Mindeközben Ulászló király 1441 tavaszán, a Dunántúlon hadjáratot vezetett, amely során öt olyan oklevelet adott ki, amelyen legnagyobb hívei is elhelyezték pecsétjeiket.¹⁰³ Ezek közül egyikén sem szerepel Perényi János tárnokmester. Ha egyáltalán Ulászló király udvarában is így, azaz tárnokmesterként tartották őt számon. Engel Pál a korszakra vonatkozó archontológiai munkája szerint Ország János 1443. április 4. és 1444. április 18. között tárnokmester volt. Előbbi említés a budai

káptalantól származik, utóbbi pedig Ulászló király dekrétumában olvasható.¹⁰⁴ Bár Perényi 1442. februári és márciusi, illetve 1443-as okleveleiben tárnokmesternek nevezi magát, ezek saját oklevelei, amelyek nem lehetnek feltétlenül az archontológia forrásai, különösen ebben az időszakban.

⁹⁵ SPILKA 1943. 18.

⁹⁶ A két település a jászói prépostság tulajdonában volt. Vö. ENGEL 2001C.

⁹⁷ 1436-ban Szaniszló prépost (1435–1440) Zsigmond királytól engedélyt kapott erősség építésére. Az ellentétre ld. SPILKA 1943. 16–17.

⁹⁸ DF 232 964. Vö. TÓTH-SZABÓ 1903. 312.; SPILKA 1943. 18.; PÁLOSEALVI 2002. 33.

⁹⁹ DL 70 896. Vö. PERÉNYI 466.

¹⁰⁰ DL 84 454. Vö. LÓNYAY 628.

¹⁰¹ IVÁNYI BÁRTFA 380. sz.

¹⁰² DL 13 705.

¹⁰³ DL 13 619. SIMONTORNYA 106–109.; ARS SI Nr. 4996. (FRANKÓI 1899. 20–21.); SFB Urkunden der Vorderösterreichischen Herrschaft, A1 IIIf, 1441 April 17.; ARS SI Nr. 4998. (HORVÁTH 1861.); ARS SI Nr. 4999. (KATONA Ordine XIII. 150–153.).

¹⁰⁴ DL 88 183. és DRH 334–337. Vö. ENGEL 2001A.

Ifj. Szentpétery Imre tárnokmesteri archontológiájában 1441 és 1444 között V. László tárnokmestereként veszi lajstromba Perényit. Ugyanitt pedig Országot – igaz Mihályt, nem pedig Jánost – Ulászló tárnokmesterének tartja.¹⁰⁵ Talán ez a megközelítés a helytálló: 1441-ben Ulászló király leváltotta a tőle elpártolt bárót, helyére Ország Jánost nevezte ki, Perényi ezt nem fogadta el, és mivel V. László – az általa elismert uralkodó – nem vonta meg tisztségét, így használta azt.¹⁰⁶

Meg kell vizsgálnunk Jiskrához fűződő viszonyát is. Ulászló lengyel földről utánpótlást és támogatást remélt, Jiskra és katonái azonban 1440 végére, 1441 elejére a Magyar Királyságot Lengyelországgal összekötő hadi út¹⁰⁷ mentén építették ki hídfőállásaikat. Tóth-Szabó Pálnál azt olvashatjuk, hogy Jiskra „még a kora őszön [ti. 1440] birtokába vette a zólyomi uradalmat és Sáros megye főispánságát, megszállotta az alsó bányavárosokat Barsban és Zólyomban Körmöcbányától Korponáig, Szepesben Lőcsét, Sárosban Bártfát s könnyű szerrel Eperjest, (...) azután Abaújban Kassát, a sárosi várból kivetette Perényi János tárnokmestert s maga ült bele, sőt hódított még Zemplénben is, elfoglalván Tokaj várát.”¹⁰⁸ Ez alapján azt gondolhatnánk, hogy a zsoldosvezér már ekkor Perényi rovására ténykedett a Felső-Részeken, de Pálosfalvi Tamás korábban rámutatott, hogy ekkor még biztosan nem volt jelen Zólyomban és Barsban.¹⁰⁹ Szepes, Sáros és Abaúj megyék szabad királyi városai (Kassa, Eperjes, Bártfa és Lőcse) együttműködtek vele, de nem birtokolta azokat. Ezekon kívül csupán néhány fontosabb stratégiai pontot ellenőrzött. Sáros várával kapcsolatban Tóth-Szabó pedig téves megállapítást tett. Birtokbavételét két oklevélre alapozta,¹¹⁰ és már Jiskra megjelenésének idejére tette. Ugyanakkor ezek Albert Perényinek tett adományát rejtik, s a foglalás tényét csak V. László oklevelei közlik jó tíz évvel később, a cselekmény dátumát pedig nem adják meg.¹¹¹ Ennél többet nem tudhatunk meg Perényi és Jiskra kezdeti kapcsolatáról. Nyílt ellenségek nem lehettek, hiszen Perényi Kassa 1441. július-augusztus közötti ostromában a források szerint nem vett részt.¹¹² Az a tény, hogy Perényi Péter fia János Jiskra fogságából a Perényi Imre fia János által zálogba adott összeg fejében került ki, arra enged következtetni, hogy a térségben tartózkodott, esetleg bejárása volt Jiskra táborába, ahol a fogollyal tárgyalhatott.¹¹³

Ulászló 1441-ben a Dunántúlon és Szlavóniában sikeresen felülkerekedett Erzsébet hívein,¹¹⁴ de a Felső-Részek elvesztése, és a bányavárosok, köztük Körmöcbánya és pénzverdéjének hiánya egyre jobban érezte hatását a királyi kincstárban.¹¹⁵ A királyné 1442. január 28-án Jiskrát nevezte ki Zólyom és a bányavárosok főkapitányává, hogy hatékonyabbá tegye a védelmet.¹¹⁶

¹⁰⁵ SZENTPÉTERY Ifj. 1934. 525.

¹⁰⁶ A viszonyok tisztázását nehezíti az is, hogy az egyetlen ismert méltóságosor – mely ezúttal is Raguzához köthető – üresedést jelez a tisztségben 1444. február 2-án. Vö. ENGEL 2001A.

¹⁰⁷ DRASKÓCZY 1998. 50. és 56.

¹⁰⁸ TÓTH-SZABÓ 1917.184.

¹⁰⁹ PÁLOSFALVI 2002. 33–34.

¹¹⁰ DL 13 410., DL 13 411.

¹¹¹ DL 14 908., DL 14 910.

¹¹² TUTKÓ 1861. 35–36.

¹¹³ Ifj. János Ulászló király hűségére esküdött fel, és a Kassát ostromló sereg egyik vezére volt. Az ostrom közben fogságba esett. További sorsát részletesen Tringli István fejtette fel. TRINGLI 1992. 177–178.

¹¹⁴ TRINGLI 2003. 21–22.

¹¹⁵ A pénz rontásához és a pénzverési jog adományozásához is kellett nyúlnia. Vö. HÖGYE 1971–72. passim.

¹¹⁶ DF 249 796. Részben közli: VACH 1957. 217. 181. jegyz.

A bányavárosok gazdasági ereje Erzsébet pozícióit javította, egyúttal Ulászlóét gyengítette, ezért a király Pozsony 1442-es ostromát¹¹⁷ követően a hadi tevékenység súlypontját erre a térségre helyezte. Rozgonyi Simon egri püspök vezetésével több sereget küldött a térségbe, sikertelenül.¹¹⁸ Az 1442-es év Ulászló és Erzsébet békekötésével, illetve utóbbi december 19-i halálával ért véget.¹¹⁹ Jiskra a királyné halálát követően sem hagyott fel tevékenységével. Továbbra is V. László királyt, illetve annak gyámját, Habsburg Frigyest szolgálta. A körmöci és kassai pénzverdékben László király nevében veretett aranyforintot.¹²⁰ Az 1443 áprilisában Budán tartott országgyűlést követően egy Piotr Odrowąż ze Sprowy, Lwów vajdája által vezetett lengyel kontingens hazájába igyekezett egy állítólagos tatár betörés hírére. Húsvét után indultak el, Rozgonyi Simon püspök kísérte őket Egerig. Długosz leírása szerint az ott tartott lakoma idején Jan Talafús (z Ostrova) kassai kapitány Jiskra parancsára megjelent kisebb csapatával. Kihaszználva különítményének mozgékonyágát, több helyen felgyújtotta a várost, több irányból riasztotta a védőket, így olyan zűrzavar keletkezett, hogy lehetsége nyílt kirabolni a várost, és foglyul ejtenie a lengyel vezért. Rozgonyi, miután feleszmélt a rajtaütésből, a csehek után eredt. Ezek a zsákmány miatt lassan haladtak, így csakhamar utolérték őket. Heves csatában sikerült kiszabadítania Piotr Odrowążt, és rabláncra verni Talafuszt, akit ezután Budára vitetett.¹²¹

Ulászló a törökök elleni ún. „hosszú hadjáratot” készítette elő,¹²² ezért szüksége volt egy békére a hátszágában. Ennek érdekében fegyverszünetet kötött III. Frigyes német királlyal 1443 nyarán, a Felső Részekre pedig Rozgonyi Simont küldte, hogy fegyverszünetre lépjen Jiskrával. Mivel egyik fél sem szeretett volna a másikkal nyílt csatába bocsátkozni, ezért szeptember 1-jén az Igló alatti táborban megállapodást kötöttek, amely szerint a fegyverek 1444. szeptember 29-ig hallgatnak.¹²³ Amellett, hogy Rozgonyi bátyja, György egyik lányának kezét is felajánlották Jiskrának a békesség megtartása érdekében,¹²⁴ a megállapodás keretében fogolycserére is sor került. Lőcse város Bártfának írott leveléből derül ki, hogy Talafusz mellett bizonyos *grossen Pereny Janusch*-t is szabadon engedtek ekkor.¹²⁵ Vajon azonos-e ez a Perényi János a mi tárnokmesterünkkel?

Szinte biztos állíthatjuk, hogy a korszakban tevékenykedő két Perényi János – Perényi Péter fia János a nyalábi ágból és Perényi Imre fia János a terebesi ágból – közül az utóbbiról beszélt a levélíró. A két személy megkülönböztetése a korszak forrásaiban következetesnek mondható. Vagy apjuk nevének feltüntetésével (Péter, illetve és Imre fia), vagy „maior”, „senior” vagy „groosen”, illetve „minor” vagy „kleinen” jelzővel illették őket. Azokban az esetekben, amikor egyiket sem használták, tisztségeikre hivatkoztak. Péter fia ifjabb János, Albert király halálakor máramarosi ispán volt, Imre fia idősebb János pedig tárnokmester.¹²⁶ Imre fia mellett szól az is, hogy 1443. július 13-án sztropkói várnagyai, Varjú Miklós és Demétei György Bártfa városától 20 zsoldost és harci szekeret, valamint

¹¹⁷ KRONOLÓGIA 1986. 261.

¹¹⁸ PÁLOSFALVI 2003. 921.

¹¹⁹ KRONOLÓGIA 1986. 262.

¹²⁰ POHL 1971–72. 51. és uo. 1. jegyz. Újabb: GYÖNGYÖSSY 2012. 256. Ld. még uo. bibliográfia.

¹²¹ Feltehetően ez is 1443-ban történt. TÓTH-SZABÓ 1903. 9.; TÓTH-SZABÓ 1917. 196.

¹²² KRONOLÓGIA 1986. 262.

¹²³ DF 270 262. TELEKI X. 135–140.

¹²⁴ PÁLOSFALVI 2003. 923.

¹²⁵ DF 213098. IVÁNYI BÁRTFA 409. sz. Idézi: PÁLOSFALVI 2003. 923. 186. jegyz.

¹²⁶ Vö. ENGEL 2001A. és ENGEL 2001B. Vö. TRINGLI 1992. 175–178.

ostromgépet kértek Rozgonyi Simon egri püspök ellen.¹²⁷ Mindezt pedig nem Perényi János, hanem felesége, Kórógyi Katalin parancsára.¹²⁸ Ez pedig nem jelenthet mást, mint azt hogy a család feje, János tárnokmester távollétében felesége irányította a Perényi birtokokat. A szóban forgó levél pedig 1443 áprilisa után kelt, mikor is Talafusz egri rajtaütése, majd későbbi fogságba esése megtörtént. Vagyis Talafusz Eger városára törő csapatában nagy valószínűséggel Perényi János tárnokmester is jelen lehetett. V. László király későbbi, 1453-as adománylevelében Perényi érdemei között említi, hogy kezdettől fogva kitartott mellette, még súlyos fogságot is elviselt.¹²⁹ Igaz, ahogy a későbbiekben látni fogjuk, nem ez volt Perényi első hűségpróbája.

A fogságból kiszabadulva 1444 tavaszán azzal a ténnyel szembesülhetett, hogy Erzsébet királyné halálának és Ulászló 1443–44-es török elleni hosszú hadjárata sikerének következtében a Jagelló uralkodó helyzete megerősödött, és Perényi elszigetelődése visszafordíthatatlanná vált. Bár hallgatólagos szövetségének, Jiskrának helyzete északkeleten szilárd volt, az országos politikában nem remélhetett babérokat. Ékes bizonyítéka ennek, hogy április 18-án, amikor I. Ulászló kiadta a budai országgyűlés végzéseit – amelyen Perényi is részt vett –, annak megerősítői között csupán mint *Johannes senior de Peren* szerepelt az aktuális hierarchiát tükröző rangsor kevésbé előkelő traktusában.¹³⁰ Bárói tisztségének elvesztését tetézte, hogy legkésőbb 1444. július 8-tól a zempléni ispáni tiszttét is elveszítette, helyét a frissen országbíróknak is kinevezett Rozgonyi György vette át.¹³¹ Megrendült befolyását használhatta ki Ulászló hű lovászmestere,

Pálóci László udvarmester pecsétje.
(AGAD Dok. perg. 5575.)

Pálóci Simon, akivel Perényi János magánháborút vívott az 1444-es év során. Erről az ádáz küzdelemről ad viszonylag részletesen számot egy 1445. május 5-én kelt országgyűlési ítéletlevél.¹³²

Az 1441-es évben Pálóci László és Simon között is éles konfliktus robbant ki, amelyet 1444. május 1-jén a budai káptalan előtt igyekeztek rendezni: megosztva szerzett birtokaik felét 32 évre elcserélték egymással: László a dédesi uradalom, Simon pedig Ajnácskő kizárólagos birtokosa lett.¹³³ Valamikor ezután vehette kezdetét a Perényi János és Pálóci Simon közötti harc. Perényi több familiárisával együtt fogságba is került, ahonnan Pálóci László közbenjárására szabadulhatott ki. Felmerül a kérdés, hogy az ismételt fogság nem azonos-e a korábbival. Erre vonatkozóan némi

¹²⁷ DF 213 095. Vö. IVÁNYI BÁRTEFA 406. sz. SZIRMAY–KOVACHICH 1804. 25–26. „(...) nobis auxilium transmittere velitis, videlicet ad 20. stipendiatos cum ipsorum rebus, et ballistis super nostras expensas, insuper vestram machinam Thaerspochzet (...)”

¹²⁸ Uo. „(...) exmittere Geneosae Dominae nostrae Catharinae conthorali Magnifici Ioannis de Peren (...)”

¹²⁹ DL 14 627.

¹³⁰ DRH 334.

¹³¹ ENGEL 2001A. Megjegyzendő, hogy már az április 18-i oklevélben sem nevezik ispánnak Szécsényi László nógrádi vagy Tamási vajdafi Henrik pozsegai ispánnal ellentétben.

¹³² DL 13 846.

¹³³ DF 210 825. BORSODI OKLEVÉLTÁR 1980. 150. A konfliktus részleteire ld. NOVÁK 2016. 314–317.

tájékoztató pontot Pálóci László „önzetlen” segítségével adhat. Nem sokkal 1444. szeptember 28. előtt – feltehetően a közbenjárásért cserébe – Perényi zálogul adta Lászlónak a beregszentmiklósi uradalmat, továbbá Olaszit, Sárát, Emődöt, Vizsolyt és a füzéri uradalomhoz tartozó, Újhelyhez legközelebb eső Mikóháza falut.¹³⁴ Perényi a kiszabadulásáért cserébe Simonnak adta Csorbakő várát, maga helyett pedig Ilona és István nevű gyermekeit, továbbá Sági Balázs fia János nevű familiárisát adta foglyul.¹³⁵

A konfliktus okát homály fedi. Nem járunk messze azonban a valóságtól, ha a Pálóciak kezdeményezését tételezzük fel. Napnál világosabb, hogy Ulászló kitarító híveiként nyeregben érezhették magukat, s e helyzetből adódik, hogy igyekeztek minél több hasznát látni pozíciójuknak. Pálóci Simon lényegében büntetlenül támadhatta meg a lázadó Perényit, növelve ezzel a régió belüli befolyását az uralkodónak tett szolgálat leple alatt. Kétségtelen, hogy törekvését siker koronázta. Megszerezte Csorbakő várát és tartozékait, amely azon túl, hogy Perényi fontos birtoka volt, egyben apja öröksége is, annak családi alapítású kolostorukban lévő temetkezési helyével. Pálóci László pedig Beregben, Abaújban és Zemplénben rövidítette meg Perényit. Érdemes ide citálnunk a nyalábi ágból való ifj. Perényi János sorsát, aki a kassai ostrom során esett fogságba, amiért súlyos árat fizetett, elvesztette a nagyidai uradalmat, és további veszteségeket könyvelhetett el. Teljesen érthető tehát, hogy Perényi Imre fia János a vereséget nem volt hajlandó elfogadni, és ellentámadásba lendült, feltehetően 1444–1445 fordulóján.

1444. november 30-án már biztosan kiszabadult fogságából, mert Kassán Jiskra oldalán Szécsi Dénes érsek és Szécsi Tamás komáromi és Rozgonyi György pozsonyi¹³⁶ ispán mellett részt vett a lengyel–magyar béketárgyaláson.¹³⁷ Tóth-Szabó szerint a találkozó célja Ulászló számára biztonság nyújtása a török elleni hadjáratához. A tárgyalások eredményeként kétéves fegyverszüneti megállapodást kötöttek. Szintén Tóth-Szabó véleménye az, hogy ekkor még nem tudhattak Ulászló várnai vereségéről (november 10.). Az kétségtelen, hogy a tárgyalásokat hamarabb kezdték meg, és a csatát túlélők csak jóval később értek Magyarországra. A vereség híre decemberben már feltehetően kitudódott, ez ösztönözhetette arra Perényit, hogy Pálóci ellen fellépjen. Talafusz János cseh zsoldos segítségét¹³⁸ is igénybe véve támadta meg Pálóci Simon pataki birtokát, és ott egy kolostorból emelt erősséget tartott megszállva.¹³⁹ A csehekkel ápolt szoros viszonya egy szabolcsi nemesek által kiadott oklevélből is kiviláglik. Csaholyi János és társai 1445. január

¹³⁴ DL 13 803. Bár egy későbbi oklevélben (DL 15 910.) Füzér várát és összes tartozékait is említik, ugyanakkor a többi birtokról ez az oklevél nem ejt szót. Simon Zoltán Füzér várával foglalkozó művében „bonyolult szerződésnek” nevezi az ügyletet. SIMON 2000. 12. A várral korábban foglalkozó Feld István és Juan Cabello sem látott tisztában: egyenesen Füzér várának bevételét említik. FELD–CABELLO 1980. 39–40.

¹³⁵ Vö. ENGEL 2001B. Ákos nem 2. Sági.

¹³⁶ *Georgius de Posingen*, vö. ENGEL 2001A. Pozsonyi ispánok.

¹³⁷ MON. POL. II. Pars altera nr. 2. (1–4). Vö. TÓTH-SZABÓ 1917. 204–205. Sajnos az eredeti oklevél, amelyet Újszandecen a városháza levéltárában őriztek, egy 1894. április 17-én támadt tűzben elpusztult.

¹³⁸ Hédervári Lőrinc nádor Perényihez írt levele alapján. DL 80 827. ZICHY IX. 90–91. Vö. SZERÉMI–ÉRNYEI 1912. 407.

¹³⁹ DL 13 846. A pataki vár építéstörténete kapcsán Détsky Mihály, Janó Ákos és közvetve Szűcs Jenő között kialakult szakmai polémiaának sarkalatos pontja volt az 1445. májusi ítéletével. Munkáikban a hatalmaskodás indíttatását, körülményeit nem mindig pontosan adták meg – magát az oklevelet is 1444-re datálták tévesen –, bár kétségtelen, hogy a pataki uradalom fejlődéséről részletes leírást adtak írásaikban. A vita mérföldkövei: DÉTSKY 1966. passim; JANÓ 1997. passim; DÉTSKY 1999. passim; JANÓ 2000. passim. A vita összefoglalása: JANÓ 2008.

7-én szövetséget kötöttek Perényi János és Jiskra ellen, vagyis hatalmaskodásuk fenyegetése már a Szabolcs megyeieket is aggasztotta.¹⁴⁰

A várnai csatavesztés és Ulászló király eltűnése – ekkor még nem voltak biztosak a halálában – arra kényszerítette az országnagyokat, köztük Szécsi Dénes érseket, Gatalóci Mátyás veszprémi püspököt, Hédervári Lőrinc nádort, Újlaki Miklós és Hunyadi János erdélyi vajdát, hogy február 8-án április 4-re országgyűlést hirdessenek Pestre.¹⁴¹ Ezen az országgyűlésen született meg az eseményeket összefoglaló és rendezni kívánó ítéletlevél. A résztvevők hatalmát és a helyzet súlyosságát mutatja, hogy a béke helyreállítását célzó országgyűlés – élén Szécsi érsekkel és Hédervári nádorral – mondta ki az ítéletet a felek között.¹⁴² A pataki uradalom esetében a status quo az 1445. évi országgyűlésig fennmaradt. Akkor május 30-ig adtak haladékot az ítéletet kimondó országnagyok arra, hogy a bitorolt uradalmakat bocsássák vissza egymásnak, és a foglyokat engedjék szabadon. Mielőtt ez megtörtént volna, Pálóci Simon utasította familiárisait, hogy a csorbakői uradalomban található jószágokat hajtsák el, amit május 27. körül, a határidő lejárta előtt meg is tettek.¹⁴³ Érdeemes még megjegyeznünk, hogy Perényi ellenében lépett fel a konfliktus során Szécsényi László, serkei Lorántfi György, Gecsei „Etre” István,¹⁴⁴ Szentmihályi György és Agárdi Antal fia László,¹⁴⁵ vagyis mind-mind olyan közép és kismemesek, akik Nógrád, Hont és Heves megyében Jiskra ellen harcoltak az 1441–43 közötti időszakban.¹⁴⁶ A konfliktus végleges rendezésére 1446. január 29-én került sor, amikor a leleszi konvent előtt Pálóci László visszabocsátotta Perényinek a zálogba vett birtokokat.¹⁴⁷

Jól látható, hogy Perényi János 1443-ban Jiskra és V. László oldalán harcba szállt a polgárháborúban. A tárnokmester nem követte a többi keleti országnagyot – Pálóciak, Bebekek, Rozgonyi Simon országbíró utódai, nyalábi és rihnoi Perényiek – Ulászló pártján. Ennek okát a Zsigmond, Albert, Erzsébet és Utószülött László iránti megingathatatlan hűségében látja a szakirodalom. A feltétel nélküli lojalitást, mint politikai mozgatórugót azonban érdemes fenntartásokkal kezelni. Szemben az előző századforduló romantikus nemzettudatot visszavetítő történetíróinak véleményével, Pálosfalvi Tamás munkájában utal arra, hogy az arisztokrata családok tagjai ekkoriban elsősorban saját családi és gazdasági érdekeiket tartották szem előtt.¹⁴⁸ Kétségtelen, hogy a mai korszakban fel nem fogható ereje volt az uralkodó iránti hűségnek. Ugyanakkor számos történeti példát hozhatunk a bárói családok által, a létfenntartás érdekében, az uralkodóval szemben hozott döntésekre. Ennek okán Perényi János tárnokmester birtokainak elhelyezkedésében kell keresnünk pártállásának indikátorát. Abaúji, sárosi birtokai Jiskra közvetlen művelési területén, zempléni és borsodi uradalmi pedig annak szomszédságában terültek el. Perényi beláthatta, hogy érdemben nem védheti meg birtokait a csehekkel szemben, ezért inkább szövetkezett velük.

1445 tavaszán a Pesten összegyűlt országnagyok, nemesek és városi követek I. Ulászló király távollétére a rend helyreállítása érdekében hét főkapitányt választottak. Újlaki Miklós, Hunyadi

¹⁴⁰ DL 55 295.

¹⁴¹ DL 50 583. és DL 80 828. Utóbbi kiadása: ZICHY IX. 91–93. Vö. KRONOLÓGIA 1986. 264–5.

¹⁴² DL 13 846.

¹⁴³ DF 222 218. Vö. SZÖRÉNYI 2003B. 190–191.

¹⁴⁴ Vö. ENGEL 2001B. Gecsei (Abaúj m.).

¹⁴⁵ Vö. Uo. Agárdi-rokonság 1. tábla: Agárdi.

¹⁴⁶ Vö. NOVÁK 2016. 317–322.

¹⁴⁷ DL 13 910. Az oklevél hivatkozik Hédervári Lőrinc nádor ítéletlevelére, melyet azonban nem sikerült fellelnünk.

¹⁴⁸ PÁLOSFALVI 2003. 897–902.

János, Rozgonyi György, Jan Jiskra, vámosi Bebek Imre, Ország Mihály és Szentmiklósi Pongrác vállalta a feladatot, hogy békét teremt az országban.¹⁴⁹ Perényi János ezen az országgyűlésen biztosan részt vett, és úgy tűnik, visszakapta bárói tisztségét, mert 1445. július 8-án már tárnokmesterként említik. A Szinán összegyűlt északkeleti országnagyok, a vármegyék és városok küldöttei rendeletekben kívánták megvalósítani az országgyűlés határozatait. Ezt írásba is foglalták, melyet Rozgonyi György országbíró, vámosi Bebek Imre főkapitány, a Jiskra nevében eljáró Dobrai Barcal Miklós, továbbá Perényi – az utóbbi tárnokmesterként – az első helyen erősítette meg.¹⁵⁰ Ugyanez a presztízs mutatkozik meg Zsófia lengyel királyné levelében. 1445. július 23-án írt a két főkapitánynak, Dobrai Barcalnak, Perényinek és másik négy északkeleti nagybirtokosnak, hogy Komorovszki Péter zsoldoskapitány ügyét hamarosan rendezni.¹⁵¹ Az év hátralévő részében már nem hallunk Perényi felől, sem levél, sem oklevél nem maradt tőle, az országtanács Zsámbékon kelt országgyűlési meghívójának nem aláírója.¹⁵² Jiskrával sem mozgott együtt, aki pedig Zólyomban adóslevelet állított ki Szenici Makovec Jánosnak.¹⁵³ Azt tudjuk, hogy 1445. november 8. előtt megbízatást adott Péter papnak, hogy az országnagyok 1445. május 5-i ítéletlevelét átírassa a leleszi konventtel.¹⁵⁴ Az 1445–46-os év fordulóján korábbi magánháborújának lezárását készítette elő, ez csúcsozott ki a Pálóci Lászlóval a leleszi konvent előtti, 1446. január 29-i megegyezésben.¹⁵⁵

Nem tudni, hogy Hunyadi János kormányzóvá választásának idején,¹⁵⁶ 1446 júniusában Perényi jelen volt-e Rákos mezején. Az országtanácsban még ekkor sem vállalhatott fontos szerepet.¹⁵⁷ Június 16-án az országnagyok Döbrönte Himfi Tamásnak adományozták a betöltetlen egri püspökséget, de az oklevélen nem találjuk Perényi pecsétjét.¹⁵⁸ Hunyadi kormányának átalakítása őt nem érintette, megőrizte tárnokmesteri tisztségét.¹⁵⁹ Sőt, Engel Pál valószínűsíti, hogy Bacskai István, de főleg Sztáncsi Miklós zempléni alispán révén ismét Perényi János töltötte be legkésőbb 1446. szeptember 6-tól a megye ispáni tisztségét.¹⁶⁰ A következtetésnek igazat kell adnunk, mivel fentebb láttuk, Sztáncsi Miklóst a Zsigmond-korban szoros kapcsolat fűzte Perényi famíliájához.

¹⁴⁹ TEKE 1980. 146.

¹⁵⁰ DF 270 275. TELEKI X. 164–169.

¹⁵¹ Név szerint említik még Pálóci László királyi ajtónállómestert, Ónodi Cudar Simont, Homonnai Druget István és Nagymihályi Lászlót. IVÁNYI BÁRTFA 432. sz. DOK. POL. 111–112.

¹⁵² DF 240 862. KNAUZ 1859. 34–35. és DF 250 106. TELEKI X. 180–181. Aláírók: Szécsi Dénes esztergomi érsek, Kecseti „Agmánd” Péter váci, Csetneki László nyitrai püspökök, Hédervári Lőrinc nádor, Újlaki Miklós erdélyi vajda, Rozgonyi György országbíró, Garai László macsói bán, Pelsőci Bebek Imre és István, Ónodi Cudar Simon, Tari Rupert és serkei Lorántfi György.

¹⁵³ DF 250 168. TÓTH-SZABÓ 1917. 216–217. Jiskra mellett az oklevelet még további három tanú megerősítette, de egyik sem Perényi.

¹⁵⁴ DL 13 846. „Petrus presbiter capellanus”.

¹⁵⁵ DL 13 910.

¹⁵⁶ TEKE 1980. 159.

¹⁵⁷ Érdekes, hogy Teke Zsuzsanna egyértelműen Hunyadi támogatói között sorolta fel Perényit, de mivel állítását nem hivatkozta, így megállapítása nem lehet perdöntő. TEKE 1980. 148.

¹⁵⁸ DL 102 498. FRAKNÓI 1899. VI–VII. Aláírók: Szécsi Dénes esztergomi érsek, Hunyadi János kormányzó, Újlaki Miklós és Bebek Imre erdélyi vajdák, Garai László macsói bán és Szécsi Tamás.

¹⁵⁹ Nem ismerünk olyat, aki ebben az időszakban tárnokként tűnne fel, és Perényi az év végén tárnokmesterként adott ki oklevelet hivatali ügyben. IVÁNYI EPERJES 309. sz.

¹⁶⁰ DL 88 203. Vö. ENGEL 2001A.

Hunyadi János kormányzóságának kezdetével egy új hatalmi rendszerbe lépett a Magyar Királyság, vele együtt annak tárnokmestere, Perényi János is. A zsigmondi éra békés évtizedeit követően nagyon mozgalmas kilenc év során kellett megállniuk helyüket az arisztokrata családok vezetőinek. Voltak olyanok, akik mérhetetlen vagyonra és befolyásra tettek szert, élükön Hunyadi kormányzóval, de ebbe a kategóriába sorolható Újlaki Miklós is. Volt, akinek sikerült gyarapítania vagyonát, mint Pálóci László – immáron – országbírónak, és voltak, akik családjuk vagyonának jórészt elvesztették, mint ifj. Perényi János a nyalábi ágból.¹⁶¹ A Rozgonyi család három ága más és más stratégiához nyúlt,¹⁶² ennek következtében más és más módon viszonyultak Hunyadihoz. A Tallóci fivérek közül csupán Frank és Petkó élte meg az 1446-os évet, a család legnagyobb támasza, Matkó 1445. elején elhunyt, soha nem jutottak többé olyan befolyáshoz, mint Zsigmond, Albert vagy Ulászló alatt.¹⁶³

Perényi János is sok mindenben ment keresztül ebben az időszakban. Alberttól országos bírói méltóságot és adományokat nyert, fontos szerep hárult rá Ulászló meghívásában. A polgárháborúban először külső szemlélőként annak hasznát vette, később elszenvedője volt a köz- és jogbiztonság hiányának. Perényi mellé új szomszéd költözött a cseh Jiskra személyében, és bár jó viszonyt ápoltak, János öröme nem lehetett felhőtlen e tekintetben. Így vagy úgy, Perényi a szerencsésebbek közé tartozott. Családja élén egy személyben megállta a helyét, birtokjogait nem vesztette el, még ha ideiglenesen de facto el is vesztette a birtokok egy részét. Regionális befolyásért ádáz harcot vívott, amelyből győztesen került ki, az országos politikában pedig megőrizte korábbi státuszát, s annak lehetőségét, hogy onnan feljebb lépjen. A következő fejezetben azt vizsgáljuk, hogy a rendelkezésére álló erőforrásokat hogyan használta ki, és mit hagyhatott örökölni fiaira.

A KORMÁNYZÓ OLDALÁN (1447–1452)

Perényit az 1447-es év terebesi birtokán érthette, 1446. december 30-án innen küldte perhalasztó levelét Eperjes városának.¹⁶⁴ A március 12-re meghirdetett budai országgyűlésen személyesen megjelenhetett, mivel április 1-jén tárnoki széket tartott, annak másnapján ítéletlevelet adott ki,¹⁶⁵ és átírta Hebenstreyth János kassai bírósági levelét.¹⁶⁶ A tárnoki szék időpontja egybeesik Pozsony városa küldötteinek Budára érkezésével, ami március második felére tehető.¹⁶⁷ 1447 elején az országtanács küldöttséget menesztett III. Frigyeshez.¹⁶⁸ Perényi a tárgyalók között nem szere-

¹⁶¹ TRINGLI 1992. 177–178.

¹⁶² PÁLOSFALVI 2003.

¹⁶³ MÁLYUSZ 1980. 568–571.

¹⁶⁴ DF 228 693. IVÁNYI EPERJES 309. sz.

¹⁶⁵ DL 14 074.

¹⁶⁶ DF 263 717.

¹⁶⁷ KNAUZ 1859. 56–57.

¹⁶⁸ Uo. Ld. még TEKE 1980. 156.

pelt, így nem volt szerepe a 1447. június 1-i fegyverszüneti megállapodás tető alá hozatalában.¹⁶⁹ Június 16-án így keltezhetett Pesten,¹⁷⁰ ahol az országtanács és Hunyadi János is ténykedett.¹⁷¹

Felmerülhet a kérdés, vajon Perényi részt vett-e a kormányzat napi munkájában? 1446 és 1452 között, Hunyadi kormányzósága idején az országtanács képezte a legfőbb központi hatalmat, élén a kormányzó állt az uralkodóhoz képest erősen korlátozott felhatalmazással. A mindennapi kormányzati ügymenetet ez a testület irányította, az 1445-ös országgyűlési végzés 15. cikkelye szerint saját pecsétje segítségével, melyet behatóan Szentpétery Imre ismertett.¹⁷² Ugyanő, összegezve Knausz Nándor¹⁷³ és saját kutatásainak eredményeit, az országtanács működéséről a következőt írta: „Az országos rendek időről-időre összegyülekezve gyakorolták legfelsőbb hatalmukat. Hogy ezeken a gyűléseken a rendek közül minden esetben hányan és kik vettek részt, ma már nem igen tudjuk megállapítani; csak azt látjuk, hogy ezeket a gyűléseket az országnak igen különböző helyein tartották, minthogy kiadványaik Pestről, Budáról, Vácáról, Székesfehérvárról stb. vannak keltezve.”¹⁷⁴ Az országtanács működésével Bónis György foglalkozott behatóbban. Tőle tudjuk, hogy a testület irodájának működtetői élén elsősorban a főkancellárt, Kecseti Agmánd Péter váci püspököt kell látnunk, munkáját pedig Vitéz János, mint alkancellár és protonotáriusai segíthették.¹⁷⁵ Mellettük viszont alkalmasint részt vehettek világi előkelők is a munkában, elsősorban a perdöntések alkalmával.

Ebből az időszakból ismerünk ugyan közel egy tucat olyan ún. sokpecsétetes oklevelet, amely elárulja a jelenlévő országnagyok kilétét, de ezek egyike sem a mindennapi kormányzati ügyekhez köthető, annál nagyobb súlyú, gyakran diplomáciai ügyeket rögzítenek. A gyakran úton, hadjáraton lévő kormányzó helyett a mindennapi ügyek vitele is nagy felelősséggel és hatalommal járt, ezért érdemes ebben az időszakban Perényi, az országtanács, az országnagyok és Hunyadi mozgását összevetni. Erre segítségünkre van a Perényi János által kiadott oklevelek és levelek jegyzéke,¹⁷⁶ Knausz Nándor munkája,¹⁷⁷ a sokpecsétetes oklevelek listája¹⁷⁸ és Hunyadi János kormányzó itineráriuma.¹⁷⁹ Természetesen az esetleges egyezések nem bizonyítják, hogy az országtanács okleveleinek kiadásához Perényinek köze lett volna, de mindenképpen ad egy viszonyítási alapot a tárnokmester országos befolyásához.

1447-ben tehát Perényi a márciusi országgyűlés során Budán tartózkodott, június 16-án pedig Hunyadival és az országtanáccsal együtt Pesten. Hunyadi és Jiskra rimaszombati megállapodása csupán egykorú másolatban maradt meg, pecsétjeit nem ismerjük, az oklevél szövege

¹⁶⁹ DF 287 192. KATONA Ordine XIII. 541–543. Pecsétjükkel megerősítették: Szécsi Dénes esztergomi érsek, Salánki Ágoston győri püspök, Hédervári Lőrinc nádor, Újlaki Miklós erdélyi vajda, Pálóci László országbíró, Garai László macsói bán, Ország Mihály kincstartó, Szécsi Tamás komáromi ispán.

¹⁷⁰ DF 227 188. Vö. KNAUZ 1859. 69.

¹⁷¹ ENGEL 1984. 982.

¹⁷² Okfejtése szerint három különböző pecsétről volt szó, mondanivalónk tekintetében ezek között nem szükséges különbséget tennünk. Bővebben SZENTPÉTERY 1902. 157–161.

¹⁷³ KNAUZ 1859. passim. Különösen: 1–18.

¹⁷⁴ SZENTPÉTERY 1902. 161.

¹⁷⁵ Például Mohori Vidfi János, Botos István, aki 1451-től alkancellár lett. BÓNIS 1971. 159–160.

¹⁷⁶ Ld. függelék.

¹⁷⁷ KNAUZ 1859. Különösen: 18–112.

¹⁷⁸ NOVÁK 2015. 202. 23. jegyz.

¹⁷⁹ ENGEL 1984. Különösen: 980–986.

nem említi Perényit.¹⁸⁰ Az országtanács a nyár folyamán Vácra tette át rövid időre a székhelyét – vélhetően Péter püspök miatt –,¹⁸¹ de ott sem tudjuk a tárnokmestert kimutatni, mint ahogy Hunyadival történő utazását sem tudjuk igazolni. A szeptember közepén megtartott országgyűlés során már jelen volt.¹⁸² Szeptember 15-én és 17-én Budáról írt parancsot Nagysáros és Kisszeben városok tanácsának, hogy vizsgálják ki az eperjesi és bártfai bírók ügyét.¹⁸³ Ezen az országgyűlésen választották meg az elhunyt Hédervári Lőrinc nádor helyére Garai Lászlót, hirdették ki a III. Frigyesssel kötött békét, és Hunyadi birtokba vehette Buda várát. Fontos események történtek tehát, a tárnokmester nyilvánvalóan részt kívánt venni bennük.

A radkersburgi béke okmánya 1447. június 1-ről.
(HHSa AUR 1447. VI. 1.)

Az országgyűlést szeptember végén berekesztették. Az év hátralévő részében Hunyadi Havasalföldre vezetett hadjáratot,¹⁸⁴ az országtanács pedig Péter püspökkel együtt Vácra költözött.¹⁸⁵ Perényi is elhagyta az ország központját, 1448. február 13-án már Terebesen keltezett.¹⁸⁶

¹⁸⁰ DL 80 888. Az adatbázis szerint ugyan eredeti az oklevél, de annak közlője, Horváth Sándor, egykorú másolatnak gondolta, amit igazol szokatlan formája és papír (nem pergamen) anyaga is. ZICHY IX.169–171.

¹⁸¹ KNAUZ 1859. 73–74.

¹⁸² Az országgyűlés választotta meg Garai Lászlót nádorrá, mely minden bizonnyal Hédervári Imre felmentő levelének kelte előtt nyílt meg, hiszen Garait az levélben – szeptember 13-án – nádornak nevezik. Pecsétként azonban még a bánit használta, így kinevezése friss lehetett. SZENTPÉTERY 1902. A dátumra és Perényi jelenlétére vö. ENGEL 2001A. VII. fejezet, 1447. Hunyadi már szeptember 8-án Budán volt. ENGEL 1984. 982. Ld. még KRONOLÓGIA 1986. 266.

¹⁸³ IVÁNYI BÁRTEA 498. sz. és IVÁNYI EPERJES 318. sz.

¹⁸⁴ KRONOLÓGIA 1986. 267. Vö. ENGEL 1984. 982–983.

¹⁸⁵ KNAUZ 1859. 76–79.

¹⁸⁶ DL 66 917.

1448 májusában országgyűlést tartottak Pesten,¹⁸⁷ Perényit viszont nem találjuk a résztvevők között, bár a gyűlésre városi küldöttek is érkeztek.¹⁸⁸ Április 24-én még Füzérről írt Eperjesnek.¹⁸⁹ A tárnokmesternek saját birtoka védelmében kellett fellépnie. Május 5-én – mikor már Hunyadi is Budán volt¹⁹⁰ – Terebesről írt Bártfának.¹⁹¹ A levél szerint az elmúlt napokban „istentelen latrok” család módon elfoglalták a sárosi Újvárat, azóta is bitorolják, és onnan nagy kárára lehetnek nem csak neki, de a város polgárságának és az egész környéknek is. Ezért annak visszafoglalásához segítséget kért a polgároktól. Vajon kik lehetnek a *nefandissimi latrones*? A választ Tóth-Szabó Pál adta meg munkájában. Véleménye szerint ez a huszita betörések óta kialakult sajátos katonáskodó csoport, a bratrik – testvérek, koldusok – első feltűnése a térségben.¹⁹² Ezek a „szegénylegények” cseh, lengyel, német és magyar származású hadakozó szabadcsapatok voltak, akik harcmódoukat a huszita hadviselésből merítették, de eszmeiségüket nem vették át. Önös érdekből a környék lakosságát zaklató, nem megkerülhető harcértéket képviselő zsoldosok, akik megbízásokat is vállaltak, de saját szakállukra is dolgoztak. Egy ilyen csoport élén bizonyos „Trczeska János” lengyel kapitány foglalta el Újvárat.¹⁹³ Kezdetben a lengyel királyt és Zsófia királynét vélték a támadás mögött meghúzódnival, Perényi János tárnokmester 1448. május 15. előtt írt is ez ügyben Krakóba.¹⁹⁴ Erre oka lehetett, hiszen nem sokkal korábban kezdte meg katonai tevékenységét a lengyel származású Komorovszki Miklós és Péter is a Szepességben.¹⁹⁵ Fontos azonban kiemelni, hogy nem Jiskrával került szembe Perényi, a cseh zsoldosnak szintén kárára voltak ezek a szabadcsapatok.¹⁹⁶

Perényi János így az északkeleti országrészben maradt. Nem tudni, hogy ekkor már sikerült-e visszaszereznie Újvárat.¹⁹⁷ Mindenesetre szeptemberben a régió – elsősorban Ung megye – fele-

¹⁸⁷ KRONOLÓGIA 1986. 267.

¹⁸⁸ Pozsony városi küldöttei „nagyobb fényvel jelentek” meg. KNAUZ 1859. 82.

¹⁸⁹ IVÁNYI EPERJES 326. sz.

¹⁹⁰ ENGEL 1984. 983.

¹⁹¹ WAGNER DIPLOMATARIUM 64–65.; IVÁNYI BÁRTFA 504. sz.

¹⁹² Itt adnám röviden közre Tringli István doktori értekezésünkhöz fűzött megjegyzését a kérdéssel kapcsolatban: „A bratri névnek semmi köze sincsen sem valami misztikus huszita közösséghez, sem a huszita eretnekhez, a cseh-morva testvérekhez, akik ekkor még Csehországban sem jelentek meg. A korabeli zsoldoskomániák frateritasokba, Bruderschaftokba szerveződtek, tagjaik esküjük szerint fraternek, Brudernek, azaz fivéreknek, csehül bratrinak nevezték magukat, mivel esküjük arra kötelezte őket, hogy fivéreknek tekintsék egymást. [...] Hasonló történt Görzben 1462-ben János gróf halála után, [...] ahol szintén zsoldosok kezdtek önállóan tevékenykedni. Ott hol erdei legényeknek (Holzknecht), hol meg egyszerűen Brudereknek nevezték őket, akiknek egy része, a lienzi Bruderschaft, önálló politizálásba is kezdett. A Balti-tengeren a 14. század végén tevékenykedő kalózok Vitalienbrüder neve hasonló eredetű.”

¹⁹³ Minderre ld. TÓTH-SZABÓ 1917. 235–236. Újabb: TRINGLI 2003. 33–34. Tóth-Szabó további gaztetteket is a bratriknak tulajdonított, egyet biztosan tévesen. A jászói konvent 1448-as kirablására hozott oklevélben ugyanis feltételezhetően még egy 1441 és 1447 közötti támadásról tett panaszt Péter prépost. Az oklevelet ld. TÓTH-SZABÓ 1917. 390–391. Vö. SPILKA 1943. 19. Különösen 79. jegyz.

¹⁹⁴ IVÁNYI BÁRTFA 505. sz.

¹⁹⁵ TÓTH-SZABÓ 1917. 235.

¹⁹⁶ PÁLOSEALVI 2002. 37–38.

¹⁹⁷ Hollóházi Balázs fia Lukács 1450. október 13. előtt Késmárk mellett a csehek fogságába esett, önmaga kiváltására Perényi jegyzőjétől, Pelejte János mestertől vett kölcsönt. DL 14 407. Amennyiben Perényi familiárisának, Hollóházi Holló Péter kisludai officiálisnak (BORSODI OKLEVÉLTÁR 1980. 199.) rokona volt Lukács, fogságba esése aközben történhetett, midőn ura parancsára Újvár visszafoglalása érdekében cselekedett. Familiáris voltát az is erősíti, hogy Pelejteivel tartott kapcsolatot.

lősének tűnik, amikor Hunyadi számára a török elleni különadót szedte be.¹⁹⁸ 1448. szeptember 1-jén *taxa quartalis* címén az ungi nemesektől kétszáznegyven,¹⁹⁹ *dica* címén a Homonnai Drugetektől és a Nagymihályiaktól kétszázharminc forintot vett át Terebesen.²⁰⁰ Ez a felelősségteljes feladat arról árulkodik, hogy Hunyadi a régió bárói közül Perényit nem kerülhette meg. Ő volt az, aki a hadiadót beszedte a kormányzó részére, egy olyan megyéből is, mint Ung, ahol pedig Pálóci János volt az ispán.²⁰¹ Nem Perényin múltott tehát, hogy Hunyadi Rigómezőnél vereséget szenvedett.

A kormányzó veresége radikálisan megváltoztatta belpolitikai helyzetét, egyúttal belátta: a törökkel szemben nem folytathat offenzív hadviselést.²⁰² 1449-től kezdve Hunyadi figyelmét Jiskra felé fordította, mivel a szabad királyi városok és a körmöci pénzverde jövedelmeit élvező zsoldoskapitány közvetetten útjában állt Hunyadi török ellenes politikájának. A Jiskra elleni harcban már a tárnokmester is nagyobb szerepet kapott.

Feltételezzük, hogy kulcsszerep jutott Perényinek a kormányzó Jiskra ellen vezetett négy hadjáratában.²⁰³ Tárnokmesterként a Jiskra pártját fogó felső-magyarországi városokkal kapcsolattartóként fontos támogató lehetett, hiszen Jiskra a régióbeli hatalmát a városok gazdasági erejére alapozta.²⁰⁴ A kormányzó vezette országtanács ezért is számított a városokra a Jiskra elleni harcban.²⁰⁵ Az alábbiakban arra keressük a választ, hogy ebben Perényire milyen szerep hárult. 1449-ben nagybőjt idején, majd június 8-án az országtanács meghívta Kassa, Lőcse, Bártfa és Eperjes városok követeit az országgyűlésre, amelyen Jiskra jogállását és további sorsát tárgyalták volna.²⁰⁶ Július 14-i levelében a kormányzó maga is ezzel kereste fel a polgárokat.²⁰⁷ Városi kapcsolatai mellett északkeleti báróként regionális befolyására, katonai erejére is joggal számíthatott Hunyadi, hasonlóképp Perényinek a polgárháborúban Jiskráról szerzett tapasztalataira.

Jiskra nem várta feltett kézzel Hunyadi első támadását. 1449 tavaszán – május 4. előtt²⁰⁸ – támadásba lendült Zemplénben, előbb Homonnán homonnai Druget Istvánt és Bertalant ejtette foglyul, majd Gálszécsen Szécsi Miklóst.²⁰⁹ Július végén válaszul az országtanács is sereget küldött Jiskra ellen Rozgonyi Osvát székely ispán és Pelsőci Bebek István gömöri ispán főkapitányi vezetésével. Ez a sereg az abaúji Somodinál vereséget szenvedett,²¹⁰ ezért Hunyadi saját maga szállt táborba 1449 őszén, és foglalta el Szepsit, majd égette fel Körmöcbánya környékét.²¹¹ Hunyadi

¹⁹⁸ PÁLOSFALVI 2009. 35.

¹⁹⁹ DL 31 575. Vö. CSICSERI 67.

²⁰⁰ DL 31 576. Vö. CSICSERI 67.

²⁰¹ Vö. ENGEL 2001A. Ung megye. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy át is adta azt a kormányzónak vagy az országtanácsnak.

²⁰² PÁLOSFALVI 2009. 35–36. Vö. TEKE 1980. 171–175. Legalábbis addig, míg az ország minden erőforrását nem használhatja.

²⁰³ A hadjáratok számát Tringli István adta meg. TRINGLI 2003. 34.

²⁰⁴ PÁLOSFALVI 2002. 36.

²⁰⁵ Knauz és Tóth-Szabó véleménye is ez. KNAUZ 1859. 90.; TÓTH-SZABÓ 1917. 240.

²⁰⁶ IVÁNYI BÁRTEFA 533. sz.

²⁰⁷ IVÁNYI BÁRTEFA 538. sz.

²⁰⁸ Hédervári László egri püspök levele nyomán. TÓTH-SZABÓ 1917. 391–392. Május 4-én pedig már Körmöcbányán volt Jiskra. DF 250 001. SZERÉMI–ERNYEI 1912. 419.

²⁰⁹ TÓTH-SZABÓ 1917. 241.

²¹⁰ KRONOLÓGIA 1986. 267.

²¹¹ TÓTH-SZABÓ 1917. 243–244. Vö. ENGEL 1984. 984. és KRONOLÓGIA 1986. 267. Vö. TEKE 1980. 177–178.

és Jiskra ezt követően lengyel közvetítéssel december 5-én fegyverszünetet kötöttek 1450. július 25-ig, egyúttal békéltető gyűlést hirdettek Kassára április 19-re.²¹² Jiskra tavaszi hadjárata során Perényi éppen a térségben, Terebesen időzött,²¹³ sajnos nem tudni, hogyan viszonyult a helyzethez. Érdekes, hogy Jiskra sértetlenül hagyta az útjába eső Terebest, ennek jelentőségére a későbbiekben még visszatérünk. Júniusban országgyűlést tartottak Pesten, Perényi ottlétéről nincs tudomásunk. Bár július 16-án Olasz birtokon a leleszi konvent kiküldöttei egy neki szóló idézést adtak át, nem kizárt, hogy azt valamely familiárisa vette át.²¹⁴ Nincs tudomásunk arról sem, hogy a hadakozó seregek valamelyikében ott lett volna, és a fegyverszünetnél sem említik nevét.

1450-ben már több forrással rendelkezünk vele kapcsolatban. Az év elején, január közepén személyesen jelent meg a nádori bíróság előtt Budán, és a fentebb említett 1441. december 3-i záloglevélre²¹⁵ hivatkozta követelte az ugocsai Nyaláb várának részébe történő beiktatását, amely a nyalábi Perényi család kezén maradt kevés birtok egyike volt. Az iktatásnak Perényi Péter fiai János – illetve annak gyermekei – és Miklós nevében mondtak ellent. A nádori bíróság előtt azonban csupán annyit kértek, hogy atyafiságukra való tekintettel, Királyházából és Nyaláb várából ne kérje a részét a tárnokmester. Perényi János erre ráállt, és nádori parancsra négyezer-ötszáz forint értékben beiktatták a nyalábi uradalom negyed részébe.²¹⁶ Ezzel hozzájuthatott korábbi kintlévősége ellenértékéhez, és jogalapot kapott arra, hogy a zálogértéket valamikor visszakövetelhesse. Nem ez volt azonban az egyetlen ügye Jánosnak a nyalábi Perényiakkal. Már 1447-ben és 1448-ban is tiltakozott nyalábi Perényi Miklós az ellen, hogy a tárnokmester kiváltsa Modrár Pál körmöci polgártól Nagyidát, Abaújvárat és Szikszót.²¹⁷ Ezzel ugyanis végérvényesen elismerte volna annak elvesztését, míg a „zavaros időkben” kelt ügyletek a későbbiekben vitaalapot képezhettek számára. Elbeszélésünk szempontjából ezek a tiltakozások azért fontosak, mert értesülünk belőle, hogy Perényi János tárnokmesternek továbbra is voltak anyagi tartalékai arra, hogy újabb birtokhoz jusson – főleg a király távollétében. Továbbá ismét egy példa arra, hogy a család ágai között messze nem beszélhetünk együttműködésről, az atyafiságra való hivatkozással is csak a konkrét lakhelyüket mentették meg a nyalábiak a tárnokmestertől.²¹⁸

Perényi János 1450. február 24-én továbbra is Budán tartózkodott, onnan írt Pozsony polgárainak.²¹⁹ Ekkor már Hunyadi is itt volt,²²⁰ más országnagyokkal együtt, hiszen márciusban Brankovics György szerb despotát fő és jószágvesztésre ítélték.²²¹ A kormányzó – és vele együtt Perényi is – innen indult Mezőkövesdre, hogy a megbeszélte időpont előtt tárgyaljon Jiskrával a békéről. Március 28-án megállapodtak az aktuális erőviszonyok megőrzésében, és némi pénzösszeg fejében Jiskra ígéretét vették a rend fenntartására. A pénz előteremtésére rendkívüli adót

²¹² A fegyverszüneti okmány eredetiben nem ismert, a békéről Długosznál olvashatunk. DŁUGOSZ Lib. 12. (1445–1461) 80–81. Vö. TÓTH-SZABÓ 1917. 244–245.

²¹³ 1449. ápr. 22-én Terebesről keltezett. IVÁNYI BÁRTEA 528. sz.

²¹⁴ „Olaszi vocata (...) feria quarta post festum Divisionis” DL 84 491. Vö. LÓNYAY 628.

²¹⁵ PERÉNYI 466.

²¹⁶ PERÉNYI 474.

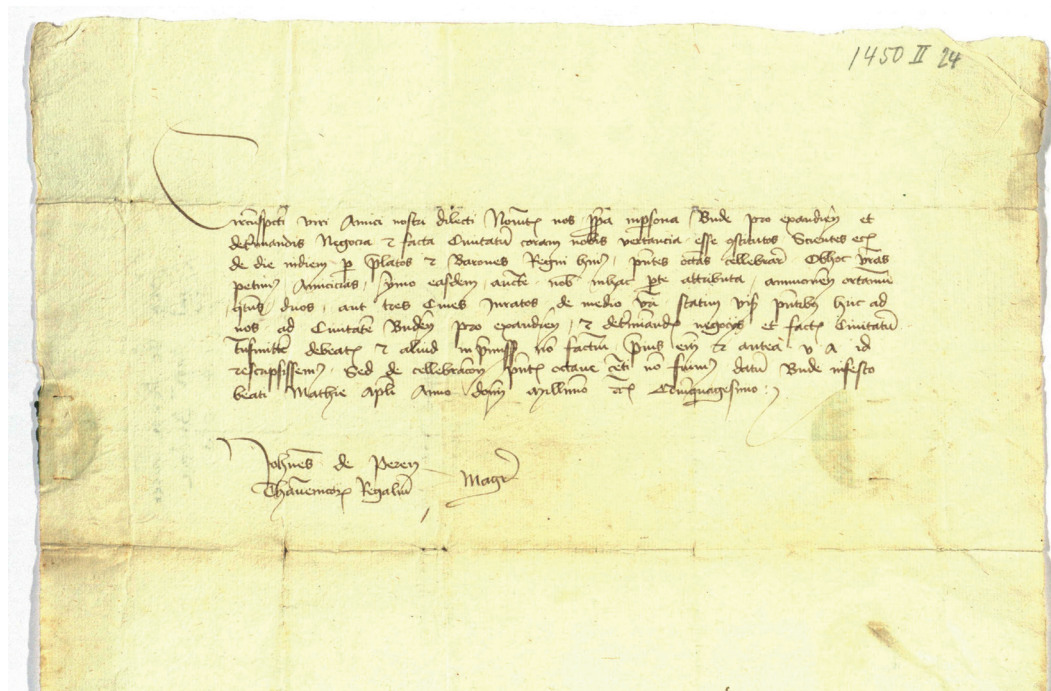
²¹⁷ PERÉNYI 472. és 473.

²¹⁸ A két család kapcsolatára vö. TRINGLI 1992. 177–182.

²¹⁹ DF 240 052.

²²⁰ ENGEL 1984. 984.

²²¹ KRONOLÓGIA 1986. 268.

Perényi János levele Pozsony városához 1450. február 24-ről.
(AHMB Nr. 2517.)

vetettek ki az országnagyok. A tárnokmester a békeszerződés és a Nógrád megyének küldött adóbeszedő levél aláírói között találjuk.²²² Innen Hunyadi rövid időn belül délnek fordult, Perényi pedig visszatért Terebesre. Onnan írt Bártfának május 20-án,²²³ és egy ismeretlen címzettnek május 28-án, hogy követeiket szívesen látja a budai országgyűlésen és a tárnoki széken, melyre minden nyolcad alkalmával sort kerít.²²⁴ Mihály napkor – és feltehetően annak nyolcadán is – nem tartózkodhatott Budán, mivel a pápához benyújtott kérvények között találjuk az övét is 1450. szeptember 24-i dátummal.²²⁵ Eszerint az 1450-re meghirdetett V. Szentéven teljes bűnbocsánatért Rómába zarándokolt, s egyúttal saját és felesége részére hordozható oltár használatát kérvényezte.²²⁶ Látogatását az év őszére, a pestisjárvány lezajlása utánra időzítette.²²⁷ Annak ellenére indult útnak, hogy a kormányzó kérésére Vitéz János kérvényben kért és kapott arra engedélyt, hogy a bűnbocsánat zarándoklat nélkül is elérhető legyen az ország lakosai számára. Vitéz kérvényében az ország kül- és belpolitikai helyzetére hivatkozott, és arra, hogy ennek kö-

²²² ENGEL 2001A. VII. fejezet 1450A–B. A nógrádiaknak küldött levél kiadását ld. JÁSZAY passim. Magyar fordításban: SCHNEIDER 1976. 18–19.

²²³ IVÁNYI BÁRTFA 560. sz. Vö. MÁLYUSZ 1957. II. 553. 407. jegyz.

²²⁴ DF 285 007.

²²⁵ LUKCSICS II. 1137.

²²⁶ Vö. CSUKOVITS 2003. 22.

²²⁷ RADÓ 1949. 839–840.

vetkeztében nagy veszélynek tennék ki magukat a zarándokok.²²⁸ Perényi mégis vállalta az utat, és nem félt hivatalát, birtokait hátrahagyni.²²⁹ Ez lehet annak az oka, hogy 1451 tavaszáig nem tűnik fel a forrásokban.²³⁰

1450. december 1-jén az országnagyok a következő év február 24-re országgyűlést hirdettek. Lehet, hogy Perényi Rómából nem is tért egyenesen haza, hanem Budán várta a városok küldötteit a tárnoki székre. Az országgyűlést végül márciusban tartották a kormányzó nélkül Pesten, Perényi március 20-án Budán tartózkodott.²³¹ Egy hónappal később, április 20-án pedig Terebesen állított ki nyugtát vámosi Bebek Imre felesége, Pálóci Veronika²³² részére százötvennyolc forintról.²³³ A nyugtából pontosan nem derül ki, hogy minek a fejében kapott pénzt a tárnokmester. Nem ez volt az egyetlen pénzügy, mellyel János foglalkozott. Valamikor 1450. november 2. előtt sóvári Sós László fia Miklós felesége Krisztina és annak rokonai megkapták az Újvár és Sztropkó után járó hitbért és jegyajándékot Perényitől. A járadék még ezen uradalmak 1408-as királyra háramlása előtt az azokat birtokló Újfalui László özvegyének, Margitnak járt. A megfizetett összegről a leleszi konvent oklevele nem ad hírt.²³⁴

Perényi János tárnokmester tehát adósságait, kintlévőségeit rendezte a korábbi években, az országos politikában különösen aktívan nem vett részt. Tringli István azt érzékeltette, hogy a polgárháborúban V. László mellett kitartó főúr az 1440-es évek végén fokozatosan Hunyadi oldalára sodródott Jiskra és a bratrik neki okozott kárai miatt.²³⁵ Ezt árnyalja, hogy Jiskra Újvár visszaszerzése érdekében maga is fellépett,²³⁶ és az 1449 tavaszán indított zempléni hadjárat során is megkímélte Perényit. Ennek oka Perényi erejében kereshető, melytől Jiskra is tartott, legalábbis nem kívánt újabb erős ellenséget szerezni. Az viszont kétségtelen, hogy míg Perényi 1444. november 30-án Jiskra és zsoldosai oldalán kötött békét a lengyelekkel, addig Hunyadi kormányának tárnokmestereként jelent meg 1445-ben Szinán, 1447-ben Budán, 1450-ben pedig Mezőkövesden.²³⁷ Hunyadi 1451-ben saját pozícióját féltve²³⁸ harmadszor is támadásba lendült Jiskrával szemben. Itineráriuma szerint a hadjárat 1451 augusztusában indult Budáról.²³⁹ A hadjáraton résztvevő országnagyok Losonc alól augusztus 10-én szólították fel Kassa, Bártfa, Eperjes és Lőcse városokat, hogy keljenek fel Jiskra ellen, ne támogassák.²⁴⁰ Az aláírók között

²²⁸ VITÉZ 39. és 42. levél. Vö. KNAUZ 1859. 96.

²²⁹ Bár tudjuk, hogy a zarándokok útja gyakran viszontagságos volt. Vö. CSUKOVITS 2003. 190–192.

²³⁰ Felmerülhet annak is a lehetősége, hogy Perényi nem csupán hitéletét megélni utazott Rómába, hanem valamilyen diplomáciai feladatot látott el. Ennek nyoma azonban a szakirodalomban nincs, így bizonyítása vagy cáfolata további kutatást igényel.

²³¹ MAGYAR-ZSIDÓ OKLT. I. 50–51.; PERÉNYI 480.

²³² ENGEL 2001B. Bebek család vámosi ág.

²³³ DL 70 241.

²³⁴ DL 14 419.

²³⁵ TRINGLI 1992. 181. Ezt érzékelhette már korábban Teke Zsuzsanna, és sorolta Perényit Hunyadi pártjára már annak megválasztása idején. TEKE 1980. 148.

²³⁶ TÓTH-SZABÓ 1917. 235.

²³⁷ Hunyadi Perényihez, mint tárnokmesterhez intézte levelét 1448 júliusában. ZICHY IX. 196.

²³⁸ Pálosfalvi Tamás szerint V. László visszatérését követően Jiskra pozíciói erősödhetek meg. PÁLOSFALVI 2009. 38–39.

²³⁹ ENGEL 1984. 985. Vö. KRONOLÓGIA 1986. 269.

²⁴⁰ TÓTH-SZABÓ 1917. 251.

nem találjuk Perényit,²⁴¹ ugyanakkor arra kéri a városokat, hogy küldötteiket irányítsák a tárnokmesterhez, és vegyék fel vele a kapcsolatot.²⁴² A szeptember 7-i, Losonc melletti csatában²⁴³ Perényi feltehetően nem vett részt. Szeptember 10-én Terebesről írt Kassa, Bártfa, Lócse és Eperjes városoknak, melyben a kormányzó megbízásából V. László hűségére és Jiskra elleni lázadásra kérte őket.²⁴⁴ Vagyis taktikusan kivárt, és meghúzódott otthoni birtokán, nem pazarolta katonai erejét, csupán hatalmát és tekintélyét vetette latba a kormányzó érdekében, ezzel mentve magát a tértelenség vádjától. A király szolgálatára buzdító levelet küldtek az országnagyok is – Hunyadi Jánossal az élen – Bártfának szeptember 20-án Szentlőrincről,²⁴⁵ majd szeptember 27-én mind a négy városnak Budáról.²⁴⁶ Jiskra győzelme és az országnagyok folyamatos levelezése semlegességre intették a városokat.²⁴⁷ Hunyadi folytatta a hadjáratát Gömörben és Tornában a vesztes csatát követően is egész ősszel, csak október–november folyamán kötöttek fegyverszünetet Jiskrával.²⁴⁸

A három hadjárat egyike sem döntötte el Hunyadi és Jiskra harcát. Ennek oka részben abban is leledzett, hogy a Hunyadi pártján álló országnagyok nem osztották a kormányzó lelkesedését a cseh zsoldos elleni harcban.²⁴⁹ Az V. László kiszabadítására irányuló törekvését már annál szélesebb körökben üdvözltek. Jó példa erre, hogy az 1452 februárjában Pozsonyban összegyűlt országgyűlés küldöttséget menesztett Bécsbe az osztrák rendekkel való tárgyalásra.²⁵⁰ Hunyadin kívül négy főpap és 19 főúr erősítette meg a két ország rendjeinek szövetségét, köztük Perényi János tárnokmester is.²⁵¹ A források alapján a szakirodalom is megjegyzi, hogy a magyar rendek nem töltöttek sok időt Bécsben, Hunyadi János már március 11-én Pozsonyban volt.²⁵² Perényi április 13-án Budáról írt Pozsony városának, hogy várja követeit György nap nyolcadára.²⁵³

²⁴¹ Aláírók: Hunyadi János kormányzó, Szécsi Dénes esztergomi érsek, Hédervári László egri és Vince váci püspökök, Pálóci László országbíró, Pálóci Simon lovászmester, Rozgonyi György volt pozsonyi ispán, Pelsőci Bebek István, Nánai Kompolt János, Ónodi Cudar Jakab, Serkei Lorántfi Gergely, Hédervári Imre, Pohárnok István és Losonci László. FEJÉR GENUS 158–161. Vö. ENGEL 2001A. VII. fejezet 1451A. A szövegben Vince váci püspököt követően olvasható egy Tamás név, azonban tisztsége vagy családneve ki van húzva. Talán Döbrönte Himfi Tamás lehetett.

²⁴² Vö. FEJÉR GENUS 158. és 158–161.; TÓTH-SZABÓ 1917. 252–253.

²⁴³ KRONOLÓGIA 1986. 269.

²⁴⁴ IVÁNYI BÁRTEFA 650. sz. Érdemes megjegyezni, hogy a levél aláírója csupán Perényi János, de pecsétje mellett másik két pecsétöröredéket láthatunk. Lehet, hogy mások is megerősítették még Terebesen a levelet, de inkább valószínű, hogy ezt az egy levelet küldte küldöncével a négy városhoz, akik felbontás után hitelesítés végett ellátták saját pecsétjükkel.

²⁴⁵ TÓTH-SZABÓ 1917. 394–395. Aláírók: Szécsi Dénes esztergomi érsek, Hunyadi János kormányzó, Garai László nádor, Újlaki Miklós és Rozgonyi János erdélyi vajdák, Pálóci László országbíró, Ország Mihály kincstartó és Marcali vajdafi János. Vö. ENGEL 2001A. VII. fejezet 1451B.

²⁴⁶ TÓTH-SZABÓ 1917. 395–396. Aláírók: Szécsi Dénes esztergomi érsek, András pécsi, Vince váci, és Miklós nyitrai püspökök, Garai László nádor, Újlaki Miklós és Rozgonyi János erdélyi vajdák, Tornai Szilveszter ajtonállómester, Szécsi János zalai, Marcali János somogyi ispán, Homonnai Bertalan, Szekcsői Herceg Pál, és gersei Pető László. Vö. ENGEL 2001A. VII. fejezet 1451C.

²⁴⁷ TÓTH-SZABÓ 1917. 253–254.

²⁴⁸ A fegyverszüneti megállapodás megkötésének helyéül Tóth-Szabó Rimaszombatot jelölte meg, továbbá Pray és Fejér György forrásközlései alapján ismertette annak pontjait. TÓTH-SZABÓ 1917. 255–256. Hunyadi János, Szécsi Dénes, Garai László, Újlaki Miklós, Pálóci László és maga az országtanács is október 27-én Korponán volt. DL 63 157. JUSTH 61–62.

²⁴⁹ TÓTH-SZABÓ 1917. 252–253.; PÁLOSFALVI 2009. 39. Vö. KNAUZ 1859. 105.

²⁵⁰ KRONOLÓGIA 1986. 269.

²⁵¹ ENGEL 2001A. VII. fejezet 1452. Vö. LÓVEI 2009A. 112.

²⁵² ENGEL 1984. 986.; KNAUZ 1859. 108.

²⁵³ DF 240 148.

Ezalatt Hunyadi Rimaszombatban Jiskrával tárgyalt a békéről. Az 1451 őszi fegyverszünethez képest ugyanis változtak az erőviszonyok. Több felső-magyarországi város, továbbá Jiskra korábbi szövetségese, zsoldoskapitánya elhagyta annak táborát,²⁵⁴ Hunyadi pedig igyekezett kihasználni ezt arra, hogy végre a cseh kapitány fölé kerekedjen. A tárgyalások nem vezettek eredményre, ezért május 19. és június 8. között Hunyadi Budán készült egy újabb – mint kiderült, az utolsó – Jiskra ellen vezetett hadjáratra.²⁵⁵

Perényi viszonya az országos politikához, és az abban betöltött szerepe ebben az évben megváltozhatott. A Bécsben köttetett szövetség (március 5.) és V. László hazatérte (1452 késő ősze) között egyáltalán nem mutatható ki terebsi székhelyén. Annak ellenére, hogy – ahogy fentebb láttuk – idejét korábban a nagyobb országos eseményektől távol, inkább otthon töltötte. Május elején tehát Budán tartott feltehetően tárnoki széket, és június 14-ről ismeretes egy levélmásolat, amelyből kiderül, hogy Ulrich Eizinger Perényi János tárnokmesterhez küldött egy morva-osztrák követséget. Eszerint a magyar rendekkel folyamatos kapcsolatban lévő osztrák és morva rendek²⁵⁶ a III. Frigyes elleni fellépés kapcsán Perényit keresték.²⁵⁷ Ez látszólagosan felértékeli szerepét a két ország rendjei közötti diplomáciában. Az 1450-es mezőkövesdi békét követően ismét Hunyadi mellett tűnt fel Perényi 1452. augusztus 24-én Körnöcbányán, amikor Hunyadi gyors békére kényszerült Jiskrával. Itt Szécsi Dénes esztergomi érsek, Garai László nádor, Újlaki Miklós erdélyi vajda és macsói bán, Palóci László országbíró és Rozgonyi Rénold székely ispán mellett a tárnokmester neve is feltűnik, mint Hunyadi eskütársa.²⁵⁸ A békeszerződés megpecsételése után Hunyadi Budára vonult, feltehetően az országnagyok – köztük Perényi – kíséretében.²⁵⁹ Szeptemberben ott tanácskoztak.²⁶⁰ Az üléseken Perényi is részt vehetett, ugyanis szeptember 12-én Palóci László országbíró előtt személyesen tiltakozott Modrár Pál nagyidai zálogügyletének legalizálása ellen.²⁶¹ Szeptember 13-án²⁶² és szeptember 18-án is tárnoki széket tartott, szeptember 20-án pedig ítéletlevelet adott ki.²⁶³ Október elején küldöttséget menesztettek Bécsbe V. László üdvözlésére,²⁶⁴ akit III. Frigyes kénytelen volt átadni a rendeknek, illetve Cillei Ulriknak.²⁶⁵ A követtségnek ugyan nem volt tagja Perényi, mint ahogy Hunyadi sem, így távolmaradása bár meglepő, de feltételezhető, hogy Hunyadival maradt.²⁶⁶ Erre enged következtetni, hogy december 14-én Pozsonyban állított ki nyugtát. Feltételezhetően Hunyadi is a városban tartózkodott már akkor,

²⁵⁴ Kassa, Lőcse és Bártfa, Komorovszki Péter és Miklós, Dobrai Barcal Miklós, Modrár Pál. TÓTH-SZABÓ 1917. 260–261. Igaz, a városok még 1452-ben visszapártoltak hozzá. Uo. 261–262. Az okára ld. PÁLOSFALVI 2002. 37–38.

²⁵⁵ KRONOLÓGIA 1986. 269.

²⁵⁶ TÓTH-SZABÓ 1917. 262.

²⁵⁷ IVÁNYI BÁRTFA 667. sz. ŠAP PB 675. A levélmásolat képe nem került mikrofilmlre.

²⁵⁸ DF 235 587. SZITNYAI 1884. passim. Vö. TÓTH-SZABÓ 262–263.

²⁵⁹ ENGEL 1984. 986.

²⁶⁰ KNAUZ 1859. 110–111.

²⁶¹ ZICHY IX. 332–333. Modrár 1451–52 fordulóján Hunyadihoz pártolt, ennek tükrében 1453-ban jogosan érvelhetett zálogjoga mellett. Vö. TRINGLI 1992. 178. Az ott hivatkozott oklevél jelzete helyesen DL 14 636.

²⁶² DF 242 414. és 240 179.

²⁶³ MAGYAR-ZSIDÓ OKLT. I. 52–54. Regesztá: PERÉNYI 483.

²⁶⁴ ÁLDÁSY 1910. passim, különösen 556.

²⁶⁵ KRONOLÓGIA 1986. 270.; PÁLOSFALVI 2009. 39.

²⁶⁶ Az 1452-es év második felének eseményeire ld. TEKE 1980.181–182.

egy nappal később ugyanis ő is kimutatható ott.²⁶⁷ Pozsonyból Bécsbe december 29-én érkezett Hunyadi, az uralkodó színe elé, ide Perényi is elkísérhette. Az 1453-as év az országnagyok és az uralkodó körében találhatta Perényit, mivel a rendek V. Lászlónak tett január 29-i hűségesküjét követően Perényi február 4-én hűséges szolgálatai fejében adományt nyert az uralkodótól. Jellemző, hogy Albert és Erzsébet egyik utolsó adományát erősítette meg fiukkal: Jolsvát, a Bebekekkel folytatott állandó pereskedés forrását,²⁶⁸ valamint mindkét Töltszékét Sáros megyében.²⁶⁹ Ezzel az aktussal lezárult egy korszak az ország történelmében és egyben Perényi életpályájában. Hunyadi lemondott kormányzóságáról, V. Lászlót fiatal kora ellenére teljes jogú uralkodónak ismerték el. Perényi János ezután a király tárnokmestere lett, amit okleveleiben is egyértelműen jelzett.²⁷⁰ Ehelyütt megállunk történetünkben, és visszatekintünk a kormányzóság időszakára: mit hozott ez a bő hat év a terebesi Perényi család és annak élén János életében.

Mielőtt az országos politikában betöltött szerepét elemeznénk, érdemes érintőlegesen birtokügyeivel foglalkoznunk, ugyanis ezekre is találhatunk adatokat. Legkirívóbb ezek közül az, amikor 1452 áprilisában Döbröntei Himfi Tamás pannonhalmi kormányzóval és testvéreivel együtt említik több Zágráb és Dubica megyei vár, illetve egyéb birtok iktatásánál. Pálóci László iktatóparancsa alapján a zágrábi káptalan Döbrönteiek mellett fele részben beiktatta Perényi János tárnokmestert is Lipóc/Lipovec, Komogovina, Kosztajnica, Mostanica és „Ikych” várakba, továbbá Jasztrebarszka (Újváros)²⁷¹ városba.²⁷² Pálóci László parancsát hosszú pereskedés előzte meg. A Döbrönteiek még 1438-ban tettek panaszt a vonatkozó birtokokban elszenvedett hatalmaskodásuk kapcsán Szomszédvári Tót László és felesége, Lipoveci Ilona ellen Albert király előtt, aki a zágrábi káptalannak parancsba adta a panasz kivizsgálását, és az ügyet a szlavón bánhoz rendelte.²⁷³ Az ügyet kivizsgálták, az elmondottak jogosnak bizonyultak, és megidézték a feleket a szlavón bán elé.²⁷⁴ A pert azonban akkor nem tárgyalták – legalábbis okleveles nyomát nem találjuk. Ehelyett sokkal később, 1449. május 20-án Cillei Frigyes szlavón bán tárgyalta az ügyet törvényszékén. Ekkor azonban már nem Szomszédvári volt az alperes, hanem özvegyének, Ilonának új férje, Frangepán Márton, aki felesége ajándéka nyomán, annak 1442-es halála után a birtokos volt.²⁷⁵ Cillei az országbíró elé tette át az ügy tárgyalását.²⁷⁶ Pálóci László országbíró 1450. március 9-én visszahelyezte a báni törvényszékre az eljárás lefolytatását.²⁷⁷ A pert ott

²⁶⁷ DF 242 420.

²⁶⁸ DL 14 627. és DL 14 628.

²⁶⁹ DL 14 629.

²⁷⁰ 1454. szeptember 24-én: „Johannes de Peren tavarnicorum Serenissimi Principis domini Ladislai Dei gratia Hungarie etc. Regis magistri” DF 279 651.

²⁷¹ DL 102 116.

²⁷² DL 38 906. A várnevek feloldására vö. ENGEL 2001A. Az „Ikych” név talán Ilynch vagy Ilinci vagy Illyéd vagy Jelovik. A legjelentősebb közülük Lipóc és Kosztajnica volt, a másik három az előbbi „tartozékaként” szerepel. Nem túl nagy kiterjedésű, de egymáshoz közel eső uradalmak. Jasztrebarszka mezővárosi ranggal rendelkező település 1389-ben négyezer forintért cserélt gazdát. MÁLYUSZ 1984. 161.

²⁷³ DL 102 473.

²⁷⁴ Uo.

²⁷⁵ Felesége Mártonnak adományozta. FRANGEPÁN I. 335–336.

²⁷⁶ Eredetije DL 38 910. FRANGEPÁN I. 366–370. Átírva: DL 44 563. és 102 515. A tárgyalást megelőzte Döbrönteiek 1447-es panasza, mely szerint Frangepán Márton meggyilkolta testvérüket, Kálmánt. DL 102 505.

²⁷⁷ DL 44 563. Átírva: DL 102 524.

nem tárgyalták, végül Hunyadi János kormányzó helyezte vissza az ügyet az országbíró elé.²⁷⁸ Az elhúzódo jogi folyamat végére Pálóci tett pontot 1451. március 9-én. Ítélete szerint Frangepántól el kell kobozni a fenti birtokokat, és felerész a Döbrönteieknek, felerész pedig Perényi János tárnokmesternek kell juttatniuk – ekkor merült fel először a neve ezzel a perrel kapcsolatban –, és a zágrábi káptalannak kiadta az iktatási parancsot.²⁷⁹ A parancsot végrehajtották, a távoli birtok fölötti tényleges uralmat azonban Frangepán gyakorolta, ami ellen az országtanács előtt tiltakoztak a pertársak, Döbrönteiek és Perényi.²⁸⁰ Ez után született a zágrábi káptalan sikeres iktatásról szóló jelentése.²⁸¹ A birtokok hányatott sorsa mégsem zárult le ennél a jogi aktusnál, ugyanis az V. László – vagy Cillei Ulrik – által kedvelt Frangepánok²⁸² közül Mártonnak is újadományt adott az uralkodó éppen Kosztajnica és Lipóc várakra – feltehetően Komogovina, Mostanica és „Ikych” várakkal együtt – 1455. május 3-án.²⁸³ Szeptember 7-én az iktatásról szóló jelentést a zágrábi káptalan kiállította.²⁸⁴ A királyi újadomány és az iktatás ellen Verőcei Péter fia Dominik, a Döbrönteiek, Perényi és pertársaik nevében ugyan tiltakozott szeptember 18-án, de ebben az erőterben vajmi kevés esélyt remélhettek a jogorvoslatra.²⁸⁵

Perényi Péter fia János pecsétje.
(AGAD Dok. perg. 5575.)

De mi köze lehetett Perényi Jánosnak egy délvidéki birtokegyütteshez? Ha a rokoni szálát keressük, akkor utat találunk a Perényiekhez, igaz a nyalábi ághoz. Szomszédvári Tót László anyja Perényi Péter országbíró testvére, Veronika volt.²⁸⁶ Szomszédvári birtokába felesége, Ilona révén került Lipovec vára.²⁸⁷ Perényi Péter fiának, Jánosnak tehát apai nagynénjén keresztül lehetett – kétes – joga a várra. Rejtély, hogy ha valós jogot formálhatott a birtokok felére, miért János tárnokmestert, a terebsi ágból idézik következetesen a források. Egy esetleges megállapodást vélhetünk mögötte felfedezni? Vagy a rokoni jogalapnak semmi köze nem volt az esethez, a Döbrönteiek csak Perényi befolyását – és esetleg pénzét – használták fel az elhúzódo per során, és engedték át a zsákmány felét? Mindegyik magyarázat – be kell látnunk gyenge lábakon álló – hipotézis marad, további források bevonására ugyanis jelenleg nincs módunk.

1452-ben Perényi János tárnokmesteri jogkörben Farkas budai zsidónak ítélte a nyalábi ágból való Perényi Péter fiainak budai házát.²⁸⁸ A vagyonelkobzásra tartozás miatt volt szükség, nem kell mögötte

²⁷⁸ DL 102 524.

²⁷⁹ Uo.

²⁸⁰ Átírva: DL 38 906. és DL 102 525. FRANGEPÁN I. 377–378.

²⁸¹ DL 38 906. és DL 102 116. FRANGEPÁN I. 380–382.

²⁸² Újadományt kaptak Márton testvérei is, Frangepán Duim és Bertalan. FRANGEPÁN I. 387–389. és FRANGEPÁN II. 2–4.

²⁸³ FRANGEPÁN II. 5–7. Iktatóparancs: Uo. 7–9. DL 38 535.

²⁸⁴ Uo. 9–10. DL 38 535.

²⁸⁵ Uo. 11–12. DL 38 907.

²⁸⁶ ENGEL 2001B. Perényi család.

²⁸⁷ ENGEL 2001A. Lipovec vára. A Döbrönteiek birtokjogára nem találtunk forrást.

²⁸⁸ MAGYAR-ZSIDÓ OKLT. I. 52–54. Regeszta: PERÉNYI 483.

János tárnokmester önös szándékát sejtenünk.²⁸⁹ Bár kétségtelen, nincs tudomásunk arról, volt-e a terebesi ág tulajdonában budai lakhely.²⁹⁰ Egy budai háznak egyszerre volt használati értéke és számított státuszszimbólumnak is. Báróként – mint azt láttuk is – Perényi sok időt töltött Budán, tárnokmesterként a városban tartotta a tárnoki széket, és az ország „fővárosában” lévő ház nagy presztízzsel bírt. Itt érdemes megemlítenünk, hogy a család birtokában kevés olyan birtok volt, mely nem köthető egyik uradalomhoz vagy várhoz sem.²⁹¹ Az egyik ilyen azonban a Pest megyébe sorolt Vidám vagy Vidámtelek, amely először az 1430-as örökösödési szerződésben tűnt fel a terebesi ág birtokában. Sajnos sem a korábbi kutatóknak, sem nekünk nem sikerült azonosítani a település pontos helyét.²⁹² Nagy valószínűséggel azóta megsemmisült. Bár 1465-ig fel-fel tűnik a birtokösszeíró oklevelekben, nem jegyzik meg, hogy ott kúria vagy kastély állt volna. Ugyanakkor egy Budához közeli akár átmeneti szálláshely nagyban segíthette a saját udvarát messze tartó bárói család logisztikáját.²⁹³ Mindenesetre nem kizárható, hogy a tárnokmester mégis szemet vetett atyafia egykori házára, ugyanis Perényi Péter fia Miklós a budai káptalan előtt tiltotta János tárnokmestert az elkobzott ház megszerzésétől.²⁹⁴

Az 1451-es év krónikájához tartozik, hogy egy oklevél arra mutat, Perényi János tárnokmester kihasználta ezen időszak jogbizonytalanságát, és önkényesen birtokot foglalt Borsod megyében familiárisai révén. A ládi pálos szerzetesek panasza szerint Perényi emődi officialisa Kéki (Keetz-i) György és csatlósi Szalonta, (Sajó)Keresztúr és „Beinek” birtokok határain belül jogtalanul területeket foglaltak el és azokat Emődhez csatolták, továbbá új határokat is emeltek. Az ügy kivizsgálására 1452-ben került sor, és a birtokfoglalás tényét állapították meg.²⁹⁵ 1452. január 12-én Perényi parancsára terebesi familiárisai a közeli füzéri uradalom határán lévő Bózsva birtokon hatalmaskodtak Ónodi Cudar Simon kárára. A károsultak a leleszi konvent előtt tettek panaszt, az országnagyok pedig 1452 novemberében adtak parancsot az ügy kivizsgálására, aminek során a panaszt helytállónak találták.²⁹⁶

A zempléni hatalmi viszonyokért folyt harcról szólhat Bacskai Miklós 1450. május 9-i tiltakozása a leleszi konvent előtt.²⁹⁷ Pálóci László, Simon és János szemet vetett a pataki uradalom közelében fekvő Szépbányára.²⁹⁸ A birtok 1390-től a Knoll család birtokában volt: Zsigmond Knoll Péter erdélyi püspöknek és testvérének, Miklósnak adományozta.²⁹⁹ A Pálóciak képviselőjük, Bacskai útján tiltották Knollt és utódait a birtok elidegenítésétől, egyúttal Perényi Jánost annak megszerzésétől. Távolról sem bizonyítja ez, hogy a tárnokmester is magának akarta volna a birtokot, de a Pálóciak akaratát igen.

²⁸⁹ A részleteket ld. VÉGH 2006. 295.

²⁹⁰ 1417-ből ismeretes, hogy Perényi László (Miklós bán fia) neve alatt említenek egy házat a „Mindszent utcán.” Ez az említés teljesen elszigetelt, és mivel Lászlóval – helyesebben testvérével, Miklóssal – kihalt Miklós bán „pataki” ága, feltételezhető, hogy a budai ház is elveszett a család másik ága számára. VÉGH 2006. 220.

²⁹¹ Ld. az uradalmon kívüli birtokok táblázatát fentebb.

²⁹² A település eme névformájára Tringli István következtetett munkájában: TRINGLI 1992. 181. Ugyanő közölt egy későbbi tanulmányában egy részletes térképet Pest és Pilis megye településeiről, melyen szintén nem szerepel Vidám vagy Vidámtelek település. TRINGLI 2010. 384–385. Vö. TRINGLI 2001. 93.

²⁹³ Tringli István erre számos példát hoz: TRINGLI 2010. 400–402.

²⁹⁴ PERÉNYI 484.

²⁹⁵ Mandátum és a jelentés: DL 14 543. PÁLOS 640. sz.

²⁹⁶ Mandátum és a jelentés: DL 14 590.

²⁹⁷ DL 14 368.

²⁹⁸ Ma Rudabányácska. Vö. CSÁNKI 1890. I. Zemplén megye.

²⁹⁹ ADALÉKOK 1903. 281–285., 317–320. Rudabányácska birtoklástörténetére ld. ADALÉKOK 1903. 260–263., 289–293.; HOFFER 1928. passim. Ld. még Perényi Miklós bán özvegye, Rozgonyi Hedvig adományát. ADALÉKOK 1903. 87–88.

Azt is alátámasztja mindez, hogy tudták, Szépbányában Perényi is érdekelt lehet. A birtokot egyébként részben az a „Mathywcz”/„Mathyocz” György kapta 1440-ben augusztus 1-jén I. Ulászló királytól,³⁰⁰ aki a Pálóciak közösen állított újhelyi várnagya volt.³⁰¹ Az alapvetően kis területű birtok értékét növeli, hogy már a 14. században aranyat találtak földje mélyén.³⁰² A Pálóciak pedig 1442-ben ércbányászati engedélyt kaptak Ulászló királytól minden birtokukra.³⁰³ A birtokügyletet nem is halogatták sokáig, Knoll László és családja 1450. május 18. előtt a kilencszáz forintos vételárból százat már meg is kapott.³⁰⁴ Ez az eset jól bizonyítja, hogy Zemplén megye – vele együtt a régió – birtokegyensúlya igen feszült és kiélezett volt. Északkelet utolsó királyi birtokát éppen Perényi János kapta meg Albert királytól, így további birtokot csak egymás rovására vagy vétel, illetve zálog útján lehetett szerezni.

Összegezvén az előbbieket elmondható, hogy ezek az évek Perényi János életpályájának az egyik legtöbb kérdést nyitva hagyó korszakát jelentik. Bár messze többször tűnik fel a forrásokban, mint akár az 1420-as, 1430-as években, vagy az 1440-es évek első felében, a rendelkezésre álló adatok mégsem adnak egyértelmű útmutatást, milyen mértékig vette ki részét az ország sorsának alakításából, s ha mégis, kinek az oldalán. Egyelőre a kezdetben feltett kérdésünkre sem tudunk egyértelmű választ adni, miszerint részt vett-e a kormányzatban. Egyértelmű, hogy az 1445–46-os konszolidáció egyik nyertese volt, a polgárháború alatt nyilvánvaló „László-pártisága” miatt sem érte retorzió, sőt rehabilitálták is. Tárnokmesterségét visszakapta, ezzel elvileg az országtanácsban „bérelt” helye lett, és ismét Zemplén ispánjává nevezték ki. A III. Friggyessel, Brankoviccsal vagy a törökökkel tárgyaló diplomáciai küldöttségeknek egyszer sem volt tagja, legalábbis 1452 elejéig. Ott volt a jelentősebb országgyűléseken, de ritkán volt kimutatható Hunyadi közelében. Hatalmára és tekintélyére csupán Jiskra ellen számított a kormányzó, akkor is inkább mint az ellenfélt jól ismerő báróra és a városok főbírájára. Hunyadi körül inkább sokáig mellőzött régi arisztokrata családok tagjai tűntek fel és feltörekvő középnemesek. Világos, hogy nem tartozott a Szécsi Dénes, Garai László, Újlaki Miklós nevével fémjelezhető hatalmi körbe. Ugyanakkor azt sem jelenthetjük ki, hogy Jiskra mellett válllvetve harcolt Hunyadi ellen. Legkevésebbé akkor tévedhetünk, ha Perényi politikai taktikáját a „kivárás” szóval jellemezhetnénk ebben az időszakban.

Megbizonyosodhatunk erről, ha számba vesszük, milyen érvek szólnak emellett a taktika mellett. Jiskra oldalán nem szállhatott harcba, mert az birtokai elvesztésével járhatott. Gondoljunk csak arra, hogy a Pálóciak – az ő szemszögükből nézve – egy áruló ellen szabadon felléphettek, és alaposan megté-pázhatták vagyonát, sőt, családját. Ne feledjük azt sem, hogy a kormányzói berendezkedést a korszakban végig ideiglenesnek tekintették, senki nem gondolta, hogy belátható időn belül nem lesz koronás fője az országnak. Jiskra ellen szólt az is, hogy őt támogatva Perényi legitim foglalásnak nyilvánította volna Sáros várának elvesztését. Ez ugyanis megtörtént. Ha nem is már 1440-ben, mint ahogy Tóth-Szabó állítja,³⁰⁵ de Jiskra felső-magyarországi uralmának megszilárdulásával bizonyosan. Perényi viszont nem mondott le erről a sárosi „ékkőről”, mint ahogy azt a későbbiekben látni fogjuk.³⁰⁶ Kezdetben Hunyadi-ban sem bízott. Mivel a legtöbb báróval szemben nem volt érdekelt a török elleni védekezésben – birtokait nemfenyegették közvetlenül, maga bizonyíthatóan egyszer sem harcolt az oszmánokkal – így Hunyadi

³⁰⁰ DL 13 567.

³⁰¹ Vö. NOVÁK 2016. 316. Nem kizárt, hogy részben ezért a birtokért robbant ki egy hónappal később a Pálóciak közötti háború. Ld. Uo.

³⁰² HOFFER 1928. 276–277.

³⁰³ DL 71 966.

³⁰⁴ DL 14 372. Vö. DL 14 373.

³⁰⁵ TÓTH-SZABÓ 1917.184.

³⁰⁶ Sáros várára külön adományt kért 1455-ben V. Lászlótól. DL 14 908.

sikerei sem hatottak rá túlzottan. Hunyadi János katonai ereje és kormányzói méltósága előtt meghajolt, de botorság lenne feltételezni, hogy feltétel nélkül szimpatizált vele. Szécsi, Garai, Újlaki teljesen más szinten helyezkedtek el, mind katonai, mind gazdasági tekintetben és ebből következően politikai befolyás dolgában. A korábbi szakirodalom Kórógyi Katalinnal kötött házassága révén a Garai–Cillei „liga” tagjává sorolta,³⁰⁷ ám az újabb kutatások kimutatták, a családi kapcsolatok befolyásolhatták a politikai döntéseket, de messziről sem kötelezték a bárókat politikai állásfoglalásra.³⁰⁸ Birtokaik elhelyezkedéséből is inkább az következik, hogy más érdekek vezérelték Perényit, mint a fentebbi hatalmasokat.

Úgy tűnik, Perényi szerepvállalását birtokainak nagysága és elhelyezkedése határozta meg. Jiskrát megkapta kellemetlen szomszédnak, de mindkettejük érdeke volt a régió biztonságának fenntartása.³⁰⁹ Jiskra a városok gazdasági erejére volt utalva, akik ipari és kereskedelmi tevékenységüket csak békében tudták virágoztatni. Perényi fentebb ismertetett „vámrendszere” is pezsgő kereskedelem mellett volt jövedelmező. Hatalmának erejét ez határozta meg. Jól látszik, kimagasló volt a likvid vagyona, főleg a térség birtokosaihoz képest. Míg Pálóci László is kölcsönök felvételére kényszerült a krakkói követség előtt, addig Perényi a királynénak kölcsönzött egy kész vagyont, és nem volt rest segíteni a nyalábi Perényieknek. Ha tehette volna, Nagvidát is visszaváltotta volna. Emellett tudta még adóságait is törleszteni, és a forrásokban ugyan nehezen tetten érhető, de létező és képes volt kiterjedt familiáris hálózatát is működtetni. Még egy költséges római zarándoklatra is volt tartaléka. Ezért az országos politikában való érvényesülés mellett a hangsúlyt regionális befolyásának megőrzésére, stabilizálására fektette.

Az igazi kérdés tehát az, sikerült-e ezt elérnie? Vessünk egy pillantást a régió ispáni tisztségeire. Abaújban 1440–48 között vámosi Bebek Imre, 1448–1453 között pedig Cudar Jakab volt az ispán.³¹⁰ Borsodban 1440–48 között szintén vámosi Bebek Imre, halálát követően pedig 1456-ig Hunyadi familiárisai voltak a diósgyőri várnagyok, vagyis álltak a megye élén.³¹¹ Sárosban Jiskra a korszakban önkényes úr volt,³¹² Ungban Pálóci László 1439 és 1446 között, Pálóci János pedig 1444–55 között volt ispán.³¹³

A legkaotikusabb a helyzet Zemplénben volt, ott 1446 és 1457 között felmerül Perényi János, Rozgonyi Osvát és Homonnai Druget István neve egy-egy adat alapján.³¹⁴ Fontos megjegyeznünk, hogy Engel erre az időszakra vonatkozó ispáni archontológiákat sokszor az alispánok személye, és azok feltételezett bárói kötődése alapján állította össze.³¹⁵ Munkájában azonban nem hivatkozta a familiáritásra vonatkozó adatait, így nem mindegyik megállapítása ellenőrizhető. A megyei iratokat jegyző alispán csak a legkritikább esetben nevezte meg az ispán személyét. A helyzetet nehezíti, hogy az ispánok, és alispánok személyének megállapításához legkézenfekvőbb források, a megyei gyűlések iratai gyakorlatilag esetlegesek az 1440–44 közötti időszakban, és a sedria rendszeres ülészése is csak később válik

³⁰⁷ FÜGEDI 1970. 47.

³⁰⁸ A Rozgonyiak három ágának története jól mutatja ezt. PÁLOSFALVI 2003. passim. Pálosfalvi az egységes ligák és pártok létezése ellen érvel Hunyadi László halálával foglalkozó művében is. PÁLOSFALVI 2015. passim, ezeket pedig összegzi: 439–440.

³⁰⁹ Mint fentebb láttuk, Jiskra is fellépett a bratrík ellen.

³¹⁰ ENGEL 2001A. Abaúj.

³¹¹ DRASKÓCZY 1996. 121–124.

³¹² ENGEL 2001A. Sáros.

³¹³ ENGEL 2001A. Ung.

³¹⁴ ENGEL 2001A. Zemplén. Perényi ispánságára vonatkozó adatokat a függelékben közöljük.

³¹⁵ Ilyen Abaújban Rozgonyi György ispánsága 1445-ből, Zemplénből pedig Perényi ispáni időszakai.

megszokottá.³¹⁶ A regionális befolyás vizsgálatához tehát nem elegendő a megyei ispánságok betöltését megfigyelnünk. Azt se feledjük, hogy a térségben a királyi – vagyis ispáni honor – birtokok területe erre az időszakra nullára csökkent.³¹⁷ Annak katonai erejét nem használhatta az ispán, a megyei nemeseket pedig inkább a bárói bandériumok mozgósították. A befolyást tehát a magánbirtok nagysága, a familiáris hálózat kiterjedtsége és a várak száma adta.³¹⁸ Ebben a tekintetben a Rozgonyiak, Pálóciak, Cudarok, Drugetek, Bebekek közül jól láthatóan – Jiskrán kívül – Perényi János tárnokmester emelkedett ki.³¹⁹ Családjának birtokai egyedül az ő kezén voltak, így nem volt szükség az erőforrások aprózására. Mint fentebb láttuk, ő szedte be Ung megye nemeseitől a rendkívüli adót Hunyadi részére pedig az ispán ekkor Pálóci János volt. Abaújban, Zemplénben fel kellett arra készülni, hogy egy-egy zálogba bocsátandó birtokra ráteszi a kezét. Abaúj és Borsod megyében szabadon érvényesíthette akaratát szomszédai felett, legyenek azok egyháziak vagy világi előkelők. Erejéről az is sokat mond, hogy Jiskra, zempléni betörése alkalmával, Perényi birtokait nem zaklatta. Egy kölcsönös megállapodást is sejtethetünk e mögött, de annak az alapja is Perényi ereje lehetett.

Taktikája működött. Újvár kivételével – melyet a rendszeren kívülről jövő ellenség ragadott el – minden birtoka sértetlen maradt. Sáros elvesztése továbbra is fájó pont lehetett számára, de – köszönhetően annak, hogy regionális befolyására építve ott maradt az országos politika második vonalának élén – V. László visszatértekor azonnal birtokjogainak erősítésébe kezdett. Erre készülhetett, hiszen miután 1452 elején reális esélyt láthattak az uralkodó visszatérésére, egyre aktívabban politizált. Az uralkodó személyes országglása során, 1453-tól új kihívások és életpályájának csúcspontja elé nézett, amit a következő fejezetben tárgyalunk.

LÁSZLÓ KIRÁLY SZOLGÁLATÁBAN (1453–1458)

Perényi János 1453 februárjában, Pozsonyban érkezettnek látta az időt, hogy birtokügyeit – Jolsva, Kis- és Nagytöltszék tekintetében – rendezze a királlyal. Érdekes ugyanakkor, hogy Sáros várának helyzetével ekkor nem tudott, vagy nem is akart előhozakodni. Sáros még az 1440-es évek elején került Jiskra ellenőrzése alá. A vár élén 1454-ben Kniezics Mátyás várnagy állt, aki azt Jiskra nevében kormányozta.³²⁰ Éppen ezért Sáros – ezzel Perényi János – sorsa szorosan összefüggött Jiskráéval. Joggal számíthattak mindketten arra, hogy V. László nevében az új kormányzat³²¹ elismeri majd Jiskra eddig tett szolgálatait, a városokéhoz hasonlóan.³²² Ugyanakkor Jiskra megbízatása is lejárt a király visszatérével. Ne feledjük, Erzsébet királyné V. László trónra segítése érdekében bérelte fel a cseh zsoldost, jóllehet az az eltelt tizenhárom év alatt lényegében beilleszkedett az ekkoriban zavaros magyar helyzetbe, Sárosban várnagyot és alispánt tartott, és felelt a bányavárosok és szabad királyi városok adójáért.³²³ A királynak

³¹⁶ Zemplén megye esetében a rendszeres sedriai gyűlések csak 1447-től kezdődtek. Ennek okaira a polgárháborún kívül C. Tóth Norbert kuriális bíróságok bizonytalan működésében látja. C. TÓTH 2008. 10–11. Az ispánok kinevezéséről szóló dokumentumok pedig nagyon ritkák.

³¹⁷ Vö. ENGEL 2001C. és ENGEL 1995. 461.

³¹⁸ ENGEL 1995. 466.

³¹⁹ ENGEL 1995. 462 Meg kell jegyeznünk ugyanakkor, hogy Engel nem vizsgálta Zemplén és Borsod megyéket.

³²⁰ TÓTH-SZABÓ 1917. 272.

³²¹ A fiatal uralkodó nevében kiadott okmányok mögött vegyük észre Cillei Ulrik és más országnagyok (Hunyadi, Garai, Szécsi), sőt Vitéz János akaratát is.

³²² Bártfa és Eperjes címeradományhoz jutott, Kassa címerét bővítette, Körmöcbánya pedig vörös pecsétviasz használatához kapott engedélyt stb. TÓTH-SZABÓ 1917. 268. és jegyzetek.

³²³ TÓTH-SZABÓ 1917. 270.; DRASKÓCZY 2000. 71.

így rendeznie kellett Jiskra helyzetét 1453-ban, ami a fentiek értelmében korántsem volt egyértelmű.³²⁴ A döntés el is húzódott, Jiskra László év végi prágai koronázásáig az uralkodó közelében tartózkodott, és igyekezett jó ítéletet kiharcolni, elsősorban megfelelő pozíciót fogni Cillei és Hunyadi között.³²⁵ Bukását Hunyadi kívánta, akinek négy hadjárata során sem sikerült megtörnie a zsoldoskapitány felső-magyarországi hatalmát. Jiskra mellett pedig újdonsült rokonai, Cillei és Brankovics állhattak, akik ezzel Hunyadi hatalmát gondolhatták csökkenteni.

Jiskra távollétében a régió biztonsága felborult. Azok a zsoldosok, élükön kapitányaikkal, akik az 1430-as, 1440-es évektől kezdve folyamatosan a katonáskodásból éltek, 1453-ban sem néztek polgári foglalkozás után, és saját szakállukra, a bratrikkal karöltve fosztogatták a felső-részeket. Élükön Peter Axamit z Kosova állt, aki elsősorban a Szepességben zaklatta a kereskedőket és a környék lakosságát.³²⁶ V. László valamikor 1453 júliusában³²⁷ Hont, Nógrád, Heves, Borsod, Abaúj, Torna, Zemplén, Ung, Bereg és Szabolcs megyékre jobbágyonként egy forintnyi adót vetett ki, hogy megfékezzék a martalócokat.³²⁸ A hadiadó beszédével a régió országnagyait bízta meg, megkerülve az országgyűlést, a rendeket, és ezzel Hunyadit. A megbízott országnagyok Hédervári László egri püspök, Pálóci László országbíró, Perényi János tárnokmester, Pálóci Simon lovászmester, Rozgonyi Osvát székely ispán, Rozgonyi György és Sebestyén volt pozsonyi ispánok, Pálóci János ungi ispán, Ónodi Cudar Jakab, Serkei Lorántfi György, Homonnai Bertalan voltak. A megbízottak megtagadták az adó beszédését. Számunkra azonban kiemelten fontos, hogy Perényi Jánost a régió vezetői közé sorolták. Már Engel Pál is feltételezte, hogy Perényi legkésőbb 1454. január 8-tól újra betöltötte a zempléni ispán tisztségét.³²⁹ Ekkor Sztáncsi Miklós, Perényi régi familiárisa és Kozmafalvi Pál voltak az alispánok. Sajnos Kozmafalvi kötődéséről nem tudunk semmit, úgy tűnik azonban, hogy az 1450-es években meghatározó alakja volt a megyének.³³⁰ Személye feltételezi, hogy Perényi vagy valakivel közösen töltötte be az ispáni tiszteket,³³¹ vagy egyedül, Kozmafalvi pedig a megyei nemességet képviselte 1450-től a megye élén. Kozmafalvi megyei kiadványban utoljára 1453. május 1-jén szerepelt egyedül,³³² így Sztáncsi – egyúttal Perényi – kinevezésére ezt követően kerülhetett sor. Az országnagyok ellentmondása, valamint Lugarius Péter, magyar királyi kancelláriai ítélmester 1453. május 8-i levele is arra utal,³³³ hogy Perényit 1453 folyamán nevezték ki zempléni ispánnak.³³⁴

³²⁴ Tringli István meglátása szerint Jiskra jogállásának rendezetlensége nagyban gátolta az ország belviszonyainak rendezését. TRINGLI 2003. 38.

³²⁵ Vö. TEKE 1980. 188–189., 193.

³²⁶ TÓTH-SZABÓ 1917. 283–284.

³²⁷ Vö. KRONOLÓGIA 1986. 270.

³²⁸ MÁLYUSZ 1957. 117. Vö. TÓTH-SZABÓ 1917. 284–285.

³²⁹ DL 85 904. SZTÁRAY II. 508.

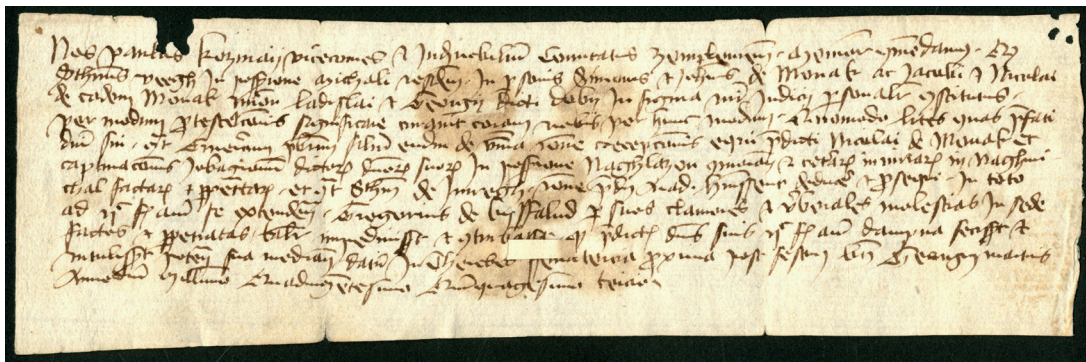
³³⁰ Vö. ENGEL 2001A. Zempén megye. Engel Pál többek között Kozmafalvi kötődését sem adja meg archontológiájában.

³³¹ Tisztségviselő társa Rozgonyi Osvát lehetett. Az 1447–1449 között tevékenykedő Butkai András alispánt Engel Pál maga is Rozgonyihoz kötötte. Butkait – és általa Rozgonyit – Engel szerint – egy roncsolt és napi kelet nélküli fogalmazvány alapján – Horkai Miklós alispán által Homonnai István követte a megye élén. Kozmafalvi már 1450-től alispán volt, és még 1457-ben is. Akkor is, amikor 1454-ben a terebesi részországygyűlés Rozgonyi Osvátot zempléni ispánnak nevezte. Igaz, Perényit nem nevezi ugyanezen irat ispánnak. Vö. HO VII. 470–475.

³³² DF 265 392.

³³³ IVÁNYI BARTFA 691. sz. Vö. WAGNER DIPLOMATARIUM 111–113.

³³⁴ Megjegyzendő: C. Tóth Norbert 1446-tól 1456-ig zempléni ispánnak tartja Perényit. UGOCSA 19. 29. jegyzet.

Kozmafalvi Pál, zempléni alispán oklevele 1453. május 1-ről.
(Lőcse, Andrassy család, krasznahorkai: Mohács előtti oklevelek Fasc. 32. Nr. 38.)

Ahogy arra Mályusz Elemér is rámutatott, a különadó kivetése mögött Cillei Ulrik állt, és ez a rendi törekvésekkel szembemenő rendelet Hunyadi ellen irányult.³³⁵ Az uralkodói akaratnak szembeszegülők között találjuk Rozgonyi Osvátot, Serkei Lorántfi Györgyöt és Kállai Lökös Jánost – akit követként küldtek az országnagyok az udvarba –, vagyis mind-mind Hunyadi szimpatizánsait. A sorból talán Pálóci László országbíró lóg ki, mivel ő szeptember 13-án Szécsi Dénes esztergomi érsekkel, Kálnói András pécsi püspökkel, Garai László nádorral és Újlaki Miklós erdélyi vajdával együtt Cillei Ulrikkal kötött szövetséget.³³⁶ Innen Perényi hiányzott, vagyis a fentiekkel együtt joggal feltételezhetjük, hogy az uralkodóhoz való hűsége mellett inkább Hunyadi kormányzását fogadta el.

Mindezek mellett János 1453-as tevékenységéről, a pozsonyi országgyűlésen való jelenlétén kívül egy adattal rendelkezünk. 1453. július 21-én Miskolcon személyesen tett bevallást Pálóci országbíró – vagy ítélmestere – előtt. Az oklevél szerint korábban Deregynei Besenyő Jánostól és Lászlótól százhatvan forintért zálogba vette a borsodi Bogács egyes részeit, amit most ugyanezen összeg fejében átengedett az egri káptalannak.³³⁷ Ennek az egyezségnek több szálon is felfejthető előtörténete. Mint az előző fejezetben említettük, 1451-ben Perényi Borsod megyében Emőd környékén kezdett jogszerűtlen terjeszkedésbe, a Deregyneiektől zálogba vett bogácsi birtokrészek tehát ennek a tevékenységnek lehettek részei.³³⁸ Perényi és familiárisainak erős jelenlétére utal az egri káptalan panasza, miszerint Hollóházi Holló Péter, Perényi kispaludi officialisa a káptalan palkonyai birtokán hatalmaskodott. A panaszt az országbíró parancsára a váci káptalan kivizsgálta, és igaznak találta. Megidézte Hollóházit és Perényit az országbíró elé.³³⁹ A hatalmaskodás okán indított per megegyezését képezhette a júliusi zálogátruházás, bár ez pusztán feltételezés.

Forrásaink az év második felében hallgatnak Perényiről. Szeptember-október folyamán Hunyadi László horvát bán és Újlaki Miklós erdélyi vajda – utóbbi a Felső Részek kapitánya-

³³⁵ MÁLYUSZ 1957. 117.

³³⁶ DF 287 204. FRA 30–31. Vö. KRONOLÓGIA 1986. 270.

³³⁷ DL 84 506. Vö. LÓNYAY 628–629.

³³⁸ Az oklevél nem ejt szót a zálogügylet pontos idejéről. 1450-ből és 1452-ből ismertek a Lónyay család levéltárából zálogügyleti oklevelek, de ezekben Perényit nem említik. Az ügylet része lehetett egy korábbi vitájuknak. Vö. DL 84 454. LÓNYAY 628.

³³⁹ DF 210 487. BORSODI OKLEVÉLTÁR 1980. 202–203.

ként³⁴⁰ – vezetésével Axamit csapatait több helyen megverték, aki Szécsényben 1453. november 11-én békét kötött velük.³⁴¹ Bár Újlaki Bártfának írt leveléből tudjuk, hogy a békekötésre hivatalosak voltak a városok küldöttein kívül más bárók is, meg nem nevezi őket.³⁴² A békekötésről az eredeti oklevél nem maradt fenn, Tóth-Szabó Pál Aeneas Sylvius Piccolomini tudósítása alapján állapította meg tényét, így nem ismert a tárgyaló felek összetétele. Perényi János – főleg a korábbiak tükrében – részt vehetett ezen a szécsényi tárgyaláson, de igazolni nem tudjuk.

1453 augusztusában V. László a Nyulak szigeti apácák panaszára Perényi Jánosra, mint tárnokmesterre bízta régi jogaik érvényesítését a pesti polgárokkal szemben. Ez jelzi, hogy a rend helyreállításában Perényinek tárnokmesterként egyelőre nagyobb szerep jutott, mint katonaként. 1454 januárjában Budán tartózkodott. Először személyesen jelent meg az országbíró előtt január 23-án, hogy Kórógyi Jánossal és a nyalábi ágból való Perényi Péter fiával, Miklóssal, valamint annak unokaöccseivel, Jánossal, Istvánnal és Miklóssal a birtokaikra vonatkozólag – azok jobb megvédeése érdekében – örökösödési szerződést kössön.³⁴³ A szerződés lényege egyértelműen az volt, hogy Perényi és legközelebbi rokonai a birtokjogok jobb érvényesítése érdekében együttesen hatékonyabban léphessenek fel a későbbiek során. Erre Tringli István is rámutatott, a nyalábi Perényieket Nagyida, János tárnokmestert pedig Sáros elvesztése sarkallta erre a lépésre.³⁴⁴ Jiskra ugyanis 1453 végén – Cillei közbenjárására – megerősítette pozícióját az uralkodónál, ezzel birtokaira, köztük Sáros várára való jogát is.³⁴⁵

Az örökösödési szerződésben a szerződésre lépők birtokait részletesen felsorolták, így lehetőségünk van arra, hogy számot vessünk a terebesi Perényi család jószágaival. Az 1430-as összeíráshoz képest, kisebb eltérések mellett a szentmiklósi uradalomban Duszina falu tűnt fel új településként. Füzérnél elsőként említették Vily és Vizsoly vámját. A borsodi birtokok felsorolásánál először lajstromozták Kisfalud vámját, valamint „Likod” és „Vadi” birtokokat. Az újvári uradalom részeként feltűnt Olajpatak falu, és hárommal több települést neveztek meg a sztropkói uradalomban. 1454-ben már nem sorolták fel Szabolcsban Nyíregyházát, viszont a gömöri szerzemények közül egy sem hiányzik, továbbá Fülek uradalma is hiánytalanul szerepel. Érdekes, hogy a ténylegesen nem birtokolt Sárosról sem feledkeztek el, szemben Jolsvával és a két Töltszékkal (Kis- és Nagy-), amelyekre az 1453-as év elején szerzett Perényi újadományt.³⁴⁶ Érdemes eltöprengeni az oklevélen

Kórógyi János pecsétje 1440-ből
(AGAD Dok. perg. 5575.)

³⁴⁰ HORVÁTH R. 2003. 929.

³⁴¹ TÓTH-SZABÓ 1917. 286–287.

³⁴² DF 213 406. Vö. TÓTH-SZABÓ 1917. 287.

³⁴³ DL 24 541.

³⁴⁴ TRINGLI 1992. 181.

³⁴⁵ TÓTH-SZABÓ 1917. 272.

³⁴⁶ Olaszi: említik Sára vámját, Füzér: Kápolnánál nem, de Kajatánál említenek vámot, Mátyásháza kimaradt a felsorolásból, de megjelent Kutlin. Vö. a fentebbi birtoktáblázatokat.

forrásnál, és megfigyelni, mire tartottak jogilag igényt.³⁴⁷ Újvár sorsáról 1447 óta nem tudunk biztosat, nem kizárt, hogy Perényi végül visszaszerezte ezt az uradalmat.³⁴⁸ Sárosról nem mondott le, bízott benne, hogy Jiskrától még vissza tudja szerezni. A két Töltszékét nem sorolták fel, bár ezek sorsa rendeződött a későbbiekben.³⁴⁹

Jolsva birtokjoga és tényleges birtoklása rejtély, hiszen még ez előtt a plénum előtt sem vallotta sajátjának a tárnokmester. Éppen ezért érdemes ehelyütt részletesen foglalkozni a vár történetével, és összegezni azon kevés és főképp közvetett forrást, ami a vár birtoklástörténetéhez rendelkezésünkre áll.³⁵⁰ Engel Pál gyűjtése szerint először 1421-ben említik a várat.³⁵¹ Feltételezi, hogy Ilsvai Leusták nádor 1396 előtt építtette, mert az uradalmat családja birtokolta 1327 óta. 1427-ben Leusták nádor fia György halálával a királyra szállt,³⁵² 1430-ban pedig Borbála királyné vehette zálogba.³⁵³ 1435. június 7-én már a király zálogosította el Fülelkel együtt először kétezer forintért³⁵⁴ a vámosi Bebek család tagjainak,³⁵⁵ majd november 10-én Perényi Imre fiainak, Istvánnak és Jánosnak, de már háromezer forintért.³⁵⁶ A licit ekkor és itt nem állhatott meg, mert Erzsébet királyné 1438. november 4-én úgy zálogosította el Perényi Jánosnak Jolsvát hatezer-hét forintért, hogy az a Bebekeknél volt hatezerért zálogba.³⁵⁷ A záloglevelek alapján úgy tűnik, a két váruralommal – Fülelkel és Jolsvával – kifejezetten jól jártak az uralkodók. Előbb Zsigmond első „kikiáltási ára” kétezer forint volt, erre „licitáltak” a Perényiek háromezret. Az „árverés” tovább folytatódhatott, 1438-ban már hatezer volt az értéke csak Jolsvának, és még hatezer Fülelkek. Két igen vagyonos család feszült egymásnak, egy olyan terület két hatalmas uradalmáért, mely igen szűkölködött királyi birtokokban, így ezek a magánföldesúri regionális befolyás kulcsait jelentették. A Bebekek inkább féltették hatalmukat – vagy korábbi tündöklésüket szerették volna helyreállítani –, a Perényiek egyértelműen nyugat felé terjeszkedtek.³⁵⁸

Erzsébet záloglevelére Perényi János Alberttől is megerősítő oklevelet nyert, így jogi szempontból védhetővé vált birtokgyarapítása. A Bebek család képviselői ekkor sem adták fel. Ekkoriban a vámosi ágban négy életerős férfi élt, élükön Péter székely ispánnal, az ő László nevű fiával és szintén László nevű unokaöccsével, kiegészülve kicsit távolabbi rokonukkal, László fia Imrével. Velük szemben Perényi János egymaga állt, így látszólag az idő a Bebekeknek dolgozott,

³⁴⁷ Tringli István hívta fel arra a figyelmet, hogy „Egy szót sem ejtenek sem arról, hogy Sáros és Újvár cseh kézen van, Nagyida [ti. a nyalábi ág birtoka] pedig csak félig az övék.” TRINGLI 1992. 182.

³⁴⁸ Megtévésztő lehet Tóth-Szabó megjegyzése, mely szerint bizonyos Vulgata Márton kapitányként Újvár élén állt. TÓTH-SZABÓ 1917. 287. Vö. TÓTH-SZABÓ 1903. 34. Egy 1476-os oklevél azonban egyértelművé teszi, hogy Vulgata a Liptó megyei Újvár kapitánya volt. DL 64 890. Tringli István Mocsáry Antal 1826-os „Nemes Nógrád Vármegyének Historiái, Geographiai és Statistikai Esmertetés” műve kapcsán vetette fel, hogy Fülel is cseh kézre kerülhetett, de ő is megjegyzi, hogy ennek a kérdésnek a tisztázásához nem állnak rendelkezésre megfelelő források. TRINGLI 1992. 182. Sajnos Kalmár János is nagyon röviden foglalta össze a vár középkori történetét. KALMÁR 1959. 1–2.

³⁴⁹ Vö. a fentebbi birtoktáblázattal.

³⁵⁰ A kérdéssel vázlatosan Havassy Péter is foglalkozott, a legtöbb adatot ő dolgozta fel eddig. HAVASSY 2001. 292–293.

³⁵¹ ENGEL 1977. 118–119.; DL 11 055. ZsO VIII. 235.

³⁵² DL 11 949.

³⁵³ DL 89 907.

³⁵⁴ DL 71 469. CSÁRY I. 358–361.

³⁵⁵ Detre fia Péter székely ispánnak, Imre vajda fia László fia Imrének és Detre fia Miklós fia Lászlónak.

³⁵⁶ DL 12 770.

³⁵⁷ DL 13 249.

³⁵⁸ Ld. a fentebb ismertetett gömöri szerzeményeknél.

és hazai pályán mozoghattak. Perényi 1439 márciusában az országbíró előtt tett panaszja szerint a Bebek megakadályozták a tárnokmestert abban, hogy birtokba vegye az uradalmat.³⁵⁹ A fennmaradt oklevelek azt mutatják, csak Fülek várával kapcsolatban sikerült az iktatás, az is csak Albert király 1439. június 29-i ismételt parancsára.³⁶⁰ Zsigmond konszolidált és szilárd uralma alatt előbb-utóbb perre került volna Jolsva iktatásának elmaradása miatt, Albert király halálával viszont kezdetét vették a zavaros idők, Perényinek feltehetően az 1440-es évek második feléig volt fontosabb dolga, semmint hogy Jolszával foglalkozzon.³⁶¹ A Bebek erős embere ekkoriban Imre volt, akit magasra repített a polgárháború és Hunyadi kormányzósága. 1438–1441 között székely ispán volt, majd megkapta mellé Abauj és Borsod megyéket is. 1445-ben ő lett az egyik főkapitány, 1446-tól pedig – feltehetően Hunyadi kormányzói kinevezése után – erdélyi vajda lett.³⁶² Rigómezőnél Hunyadi tekintélyével együtt a Bebek ezen ágának a sorsa is megbicsaklott, Imre a csatamezőn lelte halálát.³⁶³ Bár legalább két fiút hagyott hátra – Jóbót és Pált –, de ők ekkor még igen fiatalok lehettek, és inkább anyjukra, Veronikára támaszkodtak, aki pedig testvére, Pálóci Simon lovászmesterre számíthatott.³⁶⁴ Perényi és a Bebek következő érintkezése 1451-ből ismeretes, mint ahogy fentebb említettük, Imre özvegye, Veronika számára nyugtát állított ki Perényi János százötvennyolc forintról.³⁶⁵ A nyugtából pontosan nem derül ki, hogy minek az ellenértéke volt ez az összeg.

V. László 1453 februári újadományából tudjuk meg, hogy Jolsva Bebek Imre fia Pál és Miklós fia László, mint a királyi jogok eltitkolói kezében vannak.³⁶⁶ Az újadomány jelentős fordulat volt az ügyben, Perényi nem zálog jogán, hanem örökbirtokként jegyezhetette be magát Jolsvába. Joggal gondolhatnánk tehát, hogy 1454 elején az örökösödési szerződésbe foglalják, még ha ténylegesen nem is bírják annak javait, hasonlóképp Sároséhoz. Mégis hiányzik, és nem csak ebből az oklevélből, hanem az 1455-ös és 1465-ös újadományokból is.³⁶⁷ Tehát valószínű, hogy 1454. január 23-án már jogot sem formált rá a tárnokmester, tehát valamiért erről az uradalomról egy év leforgása alatt lemondott. Pedig ezt megelőzően – talán még 1453 előtt is – Perényi Jolsva erősségében (*fortalitia*) familiárisokat tartott, legalábbis Pálóci Veronika 1455. augusztus 25-i panaszja szerint.³⁶⁸ Gömör megye oklevele alapján ugyanis erre *pridem* került sor. A „korábbinak” nevezett időszak megállapítására egy – igaz bizonytalan – körülmény figyelembevételével vállalkozhatunk. A familiárisok között név szerint Semsei László is szerepelt, aki 1452-ben és 1454-ben Perényi altárnokmestere volt.³⁶⁹ Véleményem szerint Semsei helyettesi kinevezése előtt szolgálhatott Jolsván, vagyis 1452 előtt. A hatalmaskodás fejében egyébként nem kis összeget, kétezer forintot követelt az úrnő. Egyúttal azt is elismerte, hogy az adott uradalom őt csak zálogjogon illeti. Hogy Perényitől volt nála zálogban, vagy mástól, arra nincs információnk.

³⁵⁹ DL 13 334.

³⁶⁰ DL 13 414.

³⁶¹ Többek között két fogságból kellett kiszabadulnia.

³⁶² ENGEL 2001A.

³⁶³ ENGEL 2001B. Bebek család vámosi ág.

³⁶⁴ Uo.

³⁶⁵ DL 70 241.

³⁶⁶ DL 14 628.

³⁶⁷ DL 14 909., DF 209 861.

³⁶⁸ ABAFFY–DANCS–HANVAY 149. 214. sz.

³⁶⁹ MAGYAR-ZSIDÓ OKLT. I. 52–54.; DL 106 096. és DL 14 784.

Jogot formált Jolsva részeire Bebek Péter néhai székely ispán özvegye, Csáki Katalin is, aki Csáki Ferencre hagyományozott birtokai között Jolsvát is említette.³⁷⁰ Tudjuk azt is, hogy 1454 tavaszán Komorovszki Péter zsoldosai Jolsva várát – vagy erősségét – használták kiindulási pontnak a környék rablásához.³⁷¹ 1455 elején még mindig ezen zsoldosok kezén volt a vár, tőlük ezer-egyszázhatvan forintért váltotta ki Bebek Imre özvegye 1455. július 25. előtt.³⁷² A legzavaróbb az ügyben egy 1466-os országbírói ítéletlevél.³⁷³ E szerint Bebek Imre fia Pál beperelte Perényi János fia Istvánt, miszerint 1455 áprilisában Talafusz cseh kapitánnyal közösen Perényi János Gömör mezővárosába rontottak, ahol szétkergették azt a megyei gyűlést, ami Perényi jolsvai foglalását volt hivatott megtárgyalni. Azt gondolhatjuk – mint ahogy talán Tóth-Szabó Pál is tette³⁷⁴ –, hogy Perényi János tárnokmester saját maga vette kézbe a zavaros ügy intézését, és cseh zsoldosokat felhasználva szerzett érvényt ügyének. Talafusszal még a polgárháborús időkből jól ismerhették egymást, és Jolszával kapcsolatban is többször felmerült Perényi neve.

Az agresszív fellépés és nyílt hatalmaskodás ugyanakkor nem volt jellemző a tárnokmesterre. A lehetősége persze megvolt rá, hiszen ebből az időszakból nem említik másutt a források. Az 1466-os okmány szövege is gyanús. Az oklevél szerint az *egregius*nak szólított Perényi Istvánra szállt apjának pere, és Bebek Pál vele kényszerült pereskedni. Perényi János tárnokmesteri tisztességét és „nagyságos” megszólítását végig nélkülözi az országbíró levele, és Perényi Istvánt csak „vitézlőnek” titulálja, holott Perényi János tárnokmester fia István már 1461-től asztalnokmester volt,³⁷⁵ így járt neki a „nagyságos” titulus, amit meg is adtak neki például az egy évvel korábbi, 1465-ös királyi adományban.³⁷⁶ Ugyanakkor az oklevél hitelessége nem vonható kétségbe.

Tehát csak annyi bizonyos, hogy János tárnokmester 1438-tól 1453-ig biztosan számolt ezzel az uradalommal, de 1454-ben az örökösödési szerződés szerint nem tartott rá igényt. Az 1455-ös hatalmaskodás indokolatlannak tűnik, s a későbbiekben nem tűnik fel a forrásokban az uradalom neve. Sajnos a kérdést itt nyitva kell hagynunk, mert a jelenleg rendelkezésre álló források alapján nem tudunk egyértelműen állást foglalni.

1454. január 23-án Perényi tehát Budán tartózkodott, egy nappal később pedig tárnoki széket tartott, az ott hozott ítéletet január 30-án foglalták írásba.³⁷⁷ A tárnoki ülészak és az ítélet kiállítása között minden bizonnyal azért telt el egy hét, mert január 25-én Budán országgyűlést tartottak. Ezen a fontos országgyűlésen bízták meg Hunyadit a törökök elleni harc megszervezésével.³⁷⁸ 1454 tavaszán egy újabb zsoldosvezér, ezúttal Komorovszki Péter használta ki a Felső Rések bizonytalan helyzetét, és Axamithoz hasonlóan ő is Gömör, Szepes, Torna vidékét rabolta. Tóth-Szabó Pál mutatott rá, hogy a védekezést Hunyadi János és Modrár Pál szervezte volna meg, de a török elleni készülődés háttérbe szorította a bratrik problémáját.³⁷⁹ Bár 1454 júni-

³⁷⁰ DL 71 489. Csáky I. 403–405.

³⁷¹ Az 1454. dec. 24-én Kassán kötött béke feltételei között szerepelt annak visszaadása. DL 15 307. Vö. TÓTH-SZABÓ 1917. 289.

³⁷² DL 14 978. Vö. TÓTH-SZABÓ 1917. 289–290.

³⁷³ DL 16 451. TÓTH-SZABÓ 1917. 449–451.

³⁷⁴ TÓTH-SZABÓ 1917. 290–291.

³⁷⁵ DL 75 899. István, mint relátor.

³⁷⁶ DF 209 861.

³⁷⁷ DL 14 784.

³⁷⁸ Vö. KRONOLÓGIA 1986. 271.

³⁷⁹ TÓTH-SZABÓ 1917. 288.

usában Hunyadi még Nagyszombatban tartózkodott, de már júliusban Szegeden tanácskozott az országnagyokkal a török ellen indítandó hadjárat kapcsán. II. Mehmed augusztus-szeptemberben Szendrőt ostromolta, majd a visszavonuló török csapatok egy részét Hunyadi János október 2-án Szerbiában legyőzte.³⁸⁰

Itt kell megjegyeznünk, hogy Felső-Magyarország már 1440 óta rendszeresen szenvedte a zsoldos csapatok portyáit, a veszteség azonban messze eltörpült a folyamatosan erősödő török offenzívák fenyegetése mellett. Ráadásul Hunyadi nem kívánt sok pénzt és energiát fordítani arra, hogy egy gyorsan mozgó, kvázi „partizán” sereg minden részét teljesen felszámolja az északi régióban.³⁸¹ Nem melleleg politikai érdekeit sem szolgálta egy itt aratott győzelem, szemben a török ellen mutatott hathatós fellépéssel, amely hozzájárulhatott Nyugat-Európa és a Szentszék figyelmének Magyarországra fordításához. A helyzetet maga is felismerte, és talán ennek tükrében maga adta ki a parancsot a régió – „partes superiores Regni Hungarie” – országnagyainak és megyéinek, hogy maguk találjanak megoldást egy *congregati tractatio* keretében. A „résztvevők 1454 novemberében az ő otthonában, Terebesen gyűltek össze. Különösen egybevág a kezdeményezés a rendi törekvésekkel, akik korábban uralkodói mandátumra nem voltak hajlandóak rendkívüli hadiadót szedni, most maguk igyekeztek sorsukat a kezükbe venni.”³⁸²

1454. szeptember 24-én Perényi még Budán tartózkodott,³⁸³ ezt követően indulhatott útnak Terebesre. A gyűlésen részt vevő országnagyok közül Hédervári László egri püspök október 10-én még Egerből keltezett,³⁸⁴ Pálóci László országbíró viszont szintén a régióba utazott. Október 14-én a gyűlés első világi előkelőjeként már Terebesen volt,³⁸⁵ 30-án és 31-én pedig már Helmeccen.³⁸⁶ November 3-án³⁸⁷ és 7-én³⁸⁸ még mindig, de november 11-én már Leleszről keltezett.³⁸⁹ A gyűlés megnyitását tehát ez utánra kell tennünk. Novemberben már nem ismerünk tőle iratot, de december 1-jén már ismét Helmeccen tartózkodott,³⁹⁰ vagyis a gyűlés a végzésről szóló irat november 22-i kibocsátását követően röviddel feloszlott.

³⁸⁰ A hadjárat részleteivel legújabbban Véber Zoltán OTDK dolgozatában foglalkozott, kéziratát volt szíves rendelkezésemre bocsájtani.

³⁸¹ Ez csak Szapolyai Imrének és Rozgonyi Sebestyénnek sikerült csak jóval később, Mátyás idején, jelentős erőforrásokat áldozva erre a célra. Vö. HORVÁTH R. 2001. passim.

³⁸² DL 31 664. A gyűlés által kiállított rendelkezések régóta ismeretesek: HO VII. 470–475. A hátlapon feltüntetett Ung feljegyzés (és az intitulatio) arra enged következtetni, hogy az irat több példányban készült, de csak egy maradt fenn, mégpedig Ung megye meghatározó családjának, a Csicserieknek a levéltárában. Magyar fordítással közölte Nagy Gyula ADALÉKOK 1903. 8–9.

³⁸³ DF 279 651.

³⁸⁴ DL 81 181.

³⁸⁵ DF 250 931. Országbíró esetén felmerülhet a kétely a valós tartózkodással kapcsolatban, a hivatkozott iratok többségében levelek, melyeknek bár pecsétje nem maradt fenn, formailag inkább tűnnek Pálóci személyéhez köthető iratnak.

³⁸⁶ DF 222 574., DF 222 548.

³⁸⁷ DL 105 781.

³⁸⁸ DL 57 717.

³⁸⁹ DL 222 588.

³⁹⁰ DL 14 889.

A gyűlésen Ung, Zemplén, Gömör, Heves, Borsod megye képviselői mellett³⁹¹ személyesen vett részt Hédervári László egri püspök, Pálóci László országbíró, Perényi János tárnokmester, Pálóci Simon lovászmester, Rozgonyi György volt pozsonyi ispán, Rozgonyi Osvát zempléni és székely ispán, Pálóci János ungi ispán, Homonnai Druget István és Bertalan, Ónodi Cudar Jakab, Serkei Lorántfi György, Szécsi Miklós és Debrői Imre és további tizenegy előkelő, valamint Kassa, Lócse, Bártfa és Eperjes küldöttei.³⁹² Elhatározták, hogy Rozgonyi Osvátot kapitánynak választják meg. Sereg állítására különadót szavaztak meg részére, amelyet tizenegy vármegyében voltak kötelesek beszédni, portánként negyed forintot. Kikötötték, hogy Rozgonyi nem fogadhat szolgálatába idegen zsoldost, az ugyanis később sorozatos konfliktusok gyökerét jelenthette volna. Utolsó pontként felhatalmazták Rozgonyit, hogy a béke érdekében tárgyalhat a bratríkkal, ha ezzel garantálja a békét.³⁹³

A rendek által felhatalmazott kapitány ez utóbbi megoldást választotta. A térségbe visszatérő Jiskra és Rozgonyi György egykori pozsonyi ispán közvetítésével Kassán 1454. december 24-én Komorovszki Péterrel megállapodtak. Utóbbi ígéretet tett, hogy átadja Jolsvát – vagyis ekkor sem a Bebekek, sem Perényi nem hajtották annak hasznát –, Murányt, Szádvárt, Rozsnyót, Brézót és Ozdint, mint bitorolt várakat, Rozgonyi pedig több részletben tizenegyezer forintot ad át mindezekért.³⁹⁴ A részországgyűlés tehát látszólag sikeres volt.

Időközben, december 19-én Péterváradon Szekcsői Herceg Rafael kalocsai érsek, Kálnói András pécsi püspök, Hunyadi János főkapitány, Garai László nádor, Újlaki Miklós erdélyi vajda és Kórógyi János macsói bán országgyűlést hirdetett 1455. január 20-ra, Budára. A gyűlésre meghívták a megyei és városi küldötteket is, ebből Szabolcs, Szatmár és Nagyszében meghívói maradtak ránk eredetiben.³⁹⁵ A hírt minden bizonnyal az északkeleti országnagyok is megkapták, így már a kassai békekötés idején útnak indulhattak az ország központja felé.

A jelek szerint Perényi János tárnokmester nem így tett. A sziléziai Boroszlóban tartózkodó király 1455. január 10-én újadományt tett minden birtokára,³⁹⁶ kivéve Sárosra, amit külön oklevélben, bizonyos feltétel mellett adományozott neki.³⁹⁷ A sárosi újadományból tudjuk, hogy Sáros vára ekkor Jiskra kezén volt. A király minden kétséget kizáróan elismerte a tárnokmester birtokjogát. Egyúttal az uralkodó kikötötte, hogy ha a cseh vezértől vagy más zsoldosoktól pénzért kell kiváltania a várat, vagy ostrommal visszaszereznie, annak költségeit Perényinek – vagy utódainak – meg kell térítenie a koronának.³⁹⁸ Véleményünk szerint Perényi János személyesen jelent meg az uralkodónál ezt a kegyet kieszközölni. Bár az okleveleken ennek semmi kézzelfogható nyoma nincs, az összes birtokának részletes felsorolása és a sárosi uradalomra szóló külön oklevél tartalma azt sejteti, hogy ennek kialakításában maga a tárnokmester is részt vett. Érdemes megjegyeznünk egyúttal, hogy Perényi mellett két olyan előkelő család három tagja is adományban részesült, akik elsősorban Erzsébet királyné mellett álltak

³⁹¹ Feltehetően Szepes, Sáros, Abaúj, Torna, Hont és Nógrád megyék is részesei voltak az ülésnek, hiszen a különadót ezekre a megyékre is kivetették.

³⁹² Vö. ENGEL 2003. Főrendek 1454A.

³⁹³ Vö. TÓTH-SZABÓ 1917. 288–289.

³⁹⁴ DL 15 307. Vö. TÓTH-SZABÓ 1917. 289.

³⁹⁵ Szabolcs: DL 81 191. ZICHY IX. 475–476.; Szatmár: DL 81 190.; Nagyszében: DF 244 802. KOVACHICH SUPPL. II. 124–126.

³⁹⁶ DL 14 909.

³⁹⁷ DL 14 908.

³⁹⁸ Uo. Vö. TÓTH-SZABÓ 1917. 272.

1438 és 1442 között. Az egyik ilyen Szentgyörgyi Bazini György fia Zsigmond,³⁹⁹ a másik Bazini Péter fia László,⁴⁰⁰ a harmadik pedig Korbáviai György.⁴⁰¹

Az összes birtokra vonatkozó újadomány lajstroma néhány apró kivétellel megegyezik az 1454-es örökösödési szerződésbe foglaltakkal.⁴⁰² Ennél sokkal érdekesebb, hogy László király Sáros várára – és tartozékaira – iktatási parancsot adott a budai (!) káptalannak. A hiteleshely március végi jelentése szerint az iktatás rendben lezajlott, a szomszédok meghívása mellett ellentmondás nélkül iktatták be Perényit. Ahogy Tóth-Szabó helyesen felhívta rá a figyelmet, megkérdőjelezhető, hogy Jiskra „minden ellentmondás nélkül” átengedte volna ténylegesen Perényinek az uradalmat. Az ugyanis körütekintésre int minket, hogy 1456. március 1-jén Jiskra korábról ismert várnagya, Kniezics Mátyás keltezett sárosi várnagyként.⁴⁰³ Valószínűnek tartjuk, hogy amennyiben az iktatás meg is történt, nem feltétlen volt szabályszerű, vagy külön alku tárgyát képezte Perényi és Jiskra között, de annak részleteiről nincs tudomásunk. Perényi a boroszlói újadományának elnyerése miatt nem vehetett részt az 1455 januári országgyűlésen. Innen elkísérhette uralkodóját Bécsbe – ahova az február 16-án érkezett meg⁴⁰⁴ –, igaz, nincs bizonyítékunk arról, hogy a királyi kíséret tagja lett volna.

János a királyi udvarban tett látogatása mögött politikai pártfogást sejtethetünk. A királyi adományok és ítéletek kétségtelenül akkor lehettek kedvezőek Perényinek, ha V. László és az őt támogató Cillei akkor is hatalmon lesznek, amikor sor kerülhet Sáros visszavételére. Ebből az egyetlen forrásból nem jelenthetjük ki, hogy Perényi végképp elhagyta volna Hunyadit, de a főkapitány törökök elleni erőfeszítései nem szolgálták az érdekeit. 1455. május 26-án Perényi nem pecsételte meg a győri országgyűlésre szóló meghívókat,⁴⁰⁵ és június 25-én sem szerepel a Hunyadi által vezetett országnagykok ligájában.⁴⁰⁶ Ezek alapján lehetősége volt Talafusszal együtt szétkergetni április 24-én Gömörben a megyei gyűlést, és később a jászói konventet elfoglalni. Erről a Bebekek és Perényi János fia István közötti perről szóló irat tanúskodik több mint tíz év távlatából.⁴⁰⁷ Jászó elfoglalásának tényéhez nem fér kétség, ezt korábban bebizonyították,⁴⁰⁸ és azt sem cáfolhatjuk, hogy ebben Perényi részt vett – vagy közvetve, vagy közvetlenül. Ha azonban valamiképp részese volt a hatalmaskodásnak, akkor a többi magyar báróhoz hasonlóan járt el, akik a szabadon felbérelhető zsoldos csapatokat a maguk érdekében foglalkoztatták.⁴⁰⁹ Éppen ezért ebből politikai szerepvállalására nem következtetnénk.

Legközelebb 1455. július 21-én Budán találkozunk nevével az országnagykok V. Miklós pápához írt levelének aláírói között Budán.⁴¹⁰ Augusztus 1-jén számára kedvezően alakultak az események. Hunyadi törekény békét kötött Cilleivel – ugyanis többször összetűzésbe kerültek egymással –, de ettől kezdve a

³⁹⁹ DL 14 907.

⁴⁰⁰ DL 14 917.

⁴⁰¹ DL 30 859.

⁴⁰² Eltérések az 1455-ösben: Említik Szinye vámját, először tünt fel Szabolcsban Kékes, Borsodban „Vadi” vámját is említik, a Fülekhez tartozó Majom birtokot az adományban igen, de a káptalani átiratban az iktatást követően nem lajstromozzák. Vö. a fentebbi birtoktáblázatokkal.

⁴⁰³ DF 213 557.

⁴⁰⁴ KRONOLÓGIA 1986. 271.

⁴⁰⁵ DL 81 209. és 81 210. ZICHY IX. 498–499.

⁴⁰⁶ ENGEL 2003. Főrendek 1455A. Vö. PÁLOSFALVI 2009. 42–43.

⁴⁰⁷ DL 16 451. TÓTH-SZABÓ 1917. 449–451. Az ügygel fentebb foglalkoztunk.

⁴⁰⁸ SPILKA 1943. 20.; TÓTH-SZABÓ 1917. 290–291.

⁴⁰⁹ TÓTH-SZABÓ 1917. 279–283.

⁴¹⁰ FEJÉR GENUS 212–216. Az eredeti oklevél lappang. Regeszta: ENGEL 2003. Főrendek 1455B.

bán több teret kapott az ország kormányzásában.⁴¹¹ 1455-ből a júliusi az utolsó említésünk Perényivel kapcsolatban. 1456. február 6-án ott lehetett V. László budai bevonulásán,⁴¹² mert március 9-én fogadták el Budán⁴¹³ az első tárnoki statútumokat a hét szabad királyi város⁴¹⁴ küldötteinek jelenlétében.⁴¹⁵ Március 13-án s tárnoki széken ítélték ugyanott. Több ítéletlevelet is kiállított ebben a hónapban,⁴¹⁶ és március 21-én még Budán állította ki nyugtáját Pozsony város küldötteinek.⁴¹⁷ Vagyis nagy valószínűséggel részt vett azon az országgyűlésen, amely megszavazta a török elleni rendkívüli hadiadót, és határozott a nyár végi hadjáratról.⁴¹⁸ Április 7-én Budára érkezett a hír, miszerint II. Mehmed szultán Magyarország ellen készül. Ennek hatására a korábbi terveket felülírták, és Tóth-Szabó véleménye szerint ismét szükség volt arra, hogy a Felső Részeket a délre vonuló főkapitányi sereg biztonságban tudja, vagyis ismét középpontba kerülhetett Perényi régiós befolyása.⁴¹⁹

Hunyadi János és Hunyadi László beszercei grófok oklevele Cillei Ulrik részére 1456. március 31.-ről.
(ARS SI Nr. 4567.)⁴²⁰

Mint ahogy azt korábban láttuk, a részországgyűlés felhatalmazásából Rozgonyi Osvát 1454 végén egyezséget kötött Komorovszki Péterrel és a bratrikkal. Az elért eredmények nem bizonyultak tartósnak. A harcok 1455 tavaszán ismét kiújultak, mint később kiderült azért, mert Rozgonyi nem folyósította a zsoldosoknak a megígért összeget.⁴²¹ Elsősorban Gömör, Liptó, Szepes, Abaúj

⁴¹¹ PÁLOSFALVI 2009. 42.

⁴¹² KRONOLÓGIA 1986. 273. Hasonló következtetésre jutott Pálosfalvi Tamás is. PÁLOSFALVI 2015. 393–394.

⁴¹³ FELHŐ 1972. 156.

⁴¹⁴ Buda, Kassa, Pozsony, Nagyszombat, Sopron, Eperjes, Bártfa.

⁴¹⁵ DL 44 815. SZENTPÉTERY Ifj. 1934. 587–589. A statútum megszövegezése hosszabb előkészítést igényelhetett.

⁴¹⁶ DF 257 022., DF 255 752.

⁴¹⁷ DF 240 353.

⁴¹⁸ KRONOLÓGIA 1986. 272. TÓTH-SZABÓ 1917. 294.

⁴¹⁹ TÓTH-SZABÓ 1917. 294.

⁴²⁰ Kiadása: CHMEL I. Nr. LXXXVIII. 105–106.

⁴²¹ BÁRTEA 845. Magyar fordításban részben közli: TÓTH-SZABÓ 1917. 292–293.

és Torna megyékben folytak a harcok.⁴²² Talafusz a régió jogrendjének egyik alappillére ütötte ki a harcok során, amikor elfoglalta a jászói prépostságot.⁴²³ A felső-magyarországi megyékben a huszita tanokat végképp levetkőzve és a pártharcokat félretéve harcoltak a zsoldos csapatok, Tóth-Szabó szemléltetésével szólva „cseh harcolt cseh ellen.” Jiskra és Komorovszki ellentétét értette ezalatt, amely jól mutatja: a garázdálkodó zsoldosokat csupán a pénz hajtotta. Vezéreiket nem az országos politika befolyásolta, csupán a saját maguk érdeke. Már Jiskra sem képviselt olyan tekintélyt, amely békességre intette volna őket.

A fegyverszüneti tárgyalásokat ekkor ismét Perényire és társaira hárította az országgyűlés. Hatalmának kiteljesítése végett Perényit 1456. július 5-én az uralkodó kinevezte Rozgonyi Osváttal együtt Abaúj megye ispánjává.⁴²⁴ Ezt követően július 15-én Hédervári László egri püspök, Pálóci László országbíró, Perényi János tárnokmester, Pálóci Simon és János, Homonnai István és Bertalan, Ónodi Cudar Jakab, Berencsi Tornai Szilveszter, valamint Modrár Pál Zemplén településen meg egyezést kötött Talafusz Jánossal annak érdekében, hogy az hagyja el a jászói premontrei kolostort. A konvent békéjét szem előtt tartva Jászt Kassa város védnöksége alá helyezték Jászt.⁴²⁵ Augusztus 8-án Terebesről Pálóci Lászlóval közösen hívták meg Bártfa város küldötteit Kassára augusztus 16-ára, ahol a Komorovszki és Jiskra között fegyvernyugvás elérése volt a céljuk.⁴²⁶ A kassai tárgyalások végére gyorsan pontot tehettek, a tárnokmester szeptember 4-én már ismét Terebesen keltezett.⁴²⁷

Feltehetően ebben az időben Perényi ellátta Ugocsa megye ispáni tisztjét is. Engel Pál és C. Tóth Norbert archontológiájában Perényi János szerepel ugocsai ispánként.⁴²⁸ Mindketten egyetlen oklevélre hivatkoznak.⁴²⁹ Ebben nyalábi Perényi Miklóst perelték be egy hatalmaskodási perben, aminek végén: „A király, jóllehet ez ügyben az illetékes Peren-i Jánoshoz, ugocsai ispánhoz kellett volna írnia, de mert ő mint az ügyben szereplő Peren-i Miklós frater-e mint részrehajló bírót tünhetne fel, ezért a két alispánnak parancsolja meg (...).”⁴³⁰ Csupán a regeszta alapján azt gondolhatnánk, hogy Perényi Miklós „fratere” testvére, Perényi Péter fia János fia János is lehetne. Az oklevél eredeti szövegéből ugyanakkor az is kiderül, hogy Perényi János megkapta a „magnificus” jelzőt, és bár tárnokmesteri tisztségét nem említik, feltehetően valóban őt nevezték „nagyságos” ispánnak. A kérdés azért is érdekes, mert ebben a megyében – ezt megelőzően és ezt követően is –, ha Perényinek hívták az ispánt, az a nyalábi ágból került ki. A nyalábi család ugyanis a megye legnagyobb uradalmának, Nyalábnak volt a birtokosa. Az is megjegyzendő, hogy amint fentebb láttuk, zálogjogon, ideig-óráig terebesi Perényi János kezébe került a nyalábi uradalom negyede, és a régió meghatározó bárójaként ezt a megyét is megkaphatta az 1450-es évek elején. Bár több alispán neve ismert a korszakból, sajnos egyiket sem tudjuk más forrás alapján Perényi famíliájába sorolni, így az ispánság betöltésére ez az egyetlen forrásunk.

⁴²² TÓTH-SZABÓ 1917. 288–291.

⁴²³ SPILKA 1943. 20.; TÓTH-SZABÓ 1917. 290–291.

⁴²⁴ ENGEL 2001A. Eredeti: DF 209 855. Átírás: DL 71 569. CSÁKY I. 416.

⁴²⁵ DF 270 319. TELEKI X. 528–529. Vö. SPILKA 1943. 20–21.

⁴²⁶ DF 213 596. IVÁNYI BÁRTFA. 896. sz.

⁴²⁷ DF 213 600. IVÁNYI BÁRTFA. 899. sz.

⁴²⁸ ENGEL 2001A.; UGOCSA 19. Újabbán: C. TÓTH – HORVÁTH–NEUMANN–PÁLOSEALVI – W. KOVÁCS 2017. 297.

⁴²⁹ DL 38 319.

⁴³⁰ UGOCSA 88–89. sz.

V. László király aranyforintja. Nagyszében, 1456. CNH.II: 173.; Huszár: 640.
(Déri Múzeum)

Perényi János a Jiskra és Komorovszki között tett alá hozott béke után 1456. szeptember 18-án⁴³¹ és október 26-án még mindig Terebesen keltezett.⁴³² Úgy tűnik, ekkor is a szépesi és sárosi bratrickkal foglalkozott, hiszen a Tárcai Tamás vezette palocsai és tarkői várakba fészkelte „latrok” ellen kérte a bártfaiak segítségét.⁴³³ Ezalatt nagyot fordult az ország belpolitikai helyzete. Július 22-én Hunyadi felmentette Nándorfehérvárt az ostromló törököktől, augusztus 11-én viszont életét vesztette egy pestisjárványban.⁴³⁴ Helyére a korábbi szakirodalom állítása szerint – a Cillei krónika alapján – V. László a futaki országgyűlésen Cillei Ulrikot nevezte ki november 7-én. Ezt az állítást azonban újabban Pálosfalvi Tamás cáfolta.⁴³⁵ Tisztségét egyébként sem viselhette soká, ugyanis november 9-én Hunyadi László és hívei meggyilkolták Cilleit. A király így elvesztette pártfogóját, és kénytelen volt december folyamán Hunyadival kibékülni.⁴³⁶

1457 elején országgyűlést vagy nagyobb szabású tanácskozást tarthattak Budán,⁴³⁷ mivel Perényi János január 28-án Budán fogadta a nagyszombatiak követeit, és vette át tőlük bírói járandóságát.⁴³⁸ Erre utal az is, hogy a legtöbb országnagy itt gyülekezett. Katona István közölt egy eredetiben már nem fellelhető oklevelet, amelyet február 25. és március 16. közé datált. Ebből kiderül, hogy Szécsi Dénes esztergomi érsek, Várdai István kalocsai érsek, Vitéz János váradi püspök, Barrius Miklós pécsi püspök, Garai László nádor, Pálóci László országbíró, Csáki Ferenc bihari ispán és Bátmonostori Töttös László mellett Perényi János tárnokmester is bírótárs volt.⁴³⁹

Amennyiben hihetünk Perényi levelének, a tárnokmester nem volt jelen Hunyadi László elfogatásánál, mivel saját bevallása szerint március 4-én hagyta el Budát,⁴⁴⁰ vagyis tíz nappal Hunyadi letartóztatása előtt. Pálosfalvi Tamás bizonyította be, hogy a március 14-i események válaszlépések voltak. Hunyadi és társai a királyt akarták elfogatni, de ter-

⁴³¹ DF 228 777. IVÁNYI EPERJES. 391. sz.

⁴³² DF 213 611. WAGNER DIPLOMATARIUM 65–66. Regeszta: IVÁNYI BÁRTEA. 911. sz.

⁴³³ TÓTH-SZABÓ 1917. 297.

⁴³⁴ TEKE 1980. 219.

⁴³⁵ PÁLOSFALVI 2015. 398–399.

⁴³⁶ KRONOLÓGIA 1986. 273. Vö. PÁLOSFALVI 2015. 440.

⁴³⁷ PÁLOSFALVI 2015. 404–405.

⁴³⁸ DF 279 657. Knauz Nándor, de újabban C. Tóth Norbert is arra mutatott rá, hogy a szabad királyi városok követeinek jelenléte Budán országgyűlést sejtethet. C. TÓTH 2011. 100.

⁴³⁹ A szöveget közölte és datálta: KATONA Ordine XIII. 1175–1177. Vö. MÁLYUSZ 1957. II. 589. 578. jegyz.

⁴⁴⁰ DF 213 651. IVÁNYI BÁRTEA 951. sz. Ennek tükrében a fentebb említett ítéletvel keltezése február 25. és március 4. közé tehető.

vük kitudódott, és V. László Hunyadi lefogásával válaszolt.⁴⁴¹ Felmerül a kérdés, hogy azt a bizonyos huszonöt pecséttel megerősített, az összeesküvést kimondó oklevelet Perényi megerősítette-e.⁴⁴² Ha igen, akkor az összeesküvés része lehetett korai távozása Budáról. Annak fényében, hogy Perényi királyhoz való hűsége megingathatatlanak látszik, inkább arra következtethetünk: sem Cillei meggyilkolásáról, sem Hunyadiék összeesküvéséről nem volt tudomása, vagy nem kívánt benne részt venni.

Mindenesetre ismét a Felső Részek védelmét bízták reá, ezúttal V. László király, aki március 18-i Kassának küldött parancsában Perényi megsegítésére küldte a városi polgárokat.⁴⁴³ Március 29-én és 30-án a tárnokmester Terebesen keltezett, itt érthette a hír, hogy a Hunyadi párt Szilágyi Mihály vezetésével fegyverkezett a király ellen.⁴⁴⁴ V. László Jiskrát tavasszal kinevezte a Felső Részek kapitányának, és feladatul jelölte ki a terület megvédését Szilágyi csapataitól.⁴⁴⁵ Újlaki Miklós⁴⁴⁶ és Talafusz János⁴⁴⁷ mellett Perényi is a védelem megszervezésébe fogott, 1457. április 13-án a bártfaiakat Terebesre hívta ez ügyben tárgyalni.⁴⁴⁸ A Hunyadi párt erősödése folyamatos nyomást gyakorolt az uralkodóra, aki június elején elhagyta Magyarországot, magával hurcolva Hunyadi Mátyást Prágába.⁴⁴⁹ Még ez előtt történhetett, hogy Perényit Jiskra mellé a Felső Részek kaptányának nevezte ki. Május 26-án V. László Perényihez írt levelében még nem nevezte ezen a címen,⁴⁵⁰ de augusztus 7-én János már így keltezett Kassáról.⁴⁵¹ Ebben a minőségében kötött fegyverszünetet Szilágyi Mihállyal szeptember 8-án Kassán, Jiskra oldalán.⁴⁵²

A béke 1458. április 24-ig szólt, legfontosabb célkitűzése a kereskedők, polgárok szabad és békés mozgásának biztosítása volt. Jiskra későbbi levele alapján béketárgyalásokat is kilátásba helyeztek, amit Szikszón tartottak volna.⁴⁵³ A harcban a kapitányok mellett álltak a városok, részben V. László többszöri felszólítására, részben az elmúlt évek tapasztalataira alapozva. Az sem kizárt, hogy a városok pártfogásában Perényi János személye is szerepet játszott, hiszen közel két évtizede együttműködtek a tárnokmesterrel, és hivatalviselése alatt fogadták el az első tárnoki statútumokat, ami kiemelte a hét tárnoki várost a szabad királyi városok közül. Ezért minden bizonnyal hálásak lehettek Perényinek. Kassa városa például újabb anyagi terhet vállalt magára, Jiskra szeptember 16-án kétezer forintra állított ki nyugtát.⁴⁵⁴ Perényi 1457. szeptember 30-án Szikszón ítélt, ⁴⁵⁵ így nem is vehetett részt a többi országnagy győri tanácskozásán, melynek

⁴⁴¹ PÁLOSFALVI 2015. 408–415. Összegzése: 432.

⁴⁴² Az oklevél létezését Pálosfalvi az által névtelen krónikás elmondására alapozza. PÁLOSFALVI 2015. 411.

⁴⁴³ DF 270 307. CSÁNKI I. 283–284.

⁴⁴⁴ DF 213 651., DF 213 654. KRONOLÓGIA 1986. 273.; PÁLOSFALVI 2009. 45.

⁴⁴⁵ HORVÁTH R. 2003. 933.; TÓTH-SZABÓ 1917. 300.

⁴⁴⁶ KRONOLÓGIA 1986. 273.

⁴⁴⁷ TÓTH-SZABÓ 1917. 300.

⁴⁴⁸ DF 213 654. IVÁNYI BARTFA 954. sz.

⁴⁴⁹ KRONOLÓGIA 1986. 273. Vö. PÁLOSFALVI 2013. 348.

⁴⁵⁰ DF 213 662.

⁴⁵¹ DF 228 788. IVÁNYI EPERJES 402. sz.

⁴⁵² DF 213 674. TÓTH-SZABÓ 416–418.

⁴⁵³ TÓTH-SZABÓ 1917. 301.

⁴⁵⁴ DF 270 335. TÓTH-SZABÓ 1917. 418–419.

⁴⁵⁵ DL 107 792.

mementója az erdélyi szászoknak küldött országgyűlési meghívójuk szeptember 22-ről.⁴⁵⁶ Érdekes, hogy a fegyverszünet ellenére – vagy annak keretében – Szilágyi Mihály a Felső Részekre vonult, mivel Kisszebenről keltezett október 9-én.⁴⁵⁷ Szilágyi Sáros megyei jelenléte két dologra utalhat. Az egyik, hogy a harcok tovább folytak, és a bratrik ellen küzdött, a kassai kiegyezés Jiskrával és Perényivel pedig mint a jogos uralkodó kapitányaival kötött. A másik, hogy Szilágyi a bratrikkal és vezérekkel tárgyalt a zsoldba fogadásuk feltételeiről. Tóth-Szabó állítása szerint Szilágyi is fogadott fel zsoldosokat.⁴⁵⁸ Mindezt arra alapozta, hogy Peter Axamit és társai 1458. február 1-jén levelet írtak az országnagyoknak, melyben kérték, hogy járjanak közben Szilágyinál a zsoldjuk kifizetése érdekében.⁴⁵⁹ Ebből arra gondolhatunk, hogy a főkapitányok engedték Szilágyit a zsoldosokkal tárgyalni. Talán ekkor úgy döntöttek, hogy jobb Szilágyi seregével békét kötni, egyúttal elismertetni saját hatalmukat. Továbbá munkát szerezhetek a zsoldosoknak, akik addig sem háborgatják a régió lakosait. Szilágyi ezt követően dolga végeztével vonult vissza Erdélybe, feltehetően erőt gyűjteni a nyugati hadjáratra, november 21-én már Segesvárról keltezett.⁴⁶⁰ Ha tervezte is a harcok folytatását, 1458-ban már nem került rá sor. Ezért is panaszkodhattak Axamiték. A levelet egyébként Dénes esztergomi érsek, János váradi püspök, Ország Mihály és Ónodi Cudar Simon mellett Perényi János tárnokmester is megkapta.

Fentebb említett levelükben az országnagyok az erdélyi szászokat november 1-re Pestre hívták meg.⁴⁶¹ Az országgyűlést nem tartották meg, de feltételezhetjük, hogy az országnagyok együtt maradtak az ősz folyamán. Ebből az időszakból csupán Ágoston győri püspöknek maradtak fenn levelei az országnagyok közül, melyekből kettő Győrben kelt (október 24. és november 5.),⁴⁶² egy pedig Budán november 26-án. A győri püspök győri tartózkodása nem bír nagy jelentőséggel, de november 26-án, három nappal V. László halálát követően már Budán volt.⁴⁶³ November 29-én pedig már az országnagyok együttesen értesítették Bártfát és Eperjest Budáról az uralkodó haláláról, és kérték őket, hogy várják Perényi János tárnokmester utasításait.⁴⁶⁴ A tanács tagjai között találjuk Perényit is, aki tehát október–november folyamán csatlakozott az országnagyokhoz. Két nappal később, december 1-jén Pál boszniai püspökkel kiegészülve az országnagyok 1458. január 1-jére Kassa és Sopron városát királyválasztó országgyűlésre hívták Pestre.⁴⁶⁵ Még december 6-án is Budán tartózkodtak.⁴⁶⁶ Ezt követően széledtek szét az országnagyok. Újlaki Miklós januárban

⁴⁵⁶ DF 244 825. A résztvevők: Szécsi Dénes esztergomi érsek, Salánki Ágoston győri, Döbrönte Himfi Tamás zágrábi püspökök, Garai László nádor, Újlaki Miklós és Rozgonyi János erdélyi vajdák, valamint Ország Mihály udvarmester. Novák 2015. 207.

⁴⁵⁷ DL 74 140.

⁴⁵⁸ TÓTH-SZABÓ 1917. 303. 1. sz. jegyz.

⁴⁵⁹ DF 213 689. IVÁNYI BÁRTEA 990. sz.

⁴⁶⁰ DL 30 198.

⁴⁶¹ KRONOLÓGIA 1986. 273.

⁴⁶² DF 203 221., DF 203 225. HÁZI I/4. 234. és 236–237.

⁴⁶³ DF 203 226. HÁZI I/4. 237.

⁴⁶⁴ DF 213 680. IVÁNYI BÁRTEA 981. sz. DF 228 791.; DF 270 334. IVÁNYI EPERJES 405. sz. Országnagyok: Szécsi Dénes esztergomi érsek, Hédervári László egri püspök, Salánki Ágoston győri püspök, Szilasi Vince váci püspök, Garai László nádor, Újlaki Miklós erdélyi vajda, Rozgonyi János erdélyi vajda, Perényi János tárnokmester, Ország Mihály udvarmester, Marcali vajdafai János, Ónodi Cudar Simon.

⁴⁶⁵ DF 270 334. KOVACHICH 290–291.; DF 203 229. HÁZI I. 4. 240–241.

⁴⁶⁶ DF 250 482. Országnagyok: Szécsi Dénes esztergomi érsek Szilasi Vince váci püspök, Pál boszniai püspök, Garai László nádor, Újlaki Miklós erdélyi vajda, Rozgonyi János erdélyi vajda, Perényi János tárnokmester, Ország Mihály

a déli részekben tevékenykedett,⁴⁶⁷ Garai László nádor pedig január elején Szegeden Szilágyi Mihállyal tárgyalt Hunyadi Mátyás megválasztásának feltételeiről, a megállapodást január 12-én írták alá.⁴⁶⁸ Perényi János december 22-én már Terebesről hívta magához Bártfa küldötteit.⁴⁶⁹

Mint azt Pálosfalvi Tamás nemrég bebizonyította, a bárók ekkor még nem tudtak Podjebrád György és Hunyadi Mátyás kiegyezéséről. Vagyis feltehetően a megegyezés megtörtént, csak Magyarországra nem jutott el annak híre.⁴⁷⁰ Így Garai és Szilágyi megállapodásának értelmében kerülhetett sor Pesten a királyválasztásra, a rendek január 24-én Hunyadi Mátyást kiáltották ki magyar királlyá. Február 9-én Straznicén találkoztak a magyar országnagyok küldöttei Podjebrád Györggyel és Mátyással. Vélhetően ekkor szembesülhettek Podjebrád és Mátyás megállapodásával. A küldöttek között nem találjuk Perényit.⁴⁷¹ Az ő feladata tehát a hátország biztosítása lehetett Budán,⁴⁷² vagy Jiskra és a bratrik szemmel tartása északkeleten. Nem tudjuk, hogy Mátyás február 14-i Budára történő bevonulásán részt vett-e a tárnokmester.⁴⁷³ Csak két héttel később tűnt fel Budán, február 28-án ott adott nyugtát a pozsonyi követeknek a tárnoki díj lefizetéséről.⁴⁷⁴

Perényit mindenestre élete egyik utolsó nagy döntése elé állították a következő hónapok. A csaknem két évtizede hol nyílt, hol hallgatólagos szövetségese, Jiskra 1458 márciusában felajánlotta szolgálatait Kázmér lengyel királynak, és kifejezésre juttatta: segíti a magyar trón megszerzésében.⁴⁷⁵ Jiskrát nyilván saját érdeke vezérelte, vagyis a törvényen kívüli állapot fenntartása a Felső Részekben, ami biztosította volna hatalmát. Erre alapozza véleményét Pálosfalvi is, mikor arra keresi a választ, miért tartották be Mátyás és Podjebrád Katalin házassági szerződését. Kulcsszerepet tulajdonít ebben a cseh vezérnek, hiszen a lengyel királynak segítségére lehetett a tapasztalt, befolyásos, jelentős zsoldossereget fenntartó kapitány, vele és a lengyel királlyal szemben pedig Podjebrádra számíthatott a fiatal uralkodó.⁴⁷⁶

Sajnos Perényi utolsó, forrásokban történő említése a fenti, általa februárban kiadott nyugta. Így csupán feltételezhetjük, hogyan viszonyult az új helyzethez. Tekintve, hogy Mátyás megválasztása régen nem látott konszenzuson alapult, az ifjú Hunyadi édesapja tekintélyére és familiája katonai erejére támaszkodhatott, és felhasználhatta a magyar korona erőforrásait, könnyebben szoríthatta ki a térségből mind a bratrikat, mind pedig Jiskrát, aki egyértelműen szembeszegült vele. Perényi Sáros – és talán Újvár – visszaszerzését csak akkor tekinthette lehetségesnek, ha Jiskra elbukik, hiszen neki újadományá volt rájuk. Öneréből eddig sem tudta visszaszerezni ezeket, joggal bízhatott benne, hogy az új uralkodó sikerre viszi a Felső Részek felszabadítását. Örömmel vehette, hogy Mátyás hamar úgy döntött, a terület megtisztítása nem tűr halasztást. 1458 áprilisában Rozgonyi Sebestyén lovászmester – és egyben már a Felső Részek kapitánya – vezetésével hadjárat indult a csehek ellen. A hónap végén a Sajó menti

udvarmester, Marcali vajdafi János.

⁴⁶⁷ DF 100 667., DF 218 854.

⁴⁶⁸ PÁLOSFALVI 2013. 347.

⁴⁶⁹ DF 213 682. IVÁNYI BÁRTFA 983. sz.

⁴⁷⁰ PÁLOSFALVI 2013. 352.

⁴⁷¹ Szilágyi Erzsébet, Szilágyi Mihály kormányzó, Vitéz János váradi és Szilasi Vince váci püspök, Rozgonyi János erdélyi vajda, Ország Mihály ajtónállómester, Marcali János somogyi ispán, Hédervári Imre volt macsói bán, Rozgonyi Sebestyén lovászmester és Bátorfi István asztalnokmester. KUBINYI 2001. 43.

⁴⁷² Garai Lászlóhoz hasonlóan: DF 242 588.

⁴⁷³ KRONOLÓGIA 1986. 274.

⁴⁷⁴ DL 44 858.

⁴⁷⁵ TÓTH-SZABÓ 1917. 304–305.

⁴⁷⁶ PÁLOSFALVI 2013. 352.

Vadnánál nyert csatát a kapitány, a következő hónapban pedig felszabadította Jászót, és a Sárospatak melletti csatában fényes győzelmet aratott Axamit és Talafusz felett.⁴⁷⁷ Perényinek ebben a harcban nem jutott szerep, bár kétségkívül örült a fejleményeknek.

Felmerül a kérdés, hogy ha éveken, évtizedeken keresztül meghatározó alakja volt a régió politikájának, akkor miért nem kapott szerepet ebben a hadjáratban. Ennek okát abban kereshetjük, hogy Hunyadi Mátyás családjának régi szövetségését, Rozgonyit bízta meg a feladattal, mivel nem bízható feltétlenül Perényiben. E mögött legfeljebb presztízsvesztést láthatunk, ugyanakkor kegyvesztést egyértelműen nem, hiszen Perényi tárnokmesteri leváltására nem mutat forrás.⁴⁷⁸ Nagyobb szerepet játszhatott már ekkor Perényi előrehaladott kora, és feltételezhető betegsége is.⁴⁷⁹ Erre enged ugyanis következtetni a sírkövén jegyzett dátum, amely halálának idejét rögzítette: 1458. június 24.⁴⁸⁰

Cillei Ulrik pecsétje 1440-ből.
(AGAD Dok. perg. 5574.)

Perényi János életével együtt lezárult a terebsi Perényi család történetének egy hosszú, viszontagságos szakasza. Ennek elemzésére, összegzésére később kerítünk sort, most elsősorban erre az utolsó szakaszra tekintünk vissza. V. László személyes uralkodása alatt egyértelműen aktívabb politikát folytatott a tárnokmester. Több alkalommal tűnt fel az országnagyok legszűkebb tanácsában és bár politikai állásfoglalásait nem fogalmazta meg nyíltan és adathozhatóan nem volt tagja egyetlen korabeli „ligának” sem, mégis helye jól azonosítható a pártharcokban. Az uralkodó iránti lojalitása tisztán látszik, és az is nyilvánvaló, hogy 1454–1455-től a Cillei Ulrik vezette berendezkedést pártolta. Ennek okát sokkal inkább a birtokjogi helyzetében kell látnunk, semmint Mondschildel Boldizsár szavaival élve *bonus Teutonicus* jellemében.⁴⁸¹ Bár ezek szerint a kortársak közül legalább egy a Habsburg-házhoz hű bárónak tartotta Perényit, ez inkább az aktuális (1457) megítélését tükrözhetette, nem pedig megingathatatlan pártfoglalását az egész

időszakra tekintve, motivációt pedig kár lenne ebből kiolvasnunk. Kétségtelen, hogy a polgárháborúban elszenvedett vagyonszétválását vissza kívánta nyerni és míg az 1450-es évek elején ennek érdekében akár Hunyadi Jánost is támogatta, 1455-től inkább Cillei Ulrikkel tudott azonosulni.⁴⁸²

Le kell szögeznünk, hogy még ebben a periódusban is megőrizte második vonalbeli szerepét. Befolyása, hatalma nem volt mérhető továbbra sem Garai László, Újlaki Miklós, Hunyadi János befolyá-

⁴⁷⁷ TÓTH-SZABÓ 1917. 306–307.

⁴⁷⁸ C. Tóth Norbert jegyezte meg, hogy új tárnokmester csak július 21-én tűnt fel Györgyi Bodó Gergely személyében, de Perényi utolsó keltezéséből arra következtet, hogy a tisztség már február óta üresedésben volt. Véleményünk szerint azonban új tárnokmester kinevezésére éppen Perényi június 24-i halálát követően volt szükség. A kinevezést ugyanis bármikor megtehette az uralkodó, nem volt hozzá szükséges országgyűlés, mint a nádor esetében. C. TÓTH 2011. 100.

⁴⁷⁹ Ekkor már közel hatvanéves lehetett, esetleges gyengülését és/vagy betegségét közeli halálából következtethetjük.

⁴⁸⁰ Anno domini M° CCCC° L VIII obiit in die Johannis baptiste. Vö. ENGEL–LÖVEI–VARGA 1983. 38.

⁴⁸¹ Mondschildel Boldizsár, a Cillei Ulrik által kinevezett zágrábi püspök V. László halála után Habsburg Albert Anna nevű leányát és férjét, Vilmos szász herceget javasolta a magyar trónra. A herceg követeinek beszámolt többek között az ország egyházi és világi méltóságainak pártállásáról, melyben Perényi János mellett Várdai Istvánt, Rozgonyi Rénoldot és Jánost, valamint Pálóczi Lászlót is ezzel a jelzővel illette. FRAKNÓI 1897. 4.

⁴⁸² Különösen nehezen lehetne egyértelműen besorolni ebben a korszakban bárkit bármelyik oldalra – ha egyáltalán léteztek „oldalak”. Teke Zsuzsanna is arra mutatott rá, hogy az erőviszonyok hónapról hónapra változhattak. TEKE 1980. 180.

sához és még Jan Jiskra és Pálóci László viszonylatában is alulmaradhatott, ugyanakkor bizonyos, hogy az északkeleti régió legfontosabb személyisége volt, és élvezte V. László bizalmát. Részországgyűlést hívott össze Terebesen 1454-ben, 1456-ban kibékítette Komorovszkit és Jiskrát, megegyezést hozott tető alá Talafusszal Jászó tekintetében, és 1457-ben a Felső Részek kapitányágát is elnyerte, bár fél évnél tovább nem volt a tisztség birtokosa.

Be kell látnunk azt is, hogy a kapcsolati hálózata és birtokügyei még most sem mindig láthatóak tisztán és teljesen. Több olyan mozaik nem állt össze egységes képpé – például Jolsva helyzete –, amely véleményünk szerint árnyalhatná Perényi tevékenységét. Familiáris hálózatáról a Zsigmond-korhoz képest keveset tudunk meg. Ennek oka, hogy a térség egyik meghatározó hiteleshelye, a jászói konvent sok időn át szüneteltette oklevéladását. Tisztább képet remélhetőleg a leleszi konvent magán és hiteleshelyi levéltári anyagának módszeres feltárását követően kaphatunk. Az is igaz, hogy a rendszeres és következetes bírói hivatali működés többször hiányzott ebben az időintervallumban. A városokkal ebben az időben folytatta legaktívabb kapcsolatát, erre részletesebben a következő fejezetben térünk ki.

Perényi János 1438 és 1458 közötti tevékenységét látva annyit már itt elmondhatunk, hogy a legnagyobb eredmény, amit elért az, hogy életben maradt. Ez – bár nagyon egyszerű tény – ha jobban belegondolunk, nem is olyan elhanyagolható eredmény. Láttuk több hasonló család tragédiáját ebből a korszakból. Rozgonyi Simon egri püspök üstökösként emelkedett, halála után viszont családja pártfogó nélkül maradt. A vámosi Bebek család négy nagykorú férfival indult neki a zavaros időknek, közülük többen korán meghaltak, és bár Bebek Imre erdélyi vajda fényes karriert futott be, de halálával országos viszonylatban jelentéktelenné vált családja. A nyalábi és a rihnoi Perényi családnak jelentős birtokvesztéseket kellett elkönyvelnie, és mivel nem volt akkora tartalékuk, mint a terebesi ágak, nehéz helyzetbe kerültek. Előbbi Mátyás-kori életét meghatározta a birtokaikért folytatott jogi harc, utóbbiak pedig teljesen eltűntek a bárók közeléből is. Csak azok tudták hatalmukat megőrizni, akik kontinuitás jelentettek a Zsigmond-kor és Mátyás uralkodása között. A Pálóci családból László Albert alatt nyert ugyan bárói tisztséget, de már Zsigmond alatt szolgált, és többször állt pillanatnyilag a számára kedvezőtlen oldalon, mégis fenn tudott maradni, és Mátyás alatt is megőrizte országbírói tisztségét. Perényi János tárnokmester István testvére elvesztését követően egyedül volt kénytelen megállni a helyét, annak előnyeivel és hátrányaival együtt. Bár maga gondoskodott róla, hogy a család vérvonala ne szakadjon meg – legkevesebb három fiút nemzett⁴⁸³ – a polgárháborúban bekövetkezett esetleges halála leküzdhetetlen feladat elé állította volna özvegyét és ifjú fiait. Halála után a család hamar, csupán három év kihagyással ismét bárót adott a királyi tanácsba János fia István asztalnokmester személyében. Hunyadi Mátyás országlásának legelső évében bekövetkezett halálával megadta a lehetőséget arra, hogy „tisztá lappal” indulhassanak fiai.⁴⁸⁴

HÚSZ ÉV TÁRNOKMESTERKÉNT

Az előző fejezetekben Perényi János tárnokmester kapcsán nem szóltunk részletesen tárnokmesteri tevékenységéről, városokhoz fűződő kapcsolatáról és pecséthasználatáról. Egy kisebb megszakítással közel húsz éven át töltötte a tárnokmesteri tisztséget, "a territóriumának" tekinthető északkeleti országrészben három tárnoki város is elhelyezkedett, ezeken túlmenően a rendelkezésre álló iratmennyiség is indokolja, hogy külön fejezetben járjuk körül kapcsolódó munkásságát. Célunk az, hogy a vonatkozó szakirodalom megállapításait felhasználva ismertessük Perényi hivatali tevékenységét, és egy személyre szabott vizsgá-

⁴⁸³ István, Miklós, Péter. Vö. Családfa.

⁴⁸⁴ Igaz, hogy már 1465-ben konfliktusba kerültek a király édesanyjával. TRINGLI 1992. 175.

latot folytassunk le. Jelen monográfia keretei nem engedik meg, hogy részletekbe menő jogtörténeti elemzést végezzünk, csupán a rendelkezésre álló adatokat igyekszünk egy átlátható rendszerben közölni.

A tárnokmesterség és a tárnoki hivatal vázlatos története, működése

A tárnoki hivatal középkori történetével kapcsolatban idáig több alapvető szakmunka született. Boreczky Elemér monográfiájában a tisztség és hivatal kialakulását vizsgálta 1405-ig.⁴⁸⁵ Ifj. Szentpétery Imre munkájában elsősorban a tárnoki szék kialakulásáról értekezett, így főleg a 15. század volt vizsgálati időintervalluma.⁴⁸⁶ A tárnokmester oklevéladói tevékenységével pedig Szentpétery Imre foglalkozott.⁴⁸⁷ Felhő Ibolya Buda város szerepét vizsgálta a tárnoki városok között, és több ponton rámutatott annak elsőbbségére.⁴⁸⁸ Kubinyi András az országrendiség, a *membrum regni* kérdése kapcsán tett megállapításokat a rendiség fejlődéséről és a városok szerepének felértékelődéséről.⁴⁸⁹ Meg kell még említenünk Bónis György jogtörténeti munkáját, amelyben részben kitért a tárnoki ítélőszék jogi hátterére.⁴⁹⁰ Továbbá, talán a legújabb a témával foglalkozó mű egy szlovák történész, Stefánia Mertanová munkája, amely a 15. századtól a 17. századig foglalkozik a tárnoki jog történetével.⁴⁹¹ Ezek segítségével a tárnokmesteri hivatal története könnyen összegezhető.

A tárnokmester tisztsége a kincstartóiétól a 14. század folyamán különült el teljesen.⁴⁹² 1405-től tekinthető a tárnokmester a három országos nagybíró egyikének. Ugyanakkor míg a nádor és az országbíró a nemesek bíróságát vezette, addig a tárnokmester a szabad királyi városok fellebbviteli bírósága lett. Egy-egy városon belül a polgárok perében a maguk által választott bírók ítélték, de nagyobb horderejű per és városok közötti ellentét esetén szükség volt legfőbb urukhoz, a királyhoz apellálni.⁴⁹³ Az írásbeliség fejlődésével és az ügyek szaporodásával – más királyi bíróságokhoz hasonlóan⁴⁹⁴ – a városok fölötti ítékezés is átkerült a királytól egy-egy báró tisztségviselő hatáskörébe. Így lett a tárnokmester és az általa vezetett tárnoki szék a szabad királyi városok bírósága. A tárnoki szék összehívására a Zsigmond-korban még ritkán került sor, rendszeressé Perényi János tárnokmester és a szinte évenként összehívott országgyűlések ideje alatt vált.⁴⁹⁵

A legjelentősebb városok ekkor sajátították ki ezt a bírói plénumot a szokásjogra alapozva. Mivel úgy tűnik, hogy a tárnoki ítélőszékek összehívására mindig egy-egy országgyűlés „kísérőjeként” került sor,⁴⁹⁶ így lassanként kialakult, hogy a legjelentősebb városban tartották az üléseket, vagyis Budán. Pest ekkor még nem játszott vezető szerepet. Azt is fontos elmondanunk, hogy a városok kérésére szokásjog szerint már 1456 előtt is Buda városában tartották az ítélőszékeket, nem pedig a várban. Ezt jogilag is

⁴⁸⁵ BORECZKY 1904. passim. Újabb az Anjou-korra vonatkozóan: WEISZ 2016. passim, a koraiújkor tekintetében pedig VERES 1968. passim.

⁴⁸⁶ SZENTPÉTERY Ifj. 1934. passim.

⁴⁸⁷ SZENTPÉTERY 1930 [1995]. 224–226.

⁴⁸⁸ FELHŐ 1972. passim.

⁴⁸⁹ KUBINYI 1979. passim.

⁴⁹⁰ BÓNIS 1971. 73–82., 149–201. Ld. még Soós 2013–2014. 82–85.

⁴⁹¹ MERTANOVÁ 1985. passim.

⁴⁹² KORAI MAGYAR TÖRT. LEX. 662. A kincstartói tisztség történetére újabb ld. WEISZ 2016. passim.

⁴⁹³ Zsigmond második dekrétumának (1405) 4. cikkelye. CJH 212–213.

⁴⁹⁴ Pl. országbírói, nádori kúria, különös jelenlét. BÓNIS 1971.; BERTÉNYI 1976.; C. TÓTH 2001.

⁴⁹⁵ DRASKÓCZY 2000. 53–54. Ld. még KUBINYI 1974. 87.

⁴⁹⁶ TEKE 1980. 144.

rögzítették az első tárnoki statútumban 1456-ban.⁴⁹⁷ Ennek egyértelmű oka a polgárok jogainak biztosítása, hogy egy számukra „hazai” környezetben bíraskodjanak felettük, nem pedig egy nemesi rend által kisajátított térben. Egyúttal kiegészítésre szorul a „felettük való bíraskodás” kifejezés is, hiszen bár kezdetben több nemes vagy báró részvételével, a tárnokmester elnökletével zajlottak a tárgyalások, később egyre nagyobb súllyal estek latba a városi ülnökök.⁴⁹⁸ A 15. század derekára küldöttek csak hét városból érkezhettek, Buda mellett Sopron, Pozsony, Nagyszombat, Kassa, Eperjes és Bártfa kaptak meghívást a tárnoki székre, és ezt rögzítették is 1456-ban. Ettől kezdve nevezhetjük őket tárnoki városoknak.⁴⁹⁹

Ha az archontológiára vetünk egy pillantást, akkor jól látszik, minden korszakban előkelő és vagyonos családok tagjai töltötték be a tárnokmesteri tisztséget.⁵⁰⁰ A bárói körön belül a tisztség presztízse jól mérhető a méltóságosokban elfoglalt helyben, vagy a sokpecsétetes oklevelek esetén a pecsételési sorrendben. Eszerint a tárnokmester felsorolásban a két világi nagybíró, az erdélyi vajda és a bánok után következett legtöbbször. Vagyis a legfőbb bírói, valamint kormányzati hatalommal rendelkezők után, az udvari méltóságok és a jelentősebb ispánok előtt kapott helyett.⁵⁰¹ Mindenképpen egy sajátos pozícióról árulkodik ez, hiszen bár a nagybírók közé tartozott, messze nem ítélkezett akkora tömeg fölött, kormányzati feladatköre nem volt, de az udvari méltóságok és ispánok fölött állt a ranglétrán.

Perényi János kapcsolata a tárnoki városokkal

Mályusz Elemér éppen Perényi egyik Bártfának küldött meghívójára alapozva mondja, hogy Perényi évente egyszer, valamelyik oktávan régi szokás szerint a városok küldötteivel tárnoki széket tartott.⁵⁰² Hasonló meghívót többet is ismerünk, melyben a tárnoki székre és alkalmanként az országgyűlésre is meghívta János a városokat, legalábbis a pozsonyiakat biztosan.⁵⁰³ Tudjuk, hogy Perényi 1439. március 14-én, 1447. április 1-jén és június 16-án, 1452. szeptember 13-án és 18-án, 1454. január 11-én és 24-én, 1456. március 9-én, 13-án és 19-én biztosan,⁵⁰⁴ de feltehetően 1451. március 20-án, 1457. január 28-án és 1458. február 28-án is gyűlésezett a városok küldötteivel.⁵⁰⁵ Jól látszik, hogy békésebb időkben, illetve amikor a tárnokmester az országos ügyek miatt Budán vagy Pesten tartózkodott, tárnoki széket tartott. 1440 és 1445 között a Budát birtokló Ulászló idejében tárnokmesterként nem léphetett fel, ezt követően azonban rendszeresen érintkezett személyesen a városok küldötteivel. A korábbi időszakhoz képest ez mindenképpen gyakorinak és rendszeresnek volt mondható. Ebben szerepet játszhatott a városi polgárság felértékelődése,⁵⁰⁶ valamint a Felső Részek helyzetének alakulása, melyben Perényi szorosan együttműködött a városokkal.

⁴⁹⁷ KUBINYI 1974. 165.

⁴⁹⁸ Alkalmszerűen a jelenlévő jogtudókat is bevonták a bíraskodásba. BÓNIS 1971. 174–5.

⁴⁹⁹ SZENTPÉTERY 1930 [1995]. 226. Vö. FELHŐ 1972. 156. Vö. MÁLYUSZ 1984. 166–170.; DRASKÓCZY 2000. 53–54.

⁵⁰⁰ SZENTPÉTERY Ifj. 1934. 524–525. Vö. ENGEL 2001A.

⁵⁰¹ Vö. SZENTPÉTERY Ifj. 1934. 521–522.

⁵⁰² IVÁNYI BÁRTFA 560. sz. Vö. MÁLYUSZ 1957. II. 553. 407. jegyz.

⁵⁰³ DF 240 052., DF 240 148.

⁵⁰⁴ DF 239 718., DL 14 074. és DF 263 717., DF 228 699. (Pesten), DF 240 179. és DF 242 414., DL 70 900., DL 106 096., DL 14 784., DL 44 815. és DF 257 022., DF 255 752.

⁵⁰⁵ A tárnokmester előtt egyeztek meg egy peres ügyben: DL 70 900. Nyugtát állított ki a tárnoki díjról Pozsonynak: DL 44 858. és Nagyszombatnak: DF 279 657.

⁵⁰⁶ KUBINYI 1979. 9–10.

Perényi János tárnokmester ítéletlevele 1439. március 15-ről.
(AHMB Nr. 1610.)

Ha vetünk egy pillantást a Perényi János által küldött levelekre, akkor szembeötlő, hogy aktív kapcsolatot legfőképpen Bártfával, de Eperjessel, Pozsonnyal, és Nagyszombattal is folytatott a tárnoki városok közül, de szembeötlő, hogy Sopron, Buda, de leginkább Kassa hiányzik a sorból. Tudjuk, hogy Sopron a tárgyalt időszakban zálogjogon kikerült a magyar korona alól, Buda okleveles anyaga pedig elveszett, így a legnagyobb kérdőjelet az egyik legfontosabb város jelenti: Kassa. Vajon miért nem maradt fenn egyetlen ítéletlevel, levél vagy pátens Kassa város levéltárában, amelyet Perényi állított ki? Kassa Város Levéltárát Budától, Lőcsétől vagy Kisszebentől eltérően nem érte tűzvész, fosztogatás vagy bármilyen kár a középkor óta. A 19. századig a titkos levéltárban tényleg titkosan és lakat alatt őriztek minden jogbiztosító oklevelet, a 19. században alakultak ki azok a gyűjtemények, amelyek a város középkori kapcsolataira vonatkozóan őriztek írásos forrásokat. Ide kerültek a tárnokmesteri levelek is, mint Rozgonyi János 1434 és 1438 közötti nyugtái, levelei.⁵⁰⁷ A Mátyás-korban is szép számmal találunk tárnokmesteri iratokat itt,⁵⁰⁸ de Perényi János korszakából csak olyanokat, melyet az országnagyokkal közösen adott ki.⁵⁰⁹ Elképzelhető, hogy egy eddig feldolgozatlan állagban őrzik Kassán ezeket a leveleket, erre azonban magunk, az ott töltött fél éves szakmai gyakorlat során nem leltünk rá.

A levelek és meghívók hiányára egy lehetséges megoldás lehet a speciális levelezési gyakorlat. Ismerünk olyan levelet, melyet Perényi nem egy-egy városnak címzett Terebesről, hanem Kassának, Lőcsének, Eperjesnek és Bártfának közösen.⁵¹⁰ Úgy tűnik, a négy városnak ugyanazt a levelet küldték el egy hírvívővel, ugyanis Perényi János tárnokmester pecsétje mellett másik két pecsét töredéket láthatunk a levél zárlatán. Valószínű, hogy a levél felbontása és elolvasása után

⁵⁰⁷ DF 270 235., DF 270 239., DF 270 248.

⁵⁰⁸ Rozgonyi János: DF 270 368., DF 270 414., DF 270 427. Rozgonyi Rénd: DF 270 447., DF 270 445. DF 269 995., DF 270 446.

⁵⁰⁹ DF 270 319., DF 270 275., DF 270 334. Különösen érdekes, hogy Perényi János fia Istvántól, aki később szintén tárnokmester lett, szintén nem találunk egyetlen iratot sem.

⁵¹⁰ DF 213 344. IVÁNYI BARTFA 650. sz.

a városok újrahitelesítés végett ellátták azt saját pecsétjükkel. Ebben az esetben Terebesről kiindulva Kassa-Eperjes-Bártfa lehetett a levél útja, és így került az végül Bártfa levéltárába. Lőcsét pedig valamely város – ezek ugyanis aktív levelezést folytattak egymással⁵¹¹ – külön levélben értesítette Perényi megkereséséről, ez magyarázná a három és nem négy pecsét-töredéket. Természetesen ez csupán hipotézis, és nem is ad választ arra, miért nem keresték meg a kassai polgárok egyszer sem Perényit a tárnoki széken, vagy nincs nyoma rájuk vonatkozó ítéletlevélnek, nyugtának. A kérdést tehát nyitva kell hagynunk, megnyugtató választ nem lelhetünk.

Külön kell szólnunk az Eperjes és Bártfa közötti vászonfehérítési perről, és Perényi ehhez fűződő viszonyáról. A vászonfehérítés a vászonkészítés végső eljárását foglalta magába, a növényi rostoktól sárgás színű, durvább anyagot ezzel a módszerrel fehéritették és puhították. A fehéritéssel nagyon jó minőségű és drága vásznat nyerhettek a takácsok. Ezért privilégiumnak számított, nem minden város takácscéhe végezhetette ezt az eljárást. Bártfa városa 1420-ban szerzett királyi jogot a vászonfehérítésre.⁵¹² A vászonhoz szükséges lent és kendert szinte az egész Topoly-völgyben termesztették és szállították Bártfára. 1450-ben német nyelvű szabályzatot fogadtak el, hogyan kell a vászonkészítőknek eljárni.⁵¹³ Szerteágazó kereskedelmi hálózattal rendelkeztek, de talán legfontosabb partnerük Krakkó volt. A szakirodalom szerint azonban szállították a Moszkvai Nagyfejedelemségbe és Konstantinápolyba is.⁵¹⁴ Az üzletbe a kisebb Eperjes város is igyekezett beszállni, annak ellenére, hogy királyi adományuk nem volt a tevékenység végzésére. Zsigmond király idejében többször felszólították a tárnokmestert és a városokat, de a térség legnagyobb birtokosait – köztük Perényi Jánost – is, hogy Kassa és Bártfa kizárólagos vászonfehérítési jogát tartásák/tartassák be.⁵¹⁵ Úgy tűnik, hogy Eperjes a zavaros időket kihasználva királyi adomány nélkül vágott bele ebbe a tevékenységbe. Ennek eredménye egy hosszú pereskedés lett, és Perényi levelei közül egy láncra fűzhető fel az ezzel kapcsolatos iratok sorozata, melyet kiegészíthetünk mások ugyanezen ügyben kiadott leveleivel. Az Eperjes és Bártfa közötti pereskedésről csupán a két város levéltárában is csaknem két tucat oklevél maradt ránk. Nem meglepő sajátossága az ügynek, hogy a városok levéltáraiban csak az adott fél javára döntő iratok maradtak fenn.

Az ügyben először Lőcse és Kassa város képviselői ítéleztek 1446. november 25-én, amikor kimondták Eperjes törvényszegését, és felszólították a szükséges berendezések lerombolására. Ezt követően fellebbeztek az eperjesiek Perényi János tárnokmesterhez.⁵¹⁶ Perényi decemberben elhalasztotta a per tárgyalását,⁵¹⁷ majd az 1447. június 16-án összeült tárnoki széken, arra a tényre hivatkozva, hogy a királyi privilégium felől csak a király dönthet, ismét elhalasztotta az ügyet. V. László viszont nem tartóz-kodott Magyarországon.⁵¹⁸ Fontos azonban megjegyeznünk, hogy azzal a döntéssel bocsátotta útra a követeket, hogy Eperjes városa szabadon folytathatja tevékenységét. A kérdés súlyosságát mutatja, hogy az eperjesi ügyvéd tettlegességhez is folyamodott Bártfa

⁵¹¹ Például Lőcse Kassának 1445 és 1457 között írt levelei: DF 271 271., DF 271 366., DF 271 368., DF 271 370., DF 270 293., DF 271 408., DF 271 411., DF 271 414., DF 271 415., DF 271 417.

⁵¹² IVÁNYI BÁRTEFA 88. sz.

⁵¹³ A bártfai vászonkészítés 15. századi történetéhez ld. LEDERER 1934. passim. Újabbán Gyarmati Sándor tartott több előadást a témában, pl. 2013-ban az ELTE Középkorász Doktorandusz Konferenciáján. Tanulmányában részben érinti a város ebbéli jelentőségét is. GYARMATI 2014. passim.

⁵¹⁴ TÓTH 1909–1912. 461–462.

⁵¹⁵ IVÁNYI BÁRTEFA 135. sz. és 212. sz.

⁵¹⁶ IVÁNYI BÁRTEFA 466. sz.

⁵¹⁷ IVÁNYI EPERJES 309. sz.

⁵¹⁸ IVÁNYI EPERJES 315. sz.

ügyvédével szemben. Ennek tükrében Perényi oklevélben tiltotta el az eperjesieket mindenféle viszálykodástól, de a vászonfehérítéstől nem.⁵¹⁹

Az ügyben mind a bártfaiak, mind pedig az eperjesiek fellebbviteli lehetőséghez folyamodtak. Elsőként 1447-ben Hunyadi János kormányzó halasztotta el az ügyet a király visszatéréig.⁵²⁰ Sáros megye ispánjaként Jan Jiskra is állást foglalt az ügyben, megtiltotta Eperjesnek a tevékenység folytatását.⁵²¹ Majd az országgyűlés is elhalasztotta az ügyet 1448-ban,⁵²² később viszont parancsot adott Sáros megyének a kivizsgálásra.⁵²³ Sáros megye vizsgálata megállapította, hogy Eperjes városának mindig is joga volt a vászonfehérítéshez.⁵²⁴ Jóval később, hazatértét követően 1456-ban V. László király ítéletlevélben kikötötte, hogy mivel Eperjes korábban Buda jogát kapta, abban pedig nincs vászonfehérítésre engedély, a továbbiakban tiltja a várost a tevékenysége folytatásától.⁵²⁵ Ugyanazon év szeptemberében Perényi tárnokmester egy kérvényt írt a királyhoz, amelyben megkérte a királyi privilégiumot Eperjes számára.⁵²⁶ A következő év márciusában Sáros megye folyamodott V. László királyhoz ugyanazon tevékenység engedélyezéséért Eperjes részére.⁵²⁷

A per töredékes iratanyaga arra enged következtetni, hogy Perényi Jánosnak külön érdeke volt Eperjesnek megítélni, kijárni a vászonfehérítés jogát. Annak ellenére, hogy a forrásokból egyértelműen látszik, míg Bártfának megvolt a joga a vászonfehérítéshez, Eperjesnek viszont nem. Ennek oka az lehetett, hogy Perényinek hatalmi és/vagy gazdasági érdeke fűződhetett Eperjes pártolásához. Például a közeli Perényi birtokoknak (Kucsin, Újvár, Szinye) volt kedvező az eperjesi vászonfehérítés, vagy az uradalmakhoz kapcsolódó vámszedési jogok értékét emelte. Ha ugyanis Eperjesnek joga lett volna a vászonfehérítéshez, és azt nagy intenzitással műveli, részben több lenre lett volna szükség, amit Perényi birtokain is lehetett természetni, részben pedig felpezsdült volna a város kereskedelme, gazdasága, ami nagyobb bevételt eredményezhetett Perényi vámszedő helyein, különösen a sárosi várhoz tartozó eperjesi vámnál.⁵²⁸

Perényi annak ellenére kitartott Eperjes mellett az ügyben, hogy több ízben is Bártfa segítségét kérte a különadó beszédésében, vagy a bratrik támadása ellen.⁵²⁹ Jiskra, aki ebben az időben ténylegesen szedhette az eperjesi vámot, de szintén Bártfa katonai és anyagi segítségére szorult, először így megtiltotta Eperjesnek a vászonfehérítést, majd Sáros megyegyűlésén keresztül támogatta a várost a jogszerűtlen tevékenységben. A pontos motivációk felderítése nem lehetséges, de ez a példa ismét rámutat Jiskra, Perényi és a városok szoros egymásra utaltságára.

⁵¹⁹ IVÁNYI BÁRTFA 498. sz. és IVÁNYI EPERJES 318. sz. vö. 321. sz.

⁵²⁰ IVÁNYI EPERJES 316. és 319. 332. sz.

⁵²¹ TÓTH-SZABÓ 1917. 229–230.

⁵²² IVÁNYI EPERJES 322. sz.

⁵²³ IVÁNYI EPERJES 324. sz.

⁵²⁴ IVÁNYI EPERJES 323. sz.

⁵²⁵ IVÁNYI EPERJES 869. sz.

⁵²⁶ IVÁNYI EPERJES 391. sz.

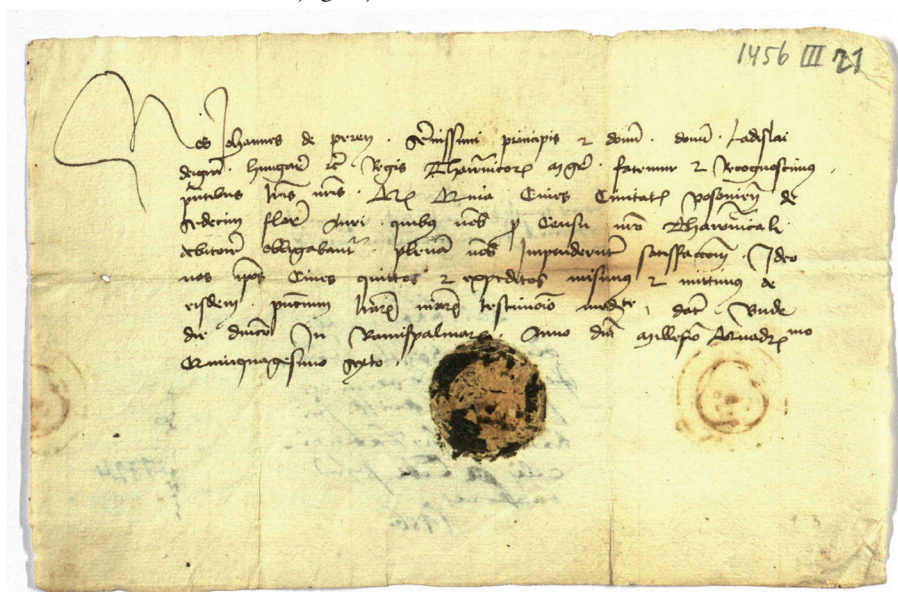
⁵²⁷ IVÁNYI EPERJES 397. sz.

⁵²⁸ Mint láttuk, Sárosról voltaképpen sosem mondott le. 1439-ben a tárnokmester a vám után száz denárt kapott a bártfaiaktól. FEJÉRPATAKY 495a.

⁵²⁹ DF 213 069., DF 213 190., DF 213 611., DF 213 649., DF 213 654., DF 213 682.

Perényi tárnokmester bírói munkáját a városok az éves tárnoki díj lefizetésével honorálták.⁵³⁰ Ezen a címen Bártfa 1439-ben hat forintot,⁵³¹ 1440-ben 500 denárt,⁵³² Pozsony város 1456-ban tizenkét,⁵³³ 1458-ban nyolc forintot fizetett.⁵³⁴ Nagyszombat 1457-es nyugtájából nem derült ki az összeg.⁵³⁵ Összességében nem tett ki nagy vagyont Perényi tárnoki bevétele, nem ebből spórolta össze Fülek várának zálogát. Ugyanakkor biztos bevételi forrást jelentett számára.

Fontos hangsúlyoznunk, talán nem véletlen, hogy az első tárnoki statútum elfogadását éppen Perényi János tárnokmestersége alatt sikerült tető alá hozni. Bár kétségtelenül nagy szerepet játszott a dologban a rendi fejlődés intenzitása, mégis fontos szerepet játszhatott benne Perényi, mint a városokkal szorosan együttműködő, olykor rájuk utalt és nekik kiszolgáltatót főúr. Kétségtelen, hogy az 1440-es és 1450-es évek északkeleti történéseit Jiskra, annak zsoldosai és Szentmiklósi Pongrác mellett Perényi János valamint a tárnoki városok alakították. A mindennapi ügyekben történt összefonódás előre vihette a városok jogi fejlődését.

Perényi János tárnokmester nyugtája Pozsony városának a lefizetett tizenkét forint tárnoki díjról. (AhmB Nr. 3079.)

⁵³⁰ SZENTPÉTERY IFJ. 1934. 564.

⁵³¹ FEJÉRPATAKY 492a.

⁵³² FEJÉRPATAKY 500a.

⁵³³ DF 240 353.

⁵³⁴ DL 44 858.

⁵³⁵ DF 279 657.

*Perényi János tárnokmesteri pecséthasználata*⁵³⁶

A tárnokmesteri hivatalról, a tárnoki székről készült munkákban nem elemzik a tárnokmesteri pecséthasználatot. Szentpétery Imre művében a tárnoki hivatal oklevéladó működésének tárgyalása során a megerősítő pecsétekre nem tér ki.⁵³⁷ Kumorovitz L. Bernát átfogó pecsétani munkája sem tárgyalja kimerítőbben a kérdéskört.⁵³⁸ Pecsétmutatók, közlések alapján sem vonható le helytálló és egyértelmű következtetés.⁵³⁹ A Perényi család terebsi ágáról sem közöltek eddig teljes pecsétanyagot vagy mutatót.⁵⁴⁰ Az első átfogó és a lehető legteljesebb forrásanyagot feldolgozó munkák egy-egy család tekintetében Körmendi Tamás és Rác György nevéhez fűződnek.⁵⁴¹

Ennek oka egyrészt a fentebb ismertetett tárnokmesteri hivatal oklevéladási gyakorlata. Másrészt a tárnokmesteri levelek zöme és velük együtt a pecsétek is nem a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltár Diplomatikai Levéltárában találhatóak, hanem ma már külföldi városi levéltárakban. Így ezek a dokumentumok online csak fekete-fehér mikrofilmen kutathatók, melyeken a pecsétek nem láthatók.⁵⁴² Általános, nagyobb korszakot átfogó következtetések levonására így nem vállalkozhatunk, jelen munkánkban sem kívántuk pótolni ezt a hiányosságot. Ezért inkább arra törekedtünk, hogy a Perényi János nevéhez köthető összes fellelhető pecsétet felkutassuk, és az alapján kíséreljünk meg összefüggéseket feltárni és következtetéseket levonni.

A tárnoki hivatal a polgárság alacsony számából kifolyólag – korszakunkban – nem volt folyamatos oklevéladásra kényszerítve. Így nem is épült ki olyan kuriális intézményrendszere, mint a nádori, vagy országbírói hivatalnak. A tárnokmesternek nem voltak állandó alkalmazottjai sem, és nem bocsátott ki annyi oklevelet. Hivatali iratképzése részben a hiteleshelyi oklevéladásra emlékeztet. Más világi hatóságokhoz hasonlóan állított ki bevalló, tiltó, ügyvédvalló leveleket, nyugtát és a polgárok kérésére okleveleket is átírt.⁵⁴³ Míg az országbíró és a nádor nevében kiadott okleveleket – a szerteágazó és nagyszámú ügyvitel miatt – négy, akár öt pecséttel is megerősíthették,⁵⁴⁴ addig a tárnokmester iratait csak saját pecsétjével hitelesítették. Ehhez járult, hogy a tárnoki széken csupán a tárnokmester elnökölhetett. Mindezek tükrében kijelenthető, hogy a tárnokmester nevében kiadott minden oklevél a tárnokmester tartózkodási helyét is meg-

⁵³⁶ Az itt elemzett pecséteket a függelékben képpel együtt írjuk le.

⁵³⁷ SZENTPÉTERY 1930 [1995]. 226–227.

⁵³⁸ KUMOROVITZ 1993. passim.

⁵³⁹ Régebbi kiadványok: WAGNER COLLECTENEA 129–134.; PRAY I–XII. tábla. Mutatók: CZOBOR 1872. CSÁNKI 1889. Közlések: HEGEDŰS 2000.; KUMOROVITZ 1993. 136–146.; SUNKÓ 2006. Kiállítás katalógusok: MŰVÉSZET LAJOS 1982.; MŰVÉSZET ZSIGMOND 1987. II.; BÁNDI 1991; BÁNDI 1993.

⁵⁴⁰ Pataki Miklós fia Miklós lovászmester egyik pecsétjét közölték az 1987-es kiállítási katalógusban. MŰVÉSZET ZSIGMOND 1987. II. 466. D. 2. i) kat. sz.

⁵⁴¹ Az Osl nemzetség kapcsán: KÖRMENDI 2010.; Az Aba nemzetséghez ld. KÖRMENDI 2011. Az Ákos nemzetségre: RÁCZ 1995. A kuzsalyi Jakcsok címerábrázolásaira ld. EMÓDI 1996.

⁵⁴² Rozgonyi János tárnokmestertől az DL–DF adatbázis alapján egy olyan levél sem maradt fenn, amelyet az OL őriz. Nagy előrelépés, hogy Sopron város oklevéltárának modern digitalizálása megtörtént, és online el is érhető a DF adatbázisában. Örömteli az is, hogy Eperjes, Nagyszombat és Pozsony város levéltárában is megtörtént a teljes feldolgozás, utóbbi anyaga el is érhető a Monasterium.net adatbázisában. Kassa anyagának egy részét (Archivum Secretum) magam digitalizáltam.

⁵⁴³ SZENTPÉTERY IFJ. 1934. 524.

⁵⁴⁴ Az országbírói intézményre ld. BERTÉNYI 1976. passim, különösen 216–218. Az országbírói pecséthasználatra az irodalmat és egy vizsgálati példát ld. C. TÓTH 2010A. passim. Vö. KUMOROVITZ 1993. 76.

adja, és nem szükséges a pecséteket vizsgálva szétválogatnunk azokat, mint a királyi, nádori vagy az országbírói oklevelek esetében.⁵⁴⁵

Perényi Jánoshoz eddigi ismereteink szerint összesen 74 db oklevél és levél köthető.⁵⁴⁶ Jó részüket önállóan jegyezte, némelyiküket az országnagyokkal közösen, és két darab esetében csak a megerősítők között volt felsorolva, de nem pecsételt.⁵⁴⁷ Sokuk nem maradt fenn eredetiben,⁵⁴⁸ vagy az eredetiekről lekopott a pecsét, így összesen 33 ép vagy kevésbé ép lenyomatot tudunk azonosítani. Első pecsétje még fiatalokorból maradt ránk egy 1424. január 31.-i nyugtán, ekkor még nem töltött be semmilyen tisztséget, és egy példánya ismert. Második pecsétje 1436. július 18-án tűnik fel először egy nyugtán, mikor már asztalnokmester, bár erre a köriratban nem történik utalás. Első olyan pecsétje, melyen megjelenik a tárnokmesteri cím, egy 1439. március 15.-i tárnoki ítéletlevélről ismert. Negyedik pecsétje pedig először a magyar és osztrák országnagyok szövetségének 1452. március 5-én kelt oklevelén látható.

Első pecsétnyomóját feltehetően unokatestvére, Perényi Miklós lovászmester pecsétje nyomán vésette.⁵⁴⁹ Elképzelhető, hogy új tisztségeinek megszerzése okán készítette második pecsétjét, hiszen 1434-től már a méltóságsorokban is asztalnokmester, és 1435-től bizonyíthatóan zempléni ispán. A pecsétmező négykaréjos elrendezéséből arra következtethetünk, hogy talán apja, Imre kancellár mintájára alakította így ezt a pecsétnyomót, bár ez a karéjos forma nagyon általános volt.⁵⁵⁰ Az első és a második véseten csak a neve szerepel, tekinthetnénk magánpecsétjének is, hiszen csupán magánjellegű okleveleket (nyugta, levél, sokpecsétes oklevél) erősít meg velük.⁵⁵¹ Egyértelműen tárnokmesteri pecsétnek mutatkozik a harmadik pecsét, amely egy ítéletlevélen tűnik fel először 1438. március 15-én. Később azonban egyértelművé válik, hogy ebből a szempontból különbséget nem kereshetünk pecsétjei között, ugyanis ez a nyomat is feltűnik magánjogi iratokon, mint például 1448. február 13-án is.⁵⁵² A táblázatot megvizsgálva azt is láthatjuk, hogy pecsétjeit sosem használta felváltva, hanem egymástól jól elválasztható periódusokban alkalmazta. Második pecsétjéhez 1440. március 9-én tért vissza, és még 1443. február 2-án is ezt használta. 1439-et követően harmadik pecsétjéhez 1446. december 30-án tért vissza, és használta megszakítás nélkül 1451. április 20-ig. Ezt követően tűnt fel a negyedik pecsétje, melyen szintén tárnokmesteri körirat volt olvasható, és amit 1454. szeptember 24-ig biztosan használt. Zömmel ugyan tárnoki ügyben, de egy ízben sokpecsétes oklevélen is.⁵⁵³ Kidolgozásában egyedülálló, nem hasonlítható egyik rokonának pecsétjéhez sem. Életének utolsó szakaszában azonban ismét visszatért harmadik pecsétjéhez, első adathozható példánya 1456. március 19-ről maradt ránk, és Perényi utolsó nyugtáján is ez szerepel 1458. február 28-án. Vajon mi állhat pecsétváltásai mögött? Érdemes kitérni arra, mikor volt szokás a középkorban pecsétet váltani.

⁵⁴⁵ SZENTPÉTERY ÍFJ. 1934. 530.

⁵⁴⁶ A táblázatot ld. a függelékben.

⁵⁴⁷ DF 235 587., DL 13 827., DL 61 566. és DF 207 864.

⁵⁴⁸ Vagy lappang, mint a függelékben közölt táblázat 49. és a 61. számú oklevele.

⁵⁴⁹ Ld. Függelék 4.4.

⁵⁵⁰ Ld. Függelék 4.2.

⁵⁵¹ Nyugta: DL 12 937., DL 13 705. Sokpecsétes: DF 289 004., DF 289 006., DF 289 009. Levél: DF 213 069. A táblázatot ld. Függelék 5.

⁵⁵² Földesúri engedély: DL 66 917. Továbbikban: levél: DF 213 190., DF 213 611., nyugta: DL 31 575., DL 70 241. sokpecsétes: DF 270 319., DF 270 334. A táblázatot ld. Függelék 5.

⁵⁵³ DF 287 198. LÖVEI 2009A 112. Véleményünk szerint az 1454 novemberi terebesi részországyűlést lezáró okmányt is ezzel erősítette meg, de ezt már nem fogjuk tudni soha többé bizonyítani vagy cáfolni. DL 31 664.

Kumorovitz Lajos Bernát szfragisztikai adatgyűjtése és az ő munkáját folytató kutatók eredményeinek köszönhetően van tudomásunk arról, hogy a középkorban általában, és a Magyar Királyság területén is egy adott személy mikor készíttetett új pecsétet saját maga számára. Királyaink kettőspecsétjének történetéből egy bizonyíthatóan megtörtént lopási esetről van tudomásunk, nevezetesen I. Lajos első kettőspecsétjének tipáriumát 1363-ban boszniai hadjárata során ellopták a kancellár sátrából, ezért új pecsétet vésetett. A visszaélések elkerülése véget az összes olyan privilégiumot bekérte a kancelláriába, amelyet az első pecséttel adtak ki, és egy megerősítő záradék kíséretében az új kettőspecsétet is ráfüggesztették.⁵⁵⁴ Lopáson kívül a pecsétnyom elvesztése vagy sérülése okán is vésethettek új pecsétet a testületek vagy magánszemélyek.⁵⁵⁵ Ebben az esetben az új pecsét vált autentikussá, és a régit nem fogadták el többé.⁵⁵⁶ A királyi pecséthasználásban akkor fordult elő új pecsét készíttetése, ha az uralkodó új címet, titulust vett fel. A legjobb példa erre Zsigmond király, aki három kettőspecsétet és hat titkospecsétet használt uralkodása során. Az újabb titkospecsétek elkészítésére a cseh választófejedelemi cím, a német királyi, a cseh királyi, a német-római császári korona elnyerése szolgáltatott okot.⁵⁵⁷ Az írásbeliséghez hasonlóan a világi urak pecséthasználata is követte a királyi udvar mintáját.⁵⁵⁸ Vagyis, ha egy világi előkelő új tisztséget vagy címet nyert el az uralkodótól, akkor ezt igyekezett a pecsétjén is kifejezni.⁵⁵⁹

A fentiek értelmében magyarázható Perényi pecsétváltása az elsőről a másodikra, de nem tudni, miért tért vissza harmadik pecsétje után a másodikra. Joggal adódik a kézenfekvő válasz, 1440 után Ulászló kormányában nem kapott helyet. A krakkói követségbe 1440-ben azonban még ezzel utazott, amikor még nem tudhatta, hogy az ország polgárháborúba sodródik, és megfosztják tárnokmesterségétől. A két tárnokmesteri pecsét közötti kétszeri váltás okára még nehezebb választ adni.

Ha összevetjük a pecsétváltások körülbelüli dátumát (1440, 1445–46, 1451–52, 1455–56) Perényi János életpályájával, politikai szerepvállalásával, akkor egy merész, nehezen – talán soha nem – bizonyítható, de kézenfekvő logikát vehetünk észre benne. 1440 kora tavaszán a sokat látott főúr – 1416-tól a mindenkori uralkodó környezetéhez tartozott – azzal szembesült, hogy a zsigmondi éra folytatójának, Albertnek a halálával új korszak kezdődött, amelyben nagyobb súllyal eshet latba a római császár szolgálata során használt pecsétje.⁵⁶⁰ A polgárháború során is erre alapozva használta a császári időket tükröző pecsétet, már csak azért is, mert nem tekintették az egész országban tárnokmesternek. A várnai csatával azonban új korszak kezdődött, visszanyerte tárnoki tisztségét. Az új helyzet mások számára is azt sugallta, hogy változtatni kell reprezentációjukon.⁵⁶¹ A következő váltás dátuma egyértelműen abba az irányba mutat, hogy Perényi Hunyadihoz való közeledése és az V. László iránt mutatandó lojalitása köszön vissza új pecsétjében. Az 1455–1456-os váltás pedig a Hunyadi-párttól való távolodást szimbolizálja.

⁵⁵⁴ BERTÉNYI 2006. 249.

⁵⁵⁵ Az egri káptalan kisebb pecsétjét II. Ulászló 1511-ben az elhasználódás következtében megújította. SOLYMOSI 2010. 395.

⁵⁵⁶ Az egri káptalan levelesítése után Mátyás király visszaadta a pecsétnyomót, de módosítva. SOLYMOSI 2010. 393.

⁵⁵⁷ KUMOROVITZ 1937.; BODOR 1987. 13–26.

⁵⁵⁸ KUMOROVITZ 1993. 59.; KÖRMENDI 2009. 392.

⁵⁵⁹ Például Hunyadi János, Pálóci László, Garai László. Vö. NOVÁK 2014. passim

⁵⁶⁰ Ebből az időszakból csak egy magánjogi nyugtán maradt fenn pecsétje, de balgaság lenne feltételezni, hogy csak egyszer használta volna.

⁵⁶¹ Újlaki Miklós erdélyi vajda és Garai László macsói bán is új pecséttel jelentkezett már 1445-ben. NOVÁK 2014. 66–68.

Vajon tényleg ennyire tudatos politikai programot igyekezett Perényi pecsétjein keresztül hirdetni? Tudjuk, hogy a középkori viszonyok között a pecsét „beszél” tulajdonosa helyett. A korai Árpád-korban az idéző pecsétek birtokosai a király hangján szóltak.⁵⁶² A vörös viaszú pecsét rangot és hatalmat sugárzott, ezért volt kezdetben királyi monopólium, majd főpapi előjog, és vetettek rá szemet a nagyra vágyó világi előkelők.⁵⁶³ Olyan családok tagjai használtak vörös viaszt, mint a Cilleiek, Frangepánok, Korbáviaiak, Tallóciak, Kórógyiak vagy a rác despoták.⁵⁶⁴ Zsigmond király második és harmadik kettős felségpecsétjén is szerepeltette Dalmácia címerét, holott ekkor (1405–1437) már nem volt *de facto* birtokában, de igényét fenntartotta, és az országlakosok felé ezt hirdette.⁵⁶⁵ Perényi János pecsétjeiből több mint ötszáz év elteltével csupán 33 db maradt fenn, holott tudjuk, ettől legalább kétszer annyiszor használta pecsétnyomóit. Akár száz, vagy több száz alkalommal is pecsételhetett, ami azt jelenti, hogy leveleinek címzettjei sokszor találkozhattak pecsétábrázolásával.

Tudjuk azt is, hogy Perényi tárnokmesteri hatalmának kimutatására, reprezentációra a saját – feltehetőleg általa megrendelt⁵⁶⁶ – márvány sírkövét is felhasználta. A síremlék szokatlanul tartalmas és hosszú körirata a Zsigmond alatt betöltött asztalnokmesteri tisztségét és az Albert királynak tett tárnokmesteri szolgálatát örökíti meg. Emellett a sírkövön megjelennek a Sárkányrend és az aragóniai Kannarend jelvényei, valamint az angol Lancaster-ház devizája, az SS lánc. Az örök emlékek állított vörös márványlap így zsúfolt hatást kelt, de tartalmaz mindent, amire egy főúr büszke lehet.⁵⁶⁷ Kivéve azt, hogy Perényi János V. László tárnokmestere és a Felső Részek kapitánya is volt egykoron. Bár Mátyás király országlása idején nem is volt kedvező eme múltbéli tisztségek emlegetése. Talán ez is egy tudatos főúri reprezentáció mementója?

Ítéletet nem mondhatunk az ügyben, de úgy vélem, elgondolkodtató ez a hipotézis. A korszak más főurai teljes pecsétanyagának átvizsgálásával talán analógiákat lehetne találni ehhez a politikai programhoz, ehhez azonban elérhetővé kell válnia az összes pecsétnek. A ma rendelkezésre álló mutatók erre nem alkalmasak, s bár az Országos Levéltár Diplomatikai Levéltárának állománya szabadon elérhető, és a Monasterium.net segítségével egyre több külföldi pecsétanyag vizsgálható, teljes képet csak módszeres forrásfeltárással kaphatunk. Ennek érdekében is tűztük ki célul a sokpecsétes oklevelek feltárását 1439 és 1457 között, és bízunk benne, hogy ennek eredményei is hozzájárulnak majd a korszak pecséthasználati vizsgálataihoz, ezzel új politika-, társadalom- és mentalitástörténeti távlatokat adva a magyar medievisztikának.

⁵⁶² KUMOROVITZ 1993. 16–20.

⁵⁶³ Erre legújabban Neumann Tibor a Kórógyi család grófi címe kapcsán utalt. NEUMANN 2014. passim.

⁵⁶⁴ Jó példa erre a néhány sokpecsétes oklevél a korszakból: Brankovics: DL 39 290.; Cillei, Kórógyi, Korbáviai: AGAD 5574. (DF 289 005.); Tallóci: HHS_TA AUR 1442. VIII. 16. (DF 258 234.); Frangepán, Kórógyi, Korbáviai: SZENTPÉTERY 1902. passim.

⁵⁶⁵ KÖRMENDI 2013. passim, különösen 395.

⁵⁶⁶ LŐVEI 2009B 83. Lővei megállapítása szerint Perényi János testvére, István sírkövével együtt rendelhetette meg a sajátját is. LŐVEI 2017. 399. Feliratát emiatt részben utólagosan faragták.

⁵⁶⁷ ENGEL–LŐVEI–VARGA 1983. 37–38.; 11. kép.

CSALÁDI REPREZENTÁCIÓ

Egy középkori családtörténeti munka ma már nélkülözhetetlen része a reprezentáció vizsgálata. Annak ellenére, hogy nem ez munkánk fő témája, mégis fontosnak tartottuk, hogy a forrásgyűjtés során előkerült, erre vonatkozó adatokat rendszerezzük, és igyekezzünk felfűzni egy logikus gondolatmenetre. Jól látszik, a szakirodalom néhány említése és az elszórt források nem alkalmasak arra, hogy a felvetett kérdéseket jelen kötet keretein belül végérvényesen lezárjuk. Ehelyütt inkább csak kitekintésre, gondolatébresztésre van lehetőségünk, ezzel megalapozva a későbbi részletes kutatásokat. A címerhasználat kapcsán további célirányos, külföldi kutatásra van szükségünk, a laikus vallásosság, vagy az anyagi kultúra kapcsán pedig a módszeres forráskiadások több adatot is szolgáltathatnak a későbbiekben. Talán a leginkább részleges kidolgozást a Perényiek épített öröksége kapcsán tudjuk nyújtani, mivel több hozzájuk kötődő vár, kastély vagy szakrális épület még nem került körültekintő feltárára.

A TEREBSI PERÉNYI CSALÁD CÍMERHASZNÁLATA SÍREMLÉKEK ÉS PECSÉTEK ALAPJÁN 1458-IG¹

Négy családtag hét pecsétje, három családtag egy-egy síremléke és egy heraldikai kézirat alapján elemezhetjük a família címerhasználatát. Minden kétséget kizáróan megállapíthatjuk, hogy mindegyik ábrázoláson ugyanaz a címermotívum látható. A témát nem hagyta érintetlenül a korábbi szakirodalom sem. 1888-ban Csoma József és Csergheő Géza vizsgálta meg a Perényiek akkor ismert síremlékeit, Perényi Imre fia István rudabányai és János terebsi, valamint János unokája, Imre nádor terebsi sírkövét.² A címert a következőképpen írják le: „két, karmokkal ellátott felfelé álló sasszárny között, hajfonatos emberfő látható, felfelé hajló hosszú hegyes szakállal”.³ Csaknem száz évvel később ehhez hasonló leírást olvashatunk az *Ars Hungarica* hasábjain: „két, karmos madárlábon álló, jobb-profilban ábrázolt sasszárny pár, amelyből jobbra néző, szakállas férfiprofil bontakozik ki. Az ábra hátából egyenes hajfonat nyúlik ki”.⁴ A „címerállat” meghatározására a Csoma–Csergheő szerzőpáros vállalkozott. Megjegyezték, hogy a család címerében szereplő lényt sokan hárpíának mondják, analógiaként pedig a *Prera Imland Märchern* család címerét hozták Conrad Grünenberg Wappenbuch-a alapján.⁵ A kérdésről Bárczay Oszkár is értekezett. Szerinte a sasember egy változata lehet, állítását pedig Gustav Adelbert Seyler munkájára alapozta, bár kétségtelen, hogy Maximilian Gritzner heraldikai gyűjtésében szerepel a sasember effajta ábrázolása, nevezetesen a karintiai Pera család címere.⁶

¹ A rendelkezésre álló címeres emlékeket a függelékben gyűjtöttük össze.

² CSERGHEŐ–CSOMA 1888. passim. Itt jegyezném meg, hogy korábban tévesen azonosítottam a siklósi várban feltárt emléktáblát Perényi Imre sírköveként. Nemrégiben Neumann Tibor hívta fel a figyelmet tévedésemre, és hivatkozott okleveles bizonyítéokra Imre nádor terebsi eltemetéséről. A János tárnokmester sírlapjával szemben található faragványt korábban Perényi Imre nádorhoz kötötték (CSERGHEŐ–CSOMA 1888. 300–302.), majd a 15. század végére datálták, így Imre apjának, Istvánénak tartották. Legújabban feltételezik, hogy 1504 utánra datálható, így a faragványon ábrázolt személy mégis inkább Imre lehet. LÓVEI 2017. 473–474.; NEUMANN 2017. 13. jegyz.

³ CSERGHEŐ–CSOMA 1888. 295.

⁴ ENGEL–LÓVEI–VARGA 1983. 36.

⁵ CSERGHEŐ–CSOMA 1888. 296. jegyz.

⁶ Az analógiára Bárczay ismert rá kézikönyvében, bár tévesen Gustav Adelbert Seyler *Geschichte der Heraldik* c. munkájára hivatkozva. BÁRCZAY 1897. 152–153. A sasemberről helyesen Maximilian Gritzner írt, és ő hozta a karintiai analógiát. GRITZNER 1890. 97.

A Der Adlermann és a Pera család címere Maximilian Gritzner munkájából. XXI. tábla 30. és 31. sz.

Gritzner ezt a címet *unicum*nak nevezi, vagyis kifejezetten ritkának. A hasonlóság zavarba ejtő, így kíváncsok az a feltevés, hogy a két család nem egymástól függetlenül alkotta meg címerét, hanem közük lehetett egymáshoz, esetleg rokonok lehettek. A kérdés további kutatást igényel elsősorban a Pera család történetére vonatkozóan, ami nem képezheti jelen monográfia tárgyát.

Ha létezett is rokoni kapcsolat, az legkésőbb már a Perényi család első ismert őséhez, Orbánhoz (1271–1300e.) köthető, hiszen a tőle eredő három ág is ugyanazt a címet használja. A nyalábi Perényi család első nagy karriert befutó őse, Perényi Péter országbíró pecsétjein⁷ és feltételezett sír-emplékén is ez az ábrázolás tűnik fel,⁸ hasonlóan fia, János pecsétjéhez.⁹ A rihnói család képviselőitől kevés címerábrázolás maradt fenn, de Pál fia Miklós lovászmester hasonló címerét festette meg Konstanzban a portugál herold,¹⁰ illetve az ő rokonak, Dániel fia Miklós (1417–1444) késmárki kapitány¹¹ pecsétjeinek töredékein is ez a címerábrázolás fedezhető fel.¹² Tehát mindhárom ág ugyanazt a címerábrát használta, s ettől a terebesi ág egyes tagjai sem tértek el. Az alábbiakban az egyes emlékek sajátosságait igyekszünk kiemelni.¹³ A legkorábbi emlék – nem csak a terebesi ág, hanem az egész család tekintetében¹⁴ – 1393-ból való, ami Perényi Péter fia Miklós volt szörényi bán nevéhez köthető. Az első színes címerábrázolás a fentebb már említett konstanzi kézirat 1416–1417-ből. A herold kék, arany, fekete és vörös színekkel dolgozott, ami megegyezik azokkal

⁷ DL 11 018.; DL 87 771. 1402-ben is volt székely ispánként: LÖVEI 2009C. 163. 29. sz.

⁸ HÉCZEY-MARKÓ-RÁCZ 2013. passim.

⁹ Ld. feljebb és vö. DL 13 554.

¹⁰ Ld. a függelékben.

¹¹ ENGEL 2001B. Perényi család rihnói ág.

¹² DF 234 260., DF 213 041.

¹³ Az elemzett forrásokat a függelékben közöljük.

¹⁴ Bár három eredeti oklevelet is ismerünk a rihnói-ág őseitől, Perényi Miklóstól az 1318–1333 közötti évekből (DF 272 299., DF 96 098., DF 254 641.), pecsétlenyomatokat azonban ma már nem hordoznak, ez egyértelműen megállapítható a fekete–fehér fotókról is. A rihnói-ág tagjai által megerősített sokpecsétes oklevél eddig nem került publikálásra a szakirodalomban. Mivel nem viseltek országos méltóságokat, és a 14. század viszonyai között közrendűek ritkán vettek részt nagyobb szerződések megerősítésében, ezért nem a forrásállomány töredezettségében kell keresnünk a hiány okát.

a színekkel, amelyeket Csoma József adott meg a kassai dóm szentségházán lévő címer alapján.¹⁵ Címerpajzs kék, a saskarmok arany, a sasszárnyak fekete, a sisaktakaró pedig kék, fekete és vörös színnel vannak ábrázolva.¹⁶

A címeralakok minden esetben jobbra néznek, a konstanzi kéziratban egyedül rihnoi Perényi Pál fia Miklós lovászmesteré tekint balra.¹⁷ Ismerünk analógiát arra, hogy a családok különböző ágai, ha ugyanazt a címerábrát használják is, igyekeznek némiképp egymástól eltérni.¹⁸ Hasonló fordítást figyelhetünk meg Garai Dezső pecsétjein is Garai Miklós nádor vésetéhez képest. Egy 1408. július 10-én kelt oklevélen a Garai család báni ágából származó Dezső lovászmester címerében a koronás kígyó balra tekeredik, míg a nádori ágból származó Miklós nádor pecsétjén jobbra.¹⁹ Ez így figyelhető meg a lublói békeszerződés oklevelén is.²⁰ A Garai családban fellelhető két példa messze nem bizonyító érvényű a Perényi családra nézve.²¹

A címer pajzsban való ábrázolása csupán Imre fia István és János síremlékein, valamint a konstanzi kéziratban tűnik fel. A pecsétek mindegyikéről hiányzik a címerpajzsos ábrázolás, ezek a pecsétmezőben legtöbbször sisakon állva – sisakdíszként – ábrázolják a címeralakot.²² Ez alól Perényi János negyedik pecsétje képez kivételt (1452–1454), ezen ugyanis háromágú koronán áll a címeralak. A háromágú korona egyedül ezen a pecséten tűnik fel.²³ A feltehetően egyidőben készített két síremléken,²⁴ Istvánén és Jánosén a pajzsban és a sisakon szereplő címeralak ötágú koronában áll.²⁵ A pecsétek mezeje általában kör alakot vesz fel,²⁶ ettől Imre kancellár és János tárnokmester négy, illetve János három karéjos elrendezése tér el.

¹⁵ CSOMA 1889. 22. A szentségház készítését azonban a 15. század második felére tehetjük. WICK 1941. 332. A szentségház három ajtaján lévő, összesen 17 pajzsból álló címersorozat királyi és főúri pajzsokat ábrázol, és az 1469–1470-es, 1471 előtti évekhez köthető. MAROSI 1969. 34–35.; BUZÁS–LŐVEI 2001. 30.

¹⁶ Pontosán: Pál fia Miklós lovászmester kék, Miklós bán fia Miklós vörös és kék, János fia Miklós és Imre fia János fekete és kék.

¹⁷ A címerek esetében a jobb és bal oldalt mindig heraldikai értelemben használjuk.

¹⁸ Vö. RÁ CZ 1995. 15. Ld. még. KÖRMENDI 2010.; KÖRMENDI 2011.

¹⁹ MŰVÉSZET ZSIGMOND 1987. II. D. 1. a) és d).

²⁰ AGAD 5560. 8. pecsét (Miklós) MH 11193. és 24. pecsét (Dezső) MH 11209. A Garai családra vonatkozó állítás bizonyításához azonban teljes gyűjtést kellene végezni.

²¹ Korábban feltételeztük, hogy a Perényiek esetében is ez egy tudatos ábrázolás. Ugyanakkor már 1888-ban Csoma és Csergheő megjegyezte Perényi János fia István sírköve kapcsán: „A címeralak a pajzsban, eltérőleg a régi szokástól, itt balra fordul, az ilyenmű eltérések, különösen az élő heraldika korában, *teljesen lényegtelenek.*” CSERGHEŐ–CSOMA 1888. 302. Továbbá doktori értekezésünk munkahelyi vitáján Lövei Pál is kétségeket fogalmazott meg a felvetéssel kapcsolatban. Véleménye szerint a változást az egyes címerfaragványok kompozíciója igényelhetette.

²² A címeralakot a fentiek alapján tehát nevezhetjük hárpániak vagy sasembernek. Tekintve, hogy az Adlermann egy férfi sasszárnyakkal, a család címere pedig egy madáralak emberi (férfi) fejjel, talán az utóbbi definíció a helyesebb. Különösen, hogy hárpia, a középkorban nem csak nő, hanem férfi is lehetett.

²³ Miklós bán pecsétjének töredéke alapján bizonytalan megállapítani a korona meglétét.

²⁴ Mindkét síremlék István 1437-es halála után készülhetett (1438–39), feltehetően Imre kancellár síremlékével együtt. LŐVEI 2017. 399. Lövei Pál Marosi Ernő 1984-es felvetését sem zárja ki, miszerint Imre kancellár sírfedlapja is ekkor készült. (képet ld. Függelék 4.3.) Uo. 418. 99. jegyz.

²⁵ A koronaágak számának jelentősége nincs, a sírkövkön feltételezhetően nagyobb volt a rendelkezésre álló hely.

²⁶ Miklós bán és fia Miklós lovászmester. János tárnokmester.

Perényi Imre siklósi emléktáblája.
(Fotó: Novák Ádám)

A család címerhasználatát tehát 1458-ig egységesnek mondható. Érdekes azonban megjegyeznünk egyfajta kitekintésként, hogy János tárnokmester leszármazottainak címerábrázolásában változás állt be. A legfontosabb változás, hogy a címeralak többször fordul elő fordított ábrázolással. Így a már említett kassai szentségházon is a címeralak balra néz, és így látható az Imre nádornak tulajdonított síremléken is. Balra fordul az ábra a siklósi vár déli épületszárnya első emeletének egyik szobájában található kandalló fölötti faragott címerben, valamint Imre nádornak a siklósi Ágoston-rendi (később ferences) kolostorban fellelt ma a vár kápolnájában elhelyezett címeres tábláján.²⁷ Egyúttal meg kell jegyeznünk, hogy ugyanott az egyik ajtó feletti timpanonon és a kápolna karzatát tartó oszlopokon található címerfaragványokon a címerábra jobbra néz.²⁸ De maga a címerábra megjelenítése is szembeötlő változásokon ment át. Ez a stílus változásával, esetenként a naturalizmus szemléletmódjával magyarázható, hiszen a korábbi időszak kapcsán is kijelenthető: az egyes ábrázolásokon – síremlék és pecsét – igyekeztek az adott kor divatját követni azok kialakításával és elrendezésével is.²⁹

²⁷ SZŐNYI 1933. 170. és 180.

²⁸ Uo. 171–175.

²⁹ Lővei Pál több száz pecséten alapuló tipizálásának megfelelő állapotokat mutatnak a pecsétek mind a címerpajzs, a körirat, karéjok száma és az ábrázolt sisakok típusa tekintetében. LŐVEI 2013. 141–142.

A diósgyőri pálos kolostor feltárása során talált Perényi címeres padló téglá.

A diósgyőri pálos kolostor feltárása során talált Perényi címeres padló téglá datálásában segíthet a fenti változás megfigyelése.³⁰ A padló téglá eszerint egyértelműen a 15. század második feléből való, bár ez sem magyarázza azt, hogyan került Diósgyőrbe egy Perényi címeres téglapadló. Legkézenfekvőbb magyarázat a közeli felsőnyárádi pálos kolostorból való átszállítása lehet. Itt érdemes megjegyeznünk, hogy bár a nyárádi kolostor boltozattartó faloszlopainak fejezetein címerpajzsok láthatók, amelyek egykor festve lehettek, ennek azonban mára nyoma sem maradt.³¹

A felsőnyárádi pálos kolostor faloszlopa üres címerpajzsral.
(Fotó: Galuska Tünde)

³⁰ Lovász 2000. 21.

³¹ Hasonlóan sima, kőből faragott címerpajzs került elő a füzéri várban, mely egykoron szintén hordozhatott festett címert. Képet ld. SIMON 2005. 65. Simon Zoltán ezt a faragványt a kápolna szószékének mellvédjéhez tartozónak gondolja.

Adatok a család vallási életéhez

A középkor emberének életét áthatotta a keresztény vallás. Az államberendezkedéstől a jogrenden át a hétköznapokig mindenütt jelen voltak az egyházi tanok, a szertartások, egyben pedig a hit egyéni megélése is. Ezért kézenfekvő, hogyha egy középkori család történetét vizsgáljuk, elemeznünk kell a rendelkezésre álló forrásokat a laikus vallásosság szemszögéből. Szerencsére az elmúlt időszakban hazai történészek is szenteltek kutatásokat a témának. Korábban Csukovits Enikő írt monográfiát a zarándoklatokról,³² újabban Fedeles Tamás foglalta össze a feltárt forrásokat.³³ A laikus vallásosság vizsgálati szempontrendszerét is ő foglalta össze módszertani tanulmányában.³⁴ Esettanulmány is született az Újlakaiak kapcsán Fedeles,³⁵ illetve a Garaiak kapcsán Árvai Tünde tollából.³⁶ Az uralkodók vallásos életével is új munkák az foglalkoztak.³⁷ Így megfelelő módszertani alapokkal vághatunk neki a Perényi család ebbéli vizsgálatának, bár meg kell jegyeznünk, hogy nagyságrendileg kevesebb forrás áll rendelkezésünkre. Fedeles Tamás nyolc szempontot ajánl, amelyek mentén vizsgálható egy család vallásossága. Maga is megjegyzi, hogy nem minden család elemezhető az összes szempont szerint, források hiányában mi sem fogunk tudni mindenre kitérni.

A terebesi család első ismert adata laikus vallásosság tekintetében pataki Miklós volt szörényi bánhoz köthető. Mária királynő 1390-ben az újhelyi Szent Egyed plébánia számára tett adományt,³⁸ amelyet Miklós 1393. augusztus 10-én újadomány jogcímén erősített meg.³⁹ A báróságáról leköszönt Miklós bán saját rezidenciájának értékét igyekezett emelni a plébániának tett újadományával. A család vallásosságának talán a legfényesebb bizonyítéka egy pálos kolostor alapítása Perényi Imre által Felsőnyáradon 1408-ban.⁴⁰ A Keresztelő Szent Jánosnak szentelt kolostor felépítéséhez nyújtott támogatás bőkezű lehetett. Ahogy egy későbbi pápai bulla tanúskodik róla, 1418-ban még nem volt teljesen készen a kolostor.⁴¹ A fennmaradt romok és a régészeti kutatások rámutattak, hogy nem sorolható a legnagyobb alapítások közé ez a kolostor, de önerőből való építtetése mindenképpen figyelemre méltó. Kiváltképp azért, mert Perényi Imre családi temetkezési helyként is kijelölte, 1418-as halálát követően őt magát biztosan, István fiát pedig feltételezhetően ide temették 1437-ben.⁴² A kolostor működését a pápától nyert búcsúengedéllyel igyekezett biztosítani Imre,⁴³ fiai pedig a közeli kurutyáni birtokrészt adományozták a szerzeteseknek.⁴⁴

³² CSUKOVITS 2003.

³³ FEDELES 2015.

³⁴ FEDELES 2014.

³⁵ PRAJDA–FEDELES 2014.; FEDELES 2011.

³⁶ ÁRVAI 2014.

³⁷ LASZLOVSZKY 2010.; SZOVÁK 2008.

³⁸ DL 7648. ZsO I. 1729.; PÁLOS 698. sz.

³⁹ DL 8837. ZsO I. 3031.; PÁLOS 699. sz.

⁴⁰ CZEGLÉDY 1988. 214.

⁴¹ Uo. Vö. ZsO VI. 2205.

⁴² CZEGLÉDY 1988. 219–221. István sírkövét ma a rudabányai református templomban találjuk befalazva, ez a település azonban sosem volt a Perényi család birtokában.

⁴³ LUKCSICS I. 64.

⁴⁴ ZsO VI. 2205. és ZsO VII. 2215.

Templomok és kápolnák építésére is nagy gondot fordítottak a család tagjai. Feltehetően Imre, illetve unokaöccsei építették 1400 körül a terebesi plébániatemplomot,⁴⁵ melyet Szűz Mária születésére szenteltek fel. Talán ezért is kért erre az ünnepre évi vásártartási engedélyt Miklós bán Zsigmondtól 1391-ben.⁴⁶ Füzéren a ma látható késő gótikus, 1500 fordulóján épült várkápolna előtt is létezett szakrális tér a felsővárban. A legújabb ásatások során az alsóvár falának alapjában ugyanis megtalálták a feltehetően 1430-as években épült első kápolna faragványait.⁴⁷ Füzér falu Árpád-kori templomát a 15. század folyamán építették át gótikus stílusban, s nem kizárt, hogy különleges témájú falfreskói is ekkor készültek el.⁴⁸ Nem csak Imre, hanem annak fiai is nagy gondot fordítottak arra, hogy sziklavárukban kényelmesen élhessék meg hitüket, ha ott időztek. Ennek és a későbbi kápolnának sem ismerjük a védőszentjét. Miklós bán fia Miklós lovászmester pápai kérvényéből azonban ismerjük Szina és Perény plébániájának patrocíniumát, előbbi Szent Miklós, utóbbi pedig Szent György védelmét élvezte.⁴⁹ Szinye központjában ma is áll a dombtetőre épített templom, amelynek Árpád-kori alapjai vannak, és a 14–15. század során, a Perényiek alatt építhették át gótikus stílusban, de freskói a Perényiek birtoklása előtt készülhettek az 1370-es években.⁵⁰

A petőszinyei templom hajója déli falának freskói.
(Fotó: Novák Ádám)

⁴⁵ CHOVANEC–DRONZEK–BAJUS 2004. 9.

⁴⁶ DRUGETH Nr. 16.

⁴⁷ GÁL 2012.

⁴⁸ Vö. JÉKELY–LÁNGI 2009. A falképeket bemutató szerző ugyan két oldallal később ellentmond magának: „leginkább a 14. század első felére tehetjük a kifestés elkészítését”.

⁴⁹ LUKSICS I. 49.

⁵⁰ Marosi Ernő a freskókat a 14. század második felére teszi, és a Druget családdal köti a mester meghívását. MAROSI 1987. 475. A freskók készítésének dátumával nem tudunk érdemben vitába szállni, megjegyzendő azonban, hogy a Druget család abaúji ispánságának 1342-ben vége lett. Erre mutat rá Jékely–Lángi 2009. 344. Ők inkább Szinyei Jánoshoz, és fiához, Istvánhoz kötik a finanszírozást.

A Perényi család minden meghatározó tagja fordult valamilyen kérvénnyel a pápához, volt, aki több alkalommal is. A szokásosnak mondható kegyeket kérték a Szentatyától. Perényi Miklós lovász-mester Zsigmond társaságában 1418. február 2-án Konstanzban nyert búcsúengedélyt V. Miklós pápától pataki, újhelyi, perényi, szinai egyházainak, magának és feleségének pedig bűnbocsánatot, hordozható oltár használatát és engedélyt interdiktum alatt álló földön való misézéshez.⁵¹ Perényi Imre nem sokkal később, március 18-án nyert magának és feleségének holtuk utáni bűnbocsánatot, felmentést a szentföldi zarándoklatra tett ígérete alól, s nem feledkezett meg Késmárki György alkancellárja lelki üdvéről sem.⁵² 1420. április 12-én Imre fia János nyert hordozható oltár használatára engedélyt Firenzében,⁵³ amelyet 1450-es római látogatása során megerősítettett, és kiterjesztetett feleségére is.⁵⁴ 1431-ben János testvére, István nyert a pápától bűnbocsánatot, valamint engedélyt kiátkozott földön való misézéshez és hordozható oltár használatához.⁵⁵ A hordozható oltár és az interdiktum alatt álló földön való misézés egyértelműen abba az irányba mutatnak, hogy fontosnak tartották vallásuk gyakorlását akkor is, ha uralkodójuk szolgálata során utazásra került sor, viszont nem kívántak másokkal közösen részt venni szentmisén. Ehhez kapcsolódik, hogy minden bizonnal tartottak maguk mellett felszentelt papot, akik a személyre szóló misézést és gyóntatást elláthatták. Erre egyetlen példát ismerünk, Imre kancellár István nevű terebesi plébánosa ura káplánjaként járt el egy ügyében.⁵⁶

Egy vagyonos család tagjai megengedhették maguknak, hogy elzarándokoljanak a keresztény vallás akár legnagyobb búcsúnyerő helyeire, mint a Szentföldre vagy Rómába. Láttuk, hogy Imre kancellár is ígéretet tett arra, hogy a Szentföldre elzarándokol, de erre betegségéből kifolyólag 1418-ban már nem is látott reményt. Talán apja lelki üdvéért is vállalhata fia, János a Velencéből induló, veszélyekkel teli szentföldi utat 1429-ben.⁵⁷ Mint fentebb kifejtettük, nem bizonyítható, hogy valóban Imre fia János volt az utazó, de az bizonyos, hogy 1450 őszén részt vett a meghirdetett Szentév római zarándoklatában. Láttuk, hogy testvére 1431-ben Rómában kérvényezett, de ez nem feltétlenül egy zarándoklat során történhetett, hanem inkább egy diplomáciai küldetés keretében.

Perényi János terebesi sírkövén sugárkoszorúban IHS (Krisztus-) monogram tűnik fel, mely Sienai Bernardin, illetve az obszerváns ferencesek jelvénye. Azt nem tudjuk megállapítani, hogy miért tartotta fontosnak ezt a jelképet is felvésettetni síremlékére, azonban ez is hangsúlyozza vallásosságát.

Jól látszik tehát, hogy a család tagjai rangjukhoz méltóan igyekeztek vallásukat megélni. A legnagyobb anyagi ráfordítás mindenképpen Imre kolostoralapítása volt, de a pápai bullák beszerzése sem lehetett olcsó mulatság. Ugyanakkor megjegyzendő, hogy a család egyetlen tagja sem választotta a papi pályát. Fentebb szoltunk Imre egyetemi tanulmányairól, ami joggal vezetheti a kutatót abba az irányba, hogy Perényi Péter várnagy kisebbik fiát papnak szánta. Láttuk, hogy a vagyonos középbirtokos családban három életerős férfiú közül Imre akkor tűnt csak fel az uralkodó mellett, amikor testvérei Nikápolynál életüket veszítették. Ezt látszik bizonyítani kolostoralapítása is. Fiai és unokaöccsei közül egyikről sem tudjuk, hogy a papi pályára készült volna, sőt a jelek szerint János fiai sem léptek rá erre az útra. E mögött a politikai karrier és a jobb érvényesülés lehetőségét kell látnunk.

⁵¹ LUKCSICS I. 49.

⁵² LUKCSICS I. 64.

⁵³ LUKCSICS I. 269.

⁵⁴ LUKCSICS II. 1137.

⁵⁵ LUKCSICS I. 1442., 1444., 1446.

⁵⁶ ZsO VI. 665.

⁵⁷ CSUKOVITS 2003. 110.

Az építő Perényiek

A birtoklástörténeti áttekintésben láttuk, hogy Perényi János tárnokmester 1458-ban *de jure* hét várral (Újvár, Sáros, Sztropkó, Füzér, Csorbakő, Terebes, Füle) és egy-két további udvarházzal (esetleg Szinye, Szentmiklós, Jánosd-Felsővadász, Kisfalud) rendelkezett. Csorbakő, Szentmiklós, Sztropkó esetében tudjuk, hogy várépítési engedélyt is nyert a család az uralkodótól. A részletes vagy részleges régészeti feltárások mindegyik vár esetében megkezdődtek, vagy be is fejeződtek (Füzér), ezek alól Sztropkó számít kivételnek. A mezőváros védelmére emelt erősség helyét eddig nem találták meg a kutatók, csupán feltételezik, hogy egyik tornyának fala él tovább az egyik ma is álló központi épületben. A család épített örökségéről érdemes összeszednünk az információkat, ezzel megadva a későbbi részletes összefoglalás alapját. Újvár és Sáros esetében ugyanis a részleges feltárások ma is folynak, míg Csorbakő és Terebes váránál csak az első felmérések történtek meg.

Első lépésben Füzér várának feltárási eredményeit érdemes szemügyre vennünk.⁵⁸ A vár első felmérői Feld István és Juan Cabello voltak 1977-ben, eredményeiket monográfiában közzölték.⁵⁹ Később Simon Zoltán végzett ásatási munkákat az 1990-es években. Részletes áttekintő munkája 2000-ben jelent meg, amelynek súlypontja a 16–17. századra tevődött.⁶⁰ Ezt a munkát egészítette ki a kétezres évek elején végzett kutatások összefoglalásával 2005-ben.⁶¹ Ezt követően a feltárások jó ideig szüneteltek.⁶² A 2010-es évek elején Gál Viktor vezetésével elsősorban a ciszterna feltárása, illetve az alsóvár falvizsgálata történt meg. A kutató rendszeresen hírt adott kutatásáról a *Castrum* folyóiratban.⁶³

Simon munkájából egyértelműen kiderül, hogy alapvetően két fő építési korszakot lehet elkülöníteni. A 13. század folyamán kialakult a sziklakúp formáját követő várfal, és már kimutathatók a déli oldal néhány épületének alsóbb szintjei. A 16. század első éveire datálhatók a ma is álló kápolna, a kapubástya és a délnyugati palotaszárny épületei, illetve valamivel később épülhetett az alsóvár kő erődítése.⁶⁴ A kettő közötti időszakban, vagyis a 14–15. században jelent meg a mai kápolna elődje, a délkeleti lakóépületek, a kaputorony és az északnyugati oldalon található gazdasági épületek. Simon Zoltán koncepciója szerint ezek legkésőbb az 1440-es évekig elkészültek. Véleménye szerint ezt követően a belháború, a bratrik támadása, majd a Perényiek Mátyás alatt elszenvedett egyéb veszteségei kizárják, hogy a családnak székhelyül nem szolgáló várban jelentős építkezéseket foganatosítsanak.⁶⁵ Vagyis a fenti épületek elkészültét a régészek a 14. századra és a 15. század elejére datálják. Véleményünk szerint a gazdasági épületek, esetleg a kaputorony építése lehetett a honor birtokosok érdeke, de a kápolna és a lakóépületek építtetését az örökbirtokként kormányzó és kibővített uradalommal gazdálkodó Perényi családnak tulajdoníthatjuk. Utóbbi erősíti meg Gál Viktor alsóvári kutatásának lelete, egy több faragott kötömbből

⁵⁸ Azért is érdemes ezt előre vennünk, mert 2016-ban és 2017-ben több ütemben átadták a vár rekonstrukcióját – amely elsősorban a 17. századi állapotokat tükrözi –, ami a további régészeti munkákat nem teszi lehetővé.

⁵⁹ FELD–CABELLO 1980.

⁶⁰ SIMON 2000.

⁶¹ SIMON 2005.

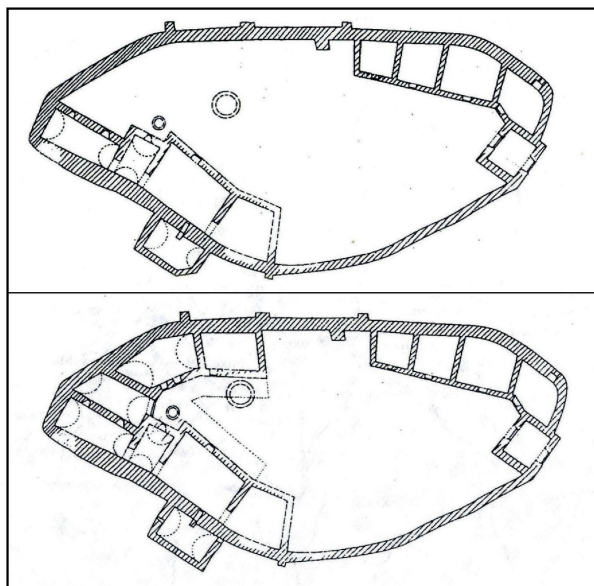
⁶² A várban nagy szerepet kapott ekkor az építés, állagmegőrzés.

⁶³ GÁL–MLAKÁR 2011.; GÁL–MLAKÁR 2012.; GÁL 2015. Ld. még GÁL–KELEMEN–SIMON 2013.; GÁL 2015.; GÁL 2016. A korábbi részletes kutatástörténetet ld. SIMON 2000. 17–18. Vö. NOVÁKI–SÁRKÖZY–FELD 2007. 50–52.

⁶⁴ A vár alaprajzának alakulását a különböző korszakokban ld. SIMON 2000. 148.

⁶⁵ SIMON 2005. 60.

álló együttes, amelyet a 16. század első felében épült alsóvár alapfalaiban találtak meg. Több kutató véleménye szerint ez a felső vár első kápolnája díszes faragványainak ide falazóanyagként másodlagosan beépített maradéka lehet, az eredeti kápolna építését az 1430-as évekre helyezik.⁶⁶ Eszerint a vár építésére, gyarapítására a Perényiek – Péter fiai, Imre, János és Miklós, de főleg Imre fiai, István és János – jelentős forrásokat áldoztak. Perényi János tárnokmester több alkalommal keltezett a várban,⁶⁷ ami arra utal, hogy az épületegyüttes alkalmas volt arra, hogy birtokosának megfelelő kényelmet nyújtson.

Füzer várának alaprajza a 15. század elején (felül) és a 15–16. század fordulóján (alul).
(Simon Zoltán rajza alapján. SIMON 2000. 148.)

A csorbakői vár kutatástörténetét és irodalmát először 1992-ben Nováki Gyula és Sándorfi György állította, illetve gyűjtötte össze.⁶⁸ Megjegyzik, hogy az 1930-as években a belsővár területén kiterjedt ásásokat végeztek, bár ennek feljegyzései nem maradtak fenn, mivel nem régész vezette a feltárást. Leszih Andor numizmatikus figyelmét ugyanis a 16. századi pénzhamisításra utaló jelek keltették fel, és megbízásából egy helyi érdeklődő vezette az ásásokat. A leleteket beszállították Miskolcra, ma a Herman Ottó Múzeumban találhatóak. Az 1992-es terepbejárást követően 2002-ben Szörényi Gábor András geodéziai méréseket végzett a várromon⁶⁹ és elkészítette a vár alaprajzát.⁷⁰ Ez alapján négy különböző építési szakaszt különített el. Az első periódusba sorolta Ládi Csorba Miklós 14. századi „kisvárát.” A kutatók Perényi Imre 1403-as várépítési engedélye és a nyárádi pálos kolostor alapítása alapján úgy gondolják, hogy a második

⁶⁶ GÁL-MLAKÁR 2012. 76–78.

⁶⁷ Vö. Függelék 5.

⁶⁸ NOVÁKI–SÁNDORFI 1992. 50–52.

⁶⁹ A vár részletes történetét előtanulmányban készítette el Szörényi Gábor András. SZÖRÉNYI 2003B. Építéstörténeti rekonstrukciója egy évvel később került publikálásra. SZÖRÉNYI 2004. Kutatási jelentését ld. SZÖRÉNYI 2003A.

⁷⁰ Az alaprajz rekonstrukcióját ld. SZÖRÉNYI 2006. 15.

periódusban készült el a belsővár magja, az a kétszintes épület, amely három helyiségre oszlott, és kiegészült további két földszintes épülettel. Ezt tekinti Szörényi „főúri palotának”, amelyet egy belső és egy külső várfal vesz körül.⁷¹ Feltételezi, hogy további erődítési munkálatokat végeztek még az 1440-es, 1450-es években, így korszakunkra kialakulhatott az az erősség, amely kezdetben Perényi Imre rezidenciájaként, később pedig már csupán a csorbakői uradalom központjaként funkcionált. Véleményünk szerint Szörényi elméletét támasztja alá, hogy az ott talált valódi pénzletek legkorábbi darabjai a Zsigmond-korból valók, tehát az építést valóban Perényi Imre kezdhette el a 15. század első évtizedeiben. Sajnos egyéb olyan lelet nem került elő, mely a Perényi családhoz köthető. Ide kapcsolódik a nyárádi pálos kolostor építtetése is, melyről fentebb már részletesen értekeztünk.⁷²

Az egyik legfontosabb várról, Terebesről sajnos nagyon szűkszavú a szakirodalom. 2004-ben Nováki Gyula és Sárközy Sebestyén ugyan megjelentette a történeti Zemplén megye várai topográfiájának első közleményét, ebben azonban Terebes nem kapott helyet, csupán a kevésbé ismert erősségek kerültek be a tanulmányba.⁷³ A pár évvel későbbi Borsod-Abaúj-Zemplén megyei topográfiai munkába sem került be Terebes, mivel a mai országhatáron túl helyezkedik el.⁷⁴ Terepfelmérést és elméleti rekonstrukciót egy szlovák szerzőpáros monográfiájában találunk a várról.⁷⁵ Eszerint egy síkföldi vízivárról lehet szó, amelyet a Terebes melletti Parics falu határában húztak fel. Mivel nagyon csekély mennyiségű faltöredék maradt meg a várból, így annak építéstörténetét részleteiben nem ismerjük. Az azonban feltételezhető, hogy a téglából épült vár magját, amely a 14. században már biztosan állt, a 15. század elején bővítették, és a 8 méter magas fallal rendelkező belső váron belül lakóépületeket alakítottak ki. Minden bizonnyal reprezentatív építmény lehetett, ha Perényi János tárnokmester ide helyezte át székhelyét, és évtizedeken keresztül ide tért haza, itt nevelkedtek gyermekei. A magára hagyott várat az Andrassy-kastély építéskor bontották el, és ma ennek a parkjában találhatóak a maradványai. Egy részletes feltárás jelentős építéstörténeti és családtörténeti leletek felszínre kerülésével kecsegtet.

Egy jól dokumentált várat kell még megemlítenünk, Kalmár János ugyanis 1959-ben tette közzé ásatásának részletes eredményeit Fülekre vonatkozóan.⁷⁶ Igyekezett a meglévő épületeket, falakat datálni, ez alapján mondhatjuk, hogy a 15. század derekán folytak erődítési munkálatok a várban. Elképzelhető, hogy már Perényi János tárnokmester alatt elindultak az építkezések, de valószínűbb, hogy fia, István igyekezett biztonságosabbá tenni várát. Mindenesetre Kalmár erre az időszakra teszi annak a fellegvár fala elé épült, félkör alakú bástya építését, amelynek belső átmérője tizenkét méter, és amelyben I. Ulászló, valamint V. László korabeli denárokat is találtak.⁷⁷ Tudjuk, hogy a család egyik legnagyobb uradalommal rendelkező vára volt, János tárnokmester jelentős anyagi áldozatok révén jutott hozzá, így elképzelhető, hogy fontosabbnak tartotta az erődítését például a már régóta meglévő, de kevésbé fontos Szentmiklóssal szemben.

⁷¹ SZÖRÉNYI 2006. 12–15.

⁷² Csorbakő építéstörténetéről csupán akkor tudhatunk meg többet, ha az egész vár területének ásatása megtörténik. Ennek feltétele az, hogy hosszú távon biztosítsák az állagmegóvást.

⁷³ NOVÁKI–SÁRKÖZY 2004.

⁷⁴ NOVÁKI–SÁRKÖZY–FELD 2007.

⁷⁵ SLIVKA–VALLAŠEK 1991.

⁷⁶ KALMÁR 1959.

⁷⁷ KALMÁR 1959. 4.

Perényi Imre még 1403-ban nyert Zsigmondtól építési engedélyt Szentmiklóásra. Várként a század folyamán egyszer sem említették, várnagyát sem ismerjük. Ma is áll itt azonban egy kastély, amelyben viszont csak kevésé ismerhetők fel 15. századi épületrészek. Mindenesetre egy 1400-as évekből származó erődített udvarház léte utal Káldi Gyula szerint az „U” formájú alaprajz szabálytalansága. Részletes kutatás nélkül azonban sem ő, sem Feld István nem tud többet a vár vagy erődítés korai építéstörténetéről.⁷⁸ Véleményünk szerint az 1403-as építési engedély megszerzését követően, az éppen alakuló uradalom központjában inkább csupán egy udvarházat építhettek. A királyellenes felkelés leverését követő uralkodói jóindulatot Perényi Imre nem akarta elmulasztani, és a várépítés lehetőségét megszerezte, de ez nem jelenti, hogy az építés biztosan el is indult. Ezt a feltételezést forrásokkal azonban nem tudjuk alátámasztani.

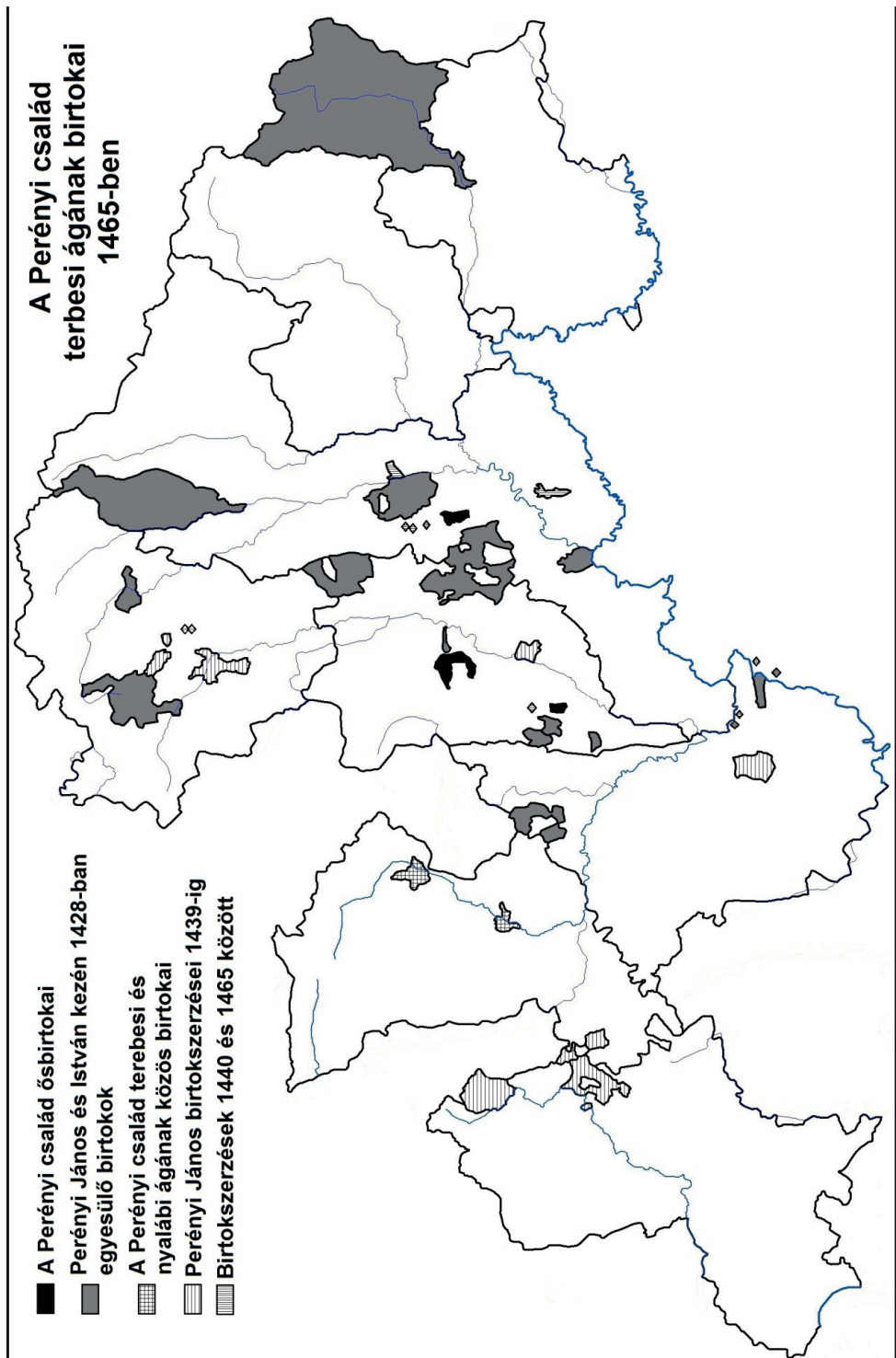
Hasonlóan csekély információval rendelkezünk Sztropkóról és Újvárról. Előbbiből – mint ahogy azt említettük – csupán egy torony maradt fenn, ami a vár egy része lehetett. Újvár feltárása és állagmegóvása egy önkéntes alapon szervezett projekt részeként 2011 és 2015 között valósult meg.⁷⁹ Ennek eredményeként a 765 méter magasán lévő várrom omladozó falait megerősítették, kiegészítették, de módszeres feltárást nem végeztek. Így nem tudjuk egyértelműen megmondani, hogy a falak mely része származik a 13–16. századból. Egy viszonylag korai kővárról van szó, ugyanakkor kieső helyen és magasan fekszik, ezért véleményünk szerint nem lehetett a nagy fejlesztések célkeresztjében. Egy régészeti feltárás itt is új adalékokkal szolgálhat. Hasonlóan kevés információval rendelkezünk Sáros várának 1439 és 1458 közötti építéstörténetéről. A jórészt *de jure* birtokolt várban a Perényi János aligha építkezett.

A fentiek alapján elmondható, hogy a már feltárt vagy felmért várak esetében mindenütt kimutatható a családhoz köthető építkezés. Jól dokumentált a füzéri és a csorbakői vár, mindkettő megerősítése indokolt volt. Míg Csorbakőn egy leromlott várból épített Perényi Imre egy saját főúri rezidenciát a 15. század első évtizedeiben, addig Füzért testvérei is, majd fiai fejlesztették a századfordulón, illetve az 1430-as években is. Ezt magyarázza, hogy a két korszakban a család székhelyéhez közeli jól védhető erősség volt, ahol előszeretettel pihentek, vagy húzták meg magukat a családtagok. A terebesi építkezésük bár nem bizonyított, mégis szükségszerű, hiszen a család meghatározó rezidenciája volt, több ízben más bárók is megszálltak itt,⁸⁰ reprezentációs funkciót is be kellett töltenie. Sztropkó, Szentmiklós és Fülek erődítését inkább csak valószínűsíteni tudjuk, Újvár és Sáros esetében pedig nem rendelkezünk szinte semmilyen információval.

⁷⁸ KÁLDI 2003. 334. Vö. FELD 2000. 99–101. Ld. még. EMÖDI 2005.

⁷⁹ <http://www.novum.castrum.sk/> (Letöltés ideje: 2020. április 23.).

⁸⁰ Például az 1454 novemberi részországgyűlés során.

ÖSSZEGRZÉS

Elbeszélésünk végére érve láthatóvá vált, hogy a középkori arisztokrata családok történetének monografikus feldolgoása igenis hozzáad a korszak történetéhez, elsősorban a politika- és a társadalomtörténet vizsgálatához. A legfontosabb eredménynek azt tartjuk, hogy rávilágítottunk: az egyes családi ágakat külön kell vizsgálnunk. Ez új megvilágításba helyezheti az ágakon belül egy időben élő családtagok cselekedeteit. Az ideiglenes ágak (a Perényiek esetében a csorbakői, a pataki) meghatározásával még jobban értelmezhető a család története.

Elsőként a Perényi család eredetét és a terebesi-ág kialakulását fejtettük ki. Rámutattunk, hogy a 13. század második felében a zavaros belpolitikai viszonyok közepette hogyan tudott érvényesülni egy tisztázatlan háttérű középnemes. Ezt követően láttuk, hogy a terebesi ág felemelkedésében a legnagyobb szerep Perényi Péterre hárult. Szívós és kitartó munkájával, apró lépésekben alapozta meg családjának vagyonát. A több mint húsz éves birtokgyarapító munka fényében válik igazán érthetővé az, hogy Zsigmond milyen tudatos birtokpolitikát folytatott új arisztokratáival szemben. Míg Péter fél tucat kisebb birtokot, települést szerzett, addig Zsigmond alatt ő és fiai, kevesebb mint öt év leforgása alatt, négy váruradalomhoz jutottak. Ezzel a régió meghatározó, országosan is jelentős nagybirtokosaivá váltak. Péter fiainak (Miklós, János, Imre) karrierjén keresztül szembeötlő, milyen árat követelt az új vagyoni pozíció a király kegyeltjeitől. A folyamatos jutalmazás nem maradt el, az uralkodó birtokadományokon túl egyéb privilégiumokhoz is juttatta támogatóit. Perényi Miklós volt szőrényi bán egy katonai kudarcot követően mellőzött lett, tisztségeit elvesztette, de ennek hátterében a régi arisztokrácia érdekeit véljük felsejteni. Új lendületet a harmadik testvér, Imre volt képes adni a család karrierjének.

A második egység központjába a fentebb említett egyik ideiglenes családi ág és annak megalapítója került. A Borsod megyei Csorbakő várához kötődő területek Perényi Imre általi 1403-as megszerzésével az akkor pohárnokmester önálló birtokállományra tett szert unokaöcseivel szemben. Zsigmond ebbéli jutalmazása így több volt, mint pusztai birtokadomány. Imre életében vált családja a királyság meghatározó részévé, és ő alapozta meg fiai jövőjét. Az is jól látszik, hogy egy-egy személy pályafutása nem mentes a töréspontoktól, hullámvölgyektől, akkor sem, ha az archontológiai vizsgálatok alapján hosszú távon sem veszítette el tisztségét. Rámutattunk, hogy Perényi Imre kancellár tizenhárom éves szolgálata sem egysíkú, hanem két, egymástól jól elkülöníthető periódusra bontható. Bár 1412-től nem tudta kivenni részét Zsigmond politikai törekvéseiből, ebben megromlott egészsége gátolta, és nem kegyvesztettsége. Munkánkban egyúttal cáfoltuk azt a sokszor toposzként visszatérő állítást, hogy Perényi Imre titkoskancellárként 1405 és 1418 között zömében Zsigmond közelében tartózkodott. Bár feltehetően szabad bejárása volt minvéig az uralkodóhoz, a mindennapi munkát helyettesei látták el.

Kiemelt jelentőséget tulajdonítottunk az értekezésben az Imre és családja tulajdonában lévő birtokok részletes bemutatásának. A rendelkezésre álló adatok alapján több idősíkból tudtunk pillanatfelvételt készíteni a Perényi vagyonról. Feltettük és megválasztuk a kérdést, hogy mind közül Imre melyiket tartotta igazán fontosnak, melyik uradalmi központját igyekezett hatalmához és vagyonához méltó főúri reprezentálásra alkalmassá tenni, családjának otthonát megteremteni. A rezidenciaelemzés során megállapítottuk, hogy Perényi Imre ott-tartózkodása, családon belüli birtokviszonyai, nyárádi kolostoralapítása, temetkezése, építkezései és birtokszervezése is arra utalnak, hogy a Csorbakő várához közeli borsodi és abaúji területeknek nagy figyelmet szentelt.

A továbbiakban Perényi Imre örökségét vizsgáltuk fiainak sorsán keresztül. Amellett, hogy fontosnak tartottuk a két ifjú tevékenységének tételes ismertetését Zsigmond kíséretében, illetve

saját birtokszerzeményeik bemutatását, az 1418 és 1428 közötti időszakot egészében is vizsgáltuk. Perényi Imre kancellár halála után István és János kényszerpályára szorult. Elvesztették befolyásos apjukat, bárói tisztséghez unokatestvérük, Miklós jutott lovászmesterként, csupán a „csorbakői” család erőforrásaira támaszkodhattak. A kirajzolódott helyzetben fordulat Miklós bán fia Miklós lovászmester 1428-as halála után állt be: István és János kezén egyesültek a közös és a saját birtokok. Egyik napról a másikra hét uradalom, öt vár, négy mezőváros és száznál több falu fölött rendelkezhetek. Ennek eredménye meg is lett az országos politikában. Öt éven belül bárói rangot kaptak, több birtokadományt, ispánságot, és a füleki váruradalmat is birtokba vehették – bírták az uralkodó kegyét, és megfelelő vagyonnal is rendelkeztek. Perényi István 1437-es halálával János még nagyobb hatalomhoz jutott.

Igyekezünk tartalommal megtölteni a „szép számú kíséret” hangzatos kifejezést is a Perényi család familiáris hálózatának vizsgálatával. Három olyan család történetének a vázát sikerült megadnunk, akik eddig alig kaptak helyet a történeti irodalomban, családi leszármazásukat pedig sikerült rekonstruálnunk, kiegészítenünk.

A család birtokainak jövedelmét addig két politikai karrier felfuttatására használták, ezt követően azonban már minden János kezében összpontosult. Ő ekkorra már érett felnőtt, országosan szemlélve tekintélyes, regionálisan pedig megkérdőjelezhetetlen hatalommal és befolyással rendelkezett. Már Zsigmond utolsó éveiben is kapott diplomáciai megbízatást, vagyis 1437-ben a politikacsinálók közé tartozott. Több mint húsz éve tevékenykedett az uralkodó udvarában. Kilépett apja árnyékából, már nem az egykori kancellár fia, hanem nagyhatalmú birtokos, az északkeleti országrész meghatározó családjának feje volt. A zsigmondi éra egyik legcselekvőképebb tagjaként vághatott neki Albert király uralkodásának. Perényi János tárnokmester életpályája nem csak a Perényi családon belül, de a kortársaihoz képest is jól dokumentálható, így hosszú, két évtizedes működését három szakaszra osztva vizsgáltuk.

A legtöbb vonatkozó szakirodalmi munka említi, hogy Perényi János tagja volt az Ulászlóhoz menesztett, 1440-es követségnek. Sokszor csupán ennek fényében igyekeztek megítélni a tárnokmestert. A fentebbiekben ezt árnyaltuk a fellelhető források vizsgálatával, és igyekeztünk beháborús stratégiáját a kortársak sorsán keresztül megítélni. A beháborúban egy sajátos taktikát választott: ő volt az egyik legkésőbb pártállást választó nagybirtokos. Perényi a szerencsésebbek közé tartozott. Családjá élén egy személyben megállta a helyét, birtokjogait nem vesztette el, még ha ideiglenesen ki is estek uralma alól egyes várak. Egy eddig kevésbé ismert történetet jártunk körül, amelynek során Perényi a regionális befolyásáért adózó harcot vívott a Pálóciakkal. Ebből végül győztesen került ki. A várnai fordulatot követően nem lehetett őt nélkülözni az országos politikából, így visszaszerezte tárnokmesteri méltóságát.

Az 1446-os évvel Perényi János tárnokmester hátrahagyta életének legnehezebb szakaszát. Hunyadi János kormányzó felismerte, hogy Perényi támogatása, közvetítése nélkül az ország északkeleti régiójában nem veheti fel a versenyt Jiskrával. Az 1450-es években Perényit fokozatosan bevonták az országos politikába, tartózkodási helyeiből nyilvánvaló, hogy részt vehetett az országnagyok tanácsulésein, az országgyűléseken, és aktív szerepet vállalt V. László 1452-es hazatérésének megszervezésében. Személyén keresztül egyértelműen látható, hogy a korszakot fémjelző nevek (pl. Hunyadi, Cillei, Garai, Újlaki) mögötti második vonal is meghatározó szerepet játszott az események és az erőviszonyok alakulásában. Gatalóci Máttyás váci püspök, Ország Mihály kincstartó, Pálóci László országbíró, Bebek Imre erdélyi vajda mind-mind erős tényezők voltak, s Perényi János tárnokmestert is közéjük sorolhatjuk.

A tárnokmester V. László személyes uralkodása alatt egyértelműen aktívabb politikát folytatott. Több alkalommal tűnt fel az országnagyok legszűkebb tanácsában, és bár politikai állásfoglalásait nem fogalmazta meg nyíltan és egyértelműen a kor viszonyai szerinti „ligákban”, mégis jól azonosítható helye a pártharcokban. Az uralkodó iránti lojalitása tisztán látszik, és az is nyilvánvaló, hogy 1454–55-től a Cillei Ulrik fémjelezte berendezkedést pártolta. Kétségtelen, hogy a polgárháborúban elveszített vagyonát (Sáros) vissza kívánta szerezni, és míg az 1450-es évek elején ennek érdekében akár Hunyadi Jánost is támogatta, 1455-től pedig inkább Cillei Ulrikkal tudott azonosulni. Le kell szögeznünk, hogy még ebben a periódusban is megőrizte második vonalbeli szerepét. Befolyása, hatalma nem volt mérhető továbbra sem Garai László, Újlaki Miklós, Hunyadi János mércéjével, de még Jan Jiskra és Pálóci László viszonylatában is alulmaradhatott. Egy azonban bizonyos, az északkeleti régió legfontosabb személyisége volt, és élvezte V. László bizalmát. Részsországygyűlést hívott össze Terebesen 1454-ben, 1456-ban kibékítette Komorovszki Miklós zsoldosvezért és Jiskrát, megegyezést hozott tető alá a szintén zsoldoskapitány Jan Talafusszal Jászó tekintetében, valamint 1457-ben a Felső Részek kapitányságát is elnyerte, bár fél évnél tovább nem volt a tisztség tulajdonosa.

Perényi János 1438 és 1458 közötti tevékenységét látva elmondhatjuk, hogy a legnagyobb eredmény, amit elért az, hogy életben maradt. Ez – bár nagyon egyszerű tény –, ha jobban belegondolunk, nem is olyan elhanyagolható eredmény. Láttuk több hasonló család tragédiáját ebből a korszakból. Perényi azonban a kontinuitást jelentette a Zsigmond-kor és Mátyás uralkodása között. István testvére elvesztését követően egyedül volt kénytelen megállni a helyét, annak előnyeivel és hátrányaival együtt. Bár maga gondoskodott róla, hogy a család vérvonala ne szakadjon meg – legkevesebb három fiút nemzett –, a belháborúban bekövetkezett esetleges halála leküzdhetetlen feladat elé állította volna özvegyét és ifjú fiait. Halála után hamar, csupán három év kihagyással ismét bárót adott a királyi tanácsba a család, János fia István asztalnokmester személyében.

Perényi János életpályája nem tárgyalható a városokhoz fűződő viszonyának részletesebb vizsgálata nélkül. Ennek több vetülete is van. Egyrészt az a jogi folyamat, ami a tárnoki városok körének kialakulásához, ezzel együtt a tárnoki szék átalakulásához vezetett, illetve a tárnokmester ebbéli szerepe. Másrészt Perényinek, mint nagybirtokos főúrnak a városokhoz fűződő gazdasági kapcsolatai. Harmadrészt hosszú tárnoki működése lehetőséget ad számunkra, hogy megvizsgáljuk a tárnokmesteri pecséthasználatot. Ennek fontosságát azzal hangsúlyoztuk, hogy külön alfejezetben tárgyaltuk az egyes vonatkozásait. Talán ennél részletesebb kidolgozást is megérdemelt volna a téma – különösen a tárnokmesteri tisztség vagy a tárnoki jog bővebb vizsgálata. Ez azonban túlfeszítette volna az alapvetően családtörténeti értekezés kereteit. Ebben a kötetben csak felhívtuk a figyelmet a magyar történetírás ebbéli lehetséges irányaira.

Egy középkori családtörténeti munka nélkülözhetetlen része ma már a reprezentáció vizsgálata. Annak ellenére, hogy nem ez a kötetünk fő témája, mégis fontosnak tartottuk, hogy a forrásgyűjtés során előkerült, erre vonatkozó adatokat rendszerezzük. Külön alfejezetben taglaltuk a család címerhasználatát. Elmondhatjuk: a Perényiek kapcsán kifejezetten jó forrásadottságokkal rendelkezünk e téren. A terebesi ág több tagjának ismerjük a síremlékét, és egy 1417-ből származó címertekercsről megbizonyosodhatunk rendjelvényeikről és címerszíneikről. Több pecsétnyomatot is elemezhetünk. Ez azonban nem elég címerük eredetének vizsgálatához, ehhez további célirányos kutatásra van szükség elsősorban külföldön. A laikus vallásosság vagy az anyagi kultúra esetében a módszeres forráskiadások több adatot is szolgáltathatnak a későbbiekben, egyelőre nem vonhattunk le messzemenő következtetéseket. Jól látszik, hogy a szakiro-

dalom néhány említése és az elszórt források nem elégségesek arra, hogy a felvetett kérdéseket jelen monográfia keretein belül végérvényesen lezárjuk. Az értekezésben gondolatébresztésre volt lehetőségünk, ezzel megalapozva a későbbi részletesebb kutatásokat.

Talán a leginkább részleges kidolgozást a Perényiek épített öröksége kapcsán tudtuk nyújtani, mivel több várjuk, kastélyuk vagy a birtokaikon álló szakrális épület még nem került körültekintő feltárára. Ugyanakkor kijelenthetjük, hogy a terebesi Perényi család áldozott növekvő vagyonából arra, hogy hatalmuk kimutatását legjobban szolgáló váraikat fejlesszék. Csorbakő esetében egy teljesen új építésbe kezdett Imre kancellár, és ugyanő a közeli Nyárádon pálos kolostor építését segítette elő. Füzéren nem csupán védelmi célokat szolgáltak a fejlesztések, de a lakóépületek és a kápolna építése a reprezentációs és tényleges használat irányába mutatnak. Sztropkó és Szentmiklós esetében egy távoli, de nagykiterjedésű birtok igazgatási központját kellett létrehozni a családnak, hiszen ezek a területek ekkor települtek be, és emelkedett az értékük. Ezekre az épületekre szükség volt a birtokigazgató tekintélyének megteremtésére. Vagyis a család épített öröksége, anyagi kultúrája alátámasztja állításunkat: a terebesi Perényiek az ország legnagyobb, leggazdagabb, legbefolyásosabb bárói rétegének második vonalába sorolható. Mert bár nem fűződik a nevükhöz oly jelentős építkezés, mint a Garaiakhoz, vagy a Hunyadiakhoz, mégis jelentős erőforrásokat tudtak áldozni épületeikre, azok megjelenésére, vallásuk gyakorlására és családjuk örökségének fenntartására.

Bár egyetlen téma kutatását sem lehet teljessé tenni, befejezni, mindamelllett végig a teljesség igényével dolgoztunk, s a végeredmény egy kerek történet lett. Tudjuk, hogy a további módszeres forrásfeltárás újabb adalékokat hozhat felszínre a témához, és látjuk, hogy nem minden téma fejthető ki egyetlen elbeszélés keretei között. Ezért is tartjuk fontosnak hangsúlyozni, hogy a jövőbeni kutatásaink részét fogja képezni Perényi Miklós szörényi bán fia Miklós lovászmester portréjának elkészítése, a család címere eredetének vizsgálata, és természetesen a família további négy generációjának története.

ZÁRSZÓ ÉS KÖSZÖNET

Szülőföldem, az Abaúj és Zemplén megyék határán fekvő Mikóháza – mint ahogy a fentiekből is kiderült – az egykori füzéri uradalom része volt. A közelség és a várhoz kötődő középkori hagyományörző csapatban eltöltött évek sarkalltak arra, hogy Füzér várának stratégiai szerepével foglalkozzak „Történelem BA” záródolgozatomban. Így találkoztam először a Perényi család történetével. Ekkor még nem sejtettem, hogy több mint tíz évre „napi kapcsolatba” kerülök a közel 600 éve elhunyt családtagokkal. Ahogy haladtam a történész szakma elsajátításának útvesztőjében, témavezetőm, Bárány Attila tanár úr útmutatásának köszönhetően sorra jelentek meg tanulmányaim a témában. Legfőképpen az ő szakmai és emberi segítségének köszönhető, hogy a tudományos pálya első nagy lépcsőjét – a doktori fokozat megszerzését – elérhettem.

Sokszor a már megjelent írásokban bukkantam rá hibákra, ami azok kijavítására ösztönzött. A tévutak felismeréséhez az is hozzásegített, hogy szerencsém volt számos konferencián előadnom, tanulmánykötetekben helyezhettem el írásaimat, amelyekre építő kritikák tucatjaival reflektáltak a korszak elismert kutatói. Így tett C. Tóth Norbert, Pálosfalvi Tamás, Neumann Tibor, Fedeles Tamás, Lővei Pál, Feld István, Solymosi László, Körmendi Tamás és Gulyás László Szabolcs, ezért köszönet illeti őket. Külön köszönet jár Tringli Istvánnak és Draskóczy Istvánnak, akik nem csak egy-egy tanulmányomhoz, előadásomhoz fűztek kommentárt, hanem elvállalták doktori értekezésem opponenciáját is.

Lővei Pál nem csak pecsétörténeti kutatásaim során nyújtott szakértői segítséget, de elvállta a doktori bizottsági tagságot is, majd jelen kötet lektorálását. Számos stilisztikai, szerkesztési és – és elsősorban, de nem kizáróan a művészettörténeti részeknél – tartalmi hibára hívta fel a figyelmem, és tett azok korrekciójára javaslatot. Itt kell szólnom Árvai Tündéről – immáron feleségemről –, aki a Garai család történetének vizsgálatával példát mutatott számomra. Több társadalomtörténeti kutatómódszertan elsajátításában, megértésében segítségemre volt, felmerülő egyháztörténeti kérdéseimre mindig kész volt válaszolni. Mondataim formázásában pedig elévülhetetlen érdemeket szerzett. Köszönettel tartozom Ónadi Sándornak is, aki vállalta a névmutató elkészítésének feladatát.

Ez a kötet nem csupán a doktori értekezésem anyagát tartalmazza, de az elmúlt évtizedben folytatott minden kutatásom eredményéből merít valamennyit. Számos levéltárat sikerült személyesen is felkeresnem ezidő alatt, az általuk őrzött forrásokból jelen kötet is igyekezett bemutatni néhányat. Közülük ki kell emelnem Kassa Város Levéltárát és az ott dolgozó kollégákat, akik lehetőséget adtak, hogy több mint ezer eredeti középkori oklevelet személyesen vizsgálhassak meg 2013-as szakmai gyakorlatom során. E nélkül nem érhettem volna meg a középkori iratképződés és a különböző levéltári struktúrák lényegét. Nem szabad megfedkezni a Debreceni Egyetem Történelmi Intézet oktatóiról és dolgozóiról sem, akik előadáson, szemináriumon vagy vizsgán okítottak eme tudomány alapjaira, más munkatársak pedig segítettek, hogy a kutatásaim minél jobb körülmények közepette folytathassam.

A Perényi család, de elsősorban Perényi János tárnokmester története vezetett rá arra, hogy a középkor, különösen a kései középkor pecsétanyaga mily kevésbé kutatott. A bécsi Minoritenplatzon (a HHStA kutatótermében) magamban meg is fogalmaztam: igyekszem a legtöbbet megtenni azért, hogy ezen változtassak, kezdve a sokpecsétes oklevelek gyűjtésével és feldolgozásával. Az új téma gyakran el is vonta a figyelmem disszertációmról, és a részered-

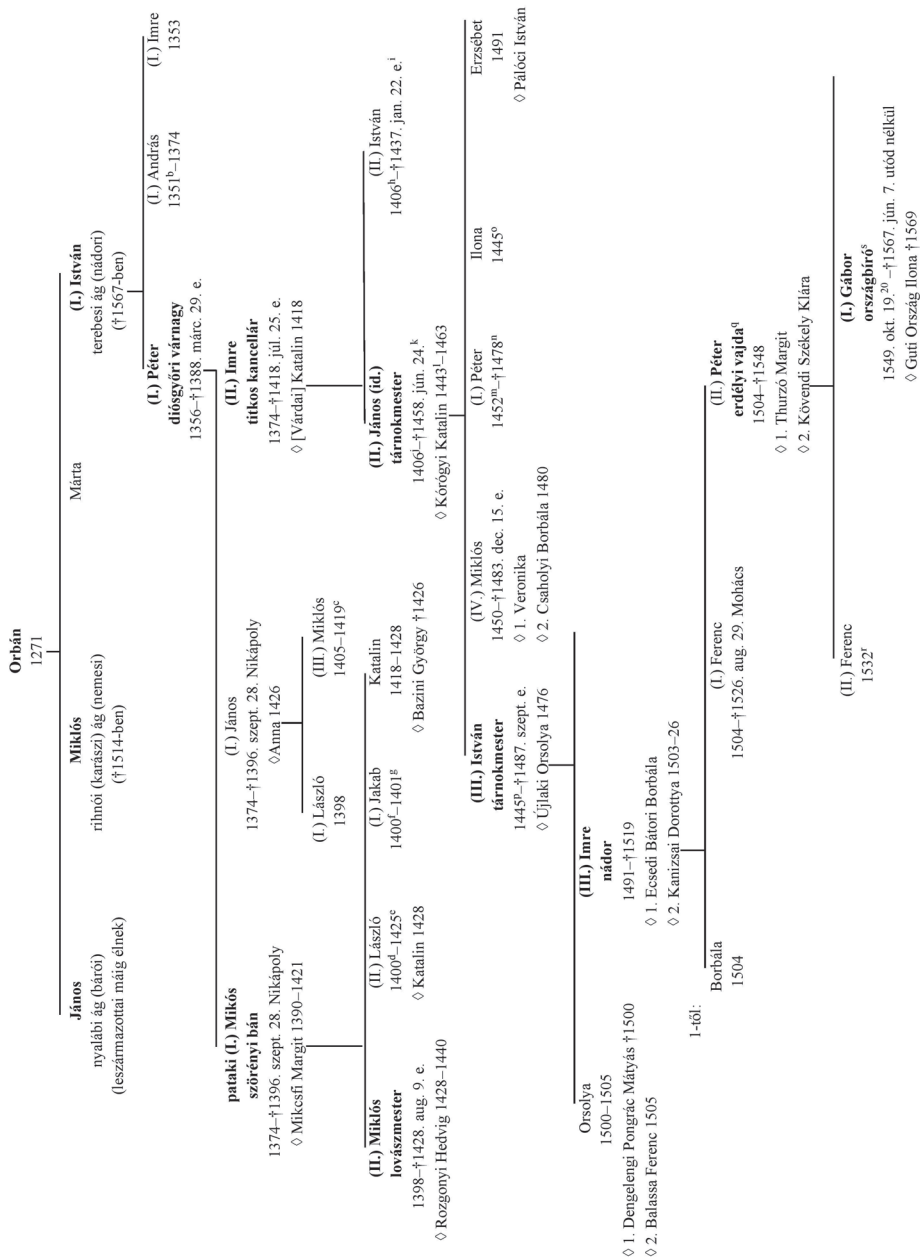
mények markánsan jelen vannak ebben a kötetben is. Bár a mai világ a kép alapú információra épít, a pecsétek nem csak vizuálisan adhatnak hozzá a családtörténeti kutatásokhoz. Ahogy fentebb is igyekeztem többször rámutatni, számos új információt, megközelítést hozhat a pecsétek vizsgálata. Bízom benne, hogy ezt sokan felismerik, és még a gyorsuló ütemben pusztuló viaszpecsétek végleges eltűnése előtt teljes körű forrásmentést tudunk végezni.

Végül, de nem utolsó sorban ezt a kötet édesanyámnak, édesapámnak és nővéremnek ajánlom. Ezzel szeretném megköszönni nekik azt a családi – hol erkölcsi, hol anyagi – támogatást, ami nélkülözhetetlen volt évtizedes kutatómunkám elvégzéséhez, melynek hiányában ez a kötet nem hagyhatta volna el a nyomdát.

FÜGGELÉK

1. A PERÉNYI CSALÁD TEREYESI ÁGÁNAK LESZÁRMAZÁSA
2. A CSALÁD TAGJAINAK TISZTSÉGVISELÉSEI 1458-IG
3. A CSALÁD FAMILIÁRISAI 1458-IG
4. A CSALÁD CÍMERÁRÁZOLÁSAI 1458-IG
5. PERÉNYI JÁNOS ÁLTAL KIADOTT VAGY MEGERŐSÍTETT OKLEVELEK ÉS LEVELEK JEGYZÉKE

I. A PERÉNYI CSALÁD TEREBSI ÁGÁNAK LESZÁRMAZÁSA*

- ^a Engel Pál leszámazási ábráját vettük alapul, a kiegészítéseket jegyzetekben jelöltük. Vö. ENGEL 2001B. Terebesi Perényi család.
- ^b AO_{KLT.} XXXV. 306., ZICHY IV. 256–258.
- ^c ZsO VII. 646.
- ^d ZsO II. 740. Vö. CDH X/3. 238. reg.
- ^e ZsO XII. 1069.
- ^f ZsO II. 740. VÖ. CDH. X/3. 238. reg.
- ^g DL 7645. VÖ. ZsO II. 940.
- ^h DL 78 698., ZICHY V. 442.
- ⁱ DL 95 200.
- ^j DL 78 698., ZICHY V. 442.
- ^k A terebesi római katolikus templomban található sírköve szerint 1458. június 24-én hunyt el. Vö. ENGEL–LŐVEI–VARGA 1983. 38.
- ^l DF 213 095. Vö. IVÁNYI BÁRTFA 406. sz. SZIRMAY–KOVACHICH 1804. 25–26.
- ^m DL 81 073., ZICHY IX. 332–333.
- ⁿ LŐVEI 2009B. 86. és 341.
- ^o DL 13 846.
- ^p DL 13 846.
- ^q PUSKÁR 239.
- ^r PUSKÁR 242.
- ^s NAGY 1857–68. IX. 233.
- ^t Uo.

2. A CSALÁD TAGJAINAK TISZTSÉGVISELÉSEI 1458-IG

Az alábbiakban a terebsi Perényi család tisztségviseléseire utaló forrásokat gyűjtöttük össze, Perényi (I.) Miklós bán fia Miklós kivételével. Bár Engel Pál archontológiai munkáját nyomokban tudtuk csak kiegészíteni, külön nem hivatkozunk minden egyes adatról az ő munkáját. Ugyanakkor minden adat forrását áttemeltük – és ha tudtuk, kiegészítettük – az archontológiából is.¹

Perényi (I.) Péter (I. István fia)

Udvari lovag: 1359. máj. 21.²
 Regéci várnagy: 1360. már. 22.³
 Csejteji várnagy: 1362. febr. 19.⁴
 Abaúji ispán: 1362. nov. 8.⁵ – 1363. aug. 1.⁶
 Jászóvári várnagy: 1363. aug. 1.⁷
 Udvari lovag: 1367. ápr. 4.⁸ – 1368. máj. 31.⁹
 Turóci ispán: 1374. nov. 27.¹⁰ – nov. 28.¹¹
 Barsi ispán: 1374. nov. 28.¹² – 1375. jan. 4.¹³
 Regéci várnagy: 1377. jan. 17.¹⁴ – 1380. febr. 8.¹⁵
 Árvai várnagy: 1382. dec. 11.¹⁶
 Udvari lovag: 1386. febr. 5.¹⁷ – febr. 19.¹⁸
 Lovag: 1387. máj. 7.¹⁹

¹ ENGEL 2001A. A későbbi lovászmester és Vág-menti kapitány életpályája külön dolgozat témáját teszi ki, így Engel Pál archontológiai munkáját ajánljuk az olvasók figyelmébe.

² DF 232 803.

³ ZICHY III. 168.

⁴ AO_{KLT.} XLVI. 65.

⁵ AO_{KLT.} XLVI. 523.

⁶ AO_{KLT.} XLVII. 340.

⁷ Uo. Vö. SPILKA 1943. 58. jegyz.

⁸ DL 5370.

⁹ DL 5635. és 37 363.

¹⁰ DL 6248.

¹¹ DL 6249.

¹² Uo.

¹³ DF 235 768.

¹⁴ DL 6397.

¹⁵ DL 6675.

¹⁶ DF 272 103. ua. DL 42 373. A forrás csak közvetetten utal Perényi várnagyságára, így ispánságára.

¹⁷ DL 24 690.

¹⁸ DL 7192. SÜTTŐ 2003. II. 591.

¹⁹ DL 7262.

Zempléni ispán: 1387. júl. 23.²⁰ – 1387. aug. 6.²¹ – 1388. márc. 3.²²

Diósgyőri várnagy: 1387. nov. 6. u.²³ – 1387. nov. 30.–dec. 15.²⁴ – 1388. márc. 11.²⁵

Perényi (I.) Miklós (I. Péter fia)

Udvari ifjú: 1386. febr. 5.²⁶

Pohárnokmester: 1387. aug. 22.²⁷ – 1387. okt. 12.²⁸ – 1390. ápr. 28.²⁹

Diósgyőri várnagy: 1388. ápr. 13.³⁰

Borsodi ispán: 1388. szept. 3.³¹

Abaúji ispán: 1388. okt. 28.³²

Zempléni ispán: 1388. dec. 1.³³ – 1389. máj. 25.³⁴ – dec. 14.³⁵

Szörényi bán: 1390. aug. 19.³⁶ – 1390. szept. 29.³⁷ – 1391. nov. 30.³⁸ – 1392. márc. 10. e.³⁹

Borsodi ispán: 1396. jún. 29.⁴⁰

²⁰ Az Erdődy levéltár D. 238. alapján: ENGEL 2001A.

²¹ ZICHY IV. 329–330. DL 77 948.

²² ZICHY IV. 331–333.; 347–348.; 349.; 351. DL 77 950., DL 77 966., DL 77 968., DL 77 970.

²³ Még nem várnagy DL 7319.

²⁴ ENGEL 2003A-ban téves (1387. szept. 1.) dátummal. ZICHY IV. 341–346. DL 77 958–65.

²⁵ ZICHY IV. 353. DL 77 972.

²⁶ DL 24 690. SÜTTŐ 2003. II. 452–453.

²⁷ DL 7248. Vö. KÁROLYI I. 433.

²⁸ DL 77 954. ZsO I. 251.

²⁹ ENGEL 2003A.

³⁰ ENGEL 2003A. ZICHY IV. 354.

³¹ DL 7436. Engel szerint a tisztség birtokosa 1390-ig. ENGEL 2001A.

³² DL 7437. Engel szerint a tisztség birtokosa 1390-ig. ENGEL 2001A.

³³ ENGEL 2003A-ban téves (1388. szept. 1.) dátummal. KÁROLYI I. 433. DL 99 462.

³⁴ DL 7488.

³⁵ DF 233 983. Engel szerint a tisztség birtokosa 1390-ig. ENGEL 2001A.

³⁶ Mályusz és Engel Perényi Miklós bán évi kelet nélküli levelét 1390. szept. 1-re teszi. DL 56 509. ZsO I. 1646. Vö. ENGEL 1998B. 21. 97. jegy. Ebben az esetben egy másik, hasonló tárgyban kiadott szintén éves kelet nélküli levele is 1390. aug. 19-én kelhetett Kevén. DL 47 933. Vagyis bánágát legalább augusztus 19. előtt kellett elnyernie.

³⁷ DL 71 905. ZsO I. 1674.

³⁸ DL 70 680. ZsO I. 2284.

³⁹ Ekkor már más tölti be a tisztséget vö. ENGEL 2001A. szörényi bán. 1392. júl. 12-én már volt bán. DL 70 681. ZsO I. 2563.

⁴⁰ Egy 1396. jún. 29-i megyei kiadványból. DL 96 687. Engel szerint a tisztség birtokosa 1395-től. ENGEL 2001A.

Perényi (I.) János (I. Péter fia)

Udvari ifjú: 1386. febr. 5.⁴¹

Pohárnokmester: 1390. máj. 23.⁴² – 1396. jún. 10.⁴³

Abaúji ispán: 1394–96⁴⁴

Perényi (II.) Imre (I. Péter fia)

Udvari ifjú: 1386. febr. 5.⁴⁵

Királynéi ifjú: 1388. márc. 29.⁴⁶

Diósgyőri várnagy: 1388. márc. 29.⁴⁷

Pohárnokmester: 1397. febr. 25.⁴⁸ – 1403. dec. 19. e.⁴⁹

Abaúji ispán: 1402. máj. 17.⁵⁰ – szept. 27.⁵¹

Borsodi ispán: 1402. máj. 18.⁵²

Titkos kancellár: 1405. jún. 9.⁵³ – 1418. márc. 18.⁵⁴

⁴¹ DL 24 690. SÜTTŐ 2003. II. 452–453.

⁴² DL 7603.

⁴³ DF 266 059. CSÁKY I. 179–181.

⁴⁴ ENGEL 2001A. Engel Pál Korlátfalvi Egyedet a Perényiek familiárisaként azonosította, aki 1395. jan. 21-én alispán volt. ZsO I. 4036. Hasonlóképpen Tót Pétert, aki 1395–97 között volt alispán és regéci várnagy. DL 63 705. és DL 83 456.

⁴⁵ DL 24 690. SÜTTŐ 2003. II. 452–453.

⁴⁶ DL 77 973. ZICHY IV. 353–354.

⁴⁷ Uo.

⁴⁸ DF 287 893.

⁴⁹ LELESZ III. 128. sz.

⁵⁰ DL 60 493. ZsO II. 1646.

⁵¹ DL 75 851. Engel szerint a tisztség birtokosa 1404-ig Tót Péter (ld. feljebb), Szinyéri Péter és Szőledi János alispánok említése okán. ENGEL 2001A.

⁵² DL 60 493. ZsO II. 1646. és DL 89 628. ZsO II. 1648. Engel Pál egy nagyszabású személycserét feltételez, melynek Perényi kinevezése is része. Ezt 1402 januárjára időzíti. ENGEL 1977. 24. 44. jegyz.

⁵³ Felcsebi Orosz Miklóst, Perényi familiárisát alkancellárként említik. ZsO II. 3958. Imre első említése: DF 209 837. DRUGETH Nr. 19.

⁵⁴ ZsO VI. 1657.

Perényi (II.) István (II. Imre fia)

Udvari familiáris: 1426. aug. 24.⁵⁵

Asztalnokmester: 1431. ápr. 19.⁵⁶ – 1436. november 3.⁵⁷

Zempléni ispán: 1435. okt. 4.⁵⁸ – 1436. júl. 31.⁵⁹ – 1436. nov. 19.⁶⁰

Perényi (II.) János (II. Imre fia)

Udvari lovag: 1420. szept. 22.⁶¹

Udvari familiáris: 1426. aug. 24.⁶²

Asztalnokmester: 1431. ápr. 19.⁶³ – 1434. szept. 25.⁶⁴ – 1437. nov. 5.⁶⁵

Zempléni ispán: 1435. okt. 4.⁶⁶ – 1436. júl. 31.⁶⁷ – 1439. jún. 9.⁶⁸

Tárnokmester: 1438. szept. 8.⁶⁹ – 1458. febr. 28.⁷⁰ – minden bizonnyal haláláig

Zempléni ispán: 1446. szept. 6.⁷¹; 1454. jan. 8.⁷² – 1455. jún. 17.⁷³

Ugoc sai ispán: 1456. máj. 17.⁷⁴

Abaúji ispán: 1456. júl. 5.⁷⁵

Felső Részek kapitánya: 1457. aug. 7.⁷⁶ – 1457. dec. 22.⁷⁷

⁵⁵ DL 11 842.

⁵⁶ DL 70 868. és DL 12 373. PERÉNYI 436.

⁵⁷ DF 240 766. CDH X/7. 791.

⁵⁸ DL 99 497.

⁵⁹ DL 99 501.

⁶⁰ SZTÁRAY II. 328.

⁶¹ DL 10 978. ZsO VII. 2215.

⁶² DL 11 842.

⁶³ DL 70 868. és DL 12 373. PERÉNYI 436.

⁶⁴ CDH XI. 312.

⁶⁵ DF 231 170.

⁶⁶ Vö. DL 99 497.

⁶⁷ DL 99 501.

⁶⁸ DL 57 690.

⁶⁹ TELEKI X. 23.

⁷⁰ DL 44 858.

⁷¹ DL 88 203.

⁷² DL 85 904. SZTÁRAY II. 508.

⁷³ DL 66 944.

⁷⁴ C. TÓTH – HORVÁTH–NEUMANN–PÁLOSEALVI – W. Kovács 2017. 297.

⁷⁵ DF 209 855. Vö: DL 71 569. CSÁKY I. 416.

⁷⁶ DF 228 788. IVÁNYI EPERJES 402.

⁷⁷ DF 213 682. IVÁNYI BÁRTEA 983.

3. A CSALÁD FAMILIÁRISAI 1458-IG

A felsorolásban Perényi Péter, annak fiai, Miklós, János és Imre, valamint utóbbi fiai, János és István familiárisai szerepelnek. Pataki Miklós bán fia Miklós familiárisai közül csupán a jelentősebbeket (várnagyok) vettük számításba.

BIRTOKIGAZGATÓK

Kisfaludi és odomai offiálisok

Csontos (*Chontus*) Miklós: 1393. okt. 27.;¹1400. ápr. 24. és nov. 10.²

Csontos Miklós famulusa *Zeles* István és Ferenc: 1393. okt. 27.³

Csontos Miklós majorosa Fábián fia János: 1393. okt. 27.⁴

Csontos Miklós familiárisa *Fyas* Balázs: 1400. ápr. 24. és nov. 10.⁵

Hollóházi (*Hollohaza*) Holló Péter: 1450. júl. 7.⁶ – 1453. jún. 3.⁷

Olaszi offiális

Korlátfalvi *Lancelát* László⁸: 1422. szept. 1.⁹

Korlátfalvi *Lancelát* László famulusa: Márton: 1422. szept. 1.¹⁰

Perényi/középnémeti offiális/vámszedő

Kereskus László offiális: 1412. máj.19.¹¹

Emődi offiális

Kéki (*Keetz*) „Bytho” György¹²: 1452. ápr. 14.¹³

Vizsolyi offiális

Vajdai (*Wayda*) György¹⁴: 1466. szept. 21. u.¹⁵

¹ BORSODI OKLEVÉLTÁR 1980. 193. További 13 jobbággy név szerint.

² LELESZ II. 31. sz.

³ BORSODI OKLEVÉLTÁR 1980. 193.

⁴ Uo.

⁵ LELESZ II. 31. sz.

⁶ BORSODI OKLEVÉLTÁR 1980. 199.

⁷ BORSODI OKLEVÉLTÁR 1980. 202.

⁸ Vö. ENGEL 2001B. Éles család.

⁹ ZsO IX. 921.

¹⁰ ZsO IX. 921.

¹¹ ZsO III. 2158.

¹² Vö. ABAFFY–DANCS–HANVAY 214. sz.

¹³ PÁLOS 640. sz. További 59 jobbággy név szerint.

¹⁴ ENGEL 2001B. Hontpázmány nem. Vajdai (Jánoki).

¹⁵ BEREG 215. sz.

Csorbakői várnagyok

Bidi/Bénai/Büdi (*Boudy/Budy/Bud*) László fia Miklós: 1410. máj. 4.¹⁶ – 1412. nov. 8.¹⁷
Szobonyai (*Zobonya*) István csorbakői várnagy: 1415. ápr. 18.¹⁸

Terebesi várnagyok

Csontos Miszlai/Legenyei Bertalan terebesi várnagy: 1404¹⁹ – 1413. nov. 1. e.²⁰
Berencsi *Magnus* Mihály terebesi várnagy:²¹ 1413. nov. 13.²² – 1422. nov. 16.²³
Magnus Mihály várnagy familiárisai: Miklós és István: 1413. nov. 13.²⁴
Azari/Pelejtei János (András vagy György fia):²⁵ 1454. szept. 17.²⁶ – 1455. ápr. 9.²⁷

Sztropkői várnagyok

Csontos Miszlai/Legenyei Bertalan sztropkői várnagy: 1413. nov. 1.²⁸
Varjú Miklós és Demétei György: 1443. júl. 13.²⁹
György soltész, Perényi János tisztje: 1455. k. szept. 29. e.³⁰

Újvári várnagy

Hangácsi (*Hangach*) Jakab és Dedicházi (*Dicházi*) Balázs fia Miklós: 1414. jan. 22.³¹
Buzlai Miklós fia Balázs (Perényi Miklósé): 1427. júl. 28.³²

¹⁶ ZsO II. 7556. Bár itt még nem említik várnagyként, később ugyanennek az ügynek kapcsán már igen. Vö. ZsO III. 2904–5. Ld. még ZsO III. 2871.

¹⁷ ZsO III. 2904–5. A ZsO III. 2222. alapján Engel Pál boldogkői várnagynak tartja, bár Perényi Imre nem birtokolta azt, és nem is volt ispánja a vármegyének. Vö. ENGEL 2001A.

¹⁸ ZsO V. 518. Ld. még ZsO III. 514. és ZsO III. 2282.

¹⁹ KÁROLYI I. 525.

²⁰ ZsO IV. 1783. 1413. nov. 1-jén már sztropkői várnagy.

²¹ Már 1412-ben Perényi familiáris: ZsO III. 2877.

²² ZsO IV. 1276. Ld. még ZsO IV. 2456., ZsO IV. 2486., ZsO V. 1324., ZsO VIII. 1105.

²³ ZsO IX. 1138.

²⁴ ZsO IV. 1276.

²⁵ Már 1450-ben Perényi familiáris: DL 14 407. Ld. még BEREK 213.

²⁶ DL 57 718. Vö. ENGEL 2001A.

²⁷ DL 14 909. Vö. ENGEL 2001A.

²⁸ ZsO IV. 1783.

²⁹ SZIRMAY–KOVACHICH 1804. 25–26.

³⁰ DF 213 543. IVÁNYI BARTFA 844.

³¹ DL 38 940. Vö. ENGEL 2001A.

³² DL 103 184. Vö. ENGEL 2001A.

Füzéri várnagy

Izsépi Pál fia András: 1396. okt. 12.³³

Buzlai Balázs: 1427. júl. 9. – szept. 5.³⁴

Csontos János:³⁵ 1468. okt. 1.³⁶

Honor várnagy

Tót Péter regéci várnagy (Perényi Imréné): 1400.³⁷

JOGI KÉPVISELŐK ÉS TILTAKOZÓK

Perényi (I.) Péter

Pelejtei János (nagyazari) fia András: 1380.³⁸

Perényi (II.) Imre

Korlátfalvi László fia Egyed: 1406. máj. 19.³⁹

Szakaly (*Zaka*) Péter: 1406. máj.26.⁴⁰; 1417. febr. 21.⁴¹

Berencsi *Magnus* Mihály: 1412. nov. 3.⁴²

Nyomári Tamás fia János: 1412. dec. 19.⁴³ – 1420. okt. 23.⁴⁴

Nyomári Tamás fia László: 1417. júl. 23.⁴⁵ – 1420. okt. 23.⁴⁶

Azari Miklós fia Máté: 1413. aug. 5.⁴⁷

István terebesi plébános, káplán: 1417. júl. 11.⁴⁸

Hangácsi (*Hangath*) Jakab: 1417. júl. 23.⁴⁹ – 1420. okt. 2.⁵⁰

Hangácsi (*Hangath*) Pál: 1418. nov. 7.⁵¹

³³ LELESZ I. 223. sz. Vö. ZsO I. 4586. és ENGEL 2001A.

³⁴ BÁNFFY I. 588–592. Vö. ENGEL 2001A.

³⁵ Már 1464-től Perényi familiáris. Vö. BEREG 213. sz. Ld. még DL 14 407., DL 57 718., DL 14 909.

³⁶ DL 16 769.

³⁷ CDH X/3. 243. 1403. dec. 19 előtt. Vö. ZsO II. 2857. és ENGEL 2001A.

³⁸ Vö. PETRIK 2000. 238.

³⁹ ZsO II. 4739., DL 78 696., ZICHY V. 440.

⁴⁰ ZICHY V. 442. és ZICHY V. 443.

⁴¹ ZsO VI. 141.

⁴² ZsO III. 2877.

⁴³ ZICHY VI. 216–9. Vö. ZsO III. 3090. ld. még ZsO VI. 724., ZsO VI. 2703., ZsO VII. 2232.

⁴⁴ ZsO VII. 2276.

⁴⁵ ZsO VI. 724. Ld. még ZsO VI. 2703., ZsO VII. 2232.

⁴⁶ ZsO VII. 2276.

⁴⁷ ZICHY VI. 271.

⁴⁸ ZsO VI. 665.

⁴⁹ ZsO VI. 724.

⁵⁰ ZsO VII. 2232.

⁵¹ ZsO VI. 2703.

Perényi (II.) Imre fiai

Rasid Péter: 1421. febr. 25.⁵²

Kazsui (*Kasuh*) Péter: 1421. jún. 3.⁵³

Korlátfalvi László: 1424. jún. 9.⁵⁴

Leszteméri Mátyás: 1431. máj. 23.⁵⁵

Perényi (II.) János

Radványi (*Radwan*) Bertalan: 1432. ápr. 24.⁵⁶

Kazsui (*Kasuh/Kafuh*) László: 1437. aug. 20.⁵⁷

Péter pap: 1445. nov. 8.⁵⁸

Azari/Pelejtei (*Pellechthe*) János jegyző: 1450. okt. 13.⁵⁹

Helyettesek:**Abaúji alispánok (Perényi II. Imre)**

Korlátfalvi László fia Egyed: 1395. júl. 3.⁶⁰

Tót Péter mester: 1395. márc. 7.⁶¹ – 1397. szept. 19.⁶²

Szinyéri (*Scyner/Syner*) Péter: 1399. febr. 12.⁶³ – 1401. okt. 4.⁶⁴

Szőledi (*Zeuled*) János mester (Perényi Imréné): 1402. márc. 29⁶⁵ – 1402. szept. 27.⁶⁶

Borsodi Alispánok (Perényi II. Imre)

Gagy Mihály: 1402. máj. 18.⁶⁷

⁵² ZsO VIII. 220.

⁵³ ZsO VIII. 611.

⁵⁴ ZsO XI. 669.

⁵⁵ DL 31 454.

⁵⁶ DL 80 376. ZICHY VIII. 474.

⁵⁷ DL 88 123.

⁵⁸ DL 13 846.

⁵⁹ DL 14 407. Ld. még: DL 57 718., DL 14 909. BEREG 213. sz.

⁶⁰ ZsO I. 4036.

⁶¹ DL 63 705. Vö. ENGEL 2001A.

⁶² DL 83 456. Vö. ENGEL 2001A.

⁶³ ENGEL 2001A.

⁶⁴ ZsO II. 1253.

⁶⁵ ZsO II. 1536. Ld. még DL 60 493. ZsO II. 164.

⁶⁶ DL 75 851. Vö. ENGEL 2001A.

⁶⁷ ZsO II. 1648. Vö. ENGEL 2001A.

Zempléni alispánok (Perényi II. János és II. István)

Cseleji Péter fia János: 1435. okt. 4.⁶⁸ – 1437. szept. 10.⁶⁹

Sztáncsi Miklós: 1436. júl. 31.⁷⁰ – 1439. jún. 9.⁷¹; 1446. szept. 6.⁷²; 1454. jan. 8.⁷³ – 1455. jún. 7.⁷⁴

Bacskai István: 1446. szept. 6.⁷⁵

Alpohárnokmester (Perényi I. János)

Semsei Demeter fia László: 1395. okt. 14.⁷⁶ – 1396. aug. 13.⁷⁷

Alpohárnokmester (Perényi II. Imre)

Felcsebi Mihály fia Orosz Jakab: 1402. okt. 10.⁷⁸

Alkancellár (Perényi II. Imre)

Felcsebi Mihály fia Miklós: 1405. jún. 9.⁷⁹ – 1408. okt. 1.⁸⁰

Alasztalnokmester (Perényi II. János és II. István)

Sztáncsi Péter fia András: 1435. jún. 7.⁸¹ – 1437. okt. 7.⁸²

Sztáncsi Péter fia Miklós: 1435. jún. 7.⁸³

Altárnokmester (Perényi II. János)

Imregi Domonkos fia *Farkas* Dénes: 1440. aug. 1.⁸⁴

Semsei László:⁸⁵ 1452. szept. 18.⁸⁶ – 1454. jan. 16.⁸⁷ – 1454. jan. 30.⁸⁸

⁶⁸ DL 99 497. ENGEL 2001A. Ld. még: DF 222 003., DL 12 900., DL 99 501., DL 85 762. (SZTÁRAY II. 328.), DL 85 763. (SZTÁRAY II. 329), DL 95 118.

⁶⁹ DF 264 390., DF 264 391., DF 264 399., DF 264 402., DF 264 403.

⁷⁰ DL 99 501. Ld. még: DL 85 762. (SZTÁRAY II. 328), DL 85 763 (SZTÁRAY II. 329), DL 95 118., DF 264 390., DF 264 391., DF 264 399., DF 264 402., DF 264 403., DF 264 406., DF 264 407., DF 264 408., DF 264 409., DF 272 233., DL 57 683., DL 31 490. (Vö. ENGEL 2001A.), DL 84 442., DL 31 494., DF 264 425., DL 55 179. (Vö. ENGEL 2001A.).

⁷¹ DL 57 690.

⁷² DL 88 203. Vö. ENGEL 2001A.

⁷³ DL 85904. (SZTÁRAY II. 508.). Ld. még: DL 66 932., DL 73 409., DL 14 808., DL 66 938., DL 66 933., DL 66 942.

⁷⁴ DL 66 944.

⁷⁵ DL 88 203. Vö. ENGEL 2001A.

⁷⁶ ZsO I. 4114.

⁷⁷ ZsO I. 4496. Nikápolynál elesett: ZsO II. 1030.

⁷⁸ ZsO II. 1973.

⁷⁹ ZsO II. 3958.

⁸⁰ ZsO II. 6349.

⁸¹ BORSODI OKLEVÉLTÁR 1990. 80–81.

⁸² ZICHY XII. 173. Vö. ENGEL 2003A.

⁸³ BORSODI OKLEVÉLTÁR 1990. 80–81.

⁸⁴ DL 13 566. Vö. ENGEL 2003A.

⁸⁵ Már 1452-ben Perényi familiáris: DL 14 590.

⁸⁶ MAGYAR-ZSIDÓ OKLT. I. 52–54.

⁸⁷ DL 106 096.

⁸⁸ DL 14 784.

FAMILIÁRISOK

- Felsőbárcai (*Felsewbarcha*) Mátyus fia László: 1404. júl. 30.⁸⁹
 Hangácsi (*Hangach*) Jakab: 1415. nov. 23.⁹⁰
 Csontos (*Chonthas*) Péter: 1415. nov. 23.⁹¹; 1429. febr. 20.⁹²
 Csontos Bertalan: 1421. nov. 8–24.⁹³
 Ban Péter: 1429. febr. 20.⁹⁴
 Sárközi (*Sarkezy*) László: 1429. febr. 20.⁹⁵
 Kazsui (*Kaswy*) Miklós: 1429. febr. 20.⁹⁶
Orwanseg Ispán György: 1429. febr. 20.⁹⁷
Zebegh Miklós: 1429. febr. 20.⁹⁸
Humy Pál: 1429. febr. 20.⁹⁹
 Kázméri (*Kasmeer*) Balázs és Albert: 1429. febr. 20.¹⁰⁰
 Vitányi (*Wythan*) István: 1439. jan. 15.¹⁰¹
 Sági (*Saag*) Balázs fia János:¹⁰² 1445. máj. 5.¹⁰³
Mosa Mátyás: 1450. júl. 7.¹⁰⁴
 Nátfalvi (*Nathafalwa*) Csontos (*Cho[ntos]*) Pál: 1452. nov. 9.¹⁰⁵
 Málcai (*Malcha*) Benedek:¹⁰⁶ 1452. nov. 9.¹⁰⁷; 1464. febr. 13.¹⁰⁸
 Bölzsei (*Belse*) András: 1452. nov. 9.¹⁰⁹
 Semsei Rudolf: 1452. nov. 9.¹¹⁰
 Semsei László: 1452. nov. 9.¹¹¹; 1455. aug. 25.¹¹²

⁸⁹ ZsO II. 3328.

⁹⁰ ZsO V. 1324.

⁹¹ ZsO V. 1324.

⁹² DL 54 661. Szabolcs II. 407. sz.

⁹³ ZsO VIII. 1105.; ZsO XI. 259.

⁹⁴ DL 54 661. SZABOLCS II. 407. sz.

⁹⁵ Uo.

⁹⁶ Uo.

⁹⁷ DL 54 661. SZABOLCS II. 407. sz.

⁹⁸ Uo.

⁹⁹ Uo.

¹⁰⁰ Uo.

¹⁰¹ CSICSERI 557. További 73 név szerint felsorolt jobbágy.

¹⁰² ENGEL 2001B. Ákos nem 2. Sági.

¹⁰³ DL 13 846.

¹⁰⁴ DF 210 480. BORSODI OKLEVÉLTÁR 1980. 202.

¹⁰⁵ DL 14 590.

¹⁰⁶ BÉREG 215. sz.

¹⁰⁷ DL 14 590.

¹⁰⁸ BÉREG 213. sz.

¹⁰⁹ DL 14 590.

¹¹⁰ Uo.

¹¹¹ Uo.

¹¹² ABAFFY–DANCS–HANVAY 149. 214. sz.

Magyar Balázs: 1455. aug. 25.¹¹³

Upori (*Wpor*) [László/János/Pongrác; Gáspár; Tamás]:¹¹⁴ 1455. aug. 25.¹¹⁵

Kéki (*Keech*) Bytho György: 1455. aug. 25.¹¹⁶

Ztrytha László: 1455. aug. 25.¹¹⁷

Gagyi (*Gagh*) Miklós: 1464. febr. 13.¹¹⁸

Wayda György: 1464. febr. 13.¹¹⁹

Pelejtei/Azari (*Azar*) János: 1464. febr. 13.¹²⁰

Radványi (*Radwan*) István: 1464. febr. 13.¹²¹

Pelejtei/Azari (*Pelyethe*) Péter: 1464. febr. 13.¹²²

Csontos János:¹²³ 1464. febr. 13.¹²⁴

Korláti (*Korlath*) Lőrinc: 1464. febr. 13.¹²⁵

Aztrouycza András: 1464. febr. 13.¹²⁶

Ráskai (*Raska*) Miklós:¹²⁷ 1464. febr. 13.¹²⁸

Szentmiklósi (*Zenthmyklos*) vajda (*Wayda*) János és Szaniszló:¹²⁹ 1464. febr. 13.¹³⁰

Davidházi (*Davidhaza*) Mihály:¹³¹ 1464. febr. 13.¹³²

Famulusok (Perényi I. Miklós)

Kozma Imre: 1388.¹³³

Semsei Demeter fia László és testvére János: 1389. nov. 23.¹³⁴

¹¹³ ABAFFY–DANCS–HANVAY 149. 214. sz.

¹¹⁴ A keresztnév az oklevél roncsolódása miatt nem ismert. A változatokra vö. ENGEL 2001B.

¹¹⁵ ABAFFY–DANCS–HANVAY 149. 214. sz.

¹¹⁶ Uo. Már korábban Perényi familiáris DL 14 543.

¹¹⁷ Uo.

¹¹⁸ BEREG 213. sz.

¹¹⁹ Uo.

¹²⁰ Uo. Ld. még DL 14 407., DL 57 718., DL 14 909.

¹²¹ Uo.

¹²² Uo.

¹²³ BEREG 215. sz.

¹²⁴ BEREG 213. sz. Ld. még DL 14 407., DL 57 718., DL 14 909.

¹²⁵ Uo.

¹²⁶ Uo.

¹²⁷ BEREG 215. sz.

¹²⁸ BEREG 213. sz. Ld. még DL 14 407., DL 57 718., DL 14 909.

¹²⁹ BEREG 215. sz.

¹³⁰ BEREG 213. sz. Ld. még DL 14 407., DL 57 718., DL 14 909.

¹³¹ BEREG 215. sz.

¹³² BEREG 213.sz. Ld. még DL 14 407., DL 57 718., DL 14 909.

¹³³ ZsO I. 854.

¹³⁴ ZsO I. 1265.

CSALÁD CÍMERÁBRÁZOLÁSAI 1458-IG

1. pataki (I.) Miklós pecsétje

Méret: kb. 22 mm

Példány: A: Volt szörényi bánként 1393. augusztus 10-én kiadott oklevél szövege alá nyomott pecsét. DL 8837. B: Volt szörényi bánként 1394. április 15-én kiadott oklevél szövege alá nyomott pecsét. DL 7937.

Állapot: A: Eredetileg zöld, mára erősen szennyezett viaszú, kör alakú pecsét. Töredékes, a pecsét felső egyharmada maradt ép.

B: Zöld viaszú, szennyezetlen pecsét. Töredékes, jobb oldali ötöd része viszonylag egyben fennmaradt.

Leírás: A: A pecsétmezőben a családi címeralak, jobbra néző szakállas férfifej sasszárnyak között. A szárnyak részben beleérnek a folytonos vonallal határolt köriratba. Köriratának bal felső kilencede maradt meg, olvashatatlan.

B: Jól kivehető a családi címeralak arcformája és a szárny első tolla, a saslábak koronán, vagy sziklán állnak. A körirat utolsó négy betűje alapján gótikus minuszkulás körirata volt: (...) p[e]ren.¹ A körirat bal felső negyedét növényi ornamentika és a sasszárnyak töltik ki.

Irodalom: közöletlen.

Példány A

Példány B

¹ Az alábbiakban a pecsétek és sírkövek feliratainak hiányzó, de kiegészíthető szövegrészeit, betűit szögletes, a rövidítések feloldásait kerek zárójelbe tesszük.

2. (II.) Imre pecsétje

Méret: kb. 25 mm

Példány: Titkos kancellárként 1411. október 2-án kiadott oklevél szövege alá nyomott pecsét. DL 75 406. (Gipszmásolata: BTM 65.1534.) Meg kell még említenünk, hogy Perényi Imre pohárnokmesterként megerősítette az 1402-es pozsonyi szerződést, de a töredékes pecsétfészekben azonosítható és értékelhető lenyomat, az oklevél pecsétjeit közlő Lővei Pál szerint nem maradt. LŐVEI 2009C. 162. és 179.

Állapot: Eredetileg zöld, mára erősen szennyezett viaszú, kör alakú pecsét. Töredékes, öt nagyobb részlet maradt fenn zömében a pecsét széléből.

Leírás: Az oklevél papírjának összehajtása által hagyott nyom alapján négykaréjos pecsétmezeje lehetett, erre utalnak a nyomokban látható vastag karéjhatároló vonalak. A felső karéjban a családi címeralak szárnyvegei vehetőek ki. A felső és az alsó karéj megtöri a köriratot, melyet kívülről gyöngysor határolt. A bal felső ötöd része alapján a körirat gótikus minuszkulás, ennek a részletnek az olvasata: s(igillum) • eme[r]ic[i] (...)

Irodalom: közöletlen.

Eredeti

Gipszmásolat

3. (II.) Imre sírköve

A sírkő egy nagyobb és egy kisebb töredéke 1969-ben került elő a felsőnyárádi pálos kolostor romjai közül. A fej felőli felét találták meg, a (heraldikailag) jobb felső sarok nélkül, valamint egy kisebb kerettöredéket. A kis töredék elkallódott, már nem volt a nagyobb darab mellett 2019-ben, és a nagy darab egyes részei letörtek és elvesztek). Újabbán viszont előkerült a múzeumi raktárban a hiányzó jobb felső sarok a teljes hiányzó részhez képest jóval kisebb darabja, a körirat kezdetével és végével.

Anyaga vörösmárvány, betűtípusa gótikus minuszcula (egy nagy kezdőbetűvel).

Leírása: „A sírkő homorlattal mélyülő mezőjében dombormívú ábrázolás. Az enyhén jobbra dőlő címerpajzsok csak a felső vége látható ma is, a Perényiek címerábrájának, a szárnyas fejnek a tollvégződéseivel. A pajzsok jobbra néző, takaróval lefedett, csőrös sisak. A takaró foszlányai a sisak előtt és mögött húzódnak. A sisakdíszben a címerábra ismétlődött, madárlábon álló, jobbra néző, szárnyas férfit, a gyűrűs szakáll, a tollas szárny alsó fele, és egy lófarokszerű, hátranyúló motívum maradt meg. A kereten széles, mélyített sávban domborúan faragott, belülről olvasható körirat, amely valószínűleg a jobb felső sarokban kezdődött.” (Lövei Pál és Varga Lívия nyomán)

Köriratának megmaradt részei kiegészítésekkel és a rövidítések feloldásával:

+ A[nno domini] m • cccc° • xviii° • in uigilia • fe[sti] (...) [cancellaria]rius • ill[ustris](...) (Lövei Pál és Varga Lívия nyomán)

Órzási hely: A miskolci Herman Ottó Múzeum kőtárában 58.8.1-es leltári számon. (a leltári szám leírókartonja egy másik kőtöredékre mutat)

Irodalom: FELD–CABELLO 1980. 35., 36., 41.; 15. kép; ENGEL–LÖVEI–VARGA 1983. 35.; 9. kép; MŰVÉSZET ZSIGMOND 1987. II. 296. Sz.51. kat. (Lövei Pál, Varga Lívия); CZEGLÉDY 1988. 219., 221.; 20. kép; LÖVEI 2009B. 340.; LÖVEI 2017. 417–418.; 45–46. kép.

A sírkő újabbán előkerült jobb felső sarka (Fotó: Lövei Pál)

A sírkő fotója (Felül: 2020. Alul: 1983.)

4. (II.) Miklós pecsétje

Méret: kb. 23 mm

Példány: A: Az országnagyokkal közösen lovászmesterként 1423. március 19-én kiadott menlevélen pergamenszalagról függő pecsét. AGAD Dok. perg. 5566. B: Albert osztrák herceggel és az országnagyokkal közösen lovászmesterként 1424. május 25-én kiadott oklevélen pergamenszalagról függő pecsét. DL 39 284. és annak gipszmásolata: BTM 65.1102. (Műanyagmásolata: BTK MI V. 8. 528. d.).

Nem közölt példányok (C–D–E): 1426. február 25-: Sopron DL 685. (DF 202 319.); 1426. július 7.: Sopron DL 701. (DF 202 335.); 1428. május 27.: DL 39 287.

Állapot: A: Zöld viaszba nyomott épen maradt kör alakú pecsét kissé elmosódva.

B: Zöld viaszba nyomott, épen maradt kör alakú.

C: Épen marad kör alakú pecsét.

D–E: Zöld viaszba nyomott, papírfelzetes, ép állapotú, kör alakú pecsét.

Leírás: Kör alakú pecsétmezőben jobbra néző sisakon sisakdíszként álló, jobbra néző családi címeralak, kétoldalt a sisaktakaró indaszerű foszlányaival. A sasszárnyak felül megtörik a köriratot. Mindkét oldalról folytonos vonallal szegélyezett körirata minuszkulás, feloldása: s nicolai de peren (Bodor Imre nyomán). Véleményünk szerint apja, (I.) Miklós pecsétjének mintájára készülhetett.

Irodalom: MŰVÉSZET ZSIGMOND 1987. II. 466. D. 2. h) kat. sz., a másolatának képével.

Példány A

Példány B (eredeti)

Példány B (gipszmásolat)

5. (II.) István sírköve

Feltehetően apjához hasonlóan eredetileg a felsőnyárádi kolostorban helyezték el. Alsó része a körirattal hiányzik. Enyhén kopott, anyaga vörösmárvány, kidolgozása magas színvonalú.

A megmaradt részének hossza 169 cm, szélessége 91 cm. A betűk típusa gótikus minuszcula (három nagy kezdőbetűvel).

Leírása: „A sírkő homorlattal enyhén mélyülő mezőjében domborúan faragott dísz található. A jobbra dőlő címerpajzsban a Perényiek címerábrája kapott helyet: ötágú, liliosomos koronán két, karmos madárlábon álló, jobb-profilban ábrázolt sasszárnypár, amelyből jobbra néző, szakállas férfiprofil bontakozik ki. Az ábra hátából egyenes hajfonat nyúlik ki. A pajzs bal felső sarkán jobbra néző, csőrös sisak, tetején a címerábra ismétlődik. A pajzs és a sisak mellett mindkét oldalon a szabadon levő részeket eres, nyelvess levelekből álló takaró tölti ki. A sisak mögött, a bal oldalon kétfülű kanna három szál virággal, feltehetően az aragóniai kannarend jelvénye. A sisakdísztól jobbra a Sárkányrend jelvénye, farkát a nyaka köré tekerő sárkány, fölötte sokágú, görögkereszt alakú csillaggal.” (Lővei Pál és Varga Livia nyomán) Ez a csillagként leírt motívum a rendi jelvényhez sokszor kapcsolódó lángkereszt. Zsigmondnak ez a jelvényválasztása, a Nagy Konstantin római császár győzelmes égi keresztjének lángoló jelképként való, gótikus átfogalmazása már a Sárkányrend alapítása előtt megtörténhetett, és összefügghetett a magyar királynak a kereszténységre támadó török elleni nikápolyi készülődésével. Kovács 1987. 142–144.

Köriratának megmaradt részei a biztos kiegészítésekkel és a rövidítések feloldásával:

+ Hic • oby(t) • magnific(us) • d(omi)n(u)s • st(ep)h(a)nus • filius • emerici • de • peren • se(re) nissimi • Principis • domi(ni) • sig[ismundi] ... [reg]is • dapiferoru(m) • magi(ster) • Anno • domini • m° • cccc° • xxxvii (Lővei Pál és Varga Livia nyomán)

Őrzési hely: A rudabányai református templom belső, keleti falában.

Irodalom: ENGEL–LŐVEI–VARGA 1983. 36–37.; 10. kép.; MŰVÉSZET ZSIGMOND 1987. II. 296–297. Sz.52. kat. (Lővei Pál, Varga Livia); SIGISMUNDUS 2006. 348–349. 4.53 kat. (Lővei Pál), képpel; LŐVEI 2009B. 70. 232. jegyz. és 340.; LŐVEI 2017. 398–399, 417–418.; 23. kép.

Fotó: Kertész Zoltán

6. (II.) János első pecsétje

Méret: kb. 22 mm

Példány: Magánszemélyként 1424. január 31-én kiadott oklevél szövege alá nyomott pecsét. DL 11 470.

Állapot: Ép, kör alakú, papírfelzetes pecsét.

Leírás: Kör alakú pecsétmezőben jobbra néző sisakon sisakdíszként álló, jobbra néző családi címeralak, a sisak két oldalán a sisaktakaró foszlányaival. A sasszárnyak felül beleérnek a körirat sávjába. A körirat külső szélét vastag, határozott perem szegélyezi, a pecsétmezőtől is folytonos vonal választja el. Két oldalt növényi ornamentika tölti ki a körirat sávját, alul gótikus minuszkulás körirat. Olvasata számunkra bizonytalan, az MNL OL V 20-ban található pecsétkarton leírása szerint: iohannes de peren

Irodalom: közöletlen.

7. (II.) János második pecsétje

Méret: kb. 24 mm

Példány A: Asztalnokmesterként 1436. július 18-án kiadott oklevél szövege alá nyomott pecsét. DL 12 937. B: Az országnagyokkal közösen tárnokmesterként 1440. március 9-én kiadott oklevélén függő pecsét. AGAD Dok. perg. 5572.

Nem közölt példányok: 1440. március 9.: AGAD Dok perg. 5575.; 1440. június 29.: AGAD Dok perg. 5581.; 1442. március 27.: BARTFA Nr. 388.; 1443. február 2.: DL 13 705.

Állapot: A: Zöld viaszba nyomott, kör alakú pecsét, több helyen is kitört hiányokkal, jobb alsó ötöde hiányzik.

B: Zöld viaszba nyomott, kör alakú, ép pecsét, a pecsétfészek viaszának színe helyenként átüt.

Leírás: Négykaréjos mezőben, amely felül és alul megtöri a köriratos keretet, középen féljobbra forduló csőrűsisakon sisakdíszként álló, jobbra néző, családi címeralak, kétoldalt és alul a sisaktakaró indaszerű foszlányaival. A karéjakat folytonos vonal határolja, a töréspontokban csillagdíszítésekkel. A kívülről folytonos vonallal szegélyezett, gótikus minuszkulás körirat: s(igillum) • johannis • de pe[ren] •

Irodalom: közöletlen.

Példány A

Példány B

8. (II.) János harmadik pecsétje

Méret: kb. 30 mm

Példány: Tárnokmesterként 1439. március 15-én kiadott oklevélen függő pecsét. AHMB Nr. 1610.

Nem közölt példányok: 1446. december 30.: EPERJES Nr. 231.; 1447. június 16.: EPERJES Nr. 237.; 1448. február 13.: DL 66 917.; 1448. április 24.: EPERJES Nr. 245.; 1448. május 5.: BARTFA Nr. 570.; 1448. szeptember 1.: DL 31 575.; 1450. február 24.: AHMB Nr. 2517.; 1451. április 20.: DL 70 241.; 1456. március 19.: NAZ Loci Cred. II. Fasc. III. Nr. 105–107.; 1456. március 21.: AHMB Nr. 3079.; 1456. július 15.: AMK CS. Nr. 279.; 1456. szeptember 18.: EPERJES Nr. 296.; 1456. október 26.: BARTFA Nr. 918.; 1457. január 28.: ŠAB PT Nr. 96.; 1457. augusztus 7.: EPERJES Nr. 305.; 1457. szeptember 30.: DL 107 792.; 1457. december 1.: AMK CS. 294.; 1458. február 28.: DL 44 858.

Állapot: Sötétzöld vagy fekete viaszba nyomott kör alakú pecsét, ép állapotban, csupán a felső széle sérült.

Leírás: Kör alakú mezőben külön folytonos vonallal elválasztott, háromkaréjos tükör, benne jobbra néző csőrsisakon sisakdíszként álló, jobbra néző családi címeralak, a sisak két oldalán a sisaktakaró levélindás foszlányaival. A karéjok töréspontjaiban csillagdíszítés. A két oldalról folytonos vonallal határolt, gótikus minuszkulás körirat:

[+] s(igillum) • iohannis • de • peren • magistri • tauarnicor(um) •

Irodalom: közöletlen.

9. (II.) János negyedik pecsétje

Méret: kb. 30 mm

Példány: Tárnokmesterként 1452. szeptember 20-án kiadott oklevélen függő pecsét. DL 70 900.

Nem közölt példányok: 1452. március 5.: HHStA AUR 1452.III. 5. Képét közli: LŐVEI 2009A 112.; 1452. április 13.: AHMB Nr. 2731.; 1452. szeptember 14.: AHMB Nr. 2774.; 1452. szeptember 14.: AHMB Nr. 2775.; 1454. január 30.: DL 14 784.; 1454. szeptember 24.: ŠAB PT Nr. 90.

Állapot: Sötétzöld vagy fekete viaszba nyomott, kör alakú pecsét, ép állapotban, csupán a jobb alsó széle sérült.

Leírás: Kör alakú mezőben háromágú koronán álló, jobbra néző, családi címeralak. A mindkét oldalon folytonos vonalkerettel határolt, gótikus minuszkulás körirat:

s(igillum) • iohannis • de • peren • magistri tauarnicor(um)

Irodalom: közöletlen.

10. (II.) János 1438–39-ben készült sírköve

Anyaga vörösmárvány, hossza 234,5 cm, szélessége kb. 125 cm. A betűk típusa gótikus minuszkula (11 db nagy kezdőbetűvel). Érdeemes megjegyeznünk, hogy feltételezhetően (II.) István sírkövével együtt készült el, mindenképpen János halála előtt (a halálozás dátumának végét – az 1458-ból az 58-at –, valamint napját utólag faragták ki a felirat végén).

Leírása: „A homorlattal mélyülő mezőben dombormívű ábrázolás. A mező alsó részében jobbra dőlő címer-pajzs, benne a Perényiek ötágú, lilimos koronából kinövő, jobbra néző, karmos madárlábú sasszár-nyakból kitekintő, szakállas férfi profilja látható, hátranyúló hajfonattal. A címerpajzs bal felső sarkán takaróval leborított, jobbra néző csőrös sisak. A sisakdíszen nagyobb méretben a címerábra ismétlődik. Felette, nagyobb részt már a keretben, sugárkoszorúban IHS (Krisztus-) monogram, Sienai Szent Bernardin, illetve az obszerváns ferencesek jelvénye. A sisak előtt jobb oldalon a nyakát farkával körültekerő sárkány, sugárkoszorú övezte, a keretbe nyúló görögkeresztel: a Sárkányrend jelvénye. A sisakdíz mögött, baloldalt nagyobb, 8-as alakban tekeredő, üres szalag előtt kétfülű kanna három szál virággal, feltehetően az aragóniai kannarend jelvénye. A szalag felső hajlatában kisebb írásszalag, rajta mélyített sávban domborúan faragott felirat: *maia • ora • p nob* („Maria ora pro nobis”). (...) A rendelkezésre álló szabad felületet a sisaktakaró foszlányai teljesen kitöltik. A kereten 7,5 cm széles, mélyített sávban domborúan faragott, belülről olvasható, a jobb felső sarokban András-keresztel kezdődő körirat. A jobb hosszoldal első felén a szöveg két, 5–5 cm széles, egymás alatti sávban fut, majd egy rövid szakaszon visszatér a nagyobb betűkből álló felirat, az oldal végén ismét két egymás alatti sor olvasható:” (Lővei Pál és Varga Livia nyomán) Korábban a pajzsot körülölelő „S” tagokból kialakított láncot és medálját feltételeesen a ciprusi rend jelvényével azonosították. Bárány Attila mutatott rá, hogy valójában az a Lancaster-ház devizája az ún. SS lánc vagy gallér. (BÁRÁNY 2014. 16–19.) A leírásban szereplő, „8-as alakban tekeredő, üres szalag” a kannarend stólája (LŐVEI 2006. 260.)

Körirata a rövidítések feloldásával: × Hec • est • sepultura • magnifici • d(omi)ni • Joh(an)nis • filii • emerici • de • peren • Illustrissimi • p(ri)ncipis • d(omi)ni • Sigismu(n)di dei • gra(tia) • Ro(ma)nor(um) • Imp(er)atoris • hungarieq(ue) • et • bohe(m)ie • etc • Regis • dapiferor(um) • ac • Sereniss(im)i • p(ri)ncipis • d(omi)ni • alberti • eade(m) • gra(tia) • Ro(ma)nor(um) • ac • hu(n)ga(r)ie • regi(s) • tauarnicor(um) • regaliu(m) • m(a)g(ist)ri • anno • d(omi)ni • M^o • cccc^o • • l • viii • obi(i)t i(n) • die • Jo(hanni)s • ba(ptiste) (Lővei Pál és Varga Livia nyomán)

Őrzési helye: A sírkő a terebesi (Töketerebes/Trebišov) római katolikus templom belsejében, az északi szentélyfalba falazva áll.

Irodalom: ENGEL–LŐVEI–VARGA 1983. 37–38.; 11. kép; MŰVÉSZET ZSIGMOND 1987. II. 297–298. Sz.53. kat. (Lővei Pál, Varga Livia); SIGISMUNDUS 2006. 348. 4.52 kat. (Lővei Pál), képpel; LŐVEI 2009B. 83. Vö. BÁRÁNY 2014. 16–19. Képe közölve: JÉKELY 2014. 370.; LŐVEI 2017. 398–399, 417–418.; 24. kép.

Fotó: Novák Ádám

11. Miklós fia (II.) Miklós, János fia (III.) Miklós és Imre fia (II.) János címerei a Livro de Arautos tekercsen.

A Perényi címerek egy névtelen portugál herold által kezdett, de be nem fejezett kódexben szerepelnek más, a konstanzi zsinaton megjelent magyar és külföldi előkelők között. A kézirat 1416–17-re datálható. Mai ismereteink szerint ez a legkorábbi színes ábrázolása a Perényi család címerének. (A főlíon a rihnoi ágból való Pál fia Miklós lovászmester is szerepel, mégpedig az első helyen, egyedüli balra tájolt címerrel.)

Miklós fia (II.) Miklóst lovászmesternek címzi a címerfestő, a sorban másodikként. A kerek talpú, enyhén jobbra dőlő címerpajzsban jobbra lépő, családi címeralak, a közelebb lévő szárny külseje fekete, a távolabbi szárny látható belseje pedig arany. A pajzs bal felső sarkán csőrsisak, sisakdíszeként a címerábra ismétlődik. A sisakdíszsel szemben lángot okádó, saját farkába harapó sárkány, hátán keresztrel, a Sárkányrend jelvénye. A sisakra boruló sisaktakaró a pajzs előtt és mögött indaszerű, kékkel és vörössel színezett foszlányokra szakad. Bár kissé elmosódott, de a sisak nyakában kivehető az „S” tagokból kialakított lánc, a Lancaster-ház devizája, az ún. SS lánc vagy gallér.

János fia (III.) Miklós a sorban a harmadik. Eltérés, hogy esetében a sisaktakaró fekete és kék színezetű, és a Sárkányrend jelvénye hiányzik.

Imre fia (II.) János a negyedik a sorban, és címere tökéletesen megegyezik János fia (III.) Miklósével.

Eredetije: Manchester, The John Rylands Library, Latin MS 28. 43. fol.

Irodalom: JÉKELY 2014. 359–366., képe ugyanott 370.

5. A PERÉNYI JÁNOS ÁLTAL KIADOTT VAGY MEGERŐSÍTETT OKLEVELEK ÉS LEVELEK JEGYZÉKE

Sorszám	Keltetés	Regeszta	Pecset	MNL OL DL-DF jelzet	Eredeti jelzet	Megjegyzés
1.	1424. jan. 31. Terebes (f. II. a. Purif.)	Perényi Imre fia János nyugtája Feledi vajda fia Leusták részére háromezer forint zálogösszegegről. ^a	1.	DL 11470.	MNL OL DL NRA Fasc. 59. Nr. 28.	
2.	1432. ápr. 1. Terebes (f. III. p. dom. Lactare)	Perényi János nyugtája a jászói konvent részére kétezzer forintból Rozgonyi Hedvig ügyében.	-	DF 232 913.	SNA Jáászó Fasc. 10. Nr. 145.	
3.	1436. júl. 18. Terebes (f. IV. p. Alexii)	Perényi János nyugtája Somosi György és János részére a Sáros megyei Szentimre birtok utáni tizenkét és fél forintról.	2.	DL 12 937.	MNL OL DL NRA Fasc. 1552. Nr. 10.	
4.	1439. márc. 15. Buda (seq. d. sab. a. dom. Lactare)	Perényi János tárnokmester ítéletlevele a Miklós fia Balázs és Kassai István polgárok közti, a tárnoki széken tartott perben. ^b	3.	DF 239 718.	AHMB Nr. 1610.	
5.	1440. febr. 17. Kassa (f. IV. p. Invo-cavit)	János zenggi püspök, Tallóci Matkó dalmát és szlavón bán, Perényi János tárnokmester, Pálóci László volt udvarmester és Marcali Imre somogyi ispán követek levele. ^c	-	DF 228 660.	EPEJES Nr. 203/A	Korabeli egyszerű másolatban maradt fenn.
6.	1440. febr. 17. Eperjes (f. IV. a. dom. Reminiscere)	Perényi János tárnokmester levele az egri káptalanhoz, amelyben figyelmezteti azt, hogy tárnokmesterként ő ítélkezik a szabad királyi városok felett, így Bártfa ügyében is. ^d	-	DF 213 043.	BÁRTEFA Nr. 361.	
7.	1440. márc. 9. Krakkó (nona d. mensis Martii)	János zenggi püspök, Tallóci Matkó dalmát és szlavón bán, Perényi János tárnokmester, Pálóci László volt udvarmester és Marcali Imre somogyi ispán követek levele. ^c	2.	DF 289 004.	AGAD Nr. 5572.	

8.	1440. jún. 29. Buda (<i>d. Petri et Pauli ap.</i>)	Az ország rendjei, nyolc főpap, örvenöt főúr – köztük Perényi János – és a megyei követek eskü alatt erősítik meg I. Ulászló királlyá választását, és érvénytelenítik V. László megkoronázását. ^f	2.	DF 289 006.	AGAD Nr. 5575.	Csak pecsétjével erősítette meg.
9.	1440. júl. 17. Székesfehérvár (<i>XVII d. mensis Julii, d. dom. p. div. Apostolorum</i>)	Az ország rendjei, hat főpap, huszonöt főúr – köztük Perényi János – és a megyei követek I. Ulászló királyt koronázása alkalmából megerősítik jogaiban. ^g	2.	DF 289 009.	AGAD Nr. 5581.	Csak pecsétjével erősítette meg.
10.	1442. febr. 22. Füzér (<i>d. kathedre beati Petri ap.</i>)	Perényi János tárnokmester nyugtája Besenyő Lászlónak arról a kétszáz forinttról, amelyet Perényi Péter fia János kiszabadította érdekében adott. ^h	-	DL 84 454.	MNL OL DL Lónyay család Fasc. 20. Nr. 1.	Az eredeti oklevél Pálóczi László és a leleszi konvent és átiratában is fennmaradt, ld. DF 222 359. DL 84 491.
11.	1442. márc. 27. Terebes (<i>f. III. a. Parasceve</i>)	Perényi János tárnokmester levele Bártfa városához birtokai védelme érdekében. ⁱ	2.	DF 213 069.	BÁRTEFA Nr. 388.	
12.	1443. febr. 2. Terebes (<i>d. Purificatio Mariae</i>)	Perényi János tárnokmester nyugtája Pálóczi László részére háromezer forint zálogösszeg lefizetéséről a korábban zálogba vett zempléni birtokok fejében.	2.	DL 13 705.	MNL OL DL NRA Fasc. 751. Nr. 5.	
13.	1444. ápr. 18. Buda (<i>XVIII. die mensis Aprilis, d. sab. p. Pasce</i>)	Az országgyűlés rendjei – köztük Perényi János (<i>senior</i>) – megerősítik I. Ulászló dekretumát. ^j	-	DL 13 827.; DL 61 566.; DF 207 864.	MNL OL DL Archivum regni H 8.; MNL OL DL Kisfaludy család Nr. 464.; BFL PANNONHALMA 1044. és 38 AA.	A megerősítők között név szerint felsorolva.

14.	1444. nov. 30. Kassa (<i>d. beati Andree ap.</i>)	Jan Giskra és társai – köztük Perényi János tárnokmester – békét kötnek a lengyel követekkel két évre. ^k	-	-	-	Az eredeti oklevél, amelyet Újszandecen a városháza levéltárban őriztek, az 1894. április 17-én támadt tűzben elpusztult.
15.	1445. júl. 8. Szina (<i>f. V. a. Margarethae virg.</i>)	A felső-magyarországi rendek, három főkapitány, tizennégy főúr – köztük Perényi János tárnokmester –, öt egyházi és kilenc világi előkelő, valamint hét megye követeként tizenhárom nemes határozatokat hoznak a rend helyreállítására. ^l	-	DF 270 275.	AmK CS. Nr. 235.	Csak pecsétjével erősítette meg.
16.	1446. dec. 30. Terebes (<i>f. VI. a. Circumcisionis D.</i>)	Perényi János tárnokmester a Bárfa és Eperjes városok közt a vászonfőhárítás miatt folyó pert elhalaszítja. ^m	3.	DF 228 693.	EPERJES Nr. 231.	
17.	1447. ápr. 2. Buda (<i>sec. d. sab. a. dom. Ramis palmarum</i>)	Perényi János tárnokmester előtt Péter budai polgár és a Szent Lőrincről elnevezett budai pálos kolostor képviselői peres ügyükben békét kötnek.	-	DL 14 074.	MNL OL DL Acta Paulinorum Örményes Fasc. 3. Nr. 13.	A kapornaki konvent átiratában maradt fenn.
18.	1447. ápr. 2. Buda (<i>d. dom. Ramis palmarum</i>)	Perényi János tárnokmester átírja Hebenstreith János kassai bíró levelét.	-	DF 263 717.	SNA SZEPES Fasc. K2. Nr. 3.	A szepesi képtalan átiratában maradt fenn.
19.	1447. jún. 16. Pest (<i>f. VI. p. oct. Corpus Christi</i>)	Perényi János tárnokmester a Bárfa és Eperjes közötti vászonfőhárítási pert elhalaszítja. ⁿ	3.	DF 228 699.	EPERJES Nr. 237.	

20.	1447. szept. 13. Buda (f. IV. a. <i>exaltationis sancte crucis</i>)	Az ország rendjei (Hunyadi kormányzó, tíz főpap, tizennyolc főúr – köztük Perényi János tárnokmester –, tizenhét előkelő és százhuszonhárom megyei követ) elismerik, hogy Buda várát átvették Hédervári Imrétől. ^o	-	-	MNL OL DL Khusen-Héderváry levéltár, Héderváry-rész, fasc. 1. Nr. 5.	Az oklevél elpusztult
21.	1447. szept. 15. Buda	Perényi János tárnokmester parancsa Sáros és Szeben városok tanácsainak, hogy tartásnak vizsgálatot Miklós eperjesi bíró ellen, aki a bártraiak ügyvédjén hatalmaskodott. ^p	-	-	BÁRTEFA 505.	Fennmaradt Sáros és Szeben városok válaszelevelében teljes szöveggel átírva.
22.	1447. szept. 17. Buda (d. dom. p. <i>Exaltatio Crucis</i>)	Perényi János tárnokmester parancsa Sáros és Szeben városok tanácsainak, hogy tartásnak vizsgálatot Miklós eperjesi bíró ellen, aki a bártraiak ügyvédjén hatalmaskodott. ^q	-	-	EPERJES Nr. 241.	Fennmaradt Sáros és Szeben városok válaszelevelében teljes szöveggel átírva.
23.	1448. febr. 13. Terebes (f. III. p. dom. <i>Invocavit</i>)	Perényi János tárnokmester megengedi Butkai András jobbágynak, Kozma fia Györgynek, hogy Terebes mezővárosba költözési feltételének eleget tegyen. ^r	3.	DL 66 917.	MNL OL DL margonyai Dessewffy család Nr. 145.	
24.	1448. ápr. 24. Füzér (d. <i>Georgii mart.</i>)	Perényi János tárnokmester levele Eperjeshez, amelyben a vászonfőhéritési ügy végéig békességre inti a várost. ^s	3.	DF 228 708.	EPERJES Nr. 245.	
25.	1448. máj. 5. Terebes (d. dom. p. <i>Ascensio Domini</i>)	Perényi János tárnokmester levele Bártra városhoz, amelyben Újvár visszafoglalásához segítséget kér. ^t	3.	DF 213 190.	BÁRTEFA Nr. 570.	
26.	1448. szept. 1. Terebes (d. <i>Egidi</i>)	Perényi János tárnokmester nyugtája Ung vármegye nemesi részére kétszáznegyven forint adó felvételéről. ^u	3.	DL 31 575.	MNL OL DL Csicsery család Nr. 1086.	

27.	1448. szept. 10. Terebes (f. III. p. <i>Nativitas Mariae virg.</i>)	Perényi János tárnokmester nyugtája Csicserei Zsigmond részére, száztörven és nyolcvan forint adó beszállgatásáról. ^v	-	DL 31 576.	MNL OL DL Csicsery család Nr. 783.	
28.	1449. ápr. 22. Terebes (f. III. a. <i>Georgii mart.</i>)	Perényi János tárnokmester levele Hunyadi János kormányzóhoz Miklós bártfai polgár ügyében. ^w	-	DF 213 215.	BÁRTEA Nr. 535.	
29.	1441–1449. castro nostro...	Perényi János tárnokmester parancslevele.	-	DF 234 287.	SINA LELESZ AS Fasc. 1400. Nr. 224.	Pontos dátuma kiszakadt.
30.	1450. febr. 24. Buda (d. <i>Mathii ap.</i>)	Perényi János tárnokmester levele Pozsony városához, amelyben meghívja két képviselőjét a következő tárnoki székre.	3.	DF 240 052.	AHMB Nr. 2517.	
31.	1450. márc. 28. Mezőkövesd	Hunyadi János és az országnagyok – köztük Perényi János tárnokmester – fegyverszünetet kötnek Jiskrával. ^x	-	DF 252 476. folio 8r-9v.	OSZK Kéziratár Codices 323. 21. 28.	Egyszerű átírásban maradt fenn.
32.	1450. márc. 28. Mezőkövesd (<i>sab. a. dom. Ramis palmarum</i>)	Hunyadi János és az országnagyok – köztük Perényi János tárnokmester – utasítják Nógrád megyét a rendkívüli adó behajtására. ^y	-	DL 73 005.	MNL OL DL Darvas család Nr. 33.	
33.	1450. máj. 20. Terebes (f. IV. a. <i>Pentecoste</i>)	Perényi János tárnokmester levele Bártfa városához, amelyben meghívja képviselőit a legközelebbi tárnoki székre és az országgyűlésre. ^z	-	DF 213 247.	BÁRTEA Nr. 567.	
34.	1450. máj. 28. Terebes (f. V. p. <i>Pentecoste</i>)	Perényi János tárnokmester levele valaki(k) hez.	-	DF 285 007.	LELESZ AB Fasc. 35. Nr. 31.	A levelet később a konvent pizkotként használta.

35.	1451. márc. 20. Buda (<i>sab. a. dom. Reminiscere</i>)	Perényi János tárnokmester előtt Perényi Péter fia János és Farkas zsidó budai lakos megegyezést kötnek. ^{aa}	-	DL 70 900.	MNL OL DL Perényi család Fasc. XIII. fr. 8.	Perényi János tárnokmester 1452. szept. 20-i oklevelében maradt fenn.
36.	1451. ápr. 20. Terebes (<i>f. III. p. dom. Ramis palmarum</i>)	Perényi János tárnokmester nyugtája vámosi Bebek Imre és felesége, Pálóci Veronika részére százötvennyolc forint tartozásról. ^{bb}	3.	DL 70 241.	MNL OL DL Szinyei Merse család Nr. 203.	
37.	1451. szept. 10. Terebes (<i>f. VI. ...</i>)	Perényi János tárnokmester levele többek között Bártfa városához, amelyben V. László hűségére szólítja fel. ^{cc}	-	DF 213 344.	BÁRTFA Nr. 658.	
38.	1452. márc. 5. Bécs (<i>V. d. mensis Martii</i>)	Az országnagyonok – köztük Perényi János tárnokmester – és a rendek szövetsége az osztrák rendekkel V. László kiszabadítására. ^{dd}	4.	DF 287 198.	HHStA AUR 1452. III. 5.	
39.	1452. ápr. 13. Buda (<i>f. V. p. Pascha</i>)	Perényi János tárnokmester levele Pozsony városához, amelyben meghívja küldötteit György nap nyolcadára a tárnoki székre.	4.	DF 240 148.	AHMB Nr. 2731.	
40.	1452. aug. 24. Körmöcbánya (<i>d. Bartholomaei ap.</i>)	Hunyadi János és eskütársai – köztük Perényi János tárnokmester – békét kötnek Jiskrával. ^{ee}	-	DF 235 587.	SELMECBÁNYA fasc. 2. Nr. 959.	A megerősítők között név szerint felsorolva.
41.	1452. szept. 14. Buda (<i>seq. d. f. IV. p. Nativitatis Virginis</i>)	Perényi János tárnokmester ítéletlevele.	4.	DF 240 179.	AHMB Nr. 2774.	
42.	1452. szept. 14. Buda (<i>seq. d. f. IV. p. Nativitatis Virginis</i>)	Perényi János tárnokmester ítéletlevele.	4.	DF 242 414.	AHMB Nr. 2775.	

43.	1452. szept. 20. Buda (<i>d. tertio f. II. p. Exaltationis Sancte Crucis</i>)	Perényi János tárnokmester ítéletlevele Perényi Péter fia János és Farkas zsidó budai lakos perében. ^{ff}	4.	DL 70 900.	MNL OL DL Perényi család Fasc. XIII. fr. 8.	
44.	1452. dec. 14. Pozsony (<i>f. V. p. Luciae</i>)	Perényi János tárnokmester nyugtája Csenkei János részére.	-	DF 242 420.	AHM B Nr. 2781.	Az eredeti oklevél V. László király 1454. jún. 14-i oklevelében is fennmaradt átírva (DL 106 097.) és egy 1720-as egyszerű másolatban (DL 67.) is.
45.	1454. jan. 16. Buda (<i>d. sexto f. IV. a. Antonii conf. abbatis</i>)	Perényi János tárnokmester ítéletlevelében a budai káptalannak ítéli a budai hajóvám harmadát. ^{ss}	-	DL 106 096.	MNL OL DL Capsa Bud. 1. a. Fasc. 3. Nr. 7.	
46.	1454. jan. 30. Buda (<i>d. septimo f. IV. p. Antonii conf. abbatis</i>)	Perényi János tárnokmester az örményesi pálos kolostornak ítéli Panchel Péter fia Miklóssal szemben a köztük per tárgyát képező budai házat, és parancsot ad annak iktatására. ^{hh}	4	DL 14 784.	MNL OL DL Acta Paulinorum Örményes Fasc. 3. Nr. 16.	
47.	1454. szept. 24. Buda (<i>f. III. p. Matthaei ap.</i>)	Perényi János, László király tárnokmestere parancsa Nagyszombat városának.	4.	DF 279 651.	ŠAB PT Nr. 90.	
48.	1454. nov. 22. Terebes (<i>f. VI. a. Beati Clementis Pape</i>)	A felső-magyarországi országnagyok – köztük Perényi János tárnokmester – és rendek intézkedéseket hoznak az országrész védelmére. ⁱⁱ	-	DL 31 664.	MNL OL DL Csicsery család Nr. 966.	

49.	1455. júl. 21. Buda (XXI. d. <i>Julii</i>)	Az országnagyk, négy főpap és tizenkét főúr – köztük Perényi János tárnokmester – levele V. Miklós pápához. ^{jj}	-	-	-	
50.	1456. márc. 9. Buda ^{kk} (f. III. a. <i>Sancti Gregorii pape</i>)	A hét szabad királyi város elfogadja az első tárnoki statútumokat. ^{ll}	-	DL 44 815.	MNL ODL Magyar nemzeti múzeumi törzsanyag	Feltehetően a tárnokmester jelenlétében fogadták el.
51.	1456. márc. 15. Buda (d. <i>tertio sab. p. dom. Laetare</i>)	Perényi János, László király tárnokmestere ítéletlevele.	-	DF 257 022.	NAZ Acta antiqua Fasc. 196. Nr. 61.	Fennmaradt átírásban V. László 1457-ben kelt oklevelében.
52.	1456. márc. 19. Buda (d. f. VI. p. <i>dom. Iudica</i>)	Perényi János, László király tárnokmestere ítéletlevele.	3.	DF 255 752.	NAZ Loci Cred. II. Fasc. III. Nr. 105–107.	
53.	1456. márc. 19. u. Buda (d. f. VI. p. <i>dom. Iudica</i>)	Perényi János tárnokmester ítéletlevele.	-	DF 257 022.	NAZ Acta antiqua Fasc. 196. Nr. 61.	Tartalmilag átírta V. László király 1457-ben.
54.	1456. márc. 21. Buda (d. <i>dom. Ramis palmarum</i>)	Perényi János, László király tárnokmestere nyugtája Pozsony városának a lefizetett tizenkét forint tárnoki díjról.	3.	DF 240 353.	AHMB Nr. 3079.	
55.	1456. júl. 15. Zemplén (d. <i>Divisio apostolorum</i>)	A felső-magyarországi országnagyk – köztük Perényi János tárnokmester – tanúsítják a Kassa városa és Talafusz János közötti egyezséget Iászló átadásáról és védelméről. ^{mm}	3.	DF 270 319.	AmK CS. Nr. 279.	
56.	1456. aug. 8. Terebes (d. <i>dom. a. Laurentii mart.</i>)	Páloci László országbíró és Perényi János tárnokmester meghívja Bártfa város küldöttjeit a Jiskrával és Komorovszkival történő tárgyalásra, Kassára augusztus 16-ra. ⁿⁿ	-	DF 213 596.	BÁRTEA Nr. 904.	

57.	1456. szept. 4. Terebes (<i>sab. p. Egidii</i>)	Perényi János, László király tárnokmestere levele Bártfa városához, amelyben Sztropkórá fél hordó márciusi sört kér. ^{oo}	-	DF 213 600.	BÁRTEA Nr. 907.	
58.	1456. szept. 18. Terebes (<i>sab. p. Exaltatio Crucis</i>)	Perényi János tárnokmester kérvénye V. László királyhoz, hogy engedélyezze Eperjes számára a vászonfőhíftést. ^{pp}	3.	DF 228 777.	EPERJES Nr. 296.	
59.	1456. okt. 26. Terebes (<i>f. III. a. Simonis et Judae ap.</i>)	Perényi János, László király tárnokmestere levele Bártfa városához, melyben az tatkői és palocsai várakban lévő bratrik ellen segítséget kér. ^{qq}	3.	DF 213 611.	BÁRTEA Nr. 918.	
60.	1457. jan. 28. Buda (<i>f. VI. p. Conversio Pauli ap.</i>)	Perényi János tárnokmester nyugtája Nagyszombat városának részére a lefizetett tárnoki díjról.	3.	DF 279 657.	ŠAB PT Nr. 96.	
61.	1457. febr. 25.- márc. 16. Buda ^{rr}	A király által kiküldött országnagyságok – köztük Perényi János tárnokmester – Budán ítéleznek. ^{ss}	-	-	-	Bírótárs, az eredeti oklevél nem maradt fenn.
62.	1457. márc. 29. Terebes (<i>f. III. p. Letare</i>)	Perényi János tárnokmester levele Bártfa városának, melyben arra kéri a város polgárait, hogy járjanak közbe a Kucsinra kivetett különadó elengedése ügyében. ^{tt}	-	DF 213 649.	BÁRTEA Nr. 955.	
63.	1457. márc. 30. Terebes (<i>f. IV. a. dom. Indica</i>)	Perényi János, László király tárnokmestere levele Bártfa városához, amelyben kimentti magát Talafusz emberének megölése alól. ^{uu}	-	DF 213 651.	BÁRTEA Nr. 957.	
64.	1457. ápr. 13. Terebes (<i>f. IV. p. dom. Ramis palmarum</i>)	Perényi János, László király tárnokmestere levele Bártfa városához, amelyben Terbesre tanácskozára hívja küldöttreit. ^{vv}	-	DF 213 654.	BÁRTEA Nr. 960.	

65.	1457. aug. 7. Kassa (<i>d. dom. a. Laurencii mar.</i>)	Perényi János tárnokmester, a Felső Részek kapitánya perhalasztó levele. ^{ww}	3.	DF 228 788.	EPERJES Nr. 305.	
66.	1457. szept. 8. Kassa (<i>d. Nativitas Mariae virg.</i>)	Perényi János tárnokmester, a Felső Részek kapitánya, valamint Jan Jiskra, szintén a Felső Részek kapitánya V. László király nevében békét köt Szilágyi Mihály nándor-fehérvári kapitánnyal. ^{xx}	-	DF 213 674.	BÁRTEA Nr. 981.	Fennmaradt egykorú egyszerű másolatban.
67.	1457. szept. 30. Szikszó (<i>p. d. Michaelis archangelí</i>)	Perényi János tárnokmester, a Felső Részek kapitánya ítéletelevele a Papi Miklós és Belzei Pál közötti perben a mérai jobbágyok ügyében.	3.	DL 107 792.	MNL OL DL Bristow gyűjtemény 1982. 1421.	
68.	1457. nov. 29. Buda (<i>in vigilia Andree ap.</i>)	Az országnagyok – köztük Perényi János tárnokmester – értesítik Eperjes városát V. László haláláról. ^{yy}	-	DF 228 791.	EPERJES Nr. 308.	
69.	1457. nov. 29. Buda (<i>in vigilia Andree ap.</i>)	Az országnagyok – köztük Perényi János tárnokmester – értesítik Bártfa városát V. László haláláról. ^{zz}	-	DF 213 680.	BÁRTEA Nr. 987.	
70.	1457. dec. 1. Buda (<i>d. Andree ap.</i>)	Az országnagyok – köztük Perényi János tárnokmester – értesítik Kassa városát V. László haláláról, és meghívják a következő országgyűlésre. ^{aaa}	3.	DF 270 334.	AMK CS. 294.	
71.	1457. dec. 1. Buda (<i>d. Andree ap.</i>)	Az országnagyok – köztük Perényi János tárnokmester – értesítik Sopron városát V. László haláláról, és meghívják a következő országgyűlésre. ^{bbb}	-	DF 203 229.	SOPRON Sopron város Diplomatarium DL 1593.	Egykorú, egyszerű másolatban maradt fenn.

72.	1457. dec. 6. Buda (<i>d. Nicolai ep.</i>)	Az országnagyok – köztük Perényi János tárnokmester – levele a Bazini grófkhoz.	-	DF 250 482.	ELTE Levéltára Történeti intézet iratgyűjtemény Nr. 71.	Fennmaradt átírásban a pozsonyi káptalan 1457. dec. 9-i oklevelében.
73.	1457. dec. 22. Terebes (<i>p. d. Thomae ap.</i>)	Perényi János tárnokmester, a Felső Részek kapitánya levele Bártfa városához, melyben István napra tanácskozásra hívja küldöttéit Terebesre. ^{ccc}	-	DF 213 682.	BÁRTEA Nr. 989.	
74.	1458. febr. 28. Buda (<i>f. III. p. dom. Reminiscente</i>)	Perényi János tárnokmester nyugtája Pozsony városának a neki járó nyolc forint tárnoki díj lefizetéséről.	3.	DL 44 858.	MNL OL DL Magyar nemzeti múzeumi törzssanyag, Nagy István.	

- ^a Regesza: ZsO XI. 82.
^b Teljes szöveg: BTOE 1216. és 1220. sz.
^c Regesza: IVÁNYI EPERJES 272.
^d Regesza: IVÁNYI BÁRTEFA 354.
^e Teljes szöveg: FMH III. 59. sz.
^f Teljes szöveg: FMH III. 61. sz.
^g Teljes szöveg: FMH III. 62. sz.
^h Regesza: LÓNYAY 628.
ⁱ Regesza: IVÁNYI BÁRTEFA 380.
^j Teljes szöveg: DRH 334–337.
^k Teljes szöveg: MON. POL. II. Pars altera nr. 2. (1–4). Vö. TÓTH-SZABÓ 1917. 204–205.
^l Teljes szöveg: TELEKI X. 164–169.
^m Teljes szöveg: IVÁNYI EPERJES 309.
ⁿ Teljes szöveg: IVÁNYI EPERJES 315.
^o Teljes szöveg: SZENTPÉTERY 1902. 155–156.
^p Regesza: IVÁNYI BÁRTEFA 498.
^q Regesza: IVÁNYI EPERJES 318. Vö. 321.
^r Bándi Zsuzsanna DL–DF adatbázisához készített regesztája alapján.
^s Teljes szöveg: IVÁNYI EPERJES 326.
^t Teljes szöveg: WAGNER DIPLOMATARIUM 64–65. Regesza: IVÁNYI BÁRTEFA 504.
^u Regesza: CSICSERI 67.
^v Regesza: Uo.
^w Regesza: IVÁNYI BÁRTEFA 528.
^x Regesza: ENGEL 2001A. Főrendek 1450A. A dátumra ld. uo.
^y Teljes szöveg: JÁSZAY 127–130. Magyar fordítása: SCHNEIDER 1976. 18–19.
^z Regesza: IVÁNYI BÁRTEFA 560. Vö. MÁLYUSZ 1957. II. 553. 407. jegyz.
^{aa} Teljes szöveg: MAGYAR-ZSIDÓ OKLT. I. 50–51. REGESZTA: PERÉNYI 480.
^{bb} Bándi Zsuzsanna DL–DF adatbázisához készített regesztája alapján.
^{cc} Regesza: IVÁNYI BÁRTEFA 650. A dátumra ld. uo.
^{dd} Teljes szöveg: KATONA XIII. 819–826. Vö. LÓVEI 2009A 112.
^{ee} Teljes szöveg és magyar fordítás: SZITNYAI 1884. passim. Vö. TÓTH-SZABÓ 262–263.
^{ff} Teljes szöveg: MAGYAR-ZSIDÓ OKLT. I. 52–54. Regesza: PERÉNYI 483.
^{gg} Regesza: KNAUZ 1862. 21. Teljes szöveg: Uo.: 119–123. 1454. jún. 17. dátummal. Vö. KUBINYI 1964. 106. 1454. jan. 21. dátummal.
^{hh} Bándi Zsuzsannának a DL–DF adatbázishoz készített regesztája alapján.
ⁱⁱ Teljes szöveg: HO VII. 470–475. Magyar fordítás: ADALÉKOK 4. 8–9.
^{jj} Teljes szöveg: FEJÉR GENUS 212–216. Az eredeti oklevél lappang. Regesza: ENGEL 2001. Főrendek 1455B.
^{kk} FELHŐ 1972. 156.
^{ll} Teljes szöveg: SZENTPÉTERY ÍFJ. 1934. 587–589.
^{mmm} Teljes szöveg: TELEKI X. 528–529. Regesza: HORVÁTH 1861. 159. Vö. SPILKA 1943. 20–21.
ⁿⁿ Regesza: IVÁNYI BÁRTEFA. 896.
^{oo} Regesza: IVÁNYI BÁRTEFA. 899.
^{pp} Teljes szöveg: IVÁNYI EPERJES. 391. szept. 15. kelettel.
^{qq} Teljes szöveg: WAGNER DIPLOMATARIUM 65–66. Regesza: IVÁNYI BÁRTEFA. 911.
^{rr} A dátumra vö. KATONA Ordine XIII. 1176–1177.
^{ss} Teljes szöveg: KATONA Ordine XIII. 1175–1176. Vö. MÁLYUSZ 1957. II. 589. 578. jegyz.
^{tt} Regesza: IVÁNYI BÁRTEFA 950. Vö. MÁLYUSZ 1957. I. 123. 324. jegyz.
^{uu} Regesza: IVÁNYI BÁRTEFA 951.
^{vv} Regesza: IVÁNYI BÁRTEFA 954.
^{ww} Teljes szöveg: IVÁNYI EPERJES 402.
^{xx} Teljes szöveg: TÓTH-SZABÓ 416–418. Regesza: IVÁNYI 1910. 975.
^{yy} Teljes szöveg: IVÁNYI 1931. 405.
^{zz} Regesza: IVÁNYI BÁRTEFA. 981. Nov. 23. kelettel.
^{aaa} Teljes szöveg: KOVACHICH 290–291.
^{bbb} Teljes szöveg: HÁZI I. 4. 240–241.
^{ccc} IVÁNYI BÁRTEFA 983.

BIBLIOGRÁFIA

LEVÉLTÁRAK, LEVÉLTÁRI ÁLLAGOK ÉS JELZETEK RÖVIDÍTÉSEI

AGAD	Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie, Warszawa (Varsó)
ALG. URK.	Allgemeine Urkundenreihe (HHStA)
AHMB	Archív hlavného mesta Bratislavy, Bratislava (Pozsony)
AMK	Archív mesta Košíc, Košice (Kassa)
ARS	Arhiv Republike Slovenije (Ljubljana)
AS	Archivum Secretum (AMK)
BÁRTEA	Bártfa város levéltára: Középkori gyűjtemény (ŠAP PB)
BFL PANNONHALMA	Bencés Főapátság Levéltára, Pannonhalma, Konventi levéltár, Capsarium
BTK MI	Bölcsészettudományi Kutatóközpont Művészettörténeti Intézet (korábban: Magyar Tudományos Akadémia Művészettörténeti Kutató Csoport / MTA MKCs) (Budapest)
BTM	Budapesti Történeti Múzeum Pecsétmásolati Gyűjtemény
CS	Collectio Schwartzbachiana (AMK)
DF	Diplomatikai Fényképgyűjtemény (MNL OL)
DL	Diplomatikai Levéltár (MNL OL)
DFNGY	Déri Frigyes Numizmatikai Gyűjtemény (Déri Múzeum)
DRUGETH	A homonnai Drugeth család levéltára (ŠAP PP)
EPERJES	Eperjes város levéltára: Középkori gyűjtemény (ŠAP PP)
SOPRON	Győr-Moson-Sopron Megyei Levéltár, Soproni Levéltár
SFB	Stadtarchiv Freiburg im Breisgau (Freiburg)
HDA	Hrvatski Državni Arhiv, Zagreb (Zágráb)
HHStA	Österreichische Staatsarchiv, Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Wien (Bécs)
JÁSZÓ	Jászói prépostság magánlevéltára: Oklevelek és iratok (SNA)
KÖRMÖCBÁNYA	Körmöcbánya város levéltára: Körmöcbánya város tanácsa: Oklevelek és levelek (ŠABB PK)

LELESZ AB	Leleszi konvent hiteleshelyi levéltára: Acta Bercsényiana (SNA)
LELESZ AS	Leleszi prépostság magánlevéltára: Acta saeculi (SNA)
LÓCSE	Štátny Archív v Levoči, Levoča (Lócse)
MH	Memoria Hungariae. „Magyarország a középkori Európában” online adatbázis (http://lendulet.memhung.unideb.hu/ Letöltés idej: 2020. április 23.)
MNL OL	Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (Budapest)
NAZ	Nadbiskupijski Arhiv u Zagrebu, Zagreb (Zágráb)
NRA	Neo-Registrata Acta (MNL OL DL Q Szekció 311.)
ŠABB PBS	Štátny archív v Banskej Bystrici Pobočka Banská Štiavnica (Selmecebánya)
ŠABB PK	Štátny archív v Banskej Bystrici Pobočka Kremnica (Körmöcbánya)
ŠAB PT	Štátny archív v Bratislave Pobočka Trnava (Nagyszombat)
ŠAP PP	Štátny archív v Prešov Pobočka Prešov (Eperjes)
ŠAP PB	Štátny archív v Prešove, Pobočka Bardejov (Bártfa)
SELMECEBÁNYA	Selmecebánya város levéltára: Selmecebánya város tanácsa: Az Országos Levéltár által visszaadott oklevelek és iratok (ŠABB PK)
SNA	Slovenský Národný Archív, Bratislava (Pozsony)
SZEPES	Szepesi káptalan hiteleshelyi levéltára: Oklevelek (SNA)

FORRÁSKÖZLÉSEK

- ABAFFY–DANCS–HANVAY *Az Abaffy család levéltára 1247–1515. A Dancs család levéltára 1232–1525. A Hanvay család levéltára 1216–1525.* Szerk. Borsa Iván. Bp., 1993. (Magyar Országos Levéltár kiadványai, II. Forráskiadványok 23.)
- AO *Codex diplomaticus Hungaricus Andegavensis. Anjoukori okmánytár I–VII.* Szerk. Nagy Imre, Tasnádi Nagy Gyula. Bp., 1878–1920.
- AOKLT. *Anjou-kori oklevéltár. Documenta res Hungaricas tempore regum Andegavensium illustrantia I–XV. (1301–1331), XVII–XXXVIII. (1333–1354), XL. (1356), XLVI–XLVIII. (1362–1364).* Szerk. Almási Tibor, B. Halász Éva, Blazovich László, Géczy Lajos, Kőfalvi Tamás, Kristó Gyula, Makk Ferenc, Piti Ferenc, Sebők Ferenc, Teiszler Éva, Tóth Ildikó. Bp.–Szeged, 1990–. A hivatkozásnál a regeszták számát adtuk meg.
- ÁÚO *Codex diplomaticus Arpadianus continuatus. Árpádkori új okmánytár.* Közzé teszi Wenzel Gusztáv. I–XII Bp., 1860–1874. (Monumenta Hungariae Historica. Diplomataria. Magyar Történelmi Emlékek. Első osztály: Okmánytárak. VI–XIII, XVII–XVIII, XX, XXII.)
- BÁNYFFY *Oklevéltár a Tomaj nemzetségbeli losonczi Bánffy család történetéhez I–II.* Szerk. Varjú Elemér, Iványi Béla. Bp., 1908–1928.
- BEREG Neumann Tibor: *Bereg megye hatóságának oklevelei (1299–1526).* Nyíregyháza, 2006. (A Szabolcs-szatmár-beregi Szemle füzetei 3.)
- BONFINI Antonio Bonfini: *A magyar történelem tizedei.* Fordította Kulcsár Péter. H. n., 1995.
- BORSODI OKLEVÉLTÁR 1980. Sugár István: *Borsodi oklevelek a Heves Megyei Levéltárban.* Miskolc, 1980. (Documentatio Borsodiensis I.)
- BORSODI OKLEVÉLTÁR 1990. Tóth Péter: *Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár Miskolcon őrzött középkori oklevelei.* Miskolc, 1990. (Borsodi Levéltári Füzetek 28.)
- BTOE *Budapest történetének okleveles emlékei. III. (1382–1439.)* Összeáll. Kumorovitz Lajos Bernát. Bp., 1987. (Monumenta diplomatica civitatis Budapest. Ad edendum praeparavit L. Bernardus Kumorovitz. Tom. III. (1382–1439.) Musaeum Historicum civitatis Budapest.) Bp., 1987.
- BUDAI KRÓNIKA *Chronica Hungarorum (A magyarok krónikája).* Az online kiadás a „*Chronica Hungarorum finita Bude A. D. 1473. in vigilia pentheocostes per Andream Hess.* Fordította: Horváth János. Utószó: Soltész Zoltán-né. Bp.–Debrecen, 1973.” alapján készült. <http://oszkdk.oszk.hu/storage/00/00/18/34/dd/1/pdf/low.pdf> Letöltés ideje: 2020. április 23.
- CDH *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis. Tomus. I–XI.* Edd. Georgius Fejér. Buda, 1829–1844.

- CHMEL Joseph Chmel: *Materialien zur österreichischen Geschichte: aus Archiven und Bibliotheken. I–II.* Linz–Wien, 1832–38.
- CJH *Corpus juris hungarici. Magyar törvénytár 1000–1895. Milleniumi emlékkiadás. I. kötet 1000–1526. évi törvényczikkek.* Szerk. Csiky Kálmán, Kolozsváry Sándor, Nagy Gyula, Óváry Kelemen, Tóth Lőrinc, Márkus Dezső. Bp., 1899.
- CNH II. Réthy László: *Corpus Nummorum Hungariae. Magyar Egyetemes Éremtár II.* Bp., 1907.
- CSÁKY *Oklevéltár a gróf Csáky család történetéhez. I. Oklevelek 1229–1499.* Összeállította: Bártfai Szabó László. Bp., 1919.
- CSÁNKI Oklevelek a Hunyadiak korából. I–II. Közli: Csánki Dezső. *Történelmi Tár* 50. (1902) 276–302. és 346–374.
- CSICSERI Kárffy Ödön: Csicsery család levéltára I–V. *Történelmi Tár* 48. (1900) 385–410.; 49. (1901) 41–70.; 223–238.; 554–564.; 50. (1902) 6–80.
- DŁUGOSZ Ioannis Dlugossii: *Annales seu Cronicae Incliti Regni Poloniae. Liber 1–12.* Varsaviae–Cracoviae, 1964–2005.
- DOGIEL *Codex diplomaticus Regni Poloniae et Magni Ducatus Lituaniae. Tomus I.* Edd. Dogiel, Marcina. Vilnae, 1758.
- DOK. POL. *Dokumenty polskie z archiwów dawnego Królestwa Węgier I–V.* Szerk. Stanisław Sroka. Kraków, 1998–2012.
- DRH *Decreta regni Hungariae. Gesetze und Verordnungen Ungarns 1301–1457.* Collectionem manuscriptam Francisci Döry additamentis auxerunt. Georgius Bónis, Vera Bácskai. Bp., 1976. (Publicationes Archivi Nationalis Hungarici. II. Fontes. 11.)
- DRTA *Deutsche Reichstagsakten unter Kaiser Sigismund.* Deutsche Reichstagsakten Ältere Reihe, 1376–1486. VII–IX. Hrsg. Dieter Keller. München–Gotha, 1878–87.; X. H. Herre. Gotha 1906.; XI–XII. Gustav Beckmann. Gotha 1898–1901.
- FEJÉR GENUS Fejér György: *Genus, incunabula et virtus Joannis Corvini de Hunyad.* Buda, 1844.
- FEJÉRPATAKY Fejérpataky László: *Magyarországi városok régi számadáskönyvei. (Selmeczbánya, Pozsony, Besztercebánya, Nagyszombat, Sopron, Bártfa és Körmöczbánya városok levéltáraiból.)* Bp., 1885.
- FMH II. *Varsóban őrzött magyar vonatkozású oklevelek (1388–1427).* Közreadja: Novák Ádám és Tóth Péter. Szerk. Novák Ádám. Debrecen, 2018. (Fontes Memoriae Hungariae II.)

- FMH III. *Varsóban őrzött magyar vonatkozású oklevelek (1439–1489)*. Közreadja: Novák Ádám, Tóth Orsolya és Tóth Péter. Szerk. Novák Ádám. Debrecen, 2018. (Fontes Memoriae Hungariae III.)
- FRA *Fontes rerum austriacarum. Zweite Abtheilung, Diplomataria et acta. II. Band. Diplomatarium Habsburgense saeculi XV*. Wien, 1950.
- FRANKÓI 1899. Fraknói Vilmos: *Oklevéltár a magyar királyi kegyuri jog történetéhez*. Bp., 1899.
- FRANGEPÁN *A Frangepán család oklevéltára. I–II*. Szerk. Thallóczy Lajos, Barabás Samu. Bp., 1910–1913.
- HÁZI HÁZI Jenő: *Sopron szabad királyi város története. I. rész. 1–7. köt. II. rész 1–6. köt. Oklevelek*. Sopron, 1921–1943.
- HEVES *Középkori oklevelek a Heves Megyei Levéltárban. DVD-ROM*. Bp.–Eger, 2008.
- HO *Hazai okmánytár. Codex diplomaticus patrius I–VIII*. Kiadja Ipolyi Arnold, Nagy Imre, Paur Iván, Ráth Károly és Véghely Dezső. Győr–Bp., 1865–1891.
- HORVÁTH 1861. Horváth Mihály: Regesták a szepesi káptalan, jászai s leleszi konventek, Kassa és Sopron városok, s több magánosok levéltáraiból s gyűjteményeiből, 1228–1643. Első közlés. *Magyar Történelmi Tár* (1861) 97–176.
- HUSZÁR Huszár Lajos: *Münzkatalog Ungarn. Von 1000 bis Heute*. Bp., 1979
- IVÁNYI BÁRTFA Iványi Béla: *Bártfa szabad királyi város levéltára. 1319–1526*. I. Bp., 1910. – A hivatkozásnál a regeszták számát adtuk meg.
- IVÁNYI EPERJES Iványi Béla: *Eperjes szabad királyi város levéltára. 1245–1526*. Pars prima–Pars secunda. Szeged, 1931. (Acta litterarum ac scientiarum Reg. Universitatis Hung. Franciscus-Iosephinae. Sectio iuridico-politica. Tom. 2.) –A hivatkozásnál a regeszták számát adtuk meg.
- JÁSZAY Okleveles toldalék. Közli, bev. és jegyz. Jászay Pál. In: *Tudománytár Értekezések*. 10. (1841) 8. füzet. 127–130.
- JUSTH *A Justh család levéltára 1274–1525*. Szerk. Borsa Iván. Bp., 1991. (Magyar Országos Levéltár kiadványai, II. Forráskiadványok 20.)
- KAMARAHASZNA Engel Pál: *Kamarahaszna-összeírások 1427-ből*. Bp., 1989. (Új Történelmi Tár 2.)
- KARÁCSONYI 1896–97 Karácsonyi János: Oklevélkivonatok a szentmiklóssi és óvári gróf Pongrácz család levéltárából. I–III. In: *Történelmi Tár* 44. (1896) 505–528, 45. (1897) 513–528, 680–708.
- KÁROLYI Géresi Kálmán: *A nagy-károlyi gróf Károlyi-család oklevéltára I*. Bp., 1882.

- KATONA Katona István: *Historia critica regum Hungariae. Ex fide domesticorum et exterorum scriptorum concinnata. Ordine I–XLII.* Pest, 1779–1817.
- KEMÉNY Kemény Lajos: *Kassa város régi számadáskönyvei 1431–1533.* Kassa, 1892.
- KNAUZ 1862. Knauz Nándor: A budai káptalan regesztái 1148–1649. In: *Magyar Történelmi Tár* 12. (1862) 3–156.
- KOVACHICH Kovachich Márton György: *Vestigia comitorum apud hungaros ab exordio regni eorum in Pannonia, usque ad hodiernum diem.* Budae, 1790.
- KOVACHICH SUPPL. Kovachich Márton György: *Supplementum ad Vestigia comitorum apud hungaros ab exordio regni eorum in Pannonia, usque ad hodiernum diem.* I–III. Buda, 1798–1801.
- KRASSÓ Pesthy Frigyes: *Krassó vármegye története. III. Oklevéltár.* Bp., 1882.
- LELESZ I. C. Tóth Norbert: *A leleszi konvent országos levéltárában lévő Acta anni sorozatának oklevelei. I. közlemény 1387–1399. (Pótlás a Zsigmondkori oklevéltár I. kötetéhez).* Nyíregyháza, 2005. (A nyíregyházi Jósza András Múzeum évkönyve 47.) A hivatkozásnál a regeszták számát adtuk meg.
- LELESZ II. C. Tóth Norbert: *A leleszi konvent országos levéltárában lévő Acta anni sorozatának oklevelei. II. közlemény 1400–1410. (Pótlás a Zsigmondkori oklevéltár II. kötetéhez).* Nyíregyháza, 2006. (A nyíregyházi Jósza András Múzeum évkönyve 48.) A hivatkozásnál a regeszták számát adtuk meg.
- LELESZ III. C. Tóth Norbert: *A leleszi konvent statutoriae sorozatának 1387–1410 közötti oklevelei. (Pótlás a Zsigmondkori oklevéltár I–II. kötetéhez.)* Nyíregyháza, 2006. (A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltár kiadványai II. Közlemények 36.) A hivatkozásnál a regeszták számát adtuk meg.
- LÓNYAY Nagy Gyula: A lónyayak deregynei levéltára XIV. és XV-ik századi okmányairól. *Századok* 7. (1873) 619–633.
- LUKCSICS *Diplomata pontificum saec. XV. XV. századi pápák oklevelei I–II.* Kiadja Lukcsics Pál. Közrebocsátja a Római Magyar Történelmi Intézet. Bp., 1931–1938. (Monumenta Hungariae Italica. Olaszországi Magyar Oklevéltár)
- MAGYAR-ZSIDÓ OKLT. *Magyar-Zsidó Oklevéltár. Monumenta Hungariae Judaica.* I–XVIII. Bp. 1903–1980.
- MON. POL. *Monumenta medii aevi historica res gestas Poloniae illustrantia. Pomniki dziejowe wieków srednich do objasnienia rzeczy polskich sluzace. Tom. I–XIX.* Cracoviae, 1874–1927.
- NÁDOROK *Az Árpád-kori nádorok és helyetteseik okleveleinek kritikai jegyzéke.* Szerk. Szócs Tibor. Bp., 2012. (A Magyar Országos Levéltár kiadványai II. Forráskiadványok 51.)

- NÓGRÁD Sugár István: *Az Egri Káptalani Hiteleshely nógrádi vonatkozású iratainak regesztái 1378–1700*. Salgótarján, 2001. (Adatok, források és tanulmányok a Nógrád megyei levéltárból 30.)
- PERÉNYI *A Perényi család levéltára 1222–1526*. Közzéteszi Tringli István. Bp., 2008. (A Magyar Országos Levéltár kiadványai II. Forráskiadványok 44.) – A hivatkozásnál a regeszták számát adtuk meg.
- PÁLOS Bándi Zsuzsanna: Északkelet-magyarországi pálos kolostorok oklevelei: regeszták. In: *Borsodi levéltári évkönyv* 5. (1985) 557–725.
- PRAY Pray György: *Syntagma historicum de Sigillis regum et reginarum Hungariae pluribusquae aliis. Opus postumum cum XVI. tabulis aeri incis.* Budae, 1805.
- RA *Regesta regum stirpis Arpadianae critico diplomatica. Az Árpád-házi királyok okleveleinek kritikai jegyzéke*. Szerk. Szentpétery Imre, Borsa Iván. I. kötet, 1. füzet – II. kötet, 4. füzet. Bp., 1923–1987.
- SIMONTORNYA C. Tóth Norbert: Oklevelek Simontornya középkori történetéhez (1264–1543). *Levéltári Közlemények* 71. (2000) 93–127.
- SZABÓ 1889–1990. Szabó Károly: Az Erdélyi Múzeum eredeti okleveleinek kivonatai (1232–1540.) 1–4. *Történelmi Tár* 47. (1889) 523–554.; 728–752.; 48. (1890) 102–129.; 328–359.
- SZABOLCS II. C. Tóth Norbert: *Szabolcs megye hatóságának oklevelei II. (1387–1526)*. Szerk. Németh Péter. Budapest–Nyíregyháza, 2003. (A nyíregyházi Jósza András Múzeum kiadványai 53.) – A hivatkozásnál a regeszták számát adtuk meg.
- SZATMÁR Piti Ferenc, C. Tóth Norbert, Neumann Tibor: *Szatmár megye hatóságának oklevelei (1284–1524)*. Szerk. C. Tóth Norbert. Nyíregyháza, 2010. (A nyíregyházi Jósza András Múzeum Kiadványai 65.)
- SZERBIA Thallóczy Lajos, Áldásy Antal: *Magyarország és Szerbia közti összeköttetések oklevéltára 1198–1526*. Bp., 1907. (Magyarország melléktartományainak oklevéltára. Codex diplomaticus partium regno Hungariae adnexarum 2.)
- SZERÉMI Bori Imre: *Szerémi György emlékirataiból*. H.n., 1996.
- SZTÁRAY *A nagymihályi és sztárai gróf Sztáray család oklevéltára. I–II*. Szerk. Nagy Gyula. Bp., 1887–1889.
- THURÓCZI Thuróczi János: *Magyar Krónika*. Fordította Geréb László. Bp., 1957. <http://mek.oszk.hu/10600/10633/10633.htm> Letöltés ideje: 2020. április 23.
- TELEKI Teleki József gróf: *Hunyadiak kora Magyarországon. Oklevéltár. X*. Pest, 1853.

- UGOCSA C. Tóth Norbert: *UgoCSa megye hatóságának oklevelei 1290–1526*. Bp., 2006. (A MTA–MOL Zsigmondkori Oklevéltár Kutatócsoport kiadványa.)
- VITÉZ *Vitéz János levelei és politikai beszédei*. Válogatta, a szöveget gondozta és a bevezető tanulmányt írta Boronkai Iván. A jegyzeteket írta Bellus Ibolya. Ford. Bellus Ibolya és Boronkai Iván. Bp., 2001. <http://mek.oszk.hu/06200/06214/html/> Letöltés ideje: 2020. április 23.
- WAGNER ANALECTA Wagner Károly: *Analecta Scepusii sacri et profani. I–IV*. Viena, 1774, Posonii–Cassoviae, 1778.
- WAGNER COLLECTENEA Wagner Károly: *Collectanea genealogico-historica illustrium Hungariae familiarum, quae jam interciderunt. Decas I. Ex ms potissimum eruit, et scutis gentilitiis auxit Carolus Wagner*. Budae, 1778.
- WAGNER DIPLOMATARIUM Wagner Károly: *Diplomatarium comitatus Sarosiensis, quod ex tabulariis et codicibus manuscriptis*. Posonii–Cassoviae, 1780.
- WINDECKE *Eberhard Windecke emlékirata Zsigmond királyról és koráról*. Fordította, sajtó alá rendezte és a bevezető tanulmányt írta Skorka Renáta. Bp., 2008. (História könyvtár. Elbeszélő források 1.)
- ZICHY *Codex diplomaticus domus senioris comitum Zichy de Zich et Vásonkeö. A zichi és vásonkeői gróf Zichy-család idősb ágának okmánytára I–XII*. Szerk. Nagy Imre, Nagy Iván, Véghely Dezső, Kamerer Ernő, Döry Ferenc, Lukcsics Pál. Bp., 1871–1931.
- ZsO *Zsigmondkori oklevéltár* I–II/1–2. (1387–1410). Összeállította Mályusz Elemér; III–VII. (1411–1420) Mályusz Elemér kéziratát kiegészítette és szerkesztette Borsa Iván; VIII–IX. (1421–1422) Borsa Iván, C. Tóth Norbert; X. (1423). C. Tóth Norbert; XI. (1424) Neumann Tibor, C. Tóth Norbert; XII. (1425) Közzéteszi C. Tóth Norbert, Lakatos Bálint, XIII. (1426) Közzéteszi C. Tóth Norbert, Mikó Gábor, Lakatos Bálint közreműködésével. Bp. 1951–. (A Magyar Országos Levéltár kiadványai II. Forráskiadványok I, 3–4, 22, 25, 27, 32, 37, 39, 41, 43, 49, 52, 55.) A hivatkozásnál a regeszták számát adtuk meg.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- ADALÉKOK *Adalékok Zemplénnvármegye történetéhez.* Szerk. Dongó Gyárfás Géza. 1–24. (1896–1926)
- ÁLDÁSY 1910. Áldásy Antal: A magyar országgyűlés követtsége V. Lászlóhoz 1452 október havában. *Századok* 44. (1910) 7. szám 554–562.
- ÁRVAI 2013A Árvai Tünde: A Dorozsma nembeli Garai család felemelkedése (1269–1359). In: *Szemelvények a PTE BTK 2011-es Országos Tudományos Diákköri Konferencián díjazott hallgatóinak pályaműveiből.* Szerk. Böhm Gábor, Fedeles Tamás. Pécs, 2013. 122–138. (Specimina Operum Iuvenum 1.)
- ÁRVAI 2013B Árvai Tünde: A házasságok szerepe a Garaiak hatalmi törekvéseiben. In: *Kor – szak – határ. A Kárpát-medence és a szomszédos birodalmak (900–1800).* Szerk. Fedeles Tamás, Font Márta, Kiss Gergely. Pécs, 2013. 103–118.
- ÁRVAI 2014. Árvai Tünde: Vallásos áhítat és hatalmi reprezentáció a Garai családban. In: *Mesterek és Tanítványok. Tanulmányok a bölcsészettudományok területéről.* Szerk. Böhm Gábor, Fedeles Tamás. Pécs, 2014. 81–105.
- BAL 1914. Bal Jeromos: Szepesvára története. *A Szepesmegyei Történelmi Társulat Évkönyve* 13. (1914).
- BALAJTHY 1837. Balajthy József: *Munkács. Azaz: Munkács városának és várának topogrphiai, geográfiai, históriai és statisztikai leírása.* Debreczen, 1836.
- BÁNDI 1991. Bándi Zsuzsanna: A Magyar Országos Levéltár Mátyás-kori pecsétkiállításának katalógusa (1990. április 6–október 6.). *Levéltári Közlemények* 62. (1991) 57–150.
- BÁNDI 1993. Bándi Zsuzsanna: A Magyar Országos Levéltár Jagelló-kori pecsétkiállításának katalógusa (1991. szeptember 20–1992. június 30.). *Levéltári Közlemények* 64. (1993) 107–142.
- BARANYAI 1925–1926. Baranyai Béla: Zsigmond király un. Sárkány-rendje. *Századok* 59–60. (1925/1926) 561–591., 681–719.
- BÁRÁNY 2002. Bárány Attila: Von Rittern zu Magnaten. Aufstieg ins Baronat im spätmittelalterlichen Ungarn: das Beispiel der Pálóci. *East Central Europe/L'Europe du Centre-Est* 29. (2002) 1–2. szám 213–221.
- BÁRÁNY 2004. Bárány Attila: Zsigmond király 1416-os angliai kísérete. *Aetas* 19. (2004) 3–4. szám 5–30.

- BÁRÁNY 2013. Bárány Attila: A fejedelmi lovagrendek hatása a magyar bárói társadalomban. In: *A magyar arisztokrácia társadalmi sokszínűsége, változó értékek és életviszonyok*. Szerk. Papp Klára, Püski Levente. Debrecen, 2013. 11–43. (Speculum historiae Debreceniense 12.)
- BÁRÁNY 2014A. Bárány Attila: A Luxemburg-ház nyugati (angol, francia, burgundi) kapcsolatai 1378 és 1416 között. In: „*Causa unionis causa fidei, causa reformationis in capite et membris.*” *Tanulmányok a Konstanzi zsinat 600. évfordulója alkalmából*. Szerk. Bárány Attila, Pószán László. Debrecen, 2014. 10–35.
- BÁRÁNY 2014B. Bárány Attila: English chivalric insignia in Hungary. In: *A Műveltség és társadalmi szerepek: arisztokraták Magyarországon és Európában. Learning, Intellect and Social Roles: Aristocrats in Hungary and Europe*. Szerk. Bárány Attila, Orosz István. Papp Klára, Vinkler Bálint. Debrecen, Debreceni Egyetem Történelmi Intézete, 2014. (Speculum historiae Debreceniense 18.)
- BÁRCZAY 1897. Bárczay Oszkár: *A heraldika kézikönyve*. Bp., 1897.
- BELLAN–VOJČEK 2009. Stanislav Bellan, Alexander Vojček: *55 najkrajših gotičkih pamiatok Slovenska*. Bratislava, 2009.
- BERTÉNYI 1976. Bertényi Iván: *Az országbírói intézmény története a XIV. században*. Bp., 1976.
- BERTÉNYI 2005. Bertényi Iván: Beszélhetünk-e kettős uralomról hazánkban (II.) Kis Károly országglása idején? (1385. december 31–1386. február 7.). In: *Studia professoris – Professor studiorum. Tanulmányok Érszegi Géza hatvanadik születésnapjára*. Szerk. Almási Tibor, Draskóczy István, Jancsó Éva. Bp., 2005. 21–29.
- BERTÉNYI 2006. Bertényi Iván: Pecséttan. In: *A történelem segédtudományai*. Szerk. Bertényi Iván. Bp., 2006.
- BERTÉNYI 2010. Bertényi Iván: *A címertan reneszánsza: tanulmányok*. Bp., 2010.
- BODOR 1987. Bodor Imre: Uralkodói pecsétek. In: *Művészet Zsigmond 1987*. II. 13–28.
- BODOR 2001. Bodor Imre: Árpád-kori pecsétjeink I. Az Árpád-ház pecsétjei. *Turul* 74. (2001) 1–20.
- BODOR 2002. Bodor Imre: Árpád-kori pecsétjeink II. Egyházi és világi pecsétek. *Turul* 75. (2002) 11–22.
- BODOR–FÜGEDI–TAKÁCS 1984. Bodor Imre, Fügedi Erik, Takács Imre: *A középkori Magyarország főpapi pecsétjei a Magyar Tudományos Akadémia Művészettörténeti Kutató Csoportjának pecsétmásolat-gyűjteménye alapján*. Bp., 1984.
- BÓNIS 1971. Bónis György: *A jogtudó értelmiség a Mohács előtti Magyarországon*. Bp., 1971.

- BORECKZY 1904. Boreczky Elemér: *A királyi tárnokmester hivatala 1405-ig*. Bp., 1904.
- BOROVSZKY 1896–1911. Magyarország vármegyei és városai. Szerk. Borovszky Samu. Bp., 1896–1905. 1. (1896): *Abauj-Torna vármegye és Kassa.*; 12. (1911): *Nógrád vármegye.*; 18. (1900): *Szabolcs vármegye.* 23. (1905): *Zemplén vármegye.*
- BOROVSZKY 1909. Borovszky Samu: *Borsod vármegye története a legrégebb időkötől a jelenkorig*. 1. A vármegye általános története az őskortól a szatmári békéig. Bp., 1909.
- BORSA 1982. Borsa Iván: A Magyar Országos Levéltár Mohács előtti Gyűjteményei. *Levéltári Közlemények* 56. (1982) 1. szám 3–19.
- BOTTLÓ 1932. Bottló Béla: *Długosz János Historia Polonicaja mint magyar történeti forrás 1385–1418*. Bp., 1932.
- BUZÁS–LŐVEI 2001. Buzás Gergely, Lővei Pál: *A visegrádi királyi palota északnyugati épülete és az utcai homlokzat zárt erkélye*. Visegrád, 2001. (Visegrád Régészeti Monográfiái 4.)
- CHOVANEC–DRONZEK –BAJUS 2004. Chovanec, Jan, Dronzek, Jozef, Bajus, Lubomír: *Kostol Navstivenia blahoslavenej Panny Márie v Trebisove*. Trebisov, 2004.
- CZEGLÉDY 1988. Czeglédy Ilona: A kurtyáni pálos kolostor. *Hermann Ottó Múzeum Évkönyve XXV–XXVI (1986–1987)*. Miskolc, 1988. 211–227.
- CZOBOR 1872. Czobor Béla: *Magyarország világi és egyházi hatóságai kiadott pecséteinek jegyzéke*. Pest, 1872.
- CSÁNKI 1889. *A Magyar Királyi Országos Levéltár Diplomatikai Osztályában őrzött pecsétek mutatója*. Szerk. Csánki Dezső. Bp., 1889.
- CSÁNKI 1890. Csánki Dezső: Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában I–III.; V. In: *Arcanum DVD könyvtár IV. Családtörténet, heraldika, honismeret*. Bp., 2003.
- CSERNUS 199. Csernus Sándor: *A középkori francia nyelvű történetírás és Magyarország (13–15. század)*. Bp., 1999.
- CSÍZI 2012. Csízi István: A gersei Pető család címerének változásai az évszázadok folyamán. *Turul* 85. (2012) 46–55.
- CSERGHEŐ–CSOMA 1888. Csergheő Géza, Csoma József: A Perényiek középkori síremlékei. *Archaeologiai Értesítő Új folyam* 8. (1888) 4. füzet 295–303.
- CSOMA 1889. Csoma József: A kassai dóm szentségházán lévő címerek. *Turul* 7. (1889) 21–26.
- CSOMA 1897. Csoma József: *Abauj-Torna vármegye nemes családjai*. Kassa, 1897.
- CSUKOVITS 1997. Csukovits Enikő: Sedriahelyek – megyeszékhelyek a középkorban. *Történelmi Szemle* 39. (1997) 363–386.

- CSUKOVITS 1998. Csukovits Enikő: Egy nagy utazás résztvevői (Zsigmond király római kísérete). In: *Tanulmányok Borsa Iván tiszteletére*. Szerk. Csukovits Enikő. Bp., 1998. 11–35.
- CSUKOVITS 2003. Csukovits Enikő: *Középkori magyar zarándokok*. Bp., 2003.
- CSUKOVITS 2007. Csukovits Enikő: Királyi palota és udvar. Két Anjou-királyság, Nápoly és Magyarország összehasonlítása. *História* 29. (2007) 5–7.
- DÉTSZY 1966. Détszy Mihály: Hol állt a középkori sárospataki vár? *A Herman Ottó Múzeum Évkönyve* 6. (1966) 177–197.
- DÉTSZY 1999. Détszy Mihály: Megjegyzések a pataki várak dolgában. *A Herman Ottó Múzeum Évkönyve* 39. (1999) 395–401.
- DIENES 1935. Dienes Adorján: *Regélő romok*. Rozsnyó, 1935.
- DOBY 1890. Doby Antal: Egy genealógiai tévedés helyreigazítása. *Turul* 8. (1890) 2. szám 86.
- DÖRY 1917. Döry Ferenc: Magyarország címerének kialakulása. *Turul* 35. (1917) 17–33.
- DRASKÓCZY 1996. Draskóczy István: Miskolc birtoklástörténete a középkorban. In: *Miskolc története I. A kezdetektől 1526-ig*. Szerk. Tóth Péter Kubinyi András közreműködésével. Miskolc, 1996. 81–156.
- DRASKÓCZY 1998. Draskóczy István: Sáros megye vámhelyei a 14. században In: *Tanulmányok Borsa Iván tiszteletére*. Szerk. Csukovits Enikő. Bp., 1998. 45–62.
- DRASKÓCZY 2000. Draskóczy István: *A tizenötödik század története*. Bp., 2000. (Magyar századok. Szerk. Glatz Ferenc)
- DVOŘÁKOVÁ 2009. Dvořáková, Daniela: *A lovag és királya. Stiborici Stibor és Luxemburgi Zsigmond. Képek és történetek egy középkori magyar nemes életéből*. Pozsony, 2009.
- E. KOVÁCS 2020. E. Kovács Péter: *Zsigmond császár megkoronázása Rómában*. Bp., 2020.
- EMŐDI 1996. Emődi Tamás: A kusalyi Jakcsok származása és címeres emlékei. *Turul* 69. (1996) 3–4. szám 57–66.
- EMŐDI 2005. Emődi Tamás: A beregszentmiklósi Telegdi-Rákóczi-kastély. *Korunk* 16. (2005) 38–42.
- ENGEL 1968–70. Engel Pál: A magyar világi nagybirtok megoszlása a XV. században 1–2. In: *Engel Pál: Honor, vár, ispánság. Válogatott tanulmányok*. Válogatta, szerkesztette, a jegyzeteket gondozta Csukovits Enikő. Bp., 2003. 13–72.
- ENGEL 1977. Engel Pál: *Királyi hatalom és arisztokrácia viszonya a Zsigmond-korban (1387–1437)*. Bp., 1977.

- ENGEL 1982. Engel Pál: Honor, vár, ispánság (Tanulmányok az Anjou-kor kormányzati rendszeréről). *Századok* 116. (1982) 880–921.
- ENGEL 1984. Engel Pál: Hunyadi János kormányzó itineráriuma, 1446–1452. *Századok* 118. (1984) 5. sz. 974–997.
- ENGEL 1987. Engel Pál: Zsigmond bárói: Rövid életrajzok. In: *Művészet Zsigmond király korában 1387–1437, I–II*. Szerk. Beke László, Marosi Ernő, Wehli Tünde. Bp., 1987. I. 114–129. II. 405–457.
- ENGEL 1992. Engel Pál: Salgói Miklós. *Levéltári Közlemények* 63. (1992) 15–26.
- ENGEL 1994. Engel Pál: Magyarország és a török veszély Zsigmond király korában (1387–1437). *Századok* 128. (1994) 273–287.
- ENGEL 1995. Engel Pál: A magyarországi birtokszerkezet átalakulása a Zsigmond-korban (Öt északkeleti megye példája.). In: *Engel Pál: Honor, vár, ispánság. Válogatott tanulmányok*. Válogatta, szerkesztette, a jegyzeteket gondozta Csukovits Enikő. Bp., 2003, 451–471.
- ENGEL 1998A. Engel Pál: *A nemesi társadalom a középkori Ung megyében*. Bp., 1998.
- ENGEL 1998B. Engel Pál: A török-magyar háborúk első éve, 1389–1392. *Hadtörténelmi Közlemények* 111. (1998) 12–28.
- ENGEL 1999. Engel Pál: Birtokosztály és családképződés. In: *Engel Pál: Honor, vár, ispánság. Válogatott tanulmányok*. Válogatta, szerkesztette, a jegyzeteket gondozta Csukovits Enikő. Bp., 2003, 625–637.
- ENGEL 2001A. Engel Pál: Magyarország világi archontológiája 1301–1457. In: *Középkori magyar adattár*. (PC CD-ROM). Bp., 2001.
- ENGEL 2001B. Engel Pál: Középkori magyar genealógia. In: *Középkori magyar adattár*. (PC CD-ROM). Bp., 2001.
- ENGEL 2001C. *Magyarország a középkor végén. Digitális térkép és adatbázis a Magyar Királyság területéről*. Szerk. Engel Pál. Bp., 2001.
- ENGEL† 2015. Engel Pál: Zsigmond király pecsételési szokásai. *Ars Hungarica* 41. (2015) 113–116.
- ENGEL–LŐVEI Engel Pál, Lővei Pál: Sokpecsétes oklevelek 1323-ból és 1328-ból. In: *Koppány Tibor hetvenedik születésnapjára: Tanulmányok*. Szerk. Bardoly István, László Csaba. Bp., 1998. 133–148.
- ENGEL–LŐVEI–VARGA 1983. Engel Pál, Lővei Pál, Varga Livia: Zsigmond-kori bárói síremlékeinkről. *Ars Hungarica* 11. (1983) 21–48.; 209–224.
- ENGEL† – C. TÓTH 2005. *Itineraria regum et reginarum (1382–1438)*. Szerk. Engel Pál†, C. Tóth Norbert. Bp., 2005. (Subsidia ad historiam medii aevi Hungariae inquirendam 1.)

- Érszegi 2001. *Sigilla regum – reges sigillorum. Királyportrék a Magyar Országos Levéltár pecsétgyűjteményéből.* Szerk. Érszegi Géza. A pecsétek leírását Sölch Miklós készítette. Fényképezte Szelényi Károly. Bp., 2001.
- FEDELES 2011. Fedeles Tamás: Egy középkori főúri család vallásossága: Az Újlakiak példája. *Századok* 145. (2011) 377–418.
- FEDELES 2014. Fedeles Tamás: Szempontok a késő középkori főúri vallásosság vizsgálatához. In: *Mesterek és Tanítványok. Tanulmányok a bölcsészettudományok területéről.* Szerk. Böhm Gábor, Fedeles Tamás. Pécs, 2014. 54–80.
- FEDELES 2015. Fedeles Tamás: „Isten nevében utazunk”: *Zarándokok, búcsújárás, kegyhelyek a középkorban.* Pécs, 2015.
- FEJÉR 1817. Fejér György: T. Vadassi Jankowics Miklós' Gyűjteményeiről, és Régiségei között találkozó két ismeretlen Emlékekről, eddig meg nem magyarázott Írásokról. *Tudományos Gyűjtemény* 1. (1817.) XI. 3–46.
- FELD 2000. Feld István: *16. századi kastélyok Északkelet-Magyarországon.* Sárospatak, 2000.
- FELD–CABELLO 1980. Feld István, Juan Cabello: *A füzéri vár.* Miskolc, 1980.
- FRANKÓI 1890. Frankói Vilmos: *Hunyadi Mátyás király 1440–1490.* Bp., 1890.
- FRANKÓI 1897. Frankói Vilmos: Anna szász hercegné magyar trónkövetelő. *Századok* 31. (1897) 1–13.
- FRANKÓI 1921. Frankói Vilmos: *A magyar királyválasztások története.* Reprint kiadás. Máriabesenyő–Gödöllő, 2005.
- FELHŐ 1972. Felhő Ibolya: Buda elsőse a tárnoki városok között. *Tanulmányok Budapest múltjából* 21. (1972) 153–178.
- FÜGEDI 1970. Fügedi Erik: *A 15. századi magyar arisztokrácia mobilitása.* Történeti statisztikai kötetek. Bp., 1970.
- FÜGEDI 1977. Fügedi Erik: *Vár és társadalom a 13–14. századi Magyarországon.* Bp., 1977. (Értekezések a történeti tudományok köréből. Új sorozat 82.)
- FÜGEDI 1984. Fügedi Erik: A köznemesi klán szolidaritása a 13–14. században. *Századok* 118. (1984) 950–973.
- FÜGEDI 1986A. Fügedi Erik: *Ispánok, bárók, kiskirályok.* Bp., 1986.
- FÜGEDI 1986B. Fügedi Erik: „Könyörülj, bánom, könyörülj...” Bp., 1986.
- FÜGEDI 1999. Fügedi Erik: *Az Elefánthyak.* A középkori nemes és klánja. Bp., 1999.
- GÁL 2015. Gál Viktor: Jelentés a füzéri várban 2014ben végzett kutatásokról. *Castrum* 18. (2015)

- GÁL 2016. Gál Viktor: Jelentés a füzéri vár 2015. évi kutatásáról. *Castrum* 19. (2016)
- GÁL–KELEMEN–SIMON 2013. Gál Viktor, Kelemen Bálint, Simon Zoltán: A füzéri Felsővár kút felvényszerkezetének elméleti rekonstrukciója. *A Herman Ottó Múzeum Évkönyve* 52. (2013) 171–179.
- GÁL–MLAKÁR 2011. Gál-Mlakár Viktor: Komlóska-Pusztavár, Szádvár, Füzér. Régészeti kutatásaim Borsod-Abaúj-Zemplén megye váraiban, 2010. *Castrum* 13. (2011) 72–78.
- GÁL–MLAKÁR 2012. Gál-Mlakár Viktor: Kutatások a füzéri várban, 2011. *Castrum* 15. (2011) 74–78.
- GERVES–MOLNÁR 1983. Gerves-Molnár Vera: *Sárospataki síremlékek*. Bp., 1983. (Művészettörténeti Füzetek 14.)
- GRITZNER 1890. Gritzner, Maximilian: *Handbuch der heraldischen Terminologie in zwölf (germanischen und romanischen) Zungen*. Nürnberg, 1890. (Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch, Einleitungsband, Abt. B).
- GYARMATI 2014. Gyarmati, Sándor: The Great Linen Register of Bardejov (Bártfa). In: *Annual of Medieval Studies at CEU 20*. Eds. Szende Katalin, Rasson, Judith. Budapest, 2014. 113–132.
- GYÖNGYÖSSY 2012. Gyöngyössy Márton: *Magyar pénztörténet, 1000–1540*. Bp., 2012.
- GYÖNGYÖSSY 2019. Gyöngyössy Márton: *Pankart és csopce. Pénzverés és pénzforgalom Nyugat-Magyarországon (1387–1608)*. Mosonmagyaróvár, 2019.
- GYÖRFFY 1966–1998. Györffy György: *Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza*. I–IV. Bp. 1966–1998. (A lábjegyzetekben az I. kötet 1987-es 3. kiadására hívtakoztunk.)
- HARASZTI Szabó 2015. Haraszi Szabó Péter: A prágai egyetem 14. századi hallgatói és a királyi udvar kapcsolatrendszere. In: *Micae Mediaevales IV. Fiatal történészek dolgozatai a középkori Magyarországról és Európáról*. Szerk. Gál Judit, Kádas István, Rózsa Márton, Tarján Eszter. Bp., 2015. 77–92.
- HAVASSY 2001. Havassy Péter: Adatok a Gömör megyei várak középkori történetéhez. *A Nyíregyházi Jósza András Múzeum évkönyve* 43. (2001.) 287–300.
- HÉCZEY–MARKÓ–RÁCZ 2013. Héczey-Markó Ágnes, Rácz Miklós: Perényi Péter sírköve az abaujvári református templomban. *Folia historica: a Magyar Nemzeti Múzeum évkönyve* 28. (2013) 55–71.
- HEGEDŰS 2000. *Megpecsételt történelem: középkori pecsétek Esztergomból*. Szerk. Hegedűs András. Esztergom, 2000.
- HLAVAČKOVÁ 2010. Hlavačková, Míriam: Diplomát v službách uhorských kráľov. Pôsobenie nitrianskeho biskupa Antona zo Šankoviec na sklonku stredoveku. *Historický časopis: Historického ústavu SAV* 58. (2010) 15–35.

- HOFFER 1928. Hoffer András: Rudabányácska egykori bányászata. *Bányászati és Kohászati Lapok* 61. (1928) 274–278.
- HÖGYE 1971–72. Högye István: Az alsólendvai Bánfi család pénzverése a 15. században. *Numizmatikai Közlöny* 70–71. (1971–72) 71–73.
- HÓMAN–SZEKFŰ 1928. *Magyar Történet*. Szerk. Hóman Bálin, Szekfű Gyula. Bp., 1928.
- HORVÁTH R. 2001. Horváth Richárd: Adalékok a Szapolyaiak északkelet-magyarországi fel-emelkedéséhez. In: *Analecta Mediaevalia I.: Tanulmányok a középkorról*. Szerk. Neumann Tibor. Bp., 2001.
- HORVÁTH R. 2003. Horváth Richárd: A Felső Részek kapitánysága a Mátyás-korban. *Századok* 137. (2003) 4. szám 929–954.
- HORVÁTH–NEUMANN 2012. Horváth Richárd, Neumann Tibor: *Ecsedi Bátori István: Egy katonabáró működése 1458–1493*. Bp., 2012.
- HORVÁTH S. 1908. Horváth Sándor: Adatok a Perényi család történetéhez. *Történelmi Tár* 4. sorozat 9. (1908) 1–11.
- JANÓ 1997. Janó Ákos: Újabb szempontok a sárospataki vár építéstörténetének kezdetéhez. *A Herman Ottó Múzeum Évkönyve* 35–36. (1997) 35–58.
- JANÓ 2000. Janó Ákos: Viszontválasz a sárospataki várak dolgában. *A Herman Ottó Múzeum Évkönyve* 39. (2000) 135–140.
- JANÓ 2008. Janó Ákos: Hagyományok és legendák Sárospatak múltjából. *A Herman Ottó Múzeum évkönyve* 47. (2008) 341–365.
- JÉKELY–LÁNGI 2009. Jékely Zsombor, Lángi József: *Falfestészeti emlékek a középkori Magyarország északkeleti megyéiből*. Szerk. Kollár Tibor. A bevezetőt írta Marosi Ernő, fényképezte Mudrák Attila. Bp., 2009.
- JÉKELY 2014. Jékely Zsombor: Címerkönyvek és címereslevelek: magyar nemesi címerek a konstanzi zsinat idején. In: „*Causa unionis causa fidei, causa reformationis in capite et membris.*” *Tanulmányok a Konstanzi zsinat 600. évfordulója alkalmából*. Szerk. Bárány Attila, Pósnán László. Debrecen, 2014. 355–370.
- JÉKELY 2016. *Armorial and Grants of Arms: Heraldic representation of Hungarian nobles at the time of the Council of Constance*. In: *Das Konzil von Konstanz und Ungarn*. Hrsg. Attila Bárány. Debrecen, 2016. (Memoria Hungariae 1.) 155–178.
- KÁDAS 2014A. Kádas István: Középkori család- és birtoktörténet: a Semseiek. *Fons* 20. (2014) 423–454.
- KÁDAS 2014B. Kádas István: Északkelet-Magyarország szolgabírói a Zsigmond-korban. *Archontológia*. In: *Magister Historiae*. Szerk. Belucz Mónika, Gál Judit, Kádas István, Tarján Eszter. Bp., 2014. 101–127.

- KÁDAS 2016. Kádás István: Nógrád megye adójegyzeke 1457-ből. In: *Pénz, posztó, piac. Gazdaságtörténeti tanulmányok a magyar középkorról*. Bp., 2016. 31–82.
- KÁKÓCKI 2016. Kákócki Balázs: *A szederkényi uradalom történeti földrajza*. Tiszaújváros 2016.
- KÁLDI 2003. Káldi Gyula: A beregszentmiklósi várkastély építéstörténete. *Műemlékvédelem* 47. (2003) 333–339.
- KALMÁR 1959. Kalmár János: A füleki (Filakovo) vár XV–XVII. századi emlékei. *Régészeti Füzetek* II/4. (1959).
- KARÁCSONYI 1900–01. Karácsonyi János: *A magyar nemzetségek a XIV. század közepéig I–III*. Bp., 1900–1901.
- KERTÉSZ–D. MEZEY 2015. Kertész Róbert, D. Mezey Alice: Adatok egy bárói familia és Szolnok késő középkori kapcsolataihoz: A Pálóci-sírkőtöredék. *Archaeologia – Altum Castrum Online* (2015) 2–22.
- KNAUZ 1859. Knauz Nándor: *Az országos tanács és országgyűlések története: 1445–1452*. Pest, 1859.
- KOMÁROMY 1894. Komáromy András: Nyalábvár és uradalma. *Századok* 28. (1894.) 492–519.
- KOMÁROMY 1899. Komáromy András: A Perényiek a mohácsi vész előtt. Két közlemény. *Családtörténeti értesítő* 1. (1899) 2–8. 41–52.
- KÓNYA 2013. *Dejiny Uhorska*. Szerk. Péter Kónya. Prešov, 2013.
- KOPPÁNY 1999. Koppány Tibor: *A középkori Magyarország kastélyai*. Bp., 1999. (Művészettörténeti Füzetek 26).
- KORAI MAGYAR TÖRT. LEX. *Korai magyar történeti lexikon (9–14. század)*. Főszerkesztő: Kristó Gyula. Szerkesztők: Engel Pál és Makk Ferenc. Bp., 1994.
- KOVÁCS 1987. Kovács Éva: A Luxemburgi-uralkodók rendjelei. In: *MŰVÉSZET ZSIGMOND* 1987. I. 135–147.
- KÖRMENDI 2009. Körmendi Tamás: A magyarországi nemzetségi címerek kialakulásának kérdéséhez. *Századok* 2009. (143) 391–426.
- KÖRMENDI 2010. Körmendi Tamás: Az Osl nemzetség címerváltozatai a középkorban. *Turul* 83. (2010) 3–24.
- KÖRMENDI 2011. Körmendi Tamás: Az Aba nemzetség címerváltozatai a középkorban. *Turul* 84. (2011) 109–122.
- KÖRMENDI 2013. Körmendi Tamás: Dalmácia címere a középkori magyar királyok heraldikai reprezentációjában. In: *Archivariorum historicorumque magistra*. Budapest 2013. 391–407.

- KŐSZEGHY 1892. Kőszeghy Sándor: Zsigmond királynak két honvédelmi szabályzata. *Had-történelmi Közlemények* 5. (1892) 586–608.
- KRANZIERITZ 2015. Kranzeritz Károly: A nikápoli csata magyar résztvevői. *Had-történelmi közlemények* 128. (2015) 162–183.
- KRISTÓ 1992. *Középkori históriák oklevelekben (1002–1410)*. Szerk. Kristó Gyula. Szeged, 1992. (Szegedi Középkorász Könyvtár 1.)
- KRISTÓ–ENGEL–KUBINYI 2005. *Magyarország története*. Szerk. Kristó Gyula, Engel Pál, Kubinyi András. Bp., 2005.
- KRONOLÓGIA 1986. *Magyarország történelmi kronológiája I–IV*. Főszerk. Benda Kálmán. 3. kiadás. I. kötet: A kezdetektől 1526-ig. Szerk. Solymosi László. Bp., 1986.
- KUBINYI 1963. Kubinyi András: A városi rend kialakulásának gazdasági feltételei és a főváros kereskedelme a XV. század végén. *Tanulmányok Budapest Múltjából* 15. (1963) 189–226.
- KUBINYI 1964. Kubinyi András: Budafelhívíz topográfiája és gazdasági fejlődése. Topographie und wirtschaftliche Entwicklung von Budafelhívíz. *Tanulmányok Budapest Múltjából* 16. (1964) 85–180.
- KUBINYI 1973. Kubinyi András: A kaposújvári uradalom és a Somogy megyei familiárisok szerepe Újlaki Miklós birtokpolitikájában. *Somogy megye múltjából. Levéltári Évkönyv* 4. (1973) 3–44.
- KUBINYI 1974. Kubinyi András: Budapest története a későbbi középkorban Buda eleséig (1541-ig). In: *Budapest története II. A későbbi középkorban és a török hódoltság idején*. Főszerk. Gerevich László. Bp., 1975.
- KUBINYI 1979. Kubinyi András: A magyarországi városok országrendiségének kérdéséhez: különös tekintettel az 1458–1526 közti időre. *Tanulmányok Budapest múltjából*, 21. (1979) 7–48.
- KUBINYI 1988. Kubinyi András: Bárók a királyi tanácsban Mátyás és II. Ulászló idejében. *Századok* 122. (1988) 147–213.
- KUBINYI 1991. Kubinyi András: Nagybirtok és főúri rezidencia Magyarországon a XV. század közepétől Mohácsig. *A tapolcai Városi Múzeum közleményei* 2. (1991) 211–228.
- KUBINYI 1993. Kubinyi András: Szécsi Dénes bíboros prímás. In: *Entz Géza nyolcvanadik születésnapjára*. Szerk. Valter Ilona. Bp., 1993. 99–108.
- KUBINYI 2001. Kubinyi András: *Mátyás király*. Bp., 2001.
- KUBINYI 2007. Kubinyi András: Középkori országgyűléseink és a városok. Válasz Geric József professzor tanulmányaira. *Századok* 141. (2007) 471–492.
- KUMOROVITZ 1928. Kumorovitz Lajos Bernát: A leleszi konvent oklevéladói működése 1569-ig. *Turul* (1928) 1–38.

- KUMOROVITZ 1932. Kumorovitz Lajos Bernát: Mátyás király pecsétjei. *Turul* 46. (1932) 5–19.
- KUMOROVITZ 1934. Kumorovitz Lajos Bernát: *A leleszi prépostság tagjai és hiteleshelyi személyzete 1569-ig*. Különlenyomat az 1934-es Szent Norbert halálának 800 éves jubileumára készült gödöllői emlékkönyvből. Bp., 1934.
- KUMOROVITZ 1937A. Kumorovitz Lajos Bernát: A magyar királyi egyszerű- és titkospecsét használatának alakulása a középkorban. In: *A gróf Klebelsberg Kunó Magyar Történetkutató Intézet Évkönyve VII*. Szerk. Miskolczy Gyula, Károlyi Árpád, Angyal Dávid. Bp., 1937. 69–112.
- KUMOROVITZ 1937B. Kumorovitz Lajos Bernát: A specialis praesentia regia pecséthasználata Zsigmond korában. In: *Emlékkönyv Domanovszky Sándor születése hatvanadik fordulójának ünnepére*. Bp., 1937, II. 422–439.
- KUMOROVITZ 1993. Kumorovitz Lajos Bernát: *A magyar pecséthasználat története a középkorban*. = *Der Gebrauch von Siegeln in Ungarn im Mittelalter*. (második, bővített és javított kiadás). Bp., 1993.
- KURCZ 1988. Kurcz Ágnes: *Lovagi kultúra Magyarországon a 13–14. században*. Bp., 1988.
- LACZLAVIK 2014. Laczlavik György: *Kettős pecsét alatt. Várday Pál esztergomi érsek, királyi helytartó (1483–1549)*. Pécs–Bp. 2014. (Szilutt. Korszerű történelmi életrajzok.)
- LÁSZLÓ 1995. László Géza: Nyíregyháza város történeti kronológiája a kezdetektől 1526-ig. *Szabolcs-szatmár-beregi levéltári évkönyv* 11. (1995) 521–542.
- LASZLOVSZKY 2010. Laszlovszky József: A Zsigmond kori királyi palota és a visegrádi ferences kolostor: Rezidencia és egyházi alapítások. In: *A visegrádi királyi palota*. Szerk. Buzás Gergely, Orosz Krisztina. Bp., 2010. 213–223.
- LEDERER 1934. Lederer Emma: Bártfa város vérszonszövő üzeme a XV. Században. In: *A Gróf Klebelsberg Kuno Magyar Történetkutató Intézet évkönyve* 4. (1934) 150–158.
- LOVCSÁNYI 1886. Lovcsányi Gyula: Adalékok a magyar–lengyel érintkezések történetéhez a mohácsi vész előtt. V. közlemény. *Századok* 20. (1886) 692–715.
- LOVÁSZ 2000. Lovász Emese: A diósgyőr-majládi pálos kolostor (1973. évi feltárás eredményei, tanulságai). In: *A pálosok építészeti és művelődéstörténeti emlékei Borsodban*. Szerk. Dobrossy István. Miskolc, 2000. 7–26. (Tanulmányok Diósgyőr történetéhez 8.)
- LŐVEI 1987. Lővei Pál: Síremlékszobrászat. In: *Művészet Zsigmond király korában 1387–1437*, I–II. Szerk. Beke László, Marosi Ernő, Wehli Tünde. Bp., 1987. II. 277–284.; 285–303.

- LŐVEI 2006. Lővei Pál: Hoforden im Mittelalter, unter besonderer Berücksichtigung des Drachenordens. In: *Sigismundus rex et imperator: Kunst und Kultur zur Zeit Sigismunds von Luxemburg, 1387–1437*. Szerk. Takács Imre. Bp.–Luxemburg, 2006. 251–263.
- LŐVEI 2009A. Lővei Pál: „...jelen levelünket ...szokott pecsétjeinkkel meg is erősítettük ...” – Sokpecsétes oklevelek megpecsételési folyamata. In: *„A feledés árja alól új földeket hódítok vissza”: Írások Tímár Árpád tiszteletére*. Szerk. Bardoly István, Jurecskó László, Sümegei György. Bp., 2009. 109–117.
- LŐVEI 2009B. Lővei Pál: „*Posuit hoc monumentum pro aeterna memoria*” – Bevezető fejezetek a középkori Magyarország síremlékeinek katalógusához. Akadémiai doktori disszertáció. Bp., 2009.
- LŐVEI 2009C. Lővei Pál: Az ország nagyjainak és előkelőinek 1402. évi oklevelén függő pecsétek. In: *Honoris causa. Tanulmányok Engel Pál tiszteletére*. Szerk. Neumann Tibor, Rácz György. Bp.–Piliscsaba, 2009. 149–182.
- LŐVEI 2011. Lővei Pál: Újabb ismeretek a Sárkányrend emlékeiről. In: *Erősségénél fogva várépítésre való. Tanulmányok a 70 éves Németh Péter tiszteletére*. Szerk. Juan Cabello, C. Tóth Norbert. Nyíregyháza, 2011. 259–265.
- LŐVEI 2013. Lővei Pál: Sokpecsétes oklevelek a 14–15. századi Magyarországon. *Ars Hungarica*, 39. (2013) 2. szám 137–144.
- LŐVEI 2017. A „sárkánylovagok” kőfaragója. In: *Hatalom, adó, jog. Gazdaságtörténeti tanulmányok a magyar középkorról*. Szerk. Kádas István, Weisz Boglárka. Bp., 2017. 387–485. (Magyar történeti emlékek. Értekezések)
- LŐVEI–TAKÁCS 2014. Lővei Pál, Takács Imre: Egy 1358. évi dubrovniki sokpecsétes oklevél pecsétjei. In: *Arcana tabularii. Tanulmányok Solmyosi László tiszteletére*. Szerk. Bárány Attila, Dreska Gábor, Szovák Kornél. Bp.–Debrecen, 2014. I. 131–146.
- LUKAČKA 1997. Ján Lukačka: Notár kráľa Žigmunda Martin z Malých Bošian. *Slovenská archivistika* 32. (1997) 1. szám 37–43.
- MÁLYUSZ 1940. Mályusz Elemér: A magyar társadalom a Hunyadiak korában. A hűbéri-ség és rendiség problémája. In: *Emlékkönyv Mátyás király születésének öt-százéves fordulójára*. Szerk. Lukinich Imre. Bp. 1940. 311–433.
- MÁLYUSZ 1957. Mályusz Elemér: A magyar rendi állam Hunyadi korában I–II. *Századok* 91. (1957) 46–123. és 529–602.
- MÁLYUSZ 1960. Mályusz Elemér: Zsigmond király központosító törekvései Magyarországon. *Történelmi Szemle* (1960) 162–192.
- MÁLYUSZ 1973. Mályusz Elemér: *Királyi kancellária és krónikás a középkori Magyarországon*. Bp., 1973.

- MÁLYUSZ 1978. Mályusz Elemér: A kancelláriai tevékenység Albert király uralma alatt (1438–1439). In: *Opuscula classica mediaevaliaque in honorem J. Horváth ab amicis discipulis composita*. Szerk. Bollók János. Bp., 1978. (Klasszika-filológiai Tanulmányok III.)
- MÁLYUSZ 1980. Mályusz Elemér: A négy Tallóci-fivér. *Történelmi Szemle* 23. (1980) 531–576.
- MÁLYUSZ 1984. Mályusz Elemér: *Zsigmond király uralma Magyarországon*. Bp., 1984.
- MÁLYUSZ† 1994. Mályusz Elemér†: Az első Habsburg a magyar trónon. *Aetas* 9. (1994) 3. szám 120–151.
- MAROSI 1969. Marosi Ernő: Tanulmányok a kassai Szent Erzsébet-templom középkori építéstörténetéhez I. *Művészettörténeti Értesítő* 18 (1969) 1–45.
- MAROSI 1987. *Magyarországi művészet 1300–1470 körül 1–2*. Szerk. Marosi Ernő. Bp., 1987.
- MERTANOVÁ 1985. Mertanová, Stefánia: *Ius tavernicale: Studie o procese formovania práva tavernických miest v etapách vývoja taverničkeho súdu v Uhorsku (15.–17. stor.)*. Bratislava, 1985.
- MOLNÁR–MOLNÁR D. 2005. Molnár József, Molnár D. István: *Kárpátalja népessége és magyarsága a népszámlálási és népmozgalmi adatok tükrében*. Beregszász, 2005.
- MŰVÉSZET LAJOS 1982. *Művészet I. Lajos király korában 1342–1382*. Szerk. Marosi Ernő, Tóth Melinda, Varga Lívia. Bp., 1982.
- MŰVÉSZET ZSIGMOND 1987. *Művészet Zsigmond király korában 1387–1437, I–II*. Szerk. Beke László, Marosi Ernő, Wehli Tünde. Bp., 1987.
- NAGY 1857–68. Nagy Iván: *Magyarország családai. Czímerekkel és nemzedékrendi táblákkal*. I–XII kötet és Pótlékkötet. Pest, 1857–1868.
- NAGY 1886. Nagy Iván: A Chontos család címere 1418-ból, és némi heraldikai észrevételek. *Turul* 4. (1886) 162–166.
- NÉMETH 1994. Németh Péter: A leleszi konvent országos levéltáráról. *Szabolcs-szatmár-beregi levéltári évkönyv* 10. (1994) 47–51.
- NÉMETH 2006. Németh Péter: Egy hős és felmenői. *Szabolcs-Szatmár-Beregi levéltári évkönyv* 17. (2006) 293–302.
- NEUMANN 2007. Neumann Tibor: *A Korlátköviek. Egy előkelő család története és politikai szereplése a 15–16. században*. Győr, 2007. (A Győri Egyházmegyei Levéltár Kiadványai – Források, feldolgozások 5.)
- NEUMANN 2010. Neumann Tibor: Királyi aláírás és pecséthasználat a Jagelló-kor elején. *Turul* 83. (2010) 33–53.

- NEUMANN 2012. Neumann Tibor: Régi genealógiai legendák nyomában: Szapolyai István nádor házasságai, leányai és leánytestvérei. In: *Tiszteletkőr: Történeti tanulmányok Draskóczy István egyetemi tanár 60. születésnapjára*. Szerk. Mikó Gábor, Péterfi Bence, Vadas András. Bp., 2012. 431–438.
- NEUMANN 2014. Neumann Tibor: Találkozó Konstanzban (A Kórógyiak grófi címe). *Turul* 87. (2014) 104–108.
- NEUMANN 2016A. Dózsa legyőzője: Szapolyai János erdélyi vajdasága (1510–1526). In: *Dózsa György halálának 500. évfordulója alkalmából szervezett konferencia előadásai*. Szerk. Sarány István. Csíkszereda, 2016. 85–102.
- NEUMANN 2016B. Hercegek a középkor végi Magyarországon. In: *Hercegek és hercegségek a középkori Magyarországon*. Szerk. Zsoldos Attila. Székesfehérvár, 2016. 95–112.
- NEUMANN 2017. Neumann Tibor: Várat vennék, de miből? Perényi Imre szerzeményei az 1490-es években. *A Nyíregyházi Jósza András Múzeum Évkönyve* 59. (2017) 91–112.
- NÓGRÁDY 2014. Nógrády Árpád: Sáros megye egyházas települései a 14. század elején. In: *Arcana tabularii. Tanulmányok Solymosi László tiszteletére I–II*. Szerk. Bárány Attila, Dreska Gábor, Szovák Kornél. Bp.–Debrecen, 2014. I. 415–428.
- NOVÁK 2014. Novák Ádám: The Seal Usage of Hungarian Aristocrats in the 15th century. In: *Műveltség és társadalmi szerepek: arisztokraták Magyarországon és Európában. Learning, Intellect and Social Roles: Aristocrats in Hungary and Europe*. Szerk. Bárány Attila, Orosz István, Papp Klára, Vinkler Bálint. Debrecen, 2014. 59–72.
- NOVÁK 2015. Novák Ádám: Egy kutatási program első eredményeinek bemutatása – Sokpecsétes oklevelek 1439 és 1457 között. In: *Micae Mediaevales IV. Fiatal történészek dolgozatai a középkori Magyarországról és Európáról*. Szerk. Gál Judit, Kádas István, Rózsa Márton, Tarján Eszter. Bp., 2015. 199–212.
- NOVÁK 2016. Novák Ádám: Hadi események és résztvevői a Felső Rézéken 1440 és 1445 között – Azok a bizonyos „zavaros idők”. In: *Középkori elfeledett csaták*. Szerk. Pósan László, Veszprémy László. Bp., 2016. 310–330.
- NOVÁK 2018A. Novák Ádám: Az 1440. januári királyválasztó országgyűlés oklevelének megerősítői. In: *Micae Mediaevales VII. Fiatal történészek dolgozatai a középkori Magyarországról és Európáról*. Szerk. Farkas Csaba, Ribi András, Veres Kristóf György. Bp., 2018. 122–138.
- NOVÁK 2018B. Novák Ádám: Középkori Hungaricák és pecsétek Kassa Város Levéltárában (Archivum Secreteum). *Levéltári Közlemények* 89. (2018) 227–248.
- NOVÁK 2018C. Novák Ádám: Középkori magyar pecsétek Varsóból. *Történeti Tanulmányok* XXVI. Supplementum. (2018).

- NOVÁKI–SÁNDORFI 1992. Nováki Gyula, Sándorfi György: *A történeti Borsod megye várai az őskortól a kuruc korig. Die Burgen des historischen Komitats Borsod von der Urzeit bis zur Kuruzzeit.* Bp.–Miskolc, 1992.
- NOVÁKI–SÁRKÖZY 2004. Nováki Gyula, Sárközy Sebestyén: Várak a történeti Zemplén megyében. I. *A Herman Ottó Múzeum Évkönyve* 43. (2004) 199–228.
- NOVÁKI–SÁRKÖZY–FELD 2007. *Borsod-Abauj-Zemplén megye várai az őskortól a kuruc korig.* Szerk. Nováki Gyula, Sárközy Sebestyén, Feld István. Bp.–Miskolc, 2007.
- OSLANSKÝ 1996. Oslanský, František: The Role of John Jiskra in the History of Slovakia. *Human Affairs* 6. (1996) 19–33.
- PAJORIN 2011. Pajorin Klára: A Bázeli Zsinat hatása Magyarországon. (Görögök, görög tudósok és a korai magyar humanizmus). *Irodalomtörténeti Közlemények* 115. (2011) 1. szám. 3–26.
- PÁLOSFALVI 2000. Pálosfalvi Tamás: Cilleiek és Tallóciak: közdelem Szlavóniáért (1440–1448). *Századok* 134. (2000) 45–98.
- PÁLOSFALVI 2002. Pálosfalvi Tamás: Jan Jiskra és a felvidéki városok. In: *Hadserg, város, társadalom a 15. századtól 1918-ig [Armáda, mesto, spolonos od 15. storocia do roku 1918]*. Pozsony, 2002. 31–39.
- PÁLOSFALVI 2003. Pálosfalvi Tamás: A Rozgonyiak és a polgárháború (1440–1444). *Századok* 137. (2003) 4. szám 897–928.
- PÁLOSFALVI 2004. Pálosfalvi Tamás: A pozsonyi vár elfoglalása 1450-ben. In: *Analecta Mediaevalia II. Várak, templomok, ispotályok. Tanulmányos a magyar középkorról.* Szerk. Neumann Tibor. Piliscsaba, 2004. 197–219.
- PÁLOSFALVI 2009. Pálosfalvi Tamás: *A Hunyadiak kora 1437–1490.* Magyarország története 7. Főszerk. Romsics Ignác. Bp., 2009.
- PÁLOSFALVI 2013. Pálosfalvi Tamás: Szegedtől Újvárig. Az 1458–1459. esztendőkrónikájához. *Századok* 147. (2013) 347–380.
- PÁLOSFALVI 2015. Pálosfalvi Tamás: Tettes vagy áldozat? Hunyadi László halála. *Századok* 149. (2015) 383–441.
- PAPAJÍK 2013. David Papajík: Jan Čapek ze Sán cseh nemes és szerepe a magyar koronáért folytatott harcban (1440–1443). *Aetas* 28. (2013) 128–136.
- PÉTERFI 2014. Péterfi Bence: *Egy székely két élete. Kövendi Székely Jakab pályafutása.* Pécs–Bp., 2014. (Sziluett. Korszerű történelmi életrajzok.)
- PETRIK 2000. Petrik Iván: A Pelejteiek. Egy középkori Zemplén megyei köznemesi család vizsgálata. *Fons* 7. (2000) 2. szám 199–247.
- POHL 1971–72. Pohl Artur: V. László pénzverése (1453–1457). *Numizmatikai Közlöny* 70–71. (1971–72). 51–71.

- PÓSÁN 2019. Pósan László: *Magyarország és a Német Lovagrend a középkorban*. Debrecen, 2019. (Memoria Hungariae 10.)
- PRAJDA–FEDELES 2014. Prajda Katalin, Fedeles Tamás: Olyan vallásosan, szokásaiban és életmódjában olyan mértéktartóan élt” Adalékok Filippo Scolari és családja vallássosságához. *Történelmi Szemle* 56. (2014) 357–382.
- PUSKÁR 2003. Puskár Anett: Perényi Péter politikai pályafutása. In: *A Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kara tudományos diákköri közleményei 2. 2001–2002. évi dolgozatok*. Szerk. Fazekas Csaba. Miskolc, 2003. 237–252.
- RÁCZ 1995. Ráczy György: Az Ákos nemzetség címere. *Turul* 67. (1995) 15–34.
- RÁCZ 2009. Ráczy György: Egy főnemesi család eredete és pályakezdése. A Batthyányak az Anjou- és Zsigmond korban. In: *Honoris causa. Tanulmányok Engel Pál tiszteletére*. Szerk. Neumann Tibor, Ráczy György. Bp.–Piliscsaba, 2009. 301–357.
- RADÓ 1949. Radó Polikárp: Huszonkét Szentév. *Vestigia* 14. (1949) 12. szám 838–845.
- RINGER 2011. Ringer István: Beszámoló a sátoraljaújhelyi vár régészeti feltárásának első éveiről (2007–2011). *A Herman Ottó Múzeum évkönyve* 50. (2011) 193–217.
- ROMSICS 2007. *Magyarország története*. Főszerk. Romsics Ignác. Bp., 2007.
- SÁRKÖZI–NOVÁKI–SÁNDORFI 1997. Sárközy Sebestyén, Nováki Gyula, Sándorfi György: A történelmi Abaúj-Torna megye várai (az őskortól a kuruc korig) I. *Történelmi Közlemények Abaúj-Torna vármegye és Kassa múltjából. Új folyam.* 1. (1997) 12–102.
- SÁRKÖZI–NOVÁKI 2001. Sárközy Sebestyén, Nováki Gyula: A történelmi Abaúj-Torna megye várai (az őskortól a kuruc korig) II. *A Herman Ottó Múzeum Évkönyve*. 40. (2001) 143–178.
- SCHNEIDER 1976. Schneider Miklós: *Nógrádi évszázadok. Olvasókönyv a megye történetéhez*. Salgótarján, 1976.
- SIGISMUNDUS 2006. *Sigismundus rex et imperator: Kunst und Kultur zur Zeit Sigismunds von Luxemburg, 1387–1437*. Szerk. Takács Imre. Bp.–Luxemburg, 2006.
- SIMON 2000. Simon Zoltán: *A füzéri vár a 16–17. században*. Miskolc, 2000.
- SIMON 2005. Simon Zoltán: A füzéri vár az újabb kutatások tükrében. *Castrum* 1. (2005) 47–66.
- SLIVKA–VALLAŠEK 1991. Slivka, Michal, Vallašek, Adrian: *Hrady a hrádky na východnom Slovensku*. Košice, 1991.
- SOLYMOSSI 2006. Solymosi László: *Írásbeliség és társadalom az Árpád-korban: diplomatikai és pecsétani tanulmányok*. Bp., 2006.

- SOLYMOSI 2010. Solymosi László: Levelesített káptalanok: Eger és Csázma pecsétjei a középkorban. In: „*Fons, skepsis, lex.*” *Ünnepi tanulmányok a 70 esztendősk Makk Ferenc tiszteletére.* Szerk. Almási Tibor, Révész Éva, Szabados György. Szeged, 2010. 391–402.
- SOÓS 2013–2014. Soós Ferenc: A középkori Magyarország gazdasági- és pénzügyigazgatási tisztségviselői. *Numizmatikai Közlöny* 112–113. (2013–2014) 81–125.
- SPIILKA 1943. Spilka Lőrinc: *Jászó története 1243-tól 1552-ig.* Gödöllő, 1943.
- SUGÁR 1984. Sugár István: *Az egri püspökök története.* Bp., 1984.
- SUNKÓ 2006. Sunkó Attila: *Pecsétgyűjtemény V szekció.* Bp., 2006. (MOL segédletei 23.)
- SÜTTŐ 2003. Süttő Szilárd: *Anjou-Magyarország alkonya. Magyarország politikai története Nagy Lajostól Zsigmondig, az 1384–1387. évi belviszályok okmánytárával. I–II. kötet,* Szeged, 2003.
- SÜTTŐ 2006. Süttő Szilárd: Volt-e kettős uralom Magyarországon Kis Károly országglása idején? (Válasz Bertényi Ivánnak). *Aetas* 21. (2006) 2–3. szám 232–246.
- SZABÓ 1917. Szabó Dezső: Albert királlyá választása. In: *Emlékkönyv Fejérpataky László életének hatvanadik évfordulója ünnepére.* Szerk. Szentpétery Imre, Bp., 1917. 312–325.
- SZABÓ 2014. Szabó Pál: *1440 – Nándorfehérvár első oszmán–török ostroma és előzményei.* Doktori értekezés. SZTE, 2014.
- B. SZABÓ 2014. B. Szabó János: A huszita hadviselés hatása és adaptációja Kelet-Közép-Európában. In: „*Causa unionis causa fidei, causa reformationis in capite et membris.*” *Tanulmányok a Konstanzi zsinat 600. évfordulója alkalmából.* Szerk. Bárány Attila, Pósnán László. Debrecen, 2014. 426–435.
- SZASZKÓ 2013. Szaszko Elek: *A Szeri Pósa család. Egy alföldi előkelő család története a 14–15. században.* Doktori értekezés. PPKÉ, 2013.
- SZEKFŰ 1912. Szekfű Gyula: Servienek és familiarisok. Vázlat a középkori magyar alkotmány- és közigazgatástörténet köréből. *Értekezések a Történeti Tudományok köréből* 23. (1911–1915) 75–196.
- SZENTPÉTERY 1902. Szentpétery Imre: Hédervári Imre 1447-iki felmentő levele. *Turul* 20. (1902) 153–165.
- SZENTPÉTERY 1985. Szentpétery Imre: *A kronológia kézikönyve.* A Chronologia és az Oklevéltani naptár összevont, javított és bővített kiadása. A szerző hagyatékát gondozta és sajtó alá rendezte: Gazda István. Bp., 1985.
- SZENTPÉTERY 1930 [1995]. Szentpétery Imre: *Magyar oklevéltan.* Bp., 1995.
- SZENTPÉTERY IFJ. 1934. Ifj. Szentpétery Imre: *A tárnoki ítélőszék kialakulása.* *Századok* 68. (1934) pótfüzet 510–590.

- SZERÉMI–ERNYEI 1912. Szerémi József, Ernyei József: *A Majthényiak és a Felvidék*. Bp., 1912.
- SZILÁGYI 1894–98. *A magyar nemzet története*. I–X. Főszerk. Szilágyi Sándor. Bp., 1894–98.
- SZIRMAY–KOVACHICH 1804. Szirmay Antal: *Notitia historica comitatus Zempléniensis*. Edita et indicibus provisa industria Martini Georgii Kovachich. Buda, 1804.
- SZITNYAI 1884. A körmöczbányai békekötés 1452-ben. Közli: Szitnyai József. *Történelmi Tár* 32. (1884) 594–612.
- SZOVÁK 2008. Szovák Kornél: A király és az egyház: Mátyás személyes vallásossága. In: *Hunyadi Mátyás, a király: hagyomány és megújulás a királyi udvarban, 1458–1490*. Szerk. Farbaky Péter, Spekner Enikő, Szende Katalin, Végh András. Bp., 2008.
- SZŐCS 2014. Szőcs Tibor: *A nádori intézmény korai története 1000–1342*. Bp., 2014. (Subsidia ad historiam medii aevi Hungariae inquirendam 5.)
- SZÖNYI 1933. Szőnyi Ottó: Ismeretlen siklósi renaissance köemlékek. *Magyar Művészet* 9. (1933) 169–180.
- SZÖRÉNYI 2003A Szörényi Gábor András: Szuhoggy – Csorbakő vára. *Castrum Bene Egyesület Hírlevele* (2003).
- SZÖRÉNYI 2003B Szörényi Gábor András: A csorbakői vár története 1648-ig. *A Herman Ottó Múzeum Évkönyve* 42. (2003) 165–226.
- SZÖRÉNYI 2004. Szörényi Gábor András: A szuhogy-csorbakői vár kutatása. *A Herman Ottó Múzeum Évkönyve* 43. (2004) 231–320.
- SZÖRÉNYI 2006. Szörényi Gábor András: *Tíz év várkutatása B.-A.-Z. megyében* (Múzeumi Mozaik 6.) Miskolc, 2006.
- SZÜCS† 2002. Szűcs Jenő: *Az utolsó Árpádok*. Bp., 2002.
- TEKE 1980. Teke Zsuzsa: *Hunyadi János és kora*. Bp., 1980.
- TÓTH 1909–1912. Tóth Sándor: *Sáros vármegye monografiája három kötetben*. Bp., 1909–1912.
- C. TÓTH 2001. C. Tóth Norbert: Hiteleshely és a királyi különös jelenlét. *Századok* 135. (2001) 409–428.
- C. TÓTH 2004. C. Tóth Norbert: Zsigmond király tisztségviselőinek itineráriuma I. (Uralkodásának elejétől az 1420-as évekig). *Századok* 138. (2004) 465–494.
- C. TÓTH 2007. C. Tóth Norbert: Lehetőségek és feladatok a középkori járások kutatásában. *Századok* 141. (2007) 2. sz. 391–470.
- C. TÓTH 2008. C. Tóth Norbert: *Szabolcs megye működése a Zsigmond-korban*. Nyíregyháza, 2008.

- C. TÓTH 2009A. C. Tóth Norbert: Az 1395. évi lengyel betörés. A lengyel–magyar kapcsolatok egy epizódja. In: *Honoris causa. Tanulmányok Engel Pál tiszteletére*. Szerk. Neumann Tibor, Rácz György. Bp.–Piliscsaba, 2009. 447–485.
- C. TÓTH 2009B. C. Tóth Norbert: Ki kicsoda az ecsedi Bátori családban. A Bátori család ecsedi ágának tagjai 1377–1541. *Szabolcs-szatmár-beregi Szemle* 44. (2009) 1. szám. 5–45.
- C. TÓTH 2010A. C. Tóth Norbert: Rozgonyi Simon országbírósa (1409–1414). In: *„Fons, skepsis, lex.” Ünnepi tanulmányok a 70 esztendő Makk Ferenc tiszteletére*. Szerk.: Almási Tibor, Révész Éva, Szabados György. Szeged, 2010. 49–75.
- C. TÓTH 2010B. C. Tóth Norbert: Perényi Imre nádor királyi helytartóságai. In: *Aktualitások a magyar középkorkutatásban. In memoriam Kristó Gyula (1939–2004)*. Szerk. Font Márta, Fedeles Tamás, Kiss Gergely. Pécs, 2010. 141–170.
- C. TÓTH 2011. C. Tóth Norbert: Nádorváltás 1458-ban. Mátyás király első országgyűlésének időpontja. *Turul* 84. (2011) 98–101.
- C. TÓTH 2012A. C. Tóth Norbert: Szász vajda utódainak felemelkedése és bukása: A család vázlatos története 1365–1424 között. In: *A Szilágyság és a Wesselényi család (14–17. sz.)*. Szerk. Hegyi Géza, W. Kovács András. Kolozsvár, 2012. 135–166. (Erdélyi Tudományos Füzetek 277.)
- C. TÓTH 2012B. C. Tóth Norbert: Nádorváltások a Zsigmond-korban. In: *Tiszteletkőr. Történeti tanulmányok Draskóczy István egyetemi tanár 60. születésnapjára*. Szerk. Mikó Gábor, Péterfi Bence, Vadas András. Bp., 2012. 53–65.
- C. TÓTH 2013. C. Tóth Norbert: *A székes- és társaskáptalanok prépostjainak archontológiája 1387–1437*. Bp., 2013. (Subsidia ad historiam medii aevi Hungariae inquirendam 4.)
- C. TÓTH 2014A. C. Tóth Norbert: A király helyettesítése a konstanzi zsinat idején. In: *„Causa unionis causa fidei, causa reformationis in capite et membris.” Tanulmányok a Konstanzi zsinat 600. évfordulója alkalmából*. Szerk. Bárány Attila, Pósnán László. Debrecen, 2014. 289–313.
- C. TÓTH 2014B. C. Tóth Norbert: Zsigmond magyar és II. Ulászló király lengyel király személyes találkozási a lublói béke után (1412–1424). *Történelmi Szemle* 56. (2014) 3. szám 39–356.
- C. TÓTH 2018. C. Tóth Norbert: Erdódi Bakóc Tamás érsek rokonsága. (Rekonstrukciós kísérlet). *Turul* 91. (2018) 8–30.
- C. TÓTH–HORVÁTH–NEUMANN–PÁLOSFALVI–W. KOVÁCS C. Tóth Norbert, Horváth Richárd, Neumann Tibor, Pálosfalvi Tamás, W. Kovács András: *Magyarország világi archontológiája 1458–1526. II. Megyék*. Bp., 2017. (Magyar Történelmi Emlékek. Adattárak)

- TÓTH-SZABÓ 1903. Tóth-Szabó Pál: Giskra, különös tekintettel Abaújmegyére. *Értekezések a történettudomány köréből* 19. (1903) 307–372.
- TÓTH-SZABÓ 1917. Tóth-Szabó Pál: *A cseh-huszita mozgalmak és uralom története Magyarországon*. Bp., 1917.
- TRINGLI 1992. Tringli István: Hunyadi Mátyás és a Perényiek. *Levéltári Közlemények* 63. (1992) 175–192.
- TRINGLI 2001. Tringli István: Pest megye a késő középkorban. In: *Pest megye monográfiája II/2*. Főszerk. Kosáry Domokos. Bp., 2001. 75–194.
- TRINGLI 2003. Tringli István: *Az újkor hajnala: Magyarország története 1440–1541*. Bp., 2003.
- TRINGLI 2010. Tringli István: Pest és Pilis megye sajátos viszonyai a török hódítás előtt. In: *Megyetörténet. Egyház- és igazgatástörténeti tanulmányok a veszprémi püspökség 1009. évi adománylevele tiszteletére*. Szerk. Hermann István, Karlinszky Balázs. Veszprém, 2010. (A Veszprém Megyei Levéltár kiadványai 22.)
- TRINGLI 2011A. Tringli István: *Sátoraljaújhely*. Bp., 2011. (Magyar várostörténeti atlasz 2.)
- TRINGLI 2011B. Tringli István: Sátoraljaújhely egyházai a reformáció előtt. In: *Erősség-nél fogva várépítésre való. Tanulmányok a 70 éves Németh Péter tiszteletére*. Nyíregyháza, 2011. (A Jósa András Múzeum kiadványai 68.) 377–396.
- TUTKÓ 1861. Tutkó József: *Szabad királyi Kassa városának történelmi évkönyve*. Kassa, 1861.
- VACH 1949. Vach, Miloslav: Jan Jiskra z Brandýsa a jeho předkové. *Časopis Společnosti přátel starožitností českých* 57. (1949) 175–284.
- VACH 1957. Vach, Miloslav: Jan Jiskra z Brandýsa a politický zápas Habsburků s Jagellovcí o Uhry v letech 1440–1442. *Historické štúdie* 3. (1957) 172–227.
- VAJDA 2012. Vajda Tamás: 1326 és 1344 közötti okleveles adatok a hazai vízimalmokról. In: *Középkortörténeti tanulmányok VII*. Szerk. Kiss P. Attila, Piti Ferenc, Szabados György. Szeged, 2012.
- VÉBER 2016. Véber János: *Két korszak határán. Váradai Péter humanista főpap, kalocsai érsek pályaképe*. Pécs–Bp., 2016. (Sziluett. Korszerű történelmi életrajzok.)
- VÉGH 2006. Végh András: *Buda város középkori helyrajza 1*. Bp., 2006. (Monumenta Historica Budapestinensia 15.)
- VERES 1968. Veres Miklós: *A tárnoki hatóság és a tárnoki szék: 1526–1849*. Bp., 1968.

- VESZPRÉMY 2014. Veszprémy László: Zsigmond és a husziták küzdelmének első éve. A hadvezér és diplomata konfliktusa. In: „*Causa unionis causa fidei, causa reformationis in capite et membris.*” *Tanulmányok a Konstanzi zsinat 600. évfordulója alkalmából.* Szerk. Bárány Attila, Pósnán László. Debrecen, 2014. 442–454.
- WEISZ 2013. Weisz Boglárka: *A királyketteje és az ispán harmada.* Bp., 2013.
- WEISZ 2015. Weisz Boglárka: Ki volt az első kincstartó? A kincstartói hivatal története a 14. században. *Történelmi Szemle* 57. (2015) 527–540.
- WEISZ 2016. Weisz Boglárka: A tárnokmester jogköre az Anjou-korban. In: *Pénz, posztó, piac. Gazdaságtörténeti tanulmányok a magyar középkorról.* Szerk. Weisz Boglárka. Bp., 2016. 181–200.
- WENZEL 1880. Wenzel Gusztáv: *Magyarország bányászatának kritikai története.* Bp., 1880.
- WERTNER 1892. Wertner Mór: Családtörténeti adalékok I. Az első Kórógyiak. *Turul* 10. (1892). 166–177.
- WERTNER 1905. Wertner Mór: Magyar hadjáratok a XIV-ik században. *Századok* 39. (1905) 420–451.
- WERTNER 1911. Wertner Mór: Magyar hadjáratok a XV-ik század első felében. 1–4. közlemény. *Hadtörténeti Közlemények* 12. (1911) 63–76.; 251–276.; 410–448.; 537–574.
- WICK 1941. Wick Béla: *Kassa története és műemlékei.* Kassa, 1941.
- ZSOLDOS 2017. Zsoldos Attila: *A Druget-tartomány története 1315–1342.* Bp., 2017. (Magyar történeti emlékek. Értekezések)

NÉVMUTATÓ

- Aba Amádé: 112.
Aeneas Sylcius Piccolimini: 165.
Agárdi Antal fia László: 145.
Ákos nembeli Mikcs: 73.
Ákos nembeli Mikcsfi család: 75.
IV. Albert (Habsburg) osztrák herceg (1395–1404): 37.
V. Albert (Habsburg) osztrák herceg (1404–1439) és magyar király (1437–1439): 89–90, 127–132, 134–137, 141–142, 145, 147, 157, 160, 166–167, 178–179, 188–189, 204, 227.
Alcsebi család: 106.
Alcsebi Miklós váci püspök: 106.
Alsólendvai Bánfi Pál: 136.
II. András magyar király (1205–1235): 63.
III. András magyar király (1290–1301): 13.
Anjou család: 100.
Anna (IV. Béla lánya) macsói hercegné (kb.1226–1285): 63.
Anna (Habsburg, III. Vilmos szász választófejedelem felesége): 178.
Azari Miklós fia Máté: 218.
Azari/Pelejtei János: 217, 219, 222.
Aztrouycza András: 222.
Bacskai István zempléni alispán: 146, 220.
Bacskai Miklós: 159.
Balicki András udvari lovag: 43, 46.
Balkányi család: 69.
Ban Péter: 221.
Barcai László: 116.
Barius Miklós pécsi püspök: 174.
Bátmonostori Töttös László kincstartó: 136, 174.
Bátori család: 94, 99.
Bátori István asztalnokmester: 177.
Bátori István országbíró: 99, 130–131, 135–138.
Bazini Péter fia László: 171.
Bebek család: 34, 131, 145, 162, 166–167, 170–171, 179.
Bebek Detre nádor: 34, 37.
Bebek Detre fia Miklós fia László: 166–167.
Bebek István országbíró: 27, 120.
Bebek János tárnokmester: 47, 48.
Bebek (Pelsőci) Imre: 146.
Bebek (Pelsőci) István gömöri ispán: 120, 140, 146, 151, 155.
Bebek (Pelsőci) Miklós: 120, 140.
Bebek (Vámosi) Imre székely ispán, erdélyi vajda: 34, 137, 140, 146, 154, 161, 167, 179, 204.
Bebek (Vámosi) Imre fia Jób: 167.
Bebek (Vámosi) Imre fia Pál: 167–168.
Bebek (Vámosi) Péter székely ispán: 131, 166–167.
Belzsei Pál: 248.
Belyeni Miklós: 50–51.
Benedek fehérvár prépost: 130.
Berencsi „Magnus” Mihály terebesi várnagy: 104, 115, 217–218.
Berencsi Tornai Szilveszter: 173.
Berettői Kardos Miklós fia István: 106.
Berzevici Pohárnok Mihály: 129.
Bidi/Bénai/Büdi László fia Miklós: 217.
Bossányi Lőrinc fia Márton titkos alkancellár: 111.
Botos István alkancellár: 148.
Bölcsi Kiscudar család: 109, 111.
Bölzsei András: 221.
Brankovics György szerb despota: 139, 152, 160, 163, 189.
Butkai András: 163, 242.
Butkai család: 20.
Buzlai Miklós fia Balázs újvári és füzéri várnagy: 217–218.
Cékei György: 46.
Cékei László: 46.
Cillei Borbála magyar királyné (1405–1437): 44, 51–52, 87, 128, 166.
Cillei család: 100, 137, 161, 189, 204.
Cillei Hermann: 44.
Cillei Ulrik (Zagoria és Cille grófja): 136, 137, 156–158, 162–165, 171–172, 174–175, 178, 205.
Cudar család: 35, 162.
Cudar Jakab: 161.
Csaholyi János: 144.
Csaholyi család: 111.
Csáki Ferenc székely, bihari ispán: 136, 174.

- Csáki Katalin (Bebek Péter székelly ispán özvegye): 167.
 Csáki Miklós: 36, 41.
 Csalapia (Süleyman Çelebi) szultán (1377–1411): 42.
 Csapi Imre fia Ákos: 131.
 Csapi Imre fia István: 131.
 Csapi János diósgyári várnagy: 113.
 Csapi László alkancellár: 97, 113, 128.
 Csapi Pál: 91.
 Cseleji Péter fia János zempléni alispán: 99, 220.
 Csetneki György asztalnokmester: 36.
 Csetneki László macsói bán: 146.
 Csicseri család: 95, 105, 108–110, 131.
 Csicseri Ormos család: 39, 62, 91.
 Csicseri Orosz Jakab: 45.
 Csicseri Orosz Miklós: 108.
 Csicseri Zsigmond: 243.
 Csontos család: 105–106, 109.
 Csontos Anna: 104.
 Csontos/Miszlai Imre: 102, 104.
 Csontos (Miszlai/Legenyei) Imre fia Bertalan: 76, 102–103, 217, 220.
 Csontos Péter: 104, 106, 221.
 Csontos János: 104, 106, 218, 222.
 Csontos Miklós: 104, 216.
 Csontos Miklós familiárisa Fyas Balázs: 216.
 Csontos Miklós famulusa Zeles Ferenc: 216.
 Csontos Miklós famulusa Zeles István: 216.
 Csontos Miklós majorosa Fábian fia János: 216.
 Csontos Zsuzsanna: 104.
 Csorba Domokos fia Miklós: 26.
 Davidházi Mihály: 222.
 Debrői Imre: 170.
 Debrői István: 37, 39, 42.
 Dedicházi Balázs fia Miklós újvári várnagy: 217.
 Demétei György sztropkói várnagy: 142, 217.
 Deregyei család: 164.
 Deregyei Besenyő János: 164.
 Deregyei Besenyő László: 164, 240.
 Dobrai Barcal Miklós: 146, 156.
 Dombai Frank: 137.
 Dominis János zenggi püspök: 136–138, 239.
 Döbrönte család: 157, 158.
 Döbrönte Kálmán: 157.
 Döbröntei Himfi Tamás pannonhalmi kormányzó, zágrábi püspök: 146, 155, 157, 176.
 Druget (Homonnai) család: 81, 102, 151, 162, 196.
 Druget (Homonnai) Bertalan: 151, 155, 163, 170, 173.
 Druget Fülöp: 60, 112.
 Druget (Homonnai) István: 137, 146, 151, 161, 163, 170, 173.
 Druget Vilmos: 60.
 Eberhard Windecke főkancellár: 13, 40, 44, 91.
 Erzsébet (Luxemburgi) magyar királyné (1437–1439): 129, 131–132, 135–137, 139, 142–143, 145, 157, 162, 166.
 Farkas budai zsidó: 158, 244–245.
 Felcsebi család: 106, 108, 109, 111.
 Felcsebi Benedek fia János: 107.
 Felcsebi Búzás János fia István: 107.
 Felcsebi Búzás János fia Péter: 107.
 Felcsebi Imre fia Lőrinc: 107.
 Felcsebi Lőrinc fia Benedek: 107.
 Felcsebi Lőrinc fia István: 107.
 Felcsebi Lőrinc fia Mihály: 107.
 Felcsebi Mihály fia István: 107, 109.
 Felcsebi Mihály fia Miklós alkancellár: 107, 220.
 Felcsebi Mihály fia Orosz Jakab: 107, 109–111.
 Felcsebi Orosz Jakab fia László: 107.
 Felcsebi Mihály fia Orosz László: 107, 109, 111.
 Felcsebi Orosz László fia Miklós: 107.
 Felcsebi Orosz János fia Miklós: 107.
 Felcsebi Orosz Miklós titkos alkancellár: 40, 42, 49, 53–54, 107–111, 214.
 Felcsebi Pál fia „rufus” András: 107.
 Felcsebi „rufus” András fia Jakab: 107.
 Felcsebi „rufus” András fia Márton: 107.
 Felcsebi „rufus” András fia Tamás: 107.
 Felcsebi Péter fia „búzás” János: 107.
 Felcsebi Tamás: 107.
 Felcsebi Péter fia Mátyás: 107.
 Felcsebi Tamás fia Imre: 107.
 Felcsebi Tamás fia Mihály: 107.
 Felcsebi Tamás fia Pál: 107.
 Felcsebi Tamás fia Péter: 107.
 Feledi János: 93.
 Feledi Leusták: 93.
 Feledi vajda fia Leusták: 239.

- Felsőbárcai Mátyus fia László: 221.
 I. Ferdinánd (Trastámara) aragóniai király (1412–1416): 87.
 Frangepán Bertalan: 158.
 Frangepán család: 189.
 Frangepán Duim: 158.
 Frangepán Márton: 157–158.
 III. Frigyes (Habsburg) német király (1440–1493): 142, 147, 149, 156, 160.
 Gagyi Miklós: 222.
 Gagyi Mihály borsodi alispán: 219.
 Garai család: 101, 137, 161, 192, 195, 204, 206, 207.
 Garai Borbála: 101.
 Garai Botos András: 137.
 Garai Dezső lovászmester: 192.
 Garai János: 44.
 Garai László macsói bán, nádor: 89, 130, 135–137, 139, 146, 148–149, 155–156, 160–161, 164, 170, 174, 176–178, 188, 205.
 Garai Miklós nádor: 44, 48, 51, 101, 192.
 Gatalóci Mátyás alkancellár, váci püspök, veszprémi püspök: 97, 136–137, 145, 204.
 Geberenci Szemere szörényi bán: 34.
 Gecsei „Etre” István: 145.
 Gersei Pető László: 155.
 Gersei Pető Péter: 137.
 I. György (Podjebrád) cseh király (1458–1471): 177.
 György kanonok: 53.
 György soltész: 217.
 Györgyi Bodó Gergely tárnokmester: 178.
 Hangács Jakab újvári várnagy: 115, 217–218, 221.
 Hangács Pál: 115, 218.
 Hatvani Mátyás: 137.
 Hebenstreith János kassai bíró: 147, 241.
 Hédervári Imre macsói bán: 149, 155, 177, 242.
 Hédervári István: 137.
 Hédervári László pannonhalmi apá, egri püspök: 137, 151, 155, 163, 169, 173, 176.
 Hédervári Lőrinc nádor: 128–130, 135–137, 144–145, 148–149.
 Hedvig (Anjou) lengyel királyné (1384–1399): 47.
 V. Henrik (Lancaster) angol király (1413–1422): 87–88.
 Hernádi család: 66.
 Hohenbeg István: 132.
 Hollóházi Balázs fia Lukács: 150.
 Hollóházi Holló Péter kisfaludi officiális: 150, 164, 216.
 Horkai Miklós: 163.
 Horváti János macsói bán: 28, 31.
 Humy Pál: 221.
 Hunyadi család: 204, 206.
 Hunyadi János szörényi bán, erdélyi vajda, kormányzó, főkapitány: 145–158, 160–164, 167–172, 174, 177–178, 184, 188, 204–205, 242–244.
 Hunyadi László horvát bán: 161, 164, 172, 174–175.
 I. (Szent) István magyar király (1000–1038): 122.
 Ifj. Stiborici Stibor: 96.
 Ilsvai Ilona: 101.
 Ilsvai Leusták nádor: 63, 101, 126, 166.
 Ilsvai Leusták fia György: 101, 166.
 Imre vajda fia László fia Imre: 166.
 Imregi Domonkos fia Farkas Dénes altárnokmester: 220.
 V. István magyar király (1270–1272): 24–25, 63.
 István terebsi plébános, káplán: 218.
 István (Berencsi Mihály várnagy familiárisa): 217.
 Izsépi Pál fia András füzéri várnagy: 218.
 Jan Długosz: 13, 93, 100, 132, 142, 152.
 Jan Jiskra: 139, 140–141, 143–148, 150–152, 154–156, 160–163, 166, 171, 173–177, 179, 184–185, 205, 241, 244, 248.
 I. János (Szapolyai) magyar király (1526–1540): 66.
 Kállai Lökös János: 164.
 Kállói család: 94.
 Kálnói András pécsi püspök: 155, 164, 170.
 Kanizsai István ajtónállómester: 36.
 Kanizsai János esztergomi érsek: 42, 51.
 Kapi András: 52.
 Kaplai János szörényi bán: 32.
 I. Károly (Anjou) magyar király (1308–1342): 58, 60, 112.
 VI. Károly (Valois) francia király (1380–1422): 87.
 II. Károly (Anjou) magyar király (1385–1386): 28–29, 32.
 Kaspar Schlick birodalmi és cseh királyi kancellár: 132.
 Kassai István: 239.

- Katalin (Podjebrád) magyar királyné (1463–1464): 177.
- Kazai Kakas László: 55, 93.
- III. Kázmér (Piaszt) lengyel király (1333–1370): 47.
- IV. Kázmér (Jagelló) lengyel király (1447–1492): 177.
- Kázméri Albert: 221.
- Kázméri Balázs: 221.
- Kazsui László: 219.
- Kazsui Péter: 219.
- Kazsui Miklós: 221.
- Kecseti „Agmánd” Péter váci püspök: 146, 148, 149.
- Kéki „Bytho” György: 159, 216, 222.
- Kereskus László officális: 216.
- Késmárki György titkos kancellár: 49, 53–54, 111, 197.
- Kisfalui Lukács: 93.
- Kniezics Mátyás sárosi várnagy: 162, 171.
- Knoll család: 159.
- Knoll László: 160.
- Knoll Miklós: 159.
- Knoll Péter dömösi prépost, erdélyi püspök: 41, 159.
- Komorovszki Miklós: 150, 156, 205.
- Komorovszki Péter: 146, 150, 156, 168, 170, 172–174, 179.
- Kompolt nembeli „vak” Andronicus: 63.
- Korbáviai család: 137, 189.
- Korbáviai György udvarmester: 136, 171.
- Korbáviai Ivánka királynéi udvarmester: 135.
- Korbáviai János asztalnokmester: 36.
- Korlátfalvi László: 69, 115, 216, 219.
- Korlátfalvi László famulusa Márton: 216.
- Korlátfalvi László fia Egyed: 115, 214, 218–219.
- Korlátfalvi László fia László: 46.
- Korláti Lőrinc: 222.
- Kórógyi család: 19, 101, 137, 189.
- Kórógyi Fülöp: 100–101.
- Kórógyi Fülöpös: 100.
- Kórógyi István macsói bán: 100.
- Kórógyi János macsói bán: 136, 139, 165, 170.
- Kórógyi Katalin: 100–101, 143, 161.
- Kórógyi László bolgár bán: 100.
- Kottaner Jánosné: 136.
- Kozma fia György: 242.
- Kozma Imre: 222.
- Kozmafalvi Pál zempléni alispán: 163.
- Kurityáni Imre: 52, 54.
- Kusalyi Jakcs Mihály székely ispán: 135–136.
- „Kysezeni Pyke” Balázs felesége Katalin: 100.
- „Kysezeni Pyke” Balázs fia István: 100.
- Ládi Csorba család: 26.
- Ládi Csorba Miklós fia Domokos: 26.
- Ládi Csorba Miklós: 199.
- I. Lajos (Anjou) magyar király (1342–1382): 26–28, 32, 40, 47, 73, 112, 188.
- IV. László magyar király (1272–1290): 25, 29.
- V. László (Habsburg) magyar király (1440–1457): 11, 18–19, 56, 89, 136, 139–143, 145, 154–158, 162–163, 165, 167, 171–172, 174–176, 178–179, 183–184, 188–189, 200, 204–205, 240, 244–248.
- László knini püspök: 50.
- Leszteméri Mátyás: 219.
- Lévai Cseh Péter erdélyi vajda: 128–130, 135.
- Lévai László: 137.
- Losonci család: 109.
- Losonci Dezső erdélyi vajda: 135–137.
- Losonci László: 63, 155.
- Lőrinc diák fia Miklós: 106.
- Ludányi Tamás egri püspök: 42.
- Lugarius Péter magyar királyi kancellária ítélmester: 163.
- Magyar Balázs: 222.
- Málcai Benedek: 221.
- Marcali bánfi György asztalnokmester: 136.
- Marcali Dénes szlavón bán: 90.
- Marcali Imre somogyi és verőcei ispán: 137–139, 239.
- Marcali Imre szörényi bán: 96, 128.
- Marcali János somogyi ispán: 137, 155, 177.
- Marcali Miklós: 41.
- Marcali vajdafi János ajtónállómester: 136, 155, 176–177.
- Margit (Újfalui László özvegye): 154.
- Mária (Anjou) magyar királynő (1382/6–1395): 28–30, 32, 40, 195.
- Maróti János: 36, 41.
- Maróti László: 137.
- V. Márton pápa (1417–1431): 52, 85, 90, 97.
- Mathywcz/Mathyocz György: 160.

- I. Mátyás (Hunyadi) magyar király (1458–1490): 11, 19, 56, 175, 177–179, 188–189, 198, 205.
- II. Mehmed szultán (1444–1446, 1451–1481): 168, 172.
- Miglészi család: 20.
- Mihály fia Benedek választott győri püspök: 132, 136–137.
- Mikefalvi Egyed: 131.
- Mikefalvi István: 131.
- V. Miklós pápa (1447–1455): 171, 246.
- Miklós bártfai polgár: 243.
- Miklós eperjesi bírós: 242.
- Miklós nyitrai püspök: 155.
- Miklós fia Balázs: 239.
- Miklós (Berencsi Mihály várnagy familiárisa): 217.
- Modrár Pál körmöci polgár: 152, 156, 168, 173.
- Mohori Vidfi János: 148.
- Monaji Pál: 27.
- Monschiedel Boldizsár: 178.
- Monoki Orsolya: 46.
- Mosa Mátyás: 221.
- Nagy Mihály György: 100.
- Nagy Mihály László: 146.
- Nánai Kompolt család: 129.
- Nánai Kompolt János: 139, 155.
- Nátfalvi Csontos Pál: 221.
- Nyomári Tamás fia János: 54, 115, 218.
- Nyomári Tamás fia László: 115, 218.
- Ónodi Cudar Simon: 146, 155, 159, 163, 170, 173, 176.
- Órévi Lukács váradi püspök: 42.
- Orosz család: 91.
- Ország János: 137, 140.
- Ország Mihály asztalnokmester, kincstartó, ajtó-nállómester: 128–130, 135, 138, 140, 146, 148, 155, 176, 177, 204.
- Orwanseg Ispán György: 221.
- Ozorai Pipó: 44, 47–48, 93.
- Özdögei Besenyő Pál szlavón bán: 112.
- Pál (boszniai püspök): 176.
- Pálóci család: 55, 100, 129, 134, 145, 160, 162.
- Pálóci Domokos: 108.
- Pálóci György esztergomi érsek: 96, 135.
- Pálóci Imre: 42.
- Pálóci János ungi ispán: 151, 159, 161–163, 170, 173.
- Pálóci László lovászmester, udvarmester, országbíró: 130, 135–140, 143–148, 155–159, 161, 163–164, 169, 173–174, 178–179, 188, 204–205, 239–240.
- Pálóci Máté nádor: 30, 42, 96, 99, 100.
- Pálóci Simon lovászmester: 72, 100, 135–137, 140, 143–145, 155, 159, 163, 167, 170, 173.
- Pálóci Veronika (Bebek Imre felesége): 154, 167, 168, 244.
- Panchel Péter fia Miklós: 245.
- Papi Miklós: 248.
- Pelejtei család: 102.
- Pelejtei János fia András: 218.
- Pelejtei János: 150.
- Pelejtei/Azari Péter: 222.
- Pera család (Karintia): 190, 191.
- Perényi család (nyalábi): 8, 10, 14, 17–18, 25, 37, 41, 48, 50, 56, 61, 66, 89, 96–97, 116, 136–137, 139, 140, 142, 144–145, 147, 152, 158, 161, 165, 173, 179, 191.
- Perényi család (rihnói): 8, 10, 14, 25, 29, 61, 62, 87, 88, 89, 145, 179, 191, 192, 238.
- Péter budai polgár: 241.
- Axamit Péter: 163, 165, 168, 176, 177.
- Péter mester fia András pap: 114.
- Péter mester fia János: 114.
- Péter mester fia Széplaki Miklós deák: 112–114.
- Péter pap: 146, 219.
- Piotr Odrowąż ze Sprowy lwówi vajda: 142.
- Pohárnok István zólyomi várnagy: 132, 155.
- Prokop morva örgróf: 37.
- Putnoki család: 21.
- Putnoki László: 54.
- Radványi Benedek szepesi káptalan: 97.
- Radványi Bertalan: 219.
- Radványi István: 222.
- Rasid Péter: 219.
- Ráskai Miklós: 222.
- Rédei család: 113.
- Rédei Mátyás: 113.
- Rohonci István udvari lovag: 130.
- Ronyvai Balázs fia Péter: 103–104, 106.
- Ronyvai Balázs: 105.
- Rosd Demeter: 63.
- Rosd Mihály: 63.
- Rosztysziláv macsó herceg: 63.

- Rozgonyi család: 129, 134–135, 147, 162.
 Rozgonyi György pozsonyi ispán, országbíró: 128–129, 137, 142–144, 146, 155, 161, 163, 170.
 Rozgonyi Hedvig: 84, 95–96, 128, 159, 239.
 Rozgonyi István pozsonyi ispán, szepesi kapitány, temesi ispán: 129, 132, 136, 137.
 Rozgonyi János erdélyi vajda: 155, 176–178, 182.
 Rozgonyi János sárosi ispán: 50.
 Rozgonyi János tárnokmester: 186.
 Rozgonyi László: 108–109.
 Rozgonyi Lőrinc fia János kincstartó, később tárnokmester: 95, 128, 130.
 Rozgonyi Osvát székely ispán: 151, 161, 163, 170, 172–173.
 Rozgonyi Rénold székely ispán: 138, 156, 178, 182.
 Rozgonyi Sebestyén pozsonyi ispán: 120, 163, 169, 177.
 Rozgonyi Simon országbíró: 48, 50, 54.
 Rozgonyi Simon veszprémi püspök, egri püspök: 130, 136–137, 142–143, 145, 179.
 Ruzskai László: 69.
 Sági Balázs fia János: 144, 221.
 Salánki Ágoston győri püspök: 148, 176.
 Salgói Miklós: 10.
 Sárközi László: 221.
 Sárói László temesi ispán: 32.
 Sebesi Pál: 52.
 Sebesi Sinka: 52.
 Sebestyén fia Mihály: 104.
 Semsei család: 116.
 Semsei Demeter fia János: 116, 222.
 Semsei Demeter fia László alpohárnokmester: 116, 167, 220.
 Semsei Demeter fia László: 222.
 Semsei Frank fia László: 116.
 Semsei Frank fia Rudolf: 116, 221.
 Semsei László altárnokmester: 31–32, 220–221.
 Serkei Lorántfi Gergely: 155.
 Serkei Lorántfi György: 145–146, 163–164, 170.
 Somos Elek fia György: 94.
 Somosi Elek lánya Zsófia: 94.
 Somosi György: 239.
 Somosi János: 239.
 Sós család: 20.
 Sós László fia Miklós: 154.
 Sós László fia Miklós felesége, Krisztina: 154.
 Stiborici Sarleski Miklós: 136.
 Stiborici Stíbor erdélyi vajda: 44, 47–48.
 Szakaly Péter: 218.
 Szalánkeméni Mikola Jakab szerémi püspök: 136–137.
 Szalonta (Kéki György csatlósa): 159.
 Szaniszló prépost: 140.
 Szapolyai István: 120.
 Szécsényi László nógrádi ispán: 137, 143, 145.
 Szécsi Dénes esztergomi érsek: 136–137, 139, 144–146, 148, 155–156, 160–161, 164, 174, 176.
 Szécsi János zalai ispán: 155.
 Szécsi Miklós: 151, 170.
 Szécsi Tamás királynéi kincstartó, komáromi ispán: 130, 136, 137, 144, 146, 148.
 Szekcsői Herceg Pál: 155.
 Szekcsői Herceg Rafael kalocsai érsek: 170.
 Szendi István fia Mihály: 136.
 Szenici Makovec János: 146.
 Szentgyörgyi Bazini György visegrádi várkapitány: 130, 136.
 Szentgyörgyi Bazini György fia Zsigmond: 171.
 Szentgyörgyi László kincstartó: 130, 135.
 Szentmihályi György: 145.
 Szentmiklósi vajda János: 222.
 Szentmiklósi vajda Szaniszló: 222.
 Szentmiklósi Pongrác: 146, 185.
 Szepesi Jakab országbíró: 26.
 Szepesi János zágrábi püspök, kalocsai érsek: 41–42.
 Szikszói Miklós: 26.
 Szilágyi Erzsébet: 19, 177.
 Szilágyi Mihály: 175–177, 248.
 Szilasi Vince váci püspök: 155, 177.
 Szinyei János: 69.
 Szinyéri Péter abaúji alispán: 214, 219.
 Szobonyai István csorbakői várnagy: 217.
 Szomszédvári Tót László: 157–158.
 Szomszédvári Tót László felesége, Lipoveci Ilona: 157.
 Szőledi János mester abaúji alispán: 214, 219.
 Sztáncsi család: 112–113.
 Sztáncsi András lánya Katalin: 113–114.
 Sztáncsi Fülöp fia „Kun” János: 112, 114.
 Sztáncsi Fülöp: 112, 114.

- Sztáncsi János (János vagy Péter fia): 112.
 Sztáncsi János fia Péter mester jeszenői várnagy: 114.
 Sztáncsi János: 114.
 Sztáncsi Kun János fia Mihály: 114.
 Sztáncsi Lázár: 112.
 Sztáncsi Miklós zempléni alispán, alszaltnokmester: 114, 146, 163, 220.
 Sztáncsi Péter (Miklós Deák fia) nádori ember: 112, 114.
 Sztáncsi Péter fia András alszaltnokmester: 112–114, 220.
 Talafusz János: 142–144, 168, 171, 173–174, 177, 179, 205, 246–247.
 Tallóci család: 129, 135.
 Tallóci Frank szörényi bán: 128, 137, 147.
 Tallóci Matkó horvát–dalmát–szlavón bán: 128, 130, 137–139, 147, 239.
 Tallóci Petkó: 147.
 Tamási vajdafi Henrik udvarmester, pozsegai ispán: 96, 130, 135–137, 143.
 Tamási vajdafi László: 135, 137.
 Tárcai Tamás: 174.
 Tari Lőrinc: 41.
 Tari Rupert királynéi lovászmester: 137, 146.
 Timur Lenk: 50.
 Tolcsvai László: 27.
 Tornai Szilveszter ajtónállómester: 140, 155.
 Tót Péter regéci várnagy: 214, 218–219.
 Trczeska János: 150.
 Újfalui László: 154.
 Újlaki család: 195, 204.
 Újlaki Miklós macsói bán, erdélyi vajda: 137, 145–148, 155–156, 160–161, 164–165, 170, 174, 176, 178, 188, 205.
 Újvári Miklós fia László: 75.
 II. Ulászló (Jagelló) lengyel király (1386–1434): 10, 47–51.
 II. Ulászló (Jagelló) magyar király (1490–1516): 10.
 III. Ulászló (Jagelló) lengyel király (1434–1444) és magyar király (1440–1444): 17, 132, 135–137, 139–147, 160, 181, 188, 200, 204, 240.
 Ulrich Eizinger: 156.
 Upori Gáspár: 222.
 Upori László/János/Pongrác: 222.
 Upori Tamás: 222.
 Upori Gál: 27.
 Upori István erdélyi püspök: 42.
 Upori István titeli prépost: 41.
 Upori László fia Balázs: 116.
 Upori László: 116.
 Uski János pécsi prépost: 41.
 Vadászi Imre: 46.
 Vajdai György: 216, 222.
 Várdai Aladár: 45.
 Várdai Anna: 45.
 Várdai család: 109, 111.
 Várdai Domokos fia Miklós királynéi lovászmester: 45.
 Várdai Domokos fia Pelbárt: 45.
 Várdai Ilona: 45.
 Várdai István kalocsai érsek: 174, 178.
 Várdai Katalin: 45.
 Varjú Miklós sztropkói várnagy: 142, 217.
 Verőcei Péter fia Dominik: 158.
 III. Vilmos (Wettin) szász választófejedelem: 178.
 Vitányi István: 221.
 Vitéz János alkancellár, váradi püspök: 148, 153, 162, 174, 176, 177.
 Vulgata Márton újvári kaptány: 166.
 Zebegh Miklós: 221.
 Ztrytha László: 222.
 I. Zsigmond (Luxemburgi) magyar király (1387–1437): 8, 11–17, 20, 26, 29, 32–35, 39, 40, 41–48, 50–55, 58, 63, 66, 69, 75, 80, 84, 86–93, 95–97, 99–102, 104–110, 112, 120, 122, 126–129, 131–132, 137, 140, 145, 147, 159, 166–167, 179, 183, 188–189, 196–197, 201, 203–204, 230.
 Zsófia (Holszańska) lengyel királyné: 93, 146, 150.

KÉPEK, TÉRKÉPEK JEGYZÉKE

- A terebesi Perényi család egyszerűsített leszármazási ábrája (12)
Mátyás király 1465-ös újadomány beiktatásáról készült oklevél (19)
Az egri káptalan hiteleshelyi pecsétje, 1458 (20)
Perényi Imre titkos kancellár nyugtája, 1411 (21)
István ifjabb király stájer hercegi lovaspecsétjének töredéke, 1259 (24)
Lajos király denárja, 1373–1382 (27)
Mária királynő titkospecsétje a Terebest adományozó oklevélen, 1387 (29)
Perényi Miklós neve Zsigmond király oklevelének relatios jegyzetén 1389. június 17-ről (31)
Zsigmond király első kettős felségpecsétjének előlapja, 1392 (33)
Zsigmond király denárja, 1387–1389 (35)
Zsigmond király a nikápolyi csatavesztést követően készítettett második titkospecsétje, 1397 (36)
Zsigmond király díszes betűkkel írt neve a Terebes adományát megerősítő oklevél elején (40)
Zsigmond király 1408-as oklevele Perényi Imrének tett újadományáról (43)
Zsigmond király második kettős felségpecsétjének előlapja, 1411 (47)
II. Ulászló lengyel király felségpecsétjének előlapja, 1411 (49)
Zsigmond római királyi felségpecsétjének előlapja, 1423 (53)
A szentmiklósi uradalom és tartozékai (59)
A terebesi uradalom és tartozékai (62)
A füzéri uradalom és tartozékai (67)
A színyei uradalom (69)
A csorbakői uradalom és tartozékai (72)
Újvár rekonstrukciós, méretarányos makettje a dinnyési várparkban (73)
Az újvári uradalom és tartozékai (75)
Zsigmond király aranyforintja, 1387–1401 (76)
A sztropkói uradalom (80)
A kurityáni pálos kolostortemplom romjának 3D scannelt modellje (85)
A magyar országnagyok menlevele Ulászló lengyel királynak és kíséretének az 1423-as tárgyalásokra (92)
Zsigmond király aranyforintja, 1431–1437 (94)
Zsigmond harmadik kettős felségpecsétjének előlapja, 1437 (98)
Az Alsómindszenti/Miszlai/Legenyei Csontos család leszármazása (104)
Csontos Bertalan és Ronyvai Balázs 1418-ban nyert címere, rekonstrukció (105)
A Felcsebi Orosz család leszármazása (107)
A 14. században épült leleszi gótikus Szent Gotthárd-híd (110)
A Sztáncsi család leszármazása (114)
A terebesi Perényi család ismert familiárisainak ősbirtokai (117)
A Perényi család terebesi ágának birtokmegoszlása pataki Miklós 1428-as halála előtt (119)
Gömör és tartozékai (123)
A füleki uradalom és tartozékai (126)
Albert király felségpecsétjének előlapja, 1439 (132)
A sárosi uradalom és tartozékai (134)
A Krakkóba küldött követek oklevele 1440. március 9-ről (138)
Jan Jiskra sárosi ispán pecsétje, 1444 (140)

Pálóci László udvarmester pecsétje, 1440 (143)
A radkersburgi béke okmánya 1447. június 1-ről (149)
Perényi János levele Pozsony városához 1450. február 24-ről (1523)
Perényi Péter fia János pecsétje, 1440 (158)
Kozmafalvi Pál, zempléni alispán oklevele 1453. május 1-ről (164)
Kórógyi János pecsétje, 1440 (165)
Hunyadi János és Hunyadi László besztercei grófok oklevele Cillei Ulrik részére 1456. március 31-ről (172)
V. László király aranyforintja, 1456 (174)
Cillei Ulrik pecsétje, 1440 (178)
Perényi János tárnokmester ítéletlevele 1439. március 15-ről (182)
Perényi János tárnokmester nyugtája Pozsony város részére (185)
A Der Adlermann és a Pera család címere Maximilian Gritzner munkájából (191)
Perényi Imre siklósi emléktáblája (193)
A diósgyőri pálos kolostor feltárása során talált Perényi címeres padló téglá (194)
A felsőnyárádi pálos kolostor faloszlopa üres címerpajzssal (194)
A petőszinyei templom hajója déli falának freskói (196)
Füzér várának alaprajza, 15–16. század (199)
A Perényi család terebesi ágának birtokai 1465-ben (202)

SUMMARY

Our historiography has in the past decades shown that political power in the Kingdom of Hungary in the 14th and 15th centuries concentrated in the hand of the ruler and a court aristocracy. Thus, the contemporary elite and the chain of political actions cannot be reconstructed without understanding a detailed history of these families. In spite of this, few papers have so far been published in the field so far. The work attempts to partially fill this gap. The book aims to process the history of the first five generations of the Terebes branch of the Perényi family that owned lands in the North-Eastern part of the country. The family rose in the 14th century and was ranked among the highest circles of the magnates in the 15th. The interval of this work is from the first known ancestor of the Perényi family, namely some Orbán (1271), until the death of János Perényi, Master of the Treasury (†1458).

In details, the volume examines the activity of Péter Perényi (†1388) Castellan, Chancellor Imre (†1418) and János (†1458), Master of the Treasury, mainly focusing on the latter. A thorough survey of the history of the landed estates forms the backbone of the book, since power in the period was to be measured in the size one's landed properties. In accordance with the sources I also investigate the reasons why the family chose one particular centre for residence, and explore their social network, the usage of seals and coat of arms. Furthermore, I also analyse and if necessary, criticize what lies beyond certain topoi that are in connection with some members of the family.

János Perényi, Master of the Treasury was one of the officials, who grew up and reached the age of legal competence under the stable inner political system of Sigismund. He was the only secular lord who was able to keep his lands and offices all along. By examining his life and career, we get closer to understanding the art-, political- and socio-historical developments of the mid 15th century. The career of János can be well documented not only within the Perényi family, but also in comparison to his contemporaries as well, thus, we are able to examine his two-decade long activity in three separate periods. His career cannot be invoked without further examining his connections to cities, therefore, I am also giving an outline of the operation of the office of the Treasury, together with the role of the Upper-Hungarian cities in the 1440s and 50's. In an Appendix, I am publishing a great part of the applied sources in an organized form – which hopefully will be the most “future-proof” part.

IN GREATER DETAIL IN ENGLISH, SEE:

Ádám Novák: The Seal Usage of János Perényi (†1458), Master of the Treasury. *Történeti tanulmányok: a Kossuth Lajos Tudományegyetem Történelmi Intézetének kiadványai* XXII. (2014). 78–96.

Ádám Novák: János Perényi, Master of the Treasury and his Relationship with the Upper-Hungarian Cities (1438–1458). *Mesto a dejiny* 5. (2016) Nr. 1. 76–88.

